

b. huius mentionem facientem et h. huius regni just. facientem ponentem d. in d. illam
 in. l. per regem. n. to. c. de servitut. et aqua quibus molis reg. contra dicit in consue.

h. d. reg.
 par. d.
 i. p. p. 39.
 n. 4.

injuste
 teneri
 regni na
 vana
 dicit mo
 luy in
 consue.
 par. d.
 p. 29.
 n. 4.

De iusticia et iure obtentionis ac
 retentionis regni Navarre Liber
 editus per egregium meritoq; cole
 daz virum Jo. lup. de palacios ru
 vios doctores eximium Regisq; se
 natus. P. scriptum. Cum privilegio.

De iudice et iure
terrenis et
civilibus et
quibuslibet
quibuslibet
quibuslibet
quibuslibet
quibuslibet

Prologus.

Ad clementissimum inuictissimum et semper augustum Ferdinandum quintum hispaniarum. vtriusque sicilie. hierusalem. insularum nuper in oceano repertarum similiter et continentis Regem catholicum gloriosum ac felicissimum assiduum acerrimumque ecclesie defensorum Barbarumque gentium domitorem/ Iohannis lupi de palacios Iurios decretorum doctoris/ Regij consiliarij in opusculum de obtentionis retentionisque Regni Nauarre iusticia: necnon et de ipsius terre situ et antiquitate Prologus incipit.

Inter reges et tyrannos potentissime ac inuictissime princeps/ cum in alijs multis discrimen sit non paruum: In hac re summo pere inter se distat/ quod reges ea possident tantum eaque cose qui usque potiri nituntur: que iure optimo ad se pertinere arbitrantur/ tyranni vero non iusticie sed potentie duntaxat rationem habentes/ que cumque sibi acquirere possunt: vel posse sibi persuadent: vsurpant/ atque oblata occasione sine aliqua hesitatione inuadunt/ inuasaque si forte assequuntur: omni conscientie remorsu omnique timore dei posthabito retinent/ totisque viribus detinere conantur. Contra quos diuus Augustinus in suo locupletissimo opere de ciuitate dei sic ait. Remota iusticia quid sunt regna nisi magna latrocinia: quia et latrocinia quid sunt nisi parua regna? iuxta id quod quidam pirata in suis facinoribus comprehensus Alexandro illi magno/ cum totum orbem absque aliqua cupiditatis mensura occuparet/ respondisse traditur. Cum enim alexander penas de homine illo sumpturus/ eundem interrogasset: quid ei videretur/ quod haberet mare infestum: ille grandi cum audacia loquens dicit libertate / quid tibi (inquit) vt orbem terrarum? Sed quia ego exiguo nauigio facio: latro vocor/ quia tu magna classe/ imperator. Nam quemadmodum prelati ecclesiastici digni reprehensione et vituperio et apud deum et apud homines existunt: qui ambitione et potentia potius quam iure honores et prefecturas ecclesiasticas sibi assumunt: iuxta id quod ad hebreos ait apostolus. Nec quisquam sumit sibi honorem. sed qui vocatur a deo tanquam aaron/ atque illiusmodi homines latrocinij infamia a saluatore ipso notantur apud iohannem dicente: Qui non intrat per ostium in ouile ouium/ sed ascendit aliunde: ille fur est et latro: ita etiam reges et principes seculares: qui omni ratione et ordine iuris pretermisso noua dominia et potentatus sibi accumulunt/ opprobrium atque iram dei non minorem incurrunt. Non enim modo potestatem spiritualem/ verum etiam temporalem a deo deriuari ac iccirco in eum ipsum esse referendam nemo est qui ambigat: Et vtrique ministri dei a scriptura appellantur: dicente apostolo ad romanos: Non est enim potestas nisi a deo. Et illud. Principes ministri dei sunt in

Differetia inter regem et tyrannu. de quo p polichratu li. 4. in principio.

De tyranno.

Contra eos qui iniuste dignitates acquirunt.

Omnis potestas est a deo et in ipsum referenda.

Prologus.

Contra tyrānos,

Loquitur regi.

De captione et retentione regni nauarre.

Quare rex ista scribere iussit.

Res difficilis est super his scribere et quare.

Veritas oia vicit

hoc ipsum seruiētes. De his scribitur in prouerbijis. Per me reges regnāt / et legū conditores iusta decernūt. Per me principes imperāt / et potētes decernūt iusticiā. De alijs vero potius quidē tyrānis q̄ regibus qui nullo iure regna aut acquisierūt aut acquisita retinuerūt. Sic ait deus ipse per Oseā prophetam. Ipsi regnauerunt sed non ex me. Principes extiterūt sed non cognoui. Cuius rei cū semper habeas rationē christianissime rex / Quāuis ea peditus sis potentia eamq̄ habeas militū multitudinē. strēnuitatē et robur / vt facile ac breui posses multo ampliores terminos tui imperij facere: tamē intra iusticie limites ita te cōtines / vt nihil nisi qd̄ aperto et indubitato iure tuū esse cōperitur / tibi vendices. Cū igitur Nauarre regnū cuius oppugnatio nē in fauorē et auxiliū sacrosanctę Romane ecclesie suscepisti / nuper titulis tuis accesserit: Non cōtentus de bono ac sancto fine quē in illa expeditōe habuisti / verū etiā exoptās vt media iustissima fuerint et cunctis appareāt / mihi imperasti vt de iure occupatiōis retētionisq̄ illius regni scribēdum curarē: Et non modo maiestati tue / Cui p̄ acumen et claritatē proprii ingenij et per viros sciētia et cōsciētia pollētes tam iuris cōsultos q̄ sacre theologie professores ratio ipsius rei luce clarioz existit: verū etiā ceteris cūctis tam nostre q̄ aliarū nationū hominibus super hac ipsa causa abūde satisfiat. Visa est mihi prima frōte res valde difficilis et meis viribus multo superior / queq̄ multo maiori litteratura multoq̄ grandiori auctoritate et grauitate indigeat. Nam cū hec causa ea sit: que si qua vnq̄ personas multas in sublimi statu et solio cōstitutas attigit / ipsa maxime tāgat. Cumq̄ tā grandiu tamq̄ sublimiū partiū magni ac multi sint sequaces et fautores / et per inde negotiū fortes cōpluresq̄ habeat impugnatores: quicquid ediderimus in ipsa pericula inq̄ hostiū fauces et in mediā procellā turbulentissimasq̄ maris vndas iactasse videbimur. Cumq̄ hec res sit q̄ propter partiū (vt diximus) claritatē et propter trāsacti belli nauarri ci celebritatē et fame diffusionē in ore totius vniuersi versetur: etiam scripturā: que de ea ipsa re disseruerit / ad multozū manus p̄ venturā ac perinde diuersozū et quasi innumerabilium iudiciū subiturā manifestissimum est: Cumq̄ vt est in prouerbio: quot sunt capita tot sint sensus: atq̄ iccirco nullū ferme sit scriptū: quod si multis proponatur magnā eozū partē non habeat cōtradicentē: necesse est: vt quicquid per me in lucē exierit / multos habeat maledicos et obtrectatores etiā ex his q̄ nullius partiū sunt sequaces vel studiosi. Et tñ quia veritas magna est et pre omnibus fortior / ipsaq̄ manet et inualescit in eternū et viuit et obtinet in secula seculozū. vt scribitur in esdra: Accirco suscepi onus atq̄ imperio acquieui / non tam ingenio meo fretus q̄ certa iusticia cause: que ad sui confirmationem et sulcimentū subtilibus ac

Prologus.

novis non indiget argumētis nec exquisitis & coloratis rationibus/
memor illius sentētie lactātij firmiani. Qui in suis diuinis institutio
nibus diciturus pro veritate & iusticia christiane religiōis ita premit
tit. Sed quoniā deus hāc voluit esse rei naturā: vt simplex & nuda ve
ritas esset luculētiōz quia satis ornata per se est/ideoq; ornāmētis ex
trinsecus additis fucata corrūpitur. Ad daciū vero specie placet alie
na/q; per se corruptū vanescit ac defluit nisi aliūde ornatu quesito cir
cūlitum fuerit atq; politum: equo animo fero ingenūz michi medio
cre fuisse concessum: Presertim quia iussis tue celsitudinis contraire
absq; nephario scelere non possem: vnde potius sub onere ruendum
fuit/q; volūtati tue repugnandū. Quibus ipsis tā idoneis causis nos
mouēbus innixi/ in lucē opus ipsum emittere non formidauimus.
Accipiat igitur sacra tua maiestas exiguum alumni tui munus a di
uite emanās volūtate/ eiusq; in te obsequij immo pietatis poti⁹ quā
prestantie ipsius operis habēs rationem: eo fauore prosequere/quo
ab omni aduersitate imperpetuum protegatur.

Et autē eorū que (deo propitio) dicere constitui: lucidior sit intelli
gentia: in sex partes totū opus ipsūz secabimus ac distinguemus pre
termisiss multis alijs que dicere constituerā: si schisma ipsum (quod
tandē dei clementia extinctū est) perstitisset. Diciturus enim erā non
parca de potestate pape/et concilij/ & de eiusdē concilij cōuocatione/
et cōgregatiōe quem scilicet de iure spectet: an soluz papam: an ipm
cūz cardinalibus: an solos cardinales presertim in casibus papam tā
gentibus/et ecclesiam scādalizantibus. In casu autē quo solos cardi
nales spectaret: an omnes an eorum maiorem partē/ an sufficiat mi
nor pars maiore forsan negligēte vel cōtradicēte. Itē an cardinales
debeant requirere papā vt cōciliū cōuocet. Si vero requisitus nolit:
an per hoc constituatur in mora et notabili negligētia: adeo vt ius cō
uocādi & cōgregādi cōciliū irretocabiliter trāseat in cardinales: ita vt
nullaten⁹ liceat pape postea etiā mutato pposito cōciliū puocare sine
cōgregare. decreueras preterea cōmemorare viginti quattuor scisma
ta: preterita. et media quibus extincta fuerūt: vt ex illis forsitā aliqd
assumeretur ad recēs scisma sedandū. Multaq; alia scribere & longe
lateq; disserere & disputare michi erat in animo: que in presentiarum
missa facio/ quoniā mutatis rebus & cessante necessitate/ supflūū mo
lestūq; lectoribus mihi fore visum est quicqd nichil vtilitatis sed curio
sitaris dūtaxat erat pre se laturū.

Ad sex igitur illas partes me restringēdo: q; totius negotij origo & ra
dix fuit inobediētia & cōspiratio tā laicozū q; eccliaſticozū in summuz
pōtificē ac perinde scisma illud exortū & cōciliabulū preter eius aucto
ritatē immo cōtra eā indictū: In prima operis parte/ q; ab enarratio

Notabilia vba las
tantij.

Premeditata pre
termisiss.

Diuisio operis in
sex partes.

Prima pars.

Prologus.

ne rei quēadmodū gesta fuerit/hoc est ipsius casus exordīendū est/or
dinē iuriscōsultorū sectādo:rem gestā maiestati v're prelibabimus:nō
vt eā discat/quippe q̄ eā super oēs homines callet eamq̄ memoriter
nouit.Sed vt alij oēs agnoscat. Qui licet aliqua de his q̄ acciderūt/
audierint z in veritate perpēderint:multa tamē ignorāt/et vt tua cel-
situdō in fronte operis intueatur quēadmodū pro fundamēto totius
edificij veritatem ipsam nudam et apertam acceperimus / et a trami-
te illius et limite nullatenus discesserimus.

Secūda pars.

In secūda vero parte iuribus/z auctoritatibus sacre scripture proba-
bimus ecclie vnitatē/cuius caput est christus:z christi nomine petrus
et post petrū Romanus pōtifer in sede petri sedēs:qui non petri sed
christi est vicarius in terris/ habēs eandē plenitudinē potestatis quo
ad spiritualia z tēporalia:quam beatus petrus/cum in humanis age-
ret/habebat. Cui totus mūdus est datus pro nauicula vel dyocesi et
vniuersalis potestas et iurisditio in toto orbe / ratione cuius omnis
humana creatura ei subest. etiam Reges z principes. quos propter
eorum demerita potest increpare. corrigere. castigare et si opus fue-
rit deponere regnisq̄ z dominijs priuare.

Tertīa pars.

In tertia autem parte mōstrabimus: quod cardinales z alij reges et
magnates:qui ab huiusmodi ecclie vnitāte z capite discesserunt/ se
ab alijs cardinalibus z ecclie capite diuidentes/ etiā occasione refor-
mationis ecclie in capite z in membris satis necessarie/ eorumq̄ au-
xilatores. defensores et adherētes scismatici sūt z lese maiestatis rei.

Quarta pars.

In q̄rta vero parte de scismaticis grauitate incōmodis z pena disse-
remus. Vbi etiā dicemus q̄ papa pōt cōuocare principes christianos
cōtra scismaticos/qui tenētur ei parere/z si nō pareant/potest eos pu-
nīre. Potest similiter si opus fuerit bellū contra scismaticos indicere/
et euntibus ad bellum indulgentias cōcedere/eosq̄ cruce signare.

Quinta pars.

In quinta pte ex iā dictis inferem⁹ q̄ Regē z reginā nauarre tāq̄ ve-
re scismaticos leseq̄ maiestatis reos/rite ac recte sūm⁹ pōtifer regno
priuauit/z maiestati v're iuste p̄cessit/exclusis eoz filijs etiā p̄mogēto.

Sexta pars.

In sexta z vltima parte p̄ maiori cōplemēto z abūdātia harū nostra-
rū lucubrationū/ aliqua de regno Nauarre eiusq̄ situ et antiquitate
differemus. per quos. s. reges imperatores z duces et quoscūq̄ alios
magnatus ab hinc lōgis ante seculis terra illa z prouincia governa-
ta sit z obrēta: vt lectores aliquā ex huiusmodi indagatiōe percipiāt
voluptatē. ex cuius regni initijs demōstrabitur vitiosus primorū Re-
gū in regno illo ingressus:propter quod forsan regni huius transla-
tionē in maiestātē vestrā deus fieri disposuit. Ista sunt q̄ in hoc li-
bello principaliter agūtur. Multa tamen alia interserūtur/que legē-
tibus forsitan videbuntur non minus vtilia quam iocunda.

Prima pars.

Sgrediamur nūc p̄mas

huius operis partē in qua facti series nar-
rare promissimus. Rei quidem veritas et
casus contingentia prout ex litteris et bre-
uibus Julij secundi atq; ex fidedigno re-
latu aliquorū didicim⁹ sic se habet. **S**exor-
gus tituli sancti Sixti presbyter cardina-
lis/de Roan vulgariter nuncupatus/in re-
gno Francie et partibus illis apostolice se-
dis legatus/vir utiq; in dicto regno et apud Regem magne auctori-
tatis existens/ zizanie ac dissensionum sator yberrimus/omnibus ar-
tibus ad summum apostolatū (Julio secūdo pontifice maximo ad
huc in sede petri sedente) contra canonicas sanctiones temere anhe-
belans/ea que potuit contra ipsum Julium et sanctam romanā ecclesiā
moliri/tractavit. Cumq; regis francorū intentionem ac voluntatem
de tota italia prorsus vsurpanda et acquirenda notā habuisset: eidem
regi multipliciter suasit/ut de ecclesie reformatione taz in capite/quā
in membris deq; generali concilio ad id conuocādo et cōgregando/
summā haberet curam:et cardinales:quos (sub pretextu reformatio-
nis predicte:quam aliqui ex eis sumopere affectabant) ad id induce-
re posset:ad se traheret. In quo quidem cōcilio de ipsa ecclesie refoz-
matōe nec non de pluribus nephādis et horribilibus ipsius iulij cri-
minibus et prauis morib⁹ principaliter agendū dicebat. Quibus de
rectis/ad ipsius depositionē necessario pcedendū erat. Quo iuste (ut
dicebat) deposito et aliquo regis amico in sede petri subrogato:spiri-
tualia et tēporalia totiusq; italie monarchiā/quā tantopere Rex ipse
cupiebat:ilico cōsequeret. Cuius cōsilio statim et spōte rex acquieuit et
de pōtifice deponēdo nouoq; creādo/cogitare cepit:et accomoda me-
dia callide procuravit. Quosdā eniz cardinales secrete sollicitat/quinq;
dūtāt ad se trahit. Quos omni fauore auxilioq; semper prosequēs/
alios capitali odio psequēbat. Ecclesijs dignitatibus et beneficijs:
que in regno Francie eiusq; dominijs optinebāt:indebite spoliari fe-
cit. Sub grauissimis demū penis precepit ne quis in regno suo domi-
nijsue apostolicas deferret litteras/utq; oēs eius subditi in Romana
curia degentes:a curia ipsa statim discederent. Et quo citius maluo-
lū propositū ad finē vsq; perduceret. Principū cōfederatiōes (quas
sibi vtilēs existimabat) secrete procuravit. Amicos vero ac Romane
ecclesie subditos/ab ecclesie obediētia omnib⁹ vijs subtrahere conabatur.
Interea vero Julius secūdus pontifex maximus Bononie ciuitatē
ad ecclesie Romane dominiū pertinentē/a bentiuolozum tyrannide

Cardinalis d roā

Rex francorum.

Bononia liberat

Prima pars.

liberavit: et ad verum iusticie cultum pacisq; amenitatem reduxit. Quinq; etiam romandiole prouincie ciuitates quas veneti a patrimonio beati petri distraxerant et de facto atq; indebite occupabant: viriliter recuperavit. Ciuitatem quoq; ferrarie ad immediatā obediētiā scē Romane ecclesie (ad quā pleno iure pertinet) redigendā putauit/ vt omnibus rebus in regione illa pacatis et ad iusticie cultū redactis: citius et liberius sanctā expeditionē cōtra salutifere crucis hostes (in qua omnes curas cogitationesq; suas versari dicebat) inchoare et continuare posset. Quod negociū paucis diebus videbatur sibi confici posse. Nam post priuationē Alfonsi Estēsis olim ferrarie ducis ciuitatis illius occupatoris cōsistorialiter factā: mutinenses se ab eius obediētiā substraxerūt: et ferrariēses iulii ipsū et suos auide expectabāt/ vt fructu ecclesiastice libertatis (quēadmodū et bononiēses et alij populi sancte Romane ecclesie imediate subiecti) perfrui possent. Derāt enī Alfonsū ipsū qui oneratis quotidie onera noua imponebat/ vectigalia augebat et ipsorū sanguinē emungebat. Qui et ipse Regis gallozū fauore et auxilio fretus/ quedā salinaria in preiudiciū Romane ecclesie vsurpauit: et (qđ deterius fuit) ab ecclesie romane obediētiā proorsus discessit. Tunc ipsius summi pōtificis mādāto cepit cōgregari exercitus in ipsū ferrariēsem ducē pro executione illius sentētie et priuationis. Francorū autē Rex protectionē defensionemq; ipsius ducis suscepit. Unde et gallicus exercitus ducis exercitū cōiunctus non modo pro viribus terras eius defendit: imo impugnare aggressus est terras ecclesie presertim comitatus Bononiensis. Atq; in illis ipsis inijs non parū vastationis intulit, occupauitq; oppidum cētum: qđ erat patrimoniū ecclesiastici. Summus autē pontifex exoptās exequi predictā sententiā cōtra ducē ferrarie latas/ vt etiā melius tutaret terras ecclesie/ que (vt diximus) ab exercitū gallozū et ipsius ducis ferrariēsis infestabātur: bononias se cōferre deliberauit. Ab vrbe itaq; Roma illorū iter aggressus/ oēs Romane ecclesie cardinales monuit/ vt se pro defensione et recuperatione patrimoniū ecclesiastici comitari non egre ferrēt. Quod et fecerūt preter paucos illos (quos diximus) qui diuerso ab alijs profecti itinere/ a flōrētia ab eo discedētes/ in lombardiā se cōtulerunt. Licet ab ipso romano pontifice nulla iniuria affecti: sed honoribus et prouētib; aucti et ad veniēdū bononiā mitissimis litteris vocati fuissent. Sub hoc tēpore capitaneus generalis regis frācie (quē magnū magistrū galli appellant) mediolano egressus/ venit obsessurus bononiā. Unde in presentia omnū legatoz principū fidelū/ aggressi sunt galli ciuitatē/ et in eā ictus bombardarū coniecerūt cōminatq; sunt se ipsum summum pontificem cum sacro collegio cardinaliū ca-

Ferraria.

De duce ferrarie.

Rex francozū defendit ducē ferrarie et ecclesiam impugnat.

Papa bononiam venit et cardinales vocat.

Cardiales scismatici lombardiā tēderunt.

Gallozū exercitus bononiā obsidet.

Prima pars.

pturos et in vincula coniecturos. Tunc venit in subsidium summi pontificis a Neapoli exercitus maiestatis vestre duce fabricio colūna. Cuius accessu atque industria diligentiaque legati maiestatis vestre: qui sategabar: ut galli regrederentur / illud inclamitans / sedus rumpi regū et amicitia: si in hoc facinore persisteret: ab huiusmodi obsidione et summi pontificis ulteriori offensione destiterunt: mediolanūque regressi sunt. Cui ipsi impugnationi persecutionisque Romani pontificis cardinales predicti omnē fauorē et cōsensū omneque incitamentū adhibuerunt. Cuius rei certissimū et manifestissimū argumentū fuit / quod post huiusmodi summi pontificis offensam erūnamque postque detrimentū sui exercitus / nec facultates suas (ut alij veri bonique cardinales fecere) pro refarciendis tot dānis ei obtulerunt / nec ullū consolatiōis genus adhibuerunt. Immo post modicū tēpus propria auctoritate conciliū pisfis celebrandū indixerunt atque ipsum romanū pontificē ad ipsum cōcilium temerario sic ausu perperamque indictū: vocare non formidarunt nec erubuerunt / citationis cedulas in valuis edū in quibus tunc temporis residebat et pluribus alijs locis affixis: ut pontificis merore auerent.

Per id tempus cū ipse summus pontifex Rauene ageret: non contentus rex gallozū de offensis quas ecclesie et capiti eius intulerat: exercitū dedit bentiuolis quo bononiā caperet. Quod et effecerunt traditiōe aliquozū intus cōmorantiū adiuti. Bentiuoli igitur gallozū presidio bononia potiti / multa turpia et ignominiosa in summū pontificē commiserunt. Arx que magna impēsā ecclesie fuerat in vrbe facta / diruta est. Signa et hōbarde ipsius ecclesie / que erāt in arce / allata sunt mediolanū. Ab edificijs publicis raserunt arma siue insignia ecclesie et posuerunt insignia regis francie / in derisionēque et detestationē siue cōtempitū statuā cream summi pontificis / quā erecta erat a populo in foro in memoriam restitutionis vrbis ipsius in libertatē / deiecerunt et in ignē proiecerunt. Omnes actus iudiciales et preconia regis ipsius nomine fiebāt / de ipsa ecclesia Romana eiusque pontifice nulla penitus mētiōe habita. Multa denique alia iniusta / nephāda / turpia et crudelia in subiectos et amicos ecclesie in ciuitate ipsa cōmorātes viros. mulieres et paruulos fieri rex ipse permisit. Quid plurā? ecclesiasticas psonas platos et clericos curiā insequētes / qui in ciuitate et puincia illa remāserāt cū in multis alijs male affici / tū capi atque incarcerari et pecunijs redimi passus est. Res quippe nephāda ac plāgēda: quā nō nisi dolēter referim⁹.

His iacturis acceptis / summus pontifex / ad prouidendū inde earū remedio / Romā regressus est. Et pro iddez tēporis / iam cardinales trāsfluge indixerāt cōcilium pisfis celebrandū a kalendis septembris assignato duntaxat termino trium mensium / ut vndique labor et angustie accrescerent ipsi pontifici summo / ipsūque pontificē (ut paulo ante diximus)

Hispanozū exercitus venit in subsidium pape

Cardiales scismatici.

Cōciliabulū indictur et papa citat.

Bononia a bentiuolis capitur.

Arx dirūpitur.

Insignia ecclesie raduntur.

Statua pontificis deicitur.

Preconia regis francie nomine fiunt.

Personae ecclesiastice capiuntur.

Papa romam rediit.

Prima pars.

citauerūt: aliaq̄ in vrbana et feda cōmiserunt. *Que* et si erant graui animaduersione digna: ipsum tamen non cōmouerunt. in bono enī malum vincere cogitabat. *Cardinales* vero ipsos non verbo nec scripto lesit aut vlla alienati ab eis animi signa dedit. *Pāssis* enim brachijs et obujs vlnis ad ipsum redeūtes et veniā erroris petentes: recipere paratus erat / de eorū reditu magnū gaudiū percepturus iuxta doctrinā saluatoris p̄ parabolā filij prodigi in euāgelio introductā. *Sed* cardinales predicti inreprobū sensum dati / lenitatem et mansuetudinem pontificis pro metu interpretātes / mala malis quotidie addiderunt. *Principes* christianos contra *Romanum* pontificem inuocare non distulerunt et iuris pontificij et ciuilis interpretes ad se allicere sunt conati: adeo vt ipsi *Romano* pontifici necesse quodāmodo fuerit cū consilio cardinalium / cardinales scismaticos monere sub priuationis pilei et alijs grauioribus penis: vt capiti se remitterent: ad *Romanum* pontificem redirent et erroris veniam peterent. *In* qua mentione valde clemens fuit *Romanus* pontifex. *Terminum* enim quinquaginta dierum illis prefixit: in quo et ab india redire potuissent. *Deinde* non minori clementia / prefixum tempus ad quindecim et postremo ad dies octo alios prorogauit. *Permisit* etiam sacro cardinalium collegio: vt fidem publicam et saluum cōductum scismaticis ipsis darent promitterentq̄ quod *Romanus* pontifex si rediret et veniam peterent: in eadem dignatione et gratia reciperet: qua ante eorum ab eo discessum: erant. *Expectabat* quidem summus pontifex quod tanta mansuetudine allecti et impunitate erroris proposita / essent ad eum redituri. *Verū* cum iam vltimi termini finis instaret: non ad *Romanū* pontificem sed pisas versus cū armatorū presidio sunt profecti / celebraturi ibi detestabile et damnatus suū conciliabulū: si *Florentinus* populus (qui multo sanguine et sudore maximisq̄ laboribus et dispendijs ciuitatem illam recuperauerat) eos et armatos milites recipere voluisset. *Ausi* etiam sunt seguntiam vsq̄ citationis scedulas mittere: si forte gentem illam catholicam veneno tam perniciosi scismatis possent inficere. *Sed* (deo volente) hac quoq̄ spe et cogitatione frustrati sunt. *Quia* catholica vestra maiestas eos qui huiusmodi affixionis testes fuerunt: laicos videlicet per laicos / ecclesiasticos vero per nuncium apostolicum ad hec *Regna* missum capi et carcerari iussit. *Interim* etiam *Romanus* pontifex litteris et nuncijs gallozum regem sepe monuit: vt a scismate et scismaticorum fauore abstineret. sed nihil omnino profuit. *Quibus* rebus cognitis ac discussis / considerans etiam *Romanus* pontifex quod error: cui non resistitur: approbatur: et quod mala

Cardiales scismatici principes christianos vocat.

Papa cardinales scismaticos monet

Saluus cōductus cardinalibus scismaticis datur.

Cardiales scismatici pisas veniūt.

Citatio ad seguntiam mittitur.

Testes affixionis citationis carcerantur.

Prima pars.

nascentia/ priusq̄ roborentur/ facilius euelluntur/ quodq̄ non de li-
dicris z parui momēti rebus/ sed de vnitāte sancte Romane ecclesie
pace z quiete totius rei publice christiane ageretur: in eisdem scisma-
ticos (qui sua benignitate abusi sunt z maledictionē pro benedictiōe
voluerūt) gladium seueritatis apostolice exercuit: Eosdē galero car-
dinalatus honore. titulis et insignibus priuilegijs voce etiam actiua
z passiua patriarchatibus quoq̄ metropolitanis z alijs ecclesijs qui-
bus preerant nec non monasterijs quibuscunq̄ que in titulū vel com-
mendam seu quouis alio modo obtinebāt: priuauit. Et ad illa ac alia
imposterū obtinenda/ inhabiles declarauit. Ab omnibusq̄ christi fi-
delibus euitari z pro cardinalibus deinceps non haberi aut nomina-
ri debere/ et tanq̄ hereticos scismaticos et criminis lese maiestatis
reos esse in posterum declarauit.

Sed nec ista eosdem scismaticos a suo pernicioso proposito retraxe-
runt: immo deteriores effecti/ in suo pisano conuenticulo processerūt
regis francorum fauore auxilio z auctoritate muniti: Qua propter
necessarium fuit Romano pontifici hec omnia christianis principi-
bus nunciare eorumq̄ auxilium inuocare/ et presertim catholice ma-
iestati vestre in ciuitate hyspali tunc degenti et pro aphyrica conquire-
da omni conatu se accingenti. Catholica vero maiestas vestra litte-
ris gratiosis eidem francorum regi sapienter exposuit damna z incō-
moda: que ex huiusmodi pernicioso ac detestabili scismate immine-
bant: et indies magis exuscitabantur tam contra vniuersalē ecclesiaz
quā contra populū christianū: cuius pax z quies turbabatur. Unde
prudenter suadebat ei: vt ab incepto negotio desisteret. Polliceba-
turq̄ sese mediatorem z rerum pacisq̄ compositorē futurum inter
ipsum z Romanum pontificem ac perinde (deo fauente) rem ipsaz
ad optatum finem perducturū: In qua re z deo obsequiū acceptissi-
mum impensurum z sibi rem gratissimam facturum esse dicebat: Si
secus ageret: oportere quidem/ nec posse abduci maiestātē vestram:
quin defensionem ecclesie susciperet et susceptā preparatamq̄ in sar-
racenos aphyricę expeditionem desereret. Per quod cum deus graui-
ter esset offendendus: eidem Regi francorum imputandum testaba-
tur. Rex autem ipse noluit acquiescere nec ab iniquis ceptis desiste-
re. Immo more aspidis surde obturantis aures/ ad vltiora pcede-
bat. Maiestas autē v̄ra ex sacrosanctę matris ecclie vulnere sauciā?
eiusq̄ lesiōe lesus/ tanq̄ verus obediētie filius omnib⁹ rebus post ec-
clesiā positis ad ecclie defensionē se pat z rē aphyricā infectā reliquit.
Et autem recenti incommodo z imminenti periculo statim occurre-
ret maiestas vestra / ne virus indies magis ac magis serperet: ex ex-
ercitu quem in aphyricam parauerat delectu facto tam peditum quā

Cardiales scisma-
tici deponuntur.

Scilicet non embe-
duntur in muribus
quodammodo
quia a simone et
ambrosio

Papa principes
christianos conuo-
cat.

Scilicet et episcopi
Rex n̄ regi fran-
corum scribit.

ambrosio inuoluitur

scilicet et episcopi
scilicet et episcopi
scilicet et episcopi

ambrosio inuoluitur

scilicet et episcopi

Rex noster in ec-
clesie auxiliū se pa-
rat z exercitiū mit-
tit.

Prima pars.

equitū/classem in italiā mittit: Jussitq; vt ex his militibus simul cum illis qui in italia erant et cū reliquis illius aciei: que iā pridē in aphrica militauerat/vnus exercitus cōfloreter: qui quāprimū gallozū motib; occurreret: et ad recuperandū ecclesie patrimoniu sese conferret. Nec tunc etiā ab amicitia ipsius Regis se alienauit/immo semper in curia eius legato retento/toto conatu ei suadebat vt ad saniozem sensum rediret et ab iniuria ecclesie desisteret ac per inde Bononiā eiusdē patrimoniu antiquū ei restitueret. Nec circa hoc omnibus viribus laborare destitit quousq; luce clarius visa ipsius regis p̄tinacia (qui vt alter pharao cor habebat induratus) accito a gallica curia legato maiestatis v̄re et hinc suo dimisso/pacis federa omnino rupta fuere.

Federa inter regē nostrum et francie rumpuntur.

Bononia a nris obsidetur.

Rauena a gallis obsidetur.

Bellum rauene.

Galli bacchantes multa mala fecerunt.

Rauena capitur.

Roma timet.

Interea nostri Bononiā obsidentes in ipsa hyemis asperitate/ cum cōsisterent prope alpes/magnam difficultatē duosq; labores in ipsa obsidione sunt perpeffi. Postea cū subsidia gallozū superuenissent: et quotidie vires eorum per supplementū exercitus roborarētur augebanturq; non contenti contra phas retinere eas ecclesie terras: quas vsurpauerāt: alias inuadere temptabāt ipsasq; oppugnabāt nomine et voce ecclesie: ac si aliā illi haberent ecclesiam a catholica et vniuersali ecclesia distinctam. Unde cum obsidione cinxissent Rauenam exercitusq; maiestatis vestre illuc properaret/succursum siue auxilium v̄bi afflicte prestiturus: commissum est illud horrendum et multis antea seculis inauditum prelium: in quo licet hostes in campo manserint: nostri tamen mirabili virtute vsi fuerunt: et quamuis essent numero multo pauciores: longe maiorem stragem q̄ acceperint: hostibus intulerunt. Luncq; nostris necesse esset neapolim se recipere: vt inde vires repararent. galli interea debacchantes et incredibilem insolentiā pre se ferentes/ad occupandam totam Romaniam animos adiecerunt: et cum iam ante commissum prelium/brixiam in lombardia florentissimā urbem inaudita a seculo crudelitate vastassent/tunc Rauenam ecclesie ciuitatem posuerunt in ore gladii non parcentes nec parvulis nec mulieribus totoq; oppido in predam et direptionem redacto. Tam grandisq; furor eorundem fuit et per illas partes terror: vt etiam Roma ipsa ecclesie caput magnum timorem et turbationem pateretur: omnesq; curiales urbem relinquere vellent: Quod et fecissent: nisi magnus animus et constantia ipsius summi p̄tificis eos animasset confirmassetq; ac perinde sua presentia et vigore animi fuge impedimento fuisset.

Lunc vero cum crescente contumacia/debeat crescere pena: et cū grauioribus langoribus et difficultatibus validiora sint adhibenda medicamina et remedia: Maiestas vestra vltra eum exercitū: qui neapoli resarciebatur in occursum firentium gallozū venturū/quemq; hinc

Prima pars.

supplere et augere satagebat: cogitauit hinc quoque gallie terminos inuadere: ut huc rex galloꝝ accurrens ab italia eius potentia dilabere tur: et consequenter incolumitati status ecclesie plenius cōsuleretur: Quod ut cōmodius fieret: inuitauit maiestas vestra Serenissimum Ibericum octauū Anglie regem generumque vestrū ut guiane ducatu (quod iure ad eum pertinebat) repeteret. Ad maioremque sui iuris abundantiam: Romanus pontifex Regem francoꝝ ducatum ipsum possidentem ducatu priuauit: et ipsi regi angloꝝ facultatem illud occupandi libentissime et vltro fecit: Quare rex angloꝝ tanquam verus obedientie filius/ principaliter ut ecclesie afflicte et in necessitate posite subueniret: Secundario ob patrimonium suū recuperandum: classem in hispaniam misit: que fontem rapidū cum apulisset: maiestatis vꝛe mandato ibi et per finitima loca totus ille exercitus hospitatus est. Cum igitur copie maiestatis vestre ac simul copie Regis angloꝝ in procinctu essent: ut guianam intrarent/ Bellum ibidem diuturnū gesture in ecclesie fauorem scismaticorumque offensionem ab italiaque retractione/ et per Viscayam ingressus esset angustissimus nec aptus per quem comeatus ad castra venirent: ac perinde necessarium esse per Nauarrā iter facere: Catholica vestra maiestas cum Rege et regina nauarre tractare cepit ut data per eos aliqua leui securitate de indemnitate exercitus in galliam transituri: transire nostri permetterentur/ nihil dāni aut nocumēti regno vel regnicolis illaturi. Pro ipsius autem transitus securitate: maiestas vestra tres diuitatatas arces poscebat tribus proceribus non castellanis quidem aut aragoniis sed nauarris tradendas. Qui sub homagio et iure iurando se astringerent eas se in pignora huiusmodi fidei et securitatis vsquequo bellum conficeretur retenturos/ expleto autem bello et per ipsos Regem et reginā nauarre vsque ad consummationē. fide seruata: eisdem eas ipsas arces reddituros. Quod si ad plenū (ut tenebantur de iure) id facerent ac se denique pro parte ecclesie declararent: pollicebatur maiestas vestra se cum illis amicitiam cōciliaturū et cōtra quoscūque eos offendere volētes totis viribus iuuaturū. Daturū preterea eis (si res ad optatū finem pduceretur) oppida arcos et guardia nūcupata/ que olim sub dñinio et iure nauarre extiterant queque iccirco Rex ipse et regina vehementer affectabāt. Quod cum non acceptassent/ nec alias iustas et honestas cōditiones quas sacra vꝛa maiestas proposuit (cum tamen de eis esset nimis benemeritus/ fauens eisdem in obtentione retentioneque ipsius regni cum ex alia parte regnū illud iure sibi pertinere diceret Adossioꝝ de fox primo pater secundo frater domine germane Aragonum regine dilectissime vxoris vestre fauente eisdem Francoꝝ Rege:) Sed per multos dies verbis maiestatem vestram morarentur cum

Rex noster gallie terminos inuadere cogitat.

Guiana.

Rex noster tractat cum regibus nauarre de securitate territorii.

Prima pars.

magno et dispendio et detrimento vtriusque exercitus tam anglorum quam hispanorum qui finem huius negocii expectabant tempus amittentes/accum tandem iam maiestati vestre compertum esset Reges nauarre omnino se regi gallozum adiunxisse fedusque cum eo iniisse: id romano pontifici nunciauit.

Papa monet Reges nauarre.

Romanus vero pontifex de Cardinalium consilio eosdem Regem et reginam nauarre monuit: et sub grauissimis penis precepit/ quod a rege francozum aliisque scismaticis se auerterent et ecclesie Romane adhererent eiusdemque causam et maiestatem fouerent tuerenturque. Quod cum facere nolissent pluries interpellati. moniti et iussi immo semper in suo maliuolo proposito persistissent: confederationem et amicitiam cum francozum rege initam tanquam sibi utilem et proficua publice manifestabant. papa in forma iuris eos scismaticos. hereticos. rebelles et lese maiestatis reos declarauit. Attendens insuper quod eius predecessores Romani pontifices ex similibus et leuioribus causis aliquos reges et principes christianos regnis suis et dominiis temporalibus priuauerunt: eos ipse similiter regno suo nauarre priuauit et maiestati vestre aut cuiuscumque alteri capiendi illud libera fecit facultate.

Papa Reges nauarre scismaticos et lese maiestatis reos declarat et regno priuat.

Rex noster iterum monet Reges nauarre: et peritos consulit super nauarre ingressu.

Maiestas autem vestra noluit statim illo iure uti: sed iterum atque iterum eosdem reges ut prius monuit. nihil tamen inde consequutum est. Qua propter cum multis viris virtute et scientia pollentibus (cum quibus ego licet immeritus fui) maturo prius consilio habito deliberatum est/ ut exercitus noster Nauarram potenter ingrederetur arces castella et oppida que ad transitum exercituum securitatem necessaria forent accepturus: nihil tamen damni regno nec incolis facturum si se sponte traderent. Illustrissimus ergo Fredericus a tholetus dux albanus/ generalis nostri exercitus capitaneus iuxta predictum consilium decretumque cum toto nostro exercitu Nauarram ingressus est/ omnia prudenter agens. Anglici vero ab huiusmodi ingressu se abstinerunt: quia eorum dux a suo rege de nauarre inuasionem aut expugnationem mandatum non acceperat. Manserunt tamen in campo intra terminos guiane licet vayne ad obsidionem non appropinquantes: quo usque per accessum nostri exercitus magis roborarentur.

Dux albanus cum exercitu nostro nauarram intrat.

Anglorum exercitus.

Reges nauarre de capiuntur vana spe et opinione.

Hec fuit occasio que regem et reginam nauarre fefellit: Existimauerunt enim quod cum sua potentia gallozum potentie esset coniuncta propter fedus predictum: exercitus noster solus non poterat accipere eam securitatem in nauarra: quam sacra vestra maiestas poscebat: nec ad id foret sufficiens ut eis aliquatenus posset nocere. Et in hac opinione eos confirmauit mossior de orbal patruus vel auunculus ipsius regis nauarre: qui nuper apud eum legatus regis francozum extiterat. Unde necessarium fuit Regnum nauarre bello vi et armis aggredi. Quo

Regnum nauarre inuaditur.

Prima pars.

nam aliter securitas predicta haberi non poterat. Rex vero et Regi-
na totis viribus resistebant.

Et cum post non multos dies ab exercitus ingressu pompilionensis
ciuitas totius Regni metropolis in deditionem veniret: post eius
adeptionem Catholica vestra maiestas iterum eos monuit ut a scisma-
ticis recederent et ecclesie se vnirent securitatemque transitus pro exer-
citu nostro concederent. Quod si facerent: captam ciuitatem se resti-
tuturum et contra Regem francorum et quemcumque alium eis totis viribus
opem laturum: nec ab aliquo eis molestiam fieri se permissurum. Sed
nihil omnino profuit: immo Antonium de acuña Episcopum Za-
morensis Nuntium super hoc et alijs negotijs a maiestate vestra mis-
sum. contra ius gentium et communem consuetudinem qua nullibi nec
etiam apud barbaras gentes legatis quicquam imminet periculi/ capi/
detineri/ ac pecunijs redimi fecerunt. Qua de re ad totius regni ca-
ptionem necessario procedendum fuit.

Captum est igitur totum Regnum. traiecitque exercitus montes pyre-
neos cum machinis ut exercitus anglorum se coniungeret: ac perin-
de simul utraque potentia Guianam inuaderet. Attamen cum in via
siue modo belli gerendi capitaneus generalis anglie cum maiestate
vestra non conueniret: nec eius iudicio vellet acquiescere: sicut ab ini-
tio belli etiam semper repugnauerat: dilata res est per multos dies
manente immo et vacante exercitu nostro cum tormentis machinisque
belli: in sancto iohanne de pie de puerto et alijs finitimis locis. In-
terea iohannes quondam nauarre Rex collectis omnibus viribus
suis adiutusque omni potentia gallici regis/ adiunctus Dalphino vi-
ces ipsius regis gerenti venit regnum recuperaturus. Et tam in nauar-
ram quam in guepuzcam galli irruentes/ quicquid cladis et vastationis po-
tuere/ intulerunt. Aggressus est hoc facinus Johannes ipse olim
Rex propria auctoritate: cum nec nutu nec signo ad summum pontifi-
cem recurrisset de commissis in ecclesiam penitens/ immo semper cum
uxore sua in eadem inobediencia et schismate erga suam sanctitatem et
vniuersalem ecclesiam persistissent. Furentibus autem gallis simul
cum Bearnensibus et Nauarris regis ipsius sequacibus ita restitit
maiestas vestra (quis destitutus ab Anglis/ quibus fretus et confi-
sus minorem quam par erat parauerat exercitum:) ut non post mul-
tos ab ingressu suo dies coacti fuerint non solum a guepuzca: verum
etiam a terminis nauarre discedere et ad propria remeare. Adepto igitur
in primis ac deinde defenso et conseruato regno: cum possideatur
ipsum a maiestate vestra: de iure possidendi et pro suo habendi/ ut scri-
bam mihi imposuit atque imperauit quemadmodum iam recensuimus.
Dum autem hec agerentur Julius secundus pontifex maximus die

Post captam nauar-
ram reges nauarre
iterum monentur
a rege nostro.

Episcopus zamo-
rensis capitur et car-
ceratur.

Exercitus noster tra-
iecit ut cum ang-
licis iungatur.

Rex nauarre tem-
ptat recuperare re-
gnum.

Galli guepuzcam
vastant.

Rex noster resistit gal-
lis et nauarris.

Papa iulius mo-
ritur et leo eligitur.

Prima pars.

Cardinales se re-
conciliant.

De alijs schmati-
cis.

De rege francoꝝ.

Schisma sedatur.

clausit extremum. In cuius locū successit Leo decimus papa moder-
nus. Ad quem in principio fere sui pontificatus venerunt duo cardi-
nales de his qui ab ecclesie vnitae discesserant et a Julio secūdo (vt
diximus) fuerant depositi/absq; cardinalatus habitu 7 insignibus/
erratorum suorum veniam postulantes dicētesq;. Peccauimus. Ve-
niam petimus. Detestantes insuper 7 abiurātes quicquid in pisano
conuenticulo actum fuerat tanq; pestiferum 7 pernitiosus atq; sacris
canonibus inimicum/approbantesq; omnia 7 singula que in sacro la-
teranensi cōcilio acta 7 diffinita fuere. Quam ob rem ad ecclesie vni-
tatem fuerunt admissi et ad primum locū quez antea habuerant resti-
tuti:sine tamen iuris alieni preiudicio. Post parui quoq; temporis la-
psus ceteri quoq; cardinales et quicunq; prelati siue clerici quēcunq;
assensum siue fauorē ipsi conciliabulo dederāt resipiscētes veniamq;
ab ecclesia petentes/ eidem recōciliati sunt. Immo 7 ipse Rex fran-
coꝝ ab insania ad sanitatem rediens/sub gremium 7 alas matris san-
cte Romane ecclesie tandem cōfugit. Et ita aspirante omnipotente
et clementissimo deo (qui ecclesiam suam vt nauiculaz petri quati nō
autes mergi permittit) Schisma per sathanam exuscitatum/sopitum
est/immo extinctum et ad nichilum redactum. Et propterea multa q̄
hac necessitate instante dicturi eramus/pretermittimus:vt in exordio
ipso causati sumus.

Finis prime partis.

Secunda pars.

Transeamus iam ad secū

dam partem in qua dicturi sumus de vnitate ecclesie p archā Noe in veteri testamēto prefigurata de qua in minori simbolo dicitur in singulari. Credo sanctam ecclesiā. Et declaratur in maiore cuz dicitur. Et vnā sanctam ecclesiam. Omnes enim christiani vnū corpus mysticum constituunt: vt habetur ephe. 4. et. 3. q. 4. c. fi. de consecra. di. 1. c. 1.

et di. 2. c. dupliciter. per sanctum Tho. 2. 2. q. 23. ar. 8. et. 3. parte. q. 8. ar. 1. Hoc autem mysticū corpus ecclesiam appellamus de consecra. di. 1. c. eccle. 24. q. 1. c. loquitur. In qua licet multe sint ac diuerse persone: tamen fides vna est in eis scdm apostolum. 1. Corin. 1. id ipsum dicatis omnes et non sint in vobis schismata. id est omnes eandem fidem confiteamini: et eandem sententiam proferatis de his: que sunt communiter agenda: vt idem apostolus docet ad Ro. scribēs in ca. 15. dicēs. Ut vnanimes vno ore honorificetis deum. Alibi idem apostolus dicit. Omnes vnū vos estis in christo iesu. id est in fide christi scdm glo. ibi et scdm hieronymū in. c. legimus prope finem. 93. di. Duplex enī est ecclesie vnitas. Vna membrorum ad caput: alia membrorum ad inuicem. De qua duplici vnitate loquitur apostolus ephe. 4. dicēs. Solliciti seruate vnitatē spiritus in vinculo pacis. Vnum corpus et vnus spiritus sicut vocati estis in vna spe vocationis vestre. Et infra. veritatem autem facientes in charitate crescamus in illo: qui est caput/christus. Quantū ad vnitatem primaz. Ex quo totum corpus compactū et conexum per omnem iuncturam subministrationis scdm operationem in mensuram vnius cuiusq; membri et quantum ad vnitatem secundam. Ad vtramq; igitur vnitatem nos inuitat ibi apostolus cum dicit. Solliciti seruate vnitatem spiritus. Glo. id est vnitatem ecclesiasticam: quam facit spiritus sanctus: vt vnum corpus sitis opere spiritus sancti: et subdit. vnum corpus esse debetis: quia vnus spiritus habitat in vobis: quo vnum corpus efficiamini. Nec glo. in christo igitur iesu vnū corpus sumus: nec quisquā sic ab alio ita diuisus est: vt non ad connexionem pertineat capitis cuiuslibet humilitas portionis. vt inquit Leo papa in tertio sermone. Sicut enī in vno corpore multa habemus mēbra non eundem actum habentia: ita multi vnum corpus sumus in christo/singuli autem alter alterius mēbra/habentes donationes scdm gratiam: que data est nobis/et cetera: vt per apostolū Ro. 12. Itaq; ecclesie vnitas duplex cōsistit in cōnexionē membrorum ad inuicē: siue in cōmunicatione in fide vt patet ex predictis: et latius

De ecclesie et pontificis vnitate.

De vnitate ecclesie

Secūda pars.

Ecclesie vnitas ex
his colligitur.

Caput.

Fides.

Baptismus.

Spes.

Charitas.

Spiritus.

Beatitudo.

tradit beatus tho. 2. 2. q. 39. ar. 1. hec autē membra vnū habent spiritū sanctū viuificantē: vt in maiore simbolo dicitur. Nā sicut vnū hominis corpus ex multis cōstat mēbris: ab vna anima vegetatis: ita spiritus sanctus omnia corporis christi membra ex quibus ecclesia cōponitur continet et vegetat. quia idem spiritus sanctus est apud omnes scđm apostolū. 1. Corin. 12. patet ergo ex iā dictis: qđ ecclesia est vna respectu capitis et respectu membrorum. Hec autem vnitas ecclesie ex multis colligitur. Primo quidez ex vnitāte principis seu capitis quo regitur et gubernatur: qui vnus est scđ christus dñs deus noster: quez pater dedit caput super omnē ecclesiā: que est corpus ei⁹. Ad ephe. 1. de quo latius statim dicemus. Secūdo ecclesia dicit vna ex vnitāte fidei: qua illustratur: et in qua fundatur. Omnes enī christiani idem credūt et ore confitētur. 1. ad Corin. 1. cuius paulo ante meminimus et habetur in. c. legimus. 93. di. Tertio ecclesia dicitur vna ex vnitāte sacramenti baptismi: quo sanctificatur: qđ est idem apud omnes et quantū ad materiā: de qua iohannis. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua. 7c. et quantū ad formā: de quo mathei vltimo Baptizātes eos in nomine patris et filij et spiritus sancti. et quantū ad effectū vltimum Marci vltimo. Qui crediderit et baptizatus fuerit saluus erit. Quarto ecclesia dicitur vna ab vnitāte spei: qua ad bona celestia erigitur et eleuat in vnā expectationē beatitudinis: de qua apłus ad ephe. 4. Vocati estis in vnā spem vocationis vestre. Quinto ecclesia est vna vnitāte charitatis: qua connectitur et viuificatur: de qua inquit apłus ad phili. 2. Eandē charitatem habentes vnānimes idipsum sentientes. Sexto ecclesia dicitur vna vnitāte spiritus viuificantis. Vnus enim et idem spiritus sanctus tanq̄ vltima et principalis perfectio corporis mystici quasi anima in corpore est in omnibus mēbris ecclesie diuidens singulos vt vult. Diuisiones enim gratiarū sunt. Idem autē spiritus vt inquit apłus. 1. Corin. 12. Ad quam vnitātē idem apostolus nos inuitat et hortat ephe. 4. Cuius supra est facta oportuna mētio. Septimo ecclesia dicitur vna vnitāte vltimi finis: q̄ est ipsa beatitudo: ad quā ordinatur. Nam idem denarius per quē doctores sancti beatitudinem intelligūt: omnibus fidelibus pro mercede laborū legitur assignatus Mathei. 20. Ubi dicitur. qđ cum venissent: qui circa horā vndecimā venerunt: acceperunt singulos denarios. Octauo ecclesia est vna vnitāte vnus presidētis rectoris et gubernatoris visibiliter cōuersantis cū ea: de quo dicitur Iohānis. 10. Fiat vnū ouile et vnus pastor qui est Romanus pontifex vicem christi gerēs in terris: vt latius in sequentibus dicemus. Hec colliguntur et diffusius explicātur per cardinalem de turre cremata in summa de potestate ecclesie li. 1. c. 6. cum duobus sequētibus aliquid ponit beatus Tho. opusculo. 6. De

Secunda pars. §. I.

clarando symbolū apłoz cū dicit. vnam sanctam ecclesiam. Et scđm ista intelligēda est extrauagans Bonifatij octauī: que incipit vnam sanctam: cuius infra fiet oportuna mentio.

Huius autē corporis mystici caput datus

est christus vt inquit apłs ephe. i. dicēs. Omnia subiecit sub pedibus eius: et ipsuz dedit caput supra oēm ecclesiaz. vbi glo. christus proprie dicit caput scđm hūanitatē: scđm quā diūgitur ei ecclia natura ⁊ gratia: natura quidem per cōformitatem eiusdem nature in specie: quia per incarnationem filij dei est caput ecclesie ex hominibus assumpte. Nam verbum caro factum est ⁊ habitauit in nobis. Jo. i. idest nobis similis habitu inuētus vt homo. Hec glo. Concordat Augustinus sup psal. 148. dicēs qđ verbū caro factū est: vt esset caput ecclesie ad hoc. c. vniciuz de sacra vnctione h. sed vbi: et glo. in cle. ne romani de elec. in verbo non cōsonā. Et scđm ista debet intelligi illud qđ habetur Canticoꝝ. 5. Caput eius aurū optimū. glo. idest xps qui est caput ecclie sapientia plenū. quoniā vt inquit apłs Collo. 2. in ipso sunt oēs thesauri sapiētie dei absconditi. Nam vt idem apłs Collo. i. dicit: omnia quidez per ipsuz ⁊ in ipso creata sunt: et ipse est ante omnes: et omnia in ipso constant: et ipse est caput corporis ecclesie. vbi glo. dicit. super omnes est. nullus est ei equalis: etiaz scđm qđ hō: ⁊ sicut oia creauit ita ⁊ in ipso stāt oia. Qui omnibz scđm diuinitatē infusus/omnia sustinet ⁊ regit. Et cū talis sit. ipse etiaz scđm hominis naturā est caput corporis. s. ecclesie. quia ita se habet ad ecclesiā sicut caput ad corpus: prouidet enīz ecclie: ⁊ regit eā. et in ipso sunt omnes spūales sensus ecclesie sicut in capite omnes sensus corporis. Hec glo. cū autē xps istar habeat capitū: ceteris omnibus superior ac sublimior merito habendus est iuxta illud Jo. 3. Qui de celo venit super oēs est. Quia sicut in corpore omnes habitāt sensus non autē in ceteris mēbris nisi solus sensus tactus: ita ⁊ in xpo plenitudo est omnis gratie ⁊ diuinitatis scđm apostolū Collo. 2. cuius supra meminimus. In sanctis vero alijs quasi solus sensus tactus: quibus datus est spūs ad mensuraz ab ipso christo. Juxta illud io. i. de plenitudine eius oēs accepimus. Iustuz ergo et rationabile fuit xpm appellari et esse caput ecclesie vel fidelīū principaliter quātū ad animas: secundario quātū ad corpora: que susceptibilia sunt influētie christi: iuxta illud apłi Phi. 3. reformauit corpus humilitatis nre configuratū corpori charitatis sue. et Corin. 6. Nescitis quomā corpora vřa mēbra sunt christi. Vbi glo. augustini sic ait. Attendite qđ mēbra nostra dicit mēbra christi esse: quoniā xps caput nostrū est: eo qđ factus est propter nos. Corpus autē eius ecclesia est.

§. I.

Eccle caput xps.

Secūda pars. §. I.

Si ergo christus animā humanā tantūmodo reciperet: mēbra eius non essent nisi anime nostre. Quia vero corpus accepit: et corporis caput est. hec glo. et latius ac diffusius per beatū Tho. 3. parte. q. 8. ar. 5. Christo ergo proprie cōuenit qd sit caput ecclesie ex hominibus sumpte propter conformitatē nature quā cum hominibus habet. Ex capite enim pendet vis mēbrorum: vnde aplūs ad ephe. 1. Crescamus in illo per omnia qui est caput nostrū christus: ex quo totū corpus cōpositū est et cōnexū vinculis charitatis. Ad idem collo. 2. vbi inter cetera de christo dicitur. Ipse est pax nra: qui fecit vtracq; vnū. Et io. 10. christus inquit. Alias oues habeo que non sunt de hoc ouili et illas oportet me adducere et vocē meam audient et fiet vnū ouile et vnus pastor. et Jo. 11. dicitur. Iesus moriturus est non tantū pro gēte. s. in deorū: sed vt filios dei qui dispersi erant: congregaret in vnū. De hac vnitāte capitis habetur joelis. 1. Congregabūtur filij iuda et filij israel pariter: et ponēt sibi caput vnū. Psal. 146. edificans hierusalem dñs: dispersiones israel cōgregabit. Ubi glosa. dñs edificat hierusalem celestē: quam de viuis lapidibus construit ruinā angelorū reparans et ipse qui edificat: congregabit in vna fide spe et charitate dispersiones israel: idest fideles olim dispersos colliget: vt de illis edificium celeste firmetur. hec glo. Hec est ergo vnitāte capitis et corporis ecclesie: quam christus facit per cōformem fidelium volūtatez vnā eandemq; fidem tenentium. Nam vt inquit augustinus in libro de vera penitentia multorum hominū multe sine dubio sunt anime: et multa sunt corda: si tamen per fidem et dilectionem adhereant deo: sunt omnes vna anima et vnū cor. facit illud Actuum. 4. Erat illis vnū cor et vna anima. Qd verbum tractans augustinus super joannē in sermone. 34. sic ait. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctū: qui datus est nobis. multas animas facit vnā animā et multa corda facit vnū cor.

Conclusio.

Et quibus omnibus liquet manifeste qd vnitāte ecclesie in duobus attenditur scz in cōnexionē membrorū ad inuicem siue in communicatione. Secūdo in ordine membrorū ad vnū caput: quod est christus vt colligitur ex verbis apostoli. ephe. 4. c. cuius in precedēti. §. opportunā fecimus memoriā: et tradit Augustinus de ancho. in li. de potestate pape. q. 25. ar. 1. et plenius beatus Tho. 2. 2. q. 39. ar. 1. Christo autē ecclesie capiti data est ois ptās/ omne imperiū et omne regnū in celo et in terra: tam circa temporalia/ quā circa spūalia: vt dicitur Mathei vltimo. Et aliquādo vsus est quo ad temporalia quādo fecit flagellū de funiculis: et de tēplo eientes et vendentes eiecit numulariorū mensas euertens. Jo. 12. trāsumptiue in. c. cum beatus. 45. di. 7. q. 7. c. accusatio. Qd autem christus vtramq; habuerit potestātē circa spi-

Secūda pars. §. 2. et. §. 3.

ritualia ⁊ tēporalia: sunt multe auctoritates sacre scripture: quas ego alias cumulaui in tractatu insularū maris oceani. c. 4. §. 3. Ubi facili ter videri possunt: iccirco hic non repeto vitande prolixitatis gratia. Aliquid etiā de vtraq; potestate dixi ibidem. c. 6. in principio: ⁊ diffusius in tractatu indulgentiarum: vbi melius ista cadunt.

Pro humani redēptione generis de sum

mis celozū ad imma mūdi descēdens ⁊ mortē tandem subijes tēpora lē dei filius iesus xps/ ne gregez sui precio sanguinis gloriofi redem- ptū ascensurus post resurrectionem ad patrē absq; pastore desereret: ipsius curam beato petro aplo (vt sui stabilitate fidei ceteros in chri stiana religione firmaret eozumq; mentes ad salutis opera sue accen deret deuotionis ardore) cōmisit. Hec sunt pulchra verba innocētij quarti in concilio lugdunensi ⁊ habētur in. c. 1. de homi. li. 6. Quādiu ergo xps in humanis ageret et iner homines visibilis conuersabat: per se ipsum mundum ⁊ ecclesiam rexit: quia nulla necessitas decētia vel vtilitas fuit: q; ipse alium loco sui pastore poneret: sed solū quan do post resurrectionē presentiam suā corporalē visibilē esset ab eccle sia subtrahendus. Sicut rex facere p̄uenit quādo se a regno absentat: cōstituit enim vicariū: qui loco sui eius gerat vices ⁊ suppleat: cui om nes subditi obediāt obteperent ⁊ obsequātur: ⁊ quoz ipse vt rex curā gerat ⁊ quasi regula ductina metrū ⁊ mēsurā sit omnium alioz. Hec col ligūtur ex his q; tradit p̄bus. ii. metha. vbi ex multis p̄cludit cōueniēs fore in regno vnū esse principē. Quod late ac diffuse prosequitur bea tus tho. in tractatu de regimine principū in principio. pari siquidē ra tiōe absente ip̄o rege vel principe: oportet q; vnus solus relinq̄tur in regno vel principatu q; eius vicē gerat. Cōueniēs igitur ⁊ necessarius fuit xpm regē regū ⁊ dominū dominatiū passurū resurrecturū ⁊ ad ce los assensurū: loco sui aliquē in terris relinquere: qui ecclesie ⁊ christia norum loco sui curā haberet: cum plenitudine potestatis clauū: qui vice sua possit omnibus ecclie ac christianoz necessitatibus subuenire: alioquin non esset xps bonus pater familias: vt ex dictis satis patet: ⁊ tenet Inno. in. c. qd sup his de voto. quē cōiter alij referūt ⁊ sequunt̄.

Ad hoc inter alios discipulos elegit pe trū: qui quasi infirmus in fide: eo qd ter xpm negauit: quāuis postea penituerit: melius ceteris sciret christianoz infirmitates/ curare eisq; cōpati: vt ait gregorius in homelia dominice resurrectionis: ⁊ habe tur in. c. considerandū. 50. di. ne ecclesia acephala/ idest sine capite re maneret vel plura haberet capita. Unde anteq; christus pateretur:

b iij

§. 2.

Petrus christi vi carius.

§. 3.

Quare petro date sunt clauēs

Secūda pars. §. 3.

claves regni celozū petro date promisit mathei. 16. et. 21. trāsumptiue in. c. in nouo. 21. di. et in. c. quodcūq. 24. q. 1. et i. c. significasti de elec. et in. c. solite de maio. et obe. dicēs. Ego dico tibi quia tu es petrus et super hanc petrā edificabo ecclesiā meā: et porte inferi nō preualebūt aduersus eas et tibi dabo claves regni celozū et quodcūq. ligaueris super terrā: erit ligatū et in celis: et quodcūq. solueris super terrā: erit solutū et in celis. hec ibi. Super quibus verbis beatus hieronymus dicit hanc potestātē et ecclesie edificationē super petram in futuro promissam: non in presenti datā esse. hec ille. Merito autē promissa est nō data: quia cū adhuc xp̄s in humanis ageret et ecclesiam per se regeret: non erat opus alio capite: quo ecclesia regeretur: vt paulo ante dicebamus. Et propterea chrisostomus sup illud Luce. 22. Facta est contentio inter eos: dicit. credēda erat petro populozū innumera multitudo: et loquitur per verba futuri tēporis. Cū his cōcordat gregorius in homelia dominice resurrectionis. Cuius verba recitātur in. d. c. considerandū. 50. di. christus ergo ante passionē disposuerat preferre petrū cūcte ecclesie: non tamen tūc prefecit. Sed post mortē et resurrectionē per verba illa Pasce oues meas: Mathei. 16. trāsumptiue in. c. significasti. de elec. glo. in. d. c. considerandū. Ad idem Jo. ultimo. ibi oues suas vel agnos indistincte petro singulariter cōmisit et tanq̄ pastoris cōmendauit: nā non designasse aliquas: est assignasse oēs: vt ait Bernardus: li. 3. de cōsideratione ad eugenū papā. Cū quo p̄cordat Inno. in. c. solite de maio. et obe. vnde etiaz super alios apostolos data est petro p̄tās: qui sub generalitate p̄dicta cōprehēsi sunt: vt sentit chrisostomus sup illud Jo. ultimo: Pasce oues meas. dicēs in persona xp̄i ad petrū. loco mei prepositus esto: et caput fratrū tuoz. hec ille. Itaq̄ clauū p̄tās et ecclesie vniuersalis prelatia: inter oēs apostolos petro tanq̄ magis ydoneo ac prestantiori a xp̄o decreta est: vt inquit Nicholaus papa mediolanēsis scribēs in. c. l. 22. di. vbi inter cetera dicit. Ecclesiā solus ipse fundauit: et supra petrā fidei mox nascēris erexit: qui beato petro eterne vite clauigero terreni simul et celestis imperij iura cōmisit. Hec ibi. Idem voluit anacletus papa in. c. sacrosancta ea. di. vbi inter alia dicit. Inter beatos apostolos quedā potestatis discretio fuit: quia licet oēs essent apostoli: petro tamē cōcessus est a dño (et ipsi inter se voluerūt idipsius) vt reliquis om̄ib⁹ preesset apostolis: qui etiā eandē formā suis successoribus et reliquis ep̄is tenendā tradiderūt. Hec ibi: q̄ satis vidētur excerpta ex sacra scriptura. nā cōtendētib⁹ discipulis quis eoz videretur esse maior qui post xp̄i passionē principatū obtineret: ostēdit generaliter xp̄s q̄ vnū eozū oportebat esse maiorē et gubernatorē cū dixit. Reges gentiū dñantur eoz. et. luce. 22. qd̄ postea determinauit cū dixit. Ecce sathanas expe

Secūda pars. §. 3.

3 tinit vos: vt cribzaret sicut triticū. ego autē rogauī pro te: vt non deficiat fides tua: tu aliquando cōuersus p̄firma fratres tuos. Quod verbū pertractās beatus Cirillus ⁊ exponēs dicit: postq̄ me negato ploraueris et si penitueris: corrobora ceteros fratres tuos cū te principē apostolorū deputauerim. Hoc enī decet qui mecū robur es ⁊ petra ecclesie. idem vult leo papa in. c. ita dñs. 19. di. dicēs inter alia. Sed huius muneris sacramētū ita dñs ad omnīū apostolorū officiū pertinere voluit: vt in beatissimo petro omnīū apostolorū summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi a quodaz capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. hec ille. Adde sensit in sermone tertio cōsecratiōis sue cū dixit: qđ in petro omnīū fortitudo inuitur: et diuine gratie ita ordinatur auxiliū: vt infirmitas: q̄ per xp̄m petro attribuit: per petrū apostolis cōferatur. Adde latius sentit in alio sermone dicēs. Lōmune erat om̄ibus aplis periculū de tēptatione formidinis ⁊ diuine protectionis auxilio pariter indigebant: quomā diabolus oēs exagitare/ omnes cupiebat ellidere/ et tamē specialis cura a dño petri suscipitur et pro fide proprie supplicatur/ tanq̄ aliorū status certior sit futurus: si mens principis victa non fuerit. In petri ergo omnīū fortitudo inuitur ⁊ diuine gr̄e ita ordinat auxiliū/ vt firmitas q̄ per christū petro tribuit: per petrū aplis cōferatur. hec ille. Ideo enī super vnū. s. petrū fundauit ecclesiā: itaqz exordiū ab vnitāte proficiat: vt inquit Ciprianus in. c. loquitur. 24. q. 1. Ideo potestāte clamū petro specialiter christus cōcessit: vt ad vnitātē eos inuitaret. Ideo eū principē apostolorū constituit: vt ecclesia vnū principaliter christi haberet vicariū: ad quē diuersa mēbra recurrerēt: si forte inter se dissentirēt. Qđ si diuersa capita essent in ecclesia: vniuersitatis vincula rūperētur. ista sunt notanda verba glo. super illud mathei. 16. tibi dabo claues regni celozū. vnde hieronym⁹/ ex duodeciz vnus eligi: vt capite cōstituto schismatis tolleretur occasio. et Rabanus in glo. et Beda in homelia dicūt. qui enī regē celozū maiori dilectione p̄ ceteris cōfessus est: merito p̄ ceteris ipse donatis claibus regni celestis donat. hec illi. Quāuis ergo omnib⁹ aplis simul data sit ligādi ⁊ soluēdi ptās: tamē vt in hac ptāte aliquis ordo significaret: primo soli petro data est: vt ostendatur qđ ab eo in alios debeat deriuari. vt p̄ beatū tho. 4. di. 22. itaqz non equaliter omnibus est concessa quantū ad potestātē regiminis ⁊ administratiōis: que soli petro cōmissa est: vt ex iam dictis satis patet ⁊ colligit ex textu cū glo. in preallegato. c. sacro sancta. 22. di.

Et scđm ista debēt intelligi iura ⁊ auctoritates sacre scripture: q̄ dicit qđ omnibus aplis data est hec ptās mathei vltimo vbi dicit. Eūtes in vniuersis mūdiz: predicate euāgelīū baptizātes. ⁊c. et mathei. 10. In firmos curate. leprosos mūdāte. ⁊c. Itē actū. 15. visum est spūi sc̄to

Solutio cōtrario
rum.

Secūda pars. §. 4.

7 nobis. itē actū. 20. Attēdite a vobis 7 vniuerso gregi in quo posuit vos regere ecclesiā quā acquisiuit xps sanguine suo. Ad idē. c. ita dñs 19. di. vbi iesus cōmisit salutē vniuersitatis oib⁹ aplis. Ad idē. c. in nouo. 21. di. ibi ceteri vero apli cū beato petro pari cōsortio honorē 7 potestātē acceperūt. Ad idem. c. vnicū. §. vna vero de sūma trini. et. c. noua quedā de peni. et remi. vbi plura alia cumulauit in meis recollectis. Nā ista omnia intelligēda sunt de similitudine potestatis 7 honoris: q̄ apostolis alijs sicut petro data est / nō tamē equalis: presertim si loquimur de ptāte iurisdictionis vt late dico in preallegato. c. noua. In alio etiā differt ptās petri a ptāte alijs aplis cōcessa: quia ptās petri trāsit ad successores: vt in sequēti. §. dicemus tanq̄ dignitati potius q̄ persone collata: aliorū vero apostolorum fuit personalis 7 cū eorum personis fuit extincta. Unde ep̄i apostolorū successores hanc ptātem a papa recipiūt: vt breuiter 7 cōpendiose cōcludit frater tho. de vio in suo elegātī tractatu de ptāte pape 7 cōcilij. c. 3. post principiū. Idem in effectu ante eū sensit prepositus alexādrinus. 15. di. in principio co. 23. h. et similiter potest dici de discipulis: super quo tamen amplius est cogitandum vt in sequenti. §. dicemus.

Conclusio.

Cōcludamus igitur qd̄ petro principaliter tanq̄ apostolorū principi totius orbis prelato date sunt clauēs 7 presertim clauis iurisdictionis: que ab ipso in alios aplos deriuatur. vt. d. c. ita dñs. et sup hoc hodie non est amplius disceptandū: cuz iste articulus iam sit per eccliam decisus. naz papa Johānes. 22. in extrauagāte q̄ incipit licet scđm apostolū quosdaz tanq̄ hereticos cōdemnauit: qui inter ceteros errores quos cōtra fidē nostrā asserere tēptauerūt: dicebāt q̄ petrus apostolus nō plus auctoritatis habuit quā alij apli habuerunt: et qd̄ aliorū apostolorū non fuerit caput. Papa etiā martinus quintus in concilio cōstanciēsi damnauit errores johānis hus: quorū septimus in ordine fuit / qd̄ petrus nec est nec fuit caput ecclesie. Unde hodie non est insistentū super intellectu predictarū 7 aliarū auctoritatū que huic sententię videntur obstare: cum ecclesia romana ad quam spectat huiusmodi dubia declare ac decidere: hoc iam declarauerit.

§. 4.

Papa loco petri est vicarius xpi.

Post petri vero obitū illa eadē potestas

q̄ sibi a xpo tradita est: trāsit in oēs successores canonicē intrātes in sede petri: vt patet ex pluribus iuribus 7 auctoritatib⁹: de quibus supra habita est oportuna mētio. Ea quippe ratione qua xps post suā passionē resurrectionē 7 ascensionē voluit sibi petrū vicariū ecclie prelatū 7 caput cōstituire: ne videlicet gregē sui precio sanguinis gloriosi redeptū absq̄ pastore desereret: vt in precedēti. §. in principio diximus: credēdū est voluisse petri successores vsq̄ ad seculi cōsumationē habere

Secūda pars. §. 4.

re: cuius hec ptas potius dignitati quā psonae petri data esse videatur. **U**n papa petri successor/eandē plenitudinē ptatis habet: quā ipse petrus dū in hūanis ageret habebat: vt dicit textus in. c. ad honores de aucto. 7 vsupallij: qm̄ priuilegiū qd̄ beato petro cōcessus est: magis romane ecclie vel dignitati: quā psonae datū esse cōstat: vt dicit textus in c. l. de trāssa. epi. vel electi. in prin. Ideo nō puri hoīs sed veri dei vicē gerit in terris et successor est petri 7 vicarius iesu xp̄i: vt dicit textus in c. licet in tantū. et. c. inter corporalia. et. c. quāto eo. ti. cū multis similibus. Appellat etiā vicarius summi regis et p̄est regib⁹ 7 imperatori 7 facit iddē cōsistoriū cū xp̄o sc̄dm̄ hosti. in. d. c. quāto. **Q**uare appellas a sentētia pape ad xp̄m: videt heresim sentire: qz̄ sentit qd̄ papa nō est xp̄i vicarius nec habz̄ iddē tribūal cū xp̄o. ita notāter dicit collectari⁹ in. c. q̄ multoties de regulis iuris: sequitur alexandrinus in. c. p̄ceptis co. 2. di. 12. bene facit text⁹ in. c. romana i principio de appe. li. 6. 7 in. c. non putam⁹ de consue. eodē li. vbi dicit qd̄ ab officiali 7 vicario generali epi: nō appellatur ad ipsuz̄ ep̄m: ne ab eodē ad se ip̄m: cū sit iddē p̄sistoriū vtriusqz̄: appellatio interposita videat. **A**ddē dicēduz̄ de p̄torib⁹ generalibus dñoz̄ tēporaliū: nam si contingat appellari ab eis non ad dñm: sed ad dñi superiores appellabit: cum dñi et p̄toris sui generalis iddē sit cōsistoriū. Ita notāter voluit jo. fabri. insti. de atilia tu. in fine principij et de vulgari 7 pupillari substi. in principio: quod est bene notādū pro limitatiōe legis regni: q̄ permittit appellationes a p̄tore ad dñm: vt intelligatur de p̄tore particulari alicuius loci: non de generali totius domini. **R**edeundo ad p̄positū papa succedit beato petro in ea p̄fectiōe ptatis 7 dignitate vicariat⁹: q̄ ip̄e petrus a xp̄o i ecclia sublimat⁹ est. ita p̄cludit b̄tus tho. li. 4. cōtra gētiles. c. 16. 7 in tractatu cōtra errores grecoz̄. c. 69. **H**abz̄ ergo papa plenitudinē ptatis p̄ntificalis q̄si rex in regno: sed ep̄i partē sollicitudinis q̄si iudices singulis ciuitatibus p̄positi: propter qd̄ etiā solos eos in litteris suis fratres vocat: reliquos aut̄ oēs vocat filios: ita dicit idē sanctus tho. 4. di. 29. ar. 4. in solutiōe. 3. q. ad hoc bonns tex. in. c. in nouo testamēto. 12. di. **H**āc aut̄ plenitudinē ptatis habet papa in toto mūdo qz̄ mūdo totus p̄ nauicula vel iurisditiōe petro 7 successorib⁹ datus est: ita quidē habz̄ sedē in antiochia sicut in roma 7 vbiqz̄ voluisset **P**osset etiā esse sedes sua in babilonia. nam cū habeat potestates plenā in omni terra: et in omnē hominē eam habet: quia deus sibi omnē creaturā subiecit: et cōsequēter p̄t papa infideles iudicare. ita notanter dicit petrus de palude. 4. di. 4. q. 4. prope finem. **A**d cuius cōfirmationē p̄t adduci textus in. c. cū ep̄s de offi. or. li. 6. vbi dicit qz̄ ep̄s i quolibz̄ loco sue dyocesis p̄t p̄ tribūali sedere 7 libere exequi q̄ suū spectāt officiū. iddē faciet papa in toto orbe p̄ nauicula vel diocesi sibi dato. p̄p̄tea a p̄cepto in p̄mitiua ecclia petri nullā p̄ticularē sedē sibi

A papa nō appellatur ad christū.

Cōtra dños temporales.

*Lasapda nonnes. de
p̄ces delos. Sangi
de p̄ ante d̄. f̄.
ante los anas*

*Papa appellat e
p̄scopos fratres.*

Mundus pro nauicula.

*Papa p̄t iudicare
iustitia*

Secunda pars. §. 4.

Roma.

appropriavit: sed hierosolimitanā iacobo fratri dñi dimisit. Anthio-
chenā ignatio discipulo ioānis euāgeliste cōmendavit / et ipse romam
trāsiuit: vt tradit in. c. rogamus. 24. q. 1. diuinitus enīz sedes aplica ro-
me posita est vt probat text⁹ in. c. per vnerabilē. §. sane qui fi. sūt legi.
12. di. c. 1. 12. q. 1. c. futuraz. et. d. c. rogamus. Itaqz licet hierosolima pro-
pter xp̄i passionē fuerit gloriosior: roma tamē pro summi pōtificis se-
de fuit aptior: a xp̄o quoqz preelecta in signū superioritatis: quā roma-
nus pōtifex habiturus erat super totū orbē. Ideo voluit dñs ibi po-
tius quā alibi ecclesie caput stabilire: vt vbi caput erat supstitionis: ibi
caput quiescat sanctitatis / et vbi gētiliū princeps habitabat: ibi sumus
pontifex moraretur: vt pulchre dicit beatus Ambrosius in. c. beati. 2.
q. 7. Quapropt vrbis Romana effusione sanguinis petri: qui fuit vi-
carius xp̄i primus: facta est altera hierusalē a deo q̄ per talē effusionē
volūtas dei fuit vt ille locus firmaret et cōsecraretur pro ecclesia sua
sancta q̄ est caput et dña ecclesiarū scđm hosti. in. d. c. per venerabiles.
§. sane et probat in. c. fundamēta de elec. li. 6. et ibi per Jo. an. et alios.
et p̄pterea ecclesia romana dicitur tribus: idest omniū mater et regina:
vt habetur in eplā inter claras. C. de summa trini. non ab aplis sed ab
ipso dño fundata. 22. di. c. sacro sancta. propter ista etiā papa appella-
tur romanus pōtifex / qz ecclie romane p̄est. et qm̄ deus (vt dixim⁹)
p̄vidit in romana vrbe populi christiani principalē sedē futurā: gen-
tiliuz tempore ante xp̄i aduentū / hic mos paulatim inoleuit vt ciuita-
tis illius rectores sacerdotibus subiacerēt: sicut in simili in gallia quia
futurū erat ibi qđ christiani sacerdotij plurimū vigeret religio: diuini-
tus est permissus vt etiā apud gallos gētiles sacerdotes totius gallie
ius diffinerēt: vt refert iulius cesar in libro quē de bello gallico scripsit
cōmemorat bñs tho. in tractatu de regimie p̄cipū. li. 1. c. 14. in fine.
Ex iam dictis cōcluditur: qđ plenitudo potestatis / quā christus petro
cōcessit: transit in quemlibet successorē canonice intrantē: quia potius
dignitati quā p̄sone videt collata: quāqz eius propriū nomē in comis-
sione fuerit expressus: vt volūt iura p̄allegata. Ratio huius fuit: qz
materia de qua agebat videlicet ecclesie administratio et gubernatio
magis cōueniebat dignitati / quā persone. Ex quo inferit: qđ in ma-
teria dignitatē cōcernēte expressio proprii nominis non restringit di-
sp̄ositionē ad personā: sed realis cōsetur / et potētius operat. Secūdo
inferitur / qz cōcessa prelato in materia dignitatē cōcernēte: acquiruntur
dignitati non persone. Itaqz plus operatur subiecte materie natura
ad dispositionē regulandā: quā proprii nois expressio: ita dicit Anto.
in p̄allegato. c. 1. de trāslatio. epi. vel electi colligēdo ex illo textu. et
benefacit textus cū ibi notatis in. c. relatū el segūdo de testa.
Et in hoc est magna differētia inter potestātē petro cōcessā: et pote

Conclusio.

Secūda pars. §. 5.

statē alijs discipulis collatā. nā potestas petri ipso iure trāsīt in succes-
sores canonice intrātes: potestas vero aplis alijs collata non: quia cū
eoz personis fuit finita. Uñ successores aploz epi vel curati qui eoz
loco successerūt eosq; representāt: vt dicit vrbanus papa in. c. fi. 68. di.
7 anacletus in preallegato. c. in nouo. 21. di. glo. luce. 10. et sc̄tus tho.
3. parte. q. 67. ar. 2. in respōsiōe ad. 2. argu. hāc ptātes accipiūt a papa
nō ab alijs aplis in quoz loco succedūt. Ita colligo ex predictis 7 sen-
tit p̄positus alexā. 15. di. in prin. co. 23. v. et finalit pōt dici de disciplis
sumas qd̄ epi et curati nullā habēt iurisdictionē: nisi a papa fuerit sibi
p̄cessa: quāuis aploz loco subrogētur. Idē cōcludit frater tho. de vio
general ordinis p̄dicatoz in quodā suo famoso tractatu de ptāte pa-
pe 7 cōcilij. c. 3. post principiū dixi §. 3. ad finē. de quo p̄ cardinalem
de turre cremata in libro de ptāte ecclie. li. 2. c. 59. 7. 63. q̄ pulcre loquit̄
vbi assignat septē ratiōes diuersitatis quare ptās petri data sit p̄tinua
ta in sumo pōtifice a xp̄o: 7 data aplis 7 discipulis: nō sit cōtinuata in
episcopis 7 curatis: que rationes per ipsum videri possunt ideo non re-
peto vitande prolixitatis gratia.

Ex istis primo inferē qd̄ licet epi habeāt

ptātem ordinis imediate a xp̄o eque amplā 7 virtuosā sicut papa pa-
tet hoc p̄ id qd̄ dicit Jo. 20. vbi xp̄s omnibus aplis dixit. Accipite sp̄m
sanctū quoz remiseritis peccata: remittūtur. Probat̄ hoc similiter per
tex. in. c. in nouo testamēto. 21. di. preallegato. et in. c. loquit̄. 24. q. 1.
et in. c. generaliter. §. ecce sufficiēter. 16. q. 1. ptātem tamē iurisdictionis
ep̄alis quātū ad personas sibi subditas: 7 quātū ad vsuz clauū in foro
cōtentioso 7 penitētiāli: habēt a papa xp̄i vicario: quia vt in supiorib;
late dictū est: clauis iurisdictionis seu tota iurisditio imediate fuit a xp̄o
petro concessa. Alij vero apostoli a petro potestatem p̄lationis et
iurisdictionis habuerunt: ab eo enim tanq̄ ab apostolorum principe
potestas et iurisditio cepit: et in alios apostolos fuit dispersa: vt. d. c.
in nouo. et. d. c. loquitur cum alijs de quibus supra. §. 3.

Unde si ep̄s nō haberet ep̄atus nec subditos: neminē posset absolue-
re vel ligare in foro cōtentioso vel penitētiāli: vt sunt isti epi quos anu-
larios seu titulares appellāt: qz cū excōicatio 7 absolutio ab excōione
vel peccatis: 7 ptās iudicādi a iurisdictione depēdeāt: nō p̄nt exerceri ni-
si ab eo q̄ iurisdictionē habeat. de iudiciali ptāte in sp̄ialib; vel t̄palib;
planū est. de absolutiōe sacramētali a pctis: patet qz in ea duplex req̄-
ritur ptās. s. ordinis 7 iurisdictionis: vt probat̄ in. c. placuit de peni. di. 6.
et clarius in. c. omnis vtriusq; sexus de peni. 7 remi. vnde licet ep̄s vel
quilibet sacerdos ratione prime ptātis. s. ordinis possit oēs homines
absoluere: si tamen secūda deficit: scilicet iurisdictionis que ad vsuz cla-

Potestas petri trā
sit in successorem:
non sic in potesta
te apostolorum.

§. 5.

De ptāte ep̄orum

De ep̄o episcopa-
tum vel subditos
non habēte.

De potestate sacer-
dotum.

Secunda pars. §. 5.

Pro. c. omnis vtri-
usq; sexus.

Comparatio.

De ptate remitten-
di peccata.

De sacerdotibus
z curatis.

nū requiritur: non poterit absoluere nō subditos: et si de facto absol-
uat: nichil prodest: quia sicut in iurisdictione contentiosa extra territo-
riū ius dicenti non est parendū: vt. l. extra territorium. ff. de iurisd. o. iij.
sic in spūali z sacramentali vt. c. 2. de cōsti. li. 6. et. d. c. omnis vtriusq; se-
xus et. c. quod autē eodē ti. Siue ergo ep̄s vel curatus absoluat non
subditū / vel subditū a peccato a quo absoluere non potest / qz non est
sibi data potestas absoluēdi a papa mediate. s. a superiore vel imme-
diate ab ipso papa: nichil agit vt in preallegatis iurib⁹: et tenet bea-
tho. in quotlibe. 12. ar. 16. vbi dicit qd non habēs curā animaz quāuis
sit sacerdos: absoluere nō potest a peccatis: quia non habet potestātē
iudiciariā in absolutū. Vtius enīz clauū requirit propriā materiā in quā
exerceatur: ad instar clauis materialis: que non nisi propriā serā aperi-
re pōt vel eā que habet similitudinē ad ipsaz clauē. que materia est ho-
mo sibi subditus z peccatus: et ideo illos z ab illis peccatis poterit ab-
soluere: q̄ sibi permessa sunt per papā mediate vel immediate (vt dixi-
mus) et hoc nisi in mortis articulo ex permissione pape volētis qz in
articulo mortis oēs homines sint sacerdotū quorūlibet subditi / et qui-
libet sacerdos toti mūdo preeffet z quēcūq; hominē / et a quibuscūq;
peccatis posset absoluere: sine noua cōmissiōe propter necessitatē im-
minentem z animarū periculuz vitandū vt. c. fi. de sepul. c. a nobis. 2.
de sen. exco. c. eos. eo. ti. li. 6. cu pluribus alijs.

A principio quidē christus petro z alijs aplis potestātē remittēdi pec-
cata cōmissit p illa verba quorū remiseritis peccata remittūtur eis / nō
distingūēs iurisdictiones: nec limitans dyocesēs vel episcatus: immo
vbicūq; esset quilibet illoz z quemcūq; peccatorē z a quocūq; pecca-
to poterat absoluere / sicut hodie pōt quilibz sacdos i casu necessitatis.
Postea vero dictate spū sancto petrus cū aplis z successores (vt eccle-
sia melius z ordinatius regeret z prop̄ schismata sedāda:) diuiserūt
provincias z dyocesēs et statuerūt: vt nullus terminos sue potestatis
excederet: vt habetur in. c. legimus. 93. di. z in. c. olim. 95. di. et melius
in. c. 2. 99. di. et quosdā prefecerūt certe provincie z alios alijs / taliter
qz ep̄i in prouintijs z dyocesibus sibi cōmissis sunt prelati immediati
omnium de dyocesi. Unde licet papa sit vniuersalis prelatus omnium
hominuz: quā prelacionē habet imediate a christo: nō tamē proprie
est prelatus immediatus omnium hominuz licet in omnes possit iur-
isdictionem exercere: Sed episcopi sunt prelati immediati in suis dyo-
cesibus: quia tota iurisditio imediate residet apud eos. Alij vero ha-
bētes aliquā iurisdictionē vt sacerdotes: sunt eoz cōmissarij. ita conclu-
dit ep̄s abulensis. Math. 16. c. 9. 56. 57.

Ex quo inferē qd omnes sacerdotes curati vel curā animarū haben-
tes in dyocesib⁹ sūt cōmissarij ep̄orum z ab eis dicūtur ptātes habere

Secūda pars. §. 5.

quia eos epūs assumit in partes sollicitudinis. qđ patet qđ epūs dicit in ordinatione sacerdotis: quia nos sufficere non possumus: in partes sollicitudinis nre assumimus. Sicut in simili dicit textus in. c. qui se. 2. q. 6. et in. c. ad honore de aucto. 7. vsu pali. Per cōcessionē tamē ordinū nihil iurisdictionis sibi cōfert etiā si beneficiū simplex sibi cōcesserit vel aliunde habeat quāvis beneficiū aliquos habeat subiectos. non enī poterit sacerdos beneficiatus illos absoluerē nisi epūs animarū curā sibi comittat. Quā si voluerit totas sibi retinere in sua dyocesi: nō cogitur alicui comittere. Vel si comittat: poterit sibi reseruare ad libitū casus quos voluerit: vt patet ex iam dictis et tenet epūs abulensis vbi supra. et s̄frānciscus paninus in baculo pastoralis: qui tractatus de visitatione dicitur parte. 4. c. 24. dicēs qđ casus etiā non expressos in iure potest sibi reseruare epūs in quibus curati vel religiosi de iure priuilegiati ad audiēduz et absoluendū non habebūt in subditos epī clauū exercitiū in foro penitentiali sine ipsius licētia: quia sicut epī possunt ordinariā potestatem subditorum arctare: fortius ordinaria potestas episcopi substantialis per accidentalialia non mutatur et hoc norat paulus de leazaris in de. dudum de sepul.

Subdit tamē s̄frānciscus paninus ibi qđ licet exercitium iurisdictionis a maioribus ad inferiores descēdat. 2. l. di. c. in nouo. c. significati de electi. ab epō in sua dyocesi restringit tanq̄ maius imperiū habere. ff. de iudicijs. l. iudiciū soluit. 63. di. c. solemnane d̄ offi. or. c. cū ab eccliaz Casus tñ sine causa nō debet reseruare epūs: ne precludat tota ptās inferiorū. 11. q. 1. peruenit. hec ille. Unde sequit̄ qđ si epūs multū opprimeret potestatem sacerdotū maxime causa graui nō vrgēte: pnt sacerdotes recurrere ad superiorē: cū videāt eoz officiū valde diminutū. ar. c. ad hoc de exce. prela. ita notāter dicit abbas siculus in. c. deus qui in fi. de peni. 7. remi. quia scđm eū regula est: qđ exceptis quibusdāz reseruatis de quib⁹ per glo. in. c. 2. de peni. 7. remi. li. 6. et per hosti. in summa eo. ti. §. cui cōfitendū plen⁹ p̄ archiep̄m floren. 3. parte. ti. 17. c. 11. Abulēsem mathei. 16. q. 57. ab omib⁹ alijs pnt sacerdotes absoluere. Quinimmo dicit archie. flo. vbi supra qđ sacerdotes oia possunt quoad forū penitēiale: que nō sunt spūaliter in iure epīs reseruata 7 que non sunt ipsis sacerdotibus directe vel per aliquā cōsequētiāz interdicta ar. c. ac si clerici. §. de adulterijs de iudi. 7. c. nuper de sen. ex. plures enī casus ponere seu reseruare nō est aliud quā ptātes sacerdotū restringere: q̄ eis plenarie est data a xpō. hec ille. de quibus dictis ego sum multū dubius ppter ea q̄ supra dicta sunt. q̄ mihi de iure videtur veriora: fateor tamē qđ si epūs cōmittit alicui curā animarū: videtur cōmittere omnia que alijs curatis cōmitti solent quātū ad vsum clauū: et ideo poterit generaliter absoluere in omnibus sibi a iure vel ab epō

Nota pro curatis

non de p̄secutione S
Sine causa

Nota pro curatis

Secūda pars. §. 6.

De ep̄o qui renun-
ciauit episcopatu

De b̄ndictiōe epi-
scopali.

nō reseruatis: et ita debet intelligi text⁹ in. d. §. ecce sufficiēter. 16. q. 1.
et in de. dudum. §. verū de sepul. de quo latius per ep̄m abulensem in
dicta. q. 57. et melius p̄ archiepi. flo. vbi supra. Nec non sunt contem-
nenda: quia vtilia ⁊ quotidiana: a quibus non potui calamū reprimere:
quāuis aliquo modo visa fuerūt ad p̄positū de quo agit imprinētia.
Secūdo ex predictis inferitur: q̄ si episcopus renūciauit episcopatu/
non habet aliquam iurisdictionē vel prelacionem cum nō habeat sub-
ditos et per consequens in nullum potest iurisdictionē exercere vt no-
tatur in. c. 1. de eo qui renūciauit episcopatu.

Tertio inferitur q̄ tales ep̄i: qui nullū h̄nt episcopatū vel habent: sed
nō subditos / vel si subditos h̄nt extra suā diocesis vel puincia nō p̄nt
populū solēniter b̄ndicere: quia per talē benedictionē: dimittūtur pec-
cata v̄ialia vt notat glo. in p̄hemio li. 6. et in. c. aqua. de p̄scre. di. 3.
que dimitti non p̄nt nisi p̄ supiorē vt. c. q̄ aut de peni. ⁊ remi. ergo r̄c.
Ita notāter voluit d̄ns abb. sicul⁹ in. c. antiq̄ de p̄uile. in fine. de quo
ego alias dixi in. c. ois vtriusq̄ sex⁹ de peni. ⁊ remi. co. 278. alias super
p̄re oia pctā versū. Septio intellige: vbi cōmemorauī oia media q̄bus
peccata venialia tollūtur. ⁊ inter cetera fuit istud de b̄ndictiōe ep̄ali.

§. 6.

De ptate pape,

Redeūdo ad propositū vnde paululum

me auerti colligo ex predictis amplissimā fore potestātē Romani p̄-
tificis in toto orbe terrarū sibi pro nauicula vel dyocesi tradito: tā cir-
ca tēporalia: quā circa sp̄ualia: tā super laicos: quā sup̄ clericos. Cui in
p̄sona petri terreni simul et celestis imperij iura deus ipse cōmisit: vt
colligit̄ ex iaz dictis: ⁊ dicit textus in extrauagāte. 10. 22. que incipit si
fratrū reperit̄ hodie sub titulo ne sede vacante vbi glo. laurētij dicit:
terrent idest laicoz. celestis idest clericoz. Ad hoc bonus text⁹ in. c. ad
aplice. §. nos aut̄ de re iudi. li. 6. 40. di. c. nō nos. Vterq̄ enī gladius
scz sp̄ualis ⁊ tēporalis petro traditus est et p̄ eū om̄ibus successoribus
in eius sede canonice intrātib⁹. Sed eo ecclesia vtr̄ per principis ma-
nū: cui cohercēdoz corpoz cōtulit potestātē: sp̄ualī sibi in p̄tificib⁹
auctoritate reseruata. Est ergo princeps sacerdotij quidē minister / ⁊
qui sacrozū officioz illā partē exercet: que sacerdotij manibus videtur
indigna: vt colligitur ex preallegatis iuribus. notatur p̄ ber. hosti. et
alios in. c. nouit de iudi. ⁊ in. c. causam que qui filij sunt legiti. plenius
per hosti. in sūma qui filij sunt legi. §. et a quo glo. in. d. extrauagāte
sup̄ verbo cōmisit ⁊ multi alij tradūt de quib⁹ p̄ modernos in. d. c. no-
uit. Habem⁹ hodie extrauagāte Bonifatij octauī: q̄ incipit vnaꝝ san-
ctā. reperitur inter extrauagātes cōmunes sub titulo de maiorī ⁊ obe.
vbi ex pluribus auctoritatib⁹ sacre scripture decidit: q̄ vterq̄ gladius
est in potestate ecclesie. s. sp̄ualis ⁊ materialis. Sed is quidē p̄ ecclesia:

Etiam sanctam

Secūda pars. §. 6.

ille vero ab ecclesia exercēdus. ille sacerdotis is manu regū 7 militūz: sed ad nutum 7 paciētiā sacerdotis. temporalis autē gladius subiaceret spūali: et ab eo deriuat. Nā veritate testate spūalis potestas terrenaz potestātē instituere habet 7 iudicare: si bona nō fuerit: si de ecclesia et eccliaistica potestate verificatur vaticiniū hieremie. c. 1. *Ecce p̄stitui te sup gētes 7 regna 7 cetera q̄ sequūtur. ergo si deuiat terrena potestas: iudicabit a potestate spūali: sed si deuiat spūalis minor: a suo supiore. si vero suprema/ a solo deo non ab homine poterit iudicari: testante ap̄lo. I. Corin. 2. Spūalis homo iudicat omnia: ipse autē a nemine iudicatur. Est autē hec auctoritas (Et si data sit homini vt exerceatur per hominē:) non humana sed potius diuina ore diuino petro data sibi suisq; successoribus in ipso/ quē cōfessus fuit petra firmata: dicēte dño petro. Quodcūq; ligaueris. 7c. Quicūq; igitur huic potestati a deo sic ordinate resistit/ dei ordinationi resistit: nisi duo (sicut manicheus) fingat esse principia: quod falsum 7 hereticū iudicamus. Quia testāte moysē genesis. 1. Non in principijs: sed in principio deus celū creauit et terram. Porro/ subesse romano pontifici/ omni humane creatu re declaramus. dicimus. diffinimus et pronunciamus omnino esse de necessitate salutis. Hec sunt aurea verba illius extrauagantis: ad propositū nostrū satis accōmodata: sūpta ex vgone. 2. li. de sacramentis. parte. 2. c. 4. que refert et sequitur Augustinus de anchnona: in libro de potestate ecclesie. q. 46. ar. 1. in principio.*

Emanauit illa famosa decisio ad cōpescendā inobediētiaz Philippi primi frācoz regis supbi: qui nitebatur beneficiorū collationē et eoz vacatiū custodiā vsurpare et sibi appropriare iure regio: Sup his vero Bonifatius octauus Regis inobediētā reformare cupiēs scripsit eidē eplam hui⁹ tenoris. Bonifatius ep̄s seru⁹ seruoꝝ dei: Philipo frācoꝝ regi salutē 7 aplicam benedictionē: Deū time: et mādata eius obserua: Scire te volumus qd̄ in spūalibus 7 tēporalibus nobis subes beneficiorū 7 prebēdaz ad te collatio nulla expectat: 7 si aliquo tū vacantūz custodiā habes: fructus eozū successoribus reserues: et si qua cōtulisti: collationes tales irritas decernimus: et quātū de facto p̄cesserūt reuocam⁹ datū. 7c. Rex autē philipus his litteris indignat⁹/ eas in suo palacio corā plurib⁹ pburi fecit: et nūtiōs pape vacuos 7 sine honore remissit: pape vero ipudēter hoc modo respōdit. Philip⁹ dei grā frācoꝝ rex Bonifatio se regēti p̄ sūmo pōtifice: Salutē modicā siue nullā. Sciat tua maria fatuitas in tēporalib⁹ nos alicui nō subesse. Aliquarū eccliaz 7 prebēdaz collationez ad nos iure regio pertinere: et fructus earū vacatiōe durāte nōs facere. Collatiōes a nobis hacten⁹ factas: 7 i posterū faciēdas fore validas: 7 illaz vigore/ posses fores p̄tra oēs nos vniūli tueri. Sec⁹ autē credētes fatuos 7 demētes

*vtuq; gladius
ab ecclesia*

no
*Epistola Bonifati
tij pape.*

*Epistola philipi
regis francoꝝ*

Secūda pars. §. 7.

reputam⁹ datis. rē. Papa ob hoc cōmotus edidit extrauagātē predictā satis salubrē 7 necessariā ad p̄uincēdos plures inobediētes 7 rebelles reges 7 principes seculares: qui nolūt subesse ecclesie romane nec romano p̄tifici: vt sciāt ecclesiā 7 romanū p̄tificē habere potestātē sup̄ eos ad eorū grauiā delicta puniēda / 7 si opus fuerit regnis 7 dominijs eos priuādo. Quāuis enīz iurisditiōes ecclīastica 7 secularis sint distincte: verūtamen imperatoris 7 regū seu principū seculariū iurisditiō: ab ecclesia 7 papa tanquā ecclesie capite 7 christi vicario in terris emanare censetur: vt ex predictis satis admodū liquet. Itē quanquā gladij tēporalis exercitium non habeat: apud eam tamen cēsetur esse sup̄rema potestas 7 plenitudo potestatis vt. c. proposuit de cōcessio. pre. de. l. vt lite pen. de. pastoralis in fine de re iudi. quinimmo habet papa quandā potestātē generalissimā: que fuit transfusa a christo in petrum 7 successores. 2. l. di. c. in nouo. de transla. pre. c. l. et sc̄dm hanc est dñs orbis in sp̄ualibus 7 temporalibus. 9. q. 3. c. per principalē. et. c. cuncta per mundū. ita dicit Jo. de ligniano in. de. ne romani de electio. refert et sequitur ibi dñs cardinalis in. h. irritum. q. 5. in fine. de quo per ipsuz in. c. venerabilem de electio. et in. c. nouit d̄ iudi. 7 in. c. per venerabile qui fi. sunt legi. Ratione cuius potest punire 7 si opus fuerit deponere ex causa graui Imperatorē reges 7 principes seculares. ita colligo ex precedētibus signāter ex preallegata extrauagāte vnā sanctāz. Ita etiam firmat augustinus de anchona magne sciētie 7 auctoritatis vir in libro de potestate ecclesie. q. 46. ar. 2. in solu. 3. argu. dicēs. q̄ papam spectat correctio Regum et aliorū: non quidē propter immediatā tēporaliū administrationē: sed propter vniuersalem iurisdictionem: quam vice christi habet in toto orbe super reges 7 super om̄s alios principes. hec ille. Hec tenet sc̄tus th̄o. in tractatu de regimine principum li. 3. c. 18. in fine. de ratione quidem iuris eius est nolle: cuius est velle. et eius est auferre qui de iure p̄ferre p̄t vt statiz dicem⁹. et ita qūuis Clemens quintus qui bonifacio successit declarauerit q̄ rex francie 7 regnicole per extrauagātem vnā sanctā non amplius subijciantur ecclesie Romane quāz prius erant vt habetur in extrauagantibus cōmuniibus. ti. de priuilegijs. c. meruit: per ea tamen que dicta sunt 7 in predicta extrauaganti / vnā sanctā / continentur: manifeste apparet reges omnes ecclesie romane fore subiectos.

§. 7.

De potestate pape super reges et vniuersum orbem.

Tenetur enim papa vice christi in toto orbe duplicem iusticiam seruare. Vnam particularem singulorū hominum vt unicuiq̄ reddatur: quod iuste sibi debetur: et releuentur a grauamine quod iniuste sibi infertur ac vt nocēdi improbis facultas

Secūda pars. §. 7.

tollatur: aliā vniuersalē vt res publica promoueatur ac bonū reipubli-
ce nō perturbet: et maxime q̄ totus christianus populus ecclesie xpi
spōse subiiciatur. nulla namq̄ iusticia esse pōt que ipm hominē a deo
vero tollit. Unde qui se ipsuz aufert domināri deo a quo factus est: a
dominio ecclesie se subtrahit: iniustus est: vt dicit augustinus. 19. de ci-
uitate dei. c. 21. Propter istū ergo duplicē defectū iusticie: papa potest
reges deponere: vt late ac singulariter firmat augustinus de ancho-
na in preallegata. q. 46. ar. 2. Primo quidē ppter defectū iusticie par-
ticularis/ quo iusticia singulorū perditur et improbis facultas nocen-
di prebetur: propter defectū aut talis iusticie: Zacharias Romanus
pōtifex Childericum francoz reges/ non tā pro suis iniquitatibus: q̄
pro eo q̄ tante potestati erat inutilis: a regno deposuit: et Pepinum
charoli imperatoris patrē in eius locū substituit: vt illius tēporis an-
nalia referūt: z cōmemorat Helagius papa imperatori scribens in. c.
alius. 15. q. 6. Ex eadē causa fuit regno priuatus seu a regno deiectus
Sardanapalus assiriorum rex: vt traditur per aristotelē ethicoz. 1. cir-
ca principū: et narrat tullius quinto de questionibus tuscalanis. refert
andreas de ysermia in. c. 1. que sunt regalia in verbo et extra ordina-
ria collatio. co. 1. habetur etiam in chronicis illius tēporis et per Jo.
bocatiū de principū casu libro. 2. c. 11. Idē dicitur de Helio gabalo re-
ge imino impatore omnū effusissimo: qui libidinū suarū ministros in
senatū legit sine vlla etatis ratione: quasi parū esset honores ipsos ac
magistratus v̄dere: vt haberet vnde anserū cecinenibus canes/ fasia-
nis ac psitacis leones pasceret: vt in lucernis balsamum ad lumen no-
cturnū intingeret. Cuius fuit illa vox impurissima/ et supra quā dici
potest detestabilis. nam cū e familiaribus quidaz ei diceret: quid ma-
lum/ nōne paupertatē exhorrescis? at qui inquit. Quid melius quā vt
ipse mihi heres sim/ mee q̄ v̄tori. Nec refert pōtanus in li. de liberali-
tate. c. 10. ad finē. Ex eadem causa Innocētius quartus attendens q̄
rex portugalie negligens erat z remissus circa regnū z subditos eius
prodigus et dissipator/ permittebat ecclesias monasteria pia loca/ et
ipsas personas ecclesiasticas aggrauari/ viduas etiam z pupillos or-
phanos et ceteros in regno suodegentes grauabat vel grauari sine-
bat: supradicto regi z regno prouidere volens: dedit ipsi regi coadiu-
torē nobilem virū comitē Boloñ predicti regis fratre: per quem spe-
rabat futuram regni reformationem/ mādauitq̄ baronibus z comi-
tibus ipsius regni portugalie quod honorifice eum reciperēt: eiq̄ in
omnibus obedirent: vt dicit textus in. c. grandī de supplenda negli-
gencia prelatozū li. 6. et plenius cōtinetur in chronicis illius tēporis.
huiusmodi enī homines presertim reges z principes: quib⁹ amplissi-
ma viuēdi data est libertas/ nisi in ipso cursu habenas cōtineāt: breuī

Childericus rex.

Sardanapalus
rex.

Helio gabalus
rex.

Rex portugalie.

Secunda pars. §. 7.

in preceptis delati: multisq; simul vicis obruti: pessum seu ad ruinam eant necesse est. vnde merito preueniendi sunt. Propter secundum vero iusticie vniuersalis defectum: idem Zacharias papa (cuius paulo ante meminimus) desiderium vltimum longobardorum regem ecclesiam persequentem et promissa non adimplentem regno priuauit/ et ab eo deiecit/ magni Charoli vsus auxilio: vt habetur in. c. adrianus. 63. di. et in. c. hortatu. 23. q. 8. 7 latius in chronichis illius temporis et in vita zacharie per platinam 7 alios et per Iohānem bocatiū in pre allegato libro suo de principum casu li. 9. c. 10. et fratre iacobum in supplemento chronicarū. Item cum ecclesia romana opprimeretur a rege longobardoz Stephanus secundus: qui tunc temporis in sede petri sedebat: petijt auxilium a constantino 7 leone eius filio imperatoribus constantinopolitanis: eosq; contumaces et ecclesie romane patrociniū iniuste negantes: imperio priuauit/ atq; in germanos trāstulit: scilicet in Charolum magnum pipini francozum regis filium/ cuius nunc mentionez fecimus. huius priuationis 7 translatiōis memoriaz facit textus in. c. in die de consecra. di. 5. 7 in. c. venerabilez de elec. post prin. et declarat ibi glosa ordinaria in hōbo trāstulit. de quo etiam habetur in cle. vnica de iure iurando. et per sanctum Thomam in tractatu de regimine principum. li. 3. c. 18. Alexander secundus henrico imperatori viriliter restitit. Idem Alexander tercius fecit cōtra fredericum barbarosam romanā ecclesiam infestantē quem tandem supplicem ad venie petitionem coegit. Innocentius etiā tercius orthonē quātū imperatorem ab imperio deposuit: imperijq; titulis priuauit: qz monitus ab eo vt desisteret ab iniuria et persecutione qua fredericū secundū sicile regem adhuc impuberem persequebatur: et apulie regnū/ quod ab eodem frederico abstulerat/ cōtra voluntatē pape/ eidē restitueret: facere noluit: vt habet in chronichis de vitis pōtificū signāter in vita innocētij terciij: ex qua quidē persecutiōe principes xpiani cōmouebātur 7 pacis amenitas inter eos turbabat. vnde iuste fuit imperio priuatus. Honorius itē tercius qui predicto innocētio terciō in pōtificatu successit: fredericū secundū in basilica sancti petri imperatorē coronauit: q̄ erat fidelis ecclesie ratione regni sicilie: in quo iure mafno successerat: sed qz tractu tēporis ab ecclie 7 ipsius honorij obedientia resiliuit: dictus honorius ipm anathematizauit. et oēs fideles 7 barones a sua fidelitate absoluit: quā sententiā gregori⁹ nonus q̄ ei successit roborauit. Innocētius hō quart⁹/ q̄ eidē gregorio fuit subrogatus/ in lugdunēsi cōcilio eundē fredericum tanq̄ ecclesie rebelles/ sicilie apulieq; regno et imperio priuauit: vt habetur in. c. ad apostolice de re iudicata libro .6. et latius in chronichis illius temporis/ presertim in vitis Honorij Gregorij et Innocētij predictoruz romanoz ponti

Desiderius rex.

Constantinus
Leo imperatores.

Henric⁹ imperator

Fredericus bar-
barosa.

Ortho imperator.

Fredericus impe-
rator.

Secūda pars. §. 7.

ficum: et per archiep̄m flo. 3. parte historiali. ti. 19. c. 5. in principio. Solus ergo papa deponit imperatorem vt inquit bal. in. l. rescripta in fine. C. de precibus imperatori offerendis. versiculo vltimo solus papa cuius meminit Andreas siculus in tractatu cardinalium. q. 2. co. secunda. Gregorius etiam septimus vir quidem sanctimonia plenus Henricum tertium imperatorem admonet ne deinceps largitione corruptus: episcopatus et beneficia alicui per simoniacā cupiditatem committat: aliter se vsurum in se et delinquentes censuris ecclesiasticis: quod cuius non fecisset/ immo scissuram in ecclesia induxisset: et alia multa mala in ecclesia fecisset: gregorius tantā iniuriā diuine maiestatis causa non diutius ferens/ eundem henricū regni administratione et imperio priuauit/ in hunc modū. Beate petre apostolorum princeps/ inclina queso aures tuas: et me seruū tuū exaudii: quez ab infantia educaisti: et vsq; ad hūc diem ab iniquorum manibus vendicasti: qui me pro mea in te fide oderunt et persecuti sunt. tu michi testis es optimus: et pia iesu christi mater et frater tuus paulus tecū martyrij particeps/ me nō sponte sed inuitum pontificatus gubernacula suscepisse: non quod rapinā arbitratus sim sedē tuam legitime conscendere: sed malebam vitam meā in peregrinatione degere: quā locum tuum pro fama et gloria tantum occupare: fateor ego ac merito quidem michi tua gratia non meritis meis populi christiani curam demandatam esse concessamq; ligandi et soluendi potestatem. hac itaq; fiducia/ fretus pro dignitate et tutela ecclesie sue sancte/ omnipotentis dei nomine patris et filij et spiritus sancti Henricum regem henrici quondam imperatoris filium: qui audacter nimium et temerarie in ecclesiam tuam manus iniicit: imperatoria administratione regiaq; deicio et christianos omnes imperio subiectos iuramento illo absoluo/ quo fidem veris regibus prestare consueuerunt. dignum est enim vt is dignitate careat: qui maiestatem ecclesie imminuere conatur. Preterea vero/ quia monita mea immo tua ad sui ipsius populorumq; salutem contempnit/ et se ab ecclesia dei quā seditionibus pessundare cupit separauit: eum anathematis vinculo ligo/ certo sciens te esse petrum in cuius petra vt in vero fundamento rex noster christus edificauit ecclesiam suam: vt ista refert platina in vita gregory septimi. de quo etiam per archiepiscopum florentinum. 2. parte historiali. ti. 16. c. 1. §. 21. vbi inter alia dicitur quod henricus ab infania ad sanitatem rediens: erroris veniam postulauit. Contra quem pactiones minime obseruantem rursus pontificem oppugnantem/ Robertum guiscardi apulie ducem acciuit armis iniuriam vindicaturum. Qui et pontificem ab impiorū manibus eripuit et in fontes ac rebelles grauitur animaduertit. Urbanus quartus Carolum andegauensem contra mansfredū Sicilie

Henricus impator

Forma sententie.

Secunda pars. §. 8.

Māfredus rex.
Petr^o arago rex.
Charolus rex
Ladisslaus rex.

Brachius.

Ludouicus dux.

Philippus rex.

Sigismūdu dux

Ludouicus rex.

Sigismundus.

Borsus dux.

Andegauenses.

Ferdinandus rex

Veneti.

regē euocauit sedē tūc apostolicā perturbātē. Qui postmodū Clemēte quarto opitulāte Manfredū regno parit ac vita spoliāuit. Martinus quart^{us} petrū aragonie regē siciliā occupantē anathematizauit. Urbanus sextus charolū yngarie sicilieq; regē micerie regno siculo priuatū declarauit. Innocētius septimus ladisslaū neapolitanū regē prelio victū roma fugauit: quē adhuc in sua perfidia perdurantē/ alexāder quintus regno etiā spoliāuit. Martinus quintus brachiū mōtoniū romana oppida inuadentes/ martem alterum appellatū: graui bello persequutus est: in quo 7 vitā perdidit vna cū rebus iniuste occupatis/ violētissime detētis. Johānes. 22. ludouicū bauarie ducem romanorū impatorē rebellē ac schismaticū declarauit eo qd is Baleaciū 7 matheū vicecomites cōtra ecclesiā foueret. Bonifacius. 8. philippo galloz regnū ademit et petro 7 iacobo colūnesibus cardinalatū vt. c. vnico de schismaticis. li. 6. Pius quoq; secūdu Sigismundo austriae duci sacris interdixit eo qd is cardinalē in vincula coniecisset. Ludouicū frācoz regē ad tollendā e regno suo pragmaticam: graui cōminatione impulit. Sigismūduz malatestā inobediētē sedi apostolice: omni fere dominio spoliāuit. Borsum ferrarie ducē eo qd is malaste fauere visus fuerat: acerrime increpatū ad petēdū veniā perpulit. Andegauēses totū fere regnū occupantes armis inde exturbauit/ totamq; ecclesie iurisdictionē in pristinā dignitatē restituit eamq; etiam magnopere ampliāuit. Innocētius octauus Ferdinandū apulie regē deposuit. Sixtus quartus venetos ferraria bello premētes: graui anathemate notauit/ eorū bona cuiuslibet diripiēda permittēs. Ex quibus omnibus patet euidenter qd papa ex iustis causis pōt procedere cōtra principes christianos: et si eoz demerita exposcat: poterit eos deponere regnisq; priuare: qz cū papa sit iudex vniuersalis vice xpī tā viuoz quā mortuoz: eū spectat oim hoim cuius fore faciūt/ vniuersalis correctio. ita dicit Augustinus de anchona in preallegata. q. 76. ar. 1.

§. 8.

Reges in lege veteris a sacerdotib^{us} correcti 7 depositi

Dauid rex.

Saul rex.

Ozias rex.

Achaz rex.

In veteri etiā lege prophete qui sacerdotis summi loco habebantur: reges delinquentes increpabant, castigabant, 7 aliquādo regno priuabant ppf eoz demerita. Hoc patet de natā propheta: qui. 3. regū. 12. fortit correxit dauid regē dicēs: vtiā etheū percussisti gladio: et illius vxorē accepisti tibi vxorē: quā obrem nō recedet gladi^{us} de domo tua: in sempiternū. Itē samuel ppheta respōdit Saul regē de inobediētia vt patet. 1. regū. 15. c. Summus etiā sacerdos redarguit 7 increpauit ozia regē iuda de presumptiōe ingressus in templū ad incēsandū. 2. para. 26. Helias cū audisset ab achaz rege: tu es ille qd cōturbas israel. respōdit: ego nō cōturbauis israel: sed tu 7 domus patris tui: qui dereliqstis mādata dñi: 7 secuti estis baalā. 3. regū. c. 4.

Secūda pars. §. 8.

Præterea in lege noua nicholaus papa reges Lothariū de adulterio reprehēdit: vt habet in. c. scelus. 2. q. 1. multa similia exempla reperire poterit curiosus indagator. quinimmo in eadē lege veteri pluries reperimus: q̄ prophete ⁊ sūmi sacerdotes reges plures deposuerūt propter eorū delicta vel demerita: nā samuel ppheta qui tūc tēporis erat sūmus sacerdos ⁊ pōtifer in israel: saul regē non solū redarguit: sed ⁊ regno priuauit: eo q̄ mandatū dñi non impleuit: vt occideret agag regē amalech: et oēs ibi habitātes ⁊ cūcta animalia: et vniuersas eorū substantias: vt habet .i. regū. 15. 16. vbi subdit: qđ in eius locū assumpt⁹ est dauid/ et in regē p̄ eundē prophetā vnctus. Idem samuel eundem agag regē non solū regno priuauit: sed etiā occidit: et in frustra cōcidit: qz restitit israeli de egipto ascēdenti: vt ibi dicit. Præterea iojada sūmus sacerdos athalia mulierē: que illis tēporibus in iudea regnabat: regno priuauit et occidi ab exercitu iussit et Joam qui erat de regio semine vnxit in regem et posuit diadema super caput eius. 4. regū. c. 11. Daniel itē magnū nabuchodonosor babilonis ⁊ assiriorū regē iussu dei a regno deposuit propter eius superbiā ac religiōis cōtēptū: destruxerat enim tēplū hierusalē ⁊ vasorū eius partē asportauit/ et septē annis vt bos fenū comedit et vt bestia vixit: qui demū dei magnificētia ⁊ misericordia protestari coactus est dicēs: ego nabuchodonosor oculos meos ad celū leuaui et sensus meus redditus est michi ⁊ altissimo benedixi. et viuētē in sempiternū laudaui ⁊ gloriaui: qz potestas eius sempiterna/ et regnū eius in generatiōe ⁊ generatiōne/ et oēs habitatores terre apud eū in nichilū reputati sunt: iuxta voluntatē enī suā facit tā in virtutibus celī: quā in habitatoribus terre et nō est qui resistat manui eius ⁊ dicat ei quare fecisti. ⁊ infra: oia opa eius ⁊ oēs vie eius iudicia. et gradiētes in supbia pōt hūiliare: vt hec lati⁹ habentur danielis. 4. c. Defuncto nabuchodonosor: eius filius Balthasar successit in regno. et ipse ⁊ optimates sui vxores ⁊ cōcubine biberunt vinum in vasis aureis: que nabuchodonosor ex templo hierusalem asportauerat. in eadem hora apparuerūt digiti quasi manus hominis sribētis in supficie parietis aule regis. *M*dane: thetel: phares: que verba interpretatus est daniel: quasi ferens vel saltē declarās sentētiā priuationis a regno cōtra eum dicēs. *M*dane: idest mutauit deus regnū tuū et cōpleuit illud. *T*hetel: idest appēsus est in statera ⁊ inuētus est minus habēs. *P*hares: idest diuisum est regnū tuū: et datum est medis ⁊ persis: quia aduersus dominatores eleuatus es et vasa domus eius allata sunt corā te et tu et optimates tui ⁊ vxores tue ⁊ cōcubine vinū bibistis in eis: ⁊ cetera que sequuntur. et subditur/ qđ eadem die nocte sequenti interfectus est Baltazar rex caldeus et darius medus successit in regnum: vt hec habentur danielis. 5. c. *De*

Lotharius rex.

Saul rex.

Agag rex.

Athalia regina.

Nabuchodonosor rex.

Balthasar rex.

Secunda pars. §. 8.

Sedechias rex.

Sacerdotiū legis
veteris est figura
noui sacerdotij.

Sedechia rege iuda legit: eo qđ hieremiā prophetā carcerauit ⁊ cap-
tinauit: pessima occubuit morte regno priuatus vt habet hieremie. 29. c.
Hec sunt exēpla veteris testamēti: que in presentiarū occurrunt in qui-
bus propheta vel summus pōtifex seu sacerdos reges delinquentes
correxerūt increpauerūt ⁊ aliquādo a regno deposuerūt: eo qđ domi-
ni mādata preuaricati sunt/ ea pertinaciter contēnentes: vnde merito
ipsi eorumq; filij regno priuati sunt. Qđ ipsis regibus anteq̄ in lege
veteri cōstituti essent: cominatus est dñs: tradēs eis precepta que ob-
seruare tenebantur: si in regno ipso ipsi eorumq; filij longo tempore
super israel regnare cupiebant. vt habetur deuteronomij. 17. c. Quis au-
tem sacerdotium veteris legis sit figura sacerdotij noui testamēti/ qđ
excellētius ⁊ perfectius est: vt traditur per aplm hebreoz. 7. et in. c.
trāsflato de consti. et sacerdos legis veteris hoc facere poterat ex cau-
sa: pari ratione ⁊ multo fortius iddem facere poterit sacerdos summus
legis noue: cū excellētioris sit dignitatis quā veteris: appellatur enī
supremus sacerdos qđ nomen accepit a moyse. 22. di. c. sacro sancta.
⁊ oēs dignitates ⁊ oēm p̄tatem quā habuerūt oēs patriarche: papa so-
lus habet vt inquit bernardus de cōtēplatiōe ad eugenū ⁊ refert bal.
in. l. rescripta. c. de precib⁹ impera. offi. co. 2. vbi plura dicit de aucto-
ritate ⁊ p̄tate pape. illud enim qđ in veteri testamento seruabat̄ circa
hoc: illud idem est seruandū in nouo testamēto: vt est textus valde no-
tādus ⁊ ad p̄positū n̄m satis accōmodatus. in. c. per venerabilē qui fi.
sunt legi. in. §. rationib⁹ in v̄siculo sane vbi littera dicit. Sane cū deu-
tronomiū lex secūda interpretet̄: ex vi vocabuli cōprobat̄: vt qđ ibi de-
cernit̄: in nouo testamēto debz obseruari. hec ibi. Nō est ergo mirādū
si hodie papa corrigat castiget ⁊ deponat principes seculares ex iusta
causa: sicut olim fiebat in veteri testamēto. Serit enim sūmus pōtifex
in ecclia dei vicē illius prophete: de quo dicit̄ deutro. 18. c. prophetaz
suscitabo vobis de fratrib⁹ v̄ris ⁊ c. quicūq; nō audierit illū prophetā:
ego vltor ero: penā. s. tēporalē ⁊ eternā infligēdo. Ex quo v̄bo dicit̄ ibi
glo. habetur qđ impingētes in summū pōtificē ⁊ ei resistētes: grandi
pena sūt puniēdi. hec ibi. qui enī supbierit nolēs obedire sacerdotis
impio: q̄ p tēpore erit: moriet̄. ⁊ rursus. q̄ cohercitus obedire sacerdo-
ti p̄tēpserit: lapidib⁹ eū obuet populus: vt dicit̄ deutro. 17. trāsūptiue
in. c. p venerabilē qui fi. sūt legi. vbi illa auctoritas d̄ sūmo pōtifice ex-
ponit̄. oēs ergo hoies tenēt pape obedire ipsūq; sequi: qz ois aīa ei
subest vt ait apls. ro. 9. trāsūptiue in. c. magnū. 11. q. 1. ⁊ in. c. ois aīa de
cēsibus. nemo ergo excipit̄ ab obediētia ⁊ reuerētia pape. Qui ergo
ei resistit vel nō parcēdo vel ab ei⁹ obediētia ⁊ reuerētia subtrahendo
differēdo vel dilatādo: dei ordinationi resistit: vt inquit apostolus ad
romanos. 12. transumptiue in. c. qui resistit. 11. q. 3. cum pluribus alijs.

Secūda pars. §. 8.

Ad quorū confirmationē facit/ quontā certū est qđ papa significatur per montē synay de quo dicitur exodi. 19. qđ die tercio descendit dñs in montē synay dicens filijs israel. ne ascendatis in montem nec tangatis fines eius. qui enim tetigerit: morietur. significatur enim summus pontifex per talem montē. Primo ratione generalitatis: quia sicut mediante tali monte descendit deus corā toto populo iudeorū: sic christus mediante potestate summi pōtificis in lege noua descendit super toto populo christianorū. secūdo ratione sublimitatis: qz sicut ille mons sublimior est omni alio monte: ita papa sublimior omni alio prelato. tercio ratione legalis veritatis: quia sicut de illo monte data est lex: ita ab ipso papa omnes leges et iura exquirenda sunt. Omnis ergo qui hunc montem tangit/ non obediendo resistendo vel impugnando vel se ab illo diuidendo vel separando: mori debet. non quocumq; genere mortis/ sed lapidibus et iaculis est confodiendus/ dignitate et honore priuandus etiam si Rex vel imperator fuerit: omnes quidem tenentur ei obedire eiusq; mandatis obrēperare. nam vt habetur. 1. regū. 15. c. Peccatū ariolandi est nō obedire/ et scelus idolatrie non acquiescere. Peccatus igitur paganitatis incurrit quisquis dum christianū se esse asserit: sedi apostolice obedire cōtemnit. c. si qui sunt in fine. 81. di. et. c. sciendum. 8. q. 1. Si quis prelato non obedierit: hoc ipso eius est inimicus. 24. q. 1. quoniam vetus. 50. di. si quis preposterā. glo. notabilis in. c. si quis diachonus. S. ecce in verbo et inimicos eadem di. Idem enī est dominū dei et pape quantū ad mundi gubernationem: sicut eadez est iurisditio delegātis et delegati: sed de dominio dei scribitur hester. 13. Tu enim fecisti celū et terras et quicquid celi ambitu continetur: dominus enim vniuersorum tu es: ergo et papa qui eius vicem gerit in terris similiter dominus erit vniuersorum: non solum super spiritualia: sed etiam super temporalia et super omnes homines mundi reges et principes etiam seculares: vt supra dictum est et tradit Augustinus de ancho. in libro de potestate pape et ecclesie q. 45. ar. 2. et archie. flo. 3. parte ti. 23. c. 4. §. 17. ergo poterit eos corrigere et si opus fuerit deponere. Nam si tēporibus retro actis hoc facere potuit: multo fortius nūc facere potest: quia ecclesia per incrementa temporum semper maiori potestate vtitur vt. c. displicet ad finem 23. q. 4. tenet Augustinus de anchona in. li. de ptāte ecclie. q. 37. ar. 5.

c iij

Finis secunde partis.

Tertia pars.

Schismatici q̄ di-
cuatur.

Eniamus nūc ad terciā par-

tem/in qua ostendere promissimus qd̄ cardinales
et alii qui ab huiusmodi ecclesie ⁊ capituli vnitatem
recesserunt/se ab alijs cardinalibus et ecclesie ca-
pite diuidentes etiam occasione reformationis
ecclesie in capite ⁊ in membris satis necessarie eo-
rumq̄ auxiliatores defensores et adherentes /

schismatici sunt ⁊ lese maiestatis rei et vt tales puniēdi. quod sic ostē-
ditur. schisma est illicita diuisio per inobedientiam ab vnitatem ecclesie
facta: vt colligitur ex verbis beati hieronymi super epistolas ad gala-
thas: q̄ ponitur in. c. inter heresim. 24. q. 3. Hanc schismatis definitio-
nem tanq̄ prestantiore amplectitur hosti. in suma ti. de schismaticis.
S. quid sit schisma. schismatici autem volentes dei ecclesiam discinde-
re: peccant in fide quo ad articulum illum: et vnam sanctam ecclesiam
catholicam. ad hoc. 24. q. 1. c. aduocauit cū quatuor capitulis precedē-
tibus. Verbum autem schisma grecum est: qd̄ latine scissuram dicit vt. c.
schisma in prin. 24. q. 1. Quis enim fides catholica et ecclesia vna sit: vt
late in precedentibus dictus est: si quis ab hac vnitatem recedat diuide-
do se a capite vel connectione membrorum: diuisus est ⁊ schismaticus.
Vestimentum namq̄ domini ideo scissum non fuit/ sed de eo sor-
titi sunt io. 19. quia ecclesia scindi nō debet sed tota in vnitatem consistit
vt dicit tex. in. c. sicut dñi vestimentū. 16. q. 7. Unde augustinus post
glo. in preallegato. c. 19. Merito inquit vestis qua significatur eccle-
sia de super contexta perhibetur inconsutilis autem: ne aliquando dis-
suatur. et ad vnum peruenit: qui in vnum omnes colligit. hec ille. Cō-
tra illos vero qui tunicam domini diuidere conātur se ab ecclesie vni-
tatem diuidentes: insurgit ⁊ exclamat idem Augustinus in epistola ad
seuerinū dicens. quasi diuisores vestimentorum domini esse vultis ⁊ tu-
nicam illam charitatis desuper contextam quā nec persecutores eius
diuiserūt tenere cum toto orbe non vultis. et beatus ciprianus in epi-
stola de vnitatem ecclesie Quis (inquit) sceleratus ⁊ perfidus/ quis sic
discordie furore vesanus: vt aut credat scindi posse: aut scindere au-
deat vnitatem dei/ vestem dñi/ ecclesiam christi? monet nos ipse in euā-
gelio et docet dicens. erit vnus grex ⁊ vnus pastor. hec ille. Et idem
ciprianus in epistola ad corneliū ita dicit. Nec aliunde nata sunt schif-
mata/ quā cū sacerdoti dei non obtemperatur/ nec vnus in ecclesia sa-
cerdos ⁊ ad tēpus iudex christi vice cogitatur: cui scdm̄ magisteria di-
uina obtemperaret fraternitas vniuersa: non discidio vnitatis christi
ecclesiam scinderet. Et idem ciprianus in epistola ad forentiū sic ait:
Unde enim schismata sic oriuntur dum eps qui vnus est ⁊ preest: sup

Vestis domini.

Non enim dñi nō ē
si nō h̄z. p̄. dñi
schisma. h̄z.

Tertia pars.

ba quorūdam presumptione contēpnitur/et homo dignatiōe dei ho-
noratus indignus hominibus iudicatur. Et idēz ciprianus in episto-
la ad gratianum. Hec (inquit) sunt hereticorum initia et ortus atqz
conatus schismaticorū male cogitantium: vt sibi placeant: prepositus
superbo tumore contēpnāt: sic de ecclesia receditur: sic altare prophā-
num foris collocatur: sic contra pacem christi z ordinationē atqz vni-
tatez rebellatur. Hec ille. Cuius sentētie adheret pelagius papa in. c.
non vos. 23. q. 5. dicens Quisquis ab apostolicis diuisus est sedibus:
in schismate esse non est dubium. Nam vt inquit calistus papa in. c.
non decet. 12. di. non decet a capite membra discedere: sed iuxta scri-
pture testimoniū/omnia mēbra caput sequantur de cōsecra. di. 3. c. ce-
lebritatē de prescriptio. c. cuz nō liceat. itaqz ab vnitāte ecclie recedere
nullo modo licet vt inquit ciprianus. c. loquitur 24. q. 1. Ad idēdē faciūt no-
tabilia verba beati gregozij in. c. preceptis. 12. di. vbi dicit preceptis
apostolicis non dura superbia resistatur: sed per obediētā que a san-
cta Romana ecclesia z apostolica auctoritate iussa sunt: salutifere im-
pleantur: si eiusdem sancte dei ecclesie que est caput vestruz cōmunio-
nem habere desideratis. non nouū aliquid presenti iussione precipi-
mus: sed illa que olim vidētur indulta firmamus. Cum nulli dubium
sit qd non solum pontificalis causatio: sed omnis sancte spei romane
ecclesie z religiōis relatio ad sedem apostolicā quasi ad caput omniū
ecclesiarū debuit referri: et inde normam assumere: vnde assumpsit ex
ordium: ne caput institutiōis videatur omitti. Cuius auctoritatis san-
ctionem omnes teneant sacerdotes qui voluerint ab apostolice petre
(super quā christus vniuersalē fundauit ecclesiam) solidate cōuelli.
Si quis hec apostolice sedis precepta non obseruauerit: percepti ho-
noris esse hostis non dubitetur. Ad idēdē. 93. di. c. obediētā vbi dicitur
qz summo pontifici ea debetur ob omnibus obediētia: vt nulli li-
ceat ei comunicare/ cui pro actibus suis ipse inimicus extiterit: nec in
ecclesia esse poterit: qui eius cathedram deserit. Ad idēdē. c. rogamus.
24. q. 1. vbi dicitur qz nulla est sedes que apostolice z romane sedis di-
ctioni subiecta non sit: nec ab eius obediētia z dispositione vos deuiā-
re oportet ad quā cuncta maiora ecclesiastica negocia visa sunt refer-
ri. Ad idēdē verba Chrysostomi in. c. alligant. 26. q. 6. vbi inter cetera
dicitur. Qui autem superiori obedire non vult: quomodo implet il-
lud/ principem te cōstituerunt: esto inter eos tanqz vnus ex illis. Quo-
modo tanqz vnus ex illis manet: qui inter obediētes inobediēns: in-
ter subditos rebellis existit. Certe probat se ex illis nō esse: qui renuit
ex obediētibz vnus esse. Ad idēdē. c. cūcta per mūdū vbi oēs homi-
nes mundi summo pontifici obdīre tenentur. et in extrauagante: vnā
sanctam: de qua supra habita est mentio. qui autēz non obediērit vel

Tertia pars.

se ab eius obedientia subtraherit: schismaticus erit. Et quibus omnibus colligitur quod non parere preceptis romani pontificis cum rebellionem: cum et pertinaciter quis precepta contemnit et iudicium superioris subire recusat: constituit schismatis rationem: ita notate declarat beatus tho. 2. 2. q. 39. ar. 1. in solutione. 2. argu.

De schismate datan et abiron.

De schismate tribuum israel.

Sacerdotium legis veteris.

Contra discedentes a papa.

Schisma quid est

Patet hoc ultra predicta in schismate quod chore datan et abiron cum alijs coplicibus fecerunt: quod inde ortus est: quia subesse noluerunt moisy et aaron summo sacerdoti: ut habetur numeri. 16. late per iosephum antiquitatis iudeorum. li. 4. c. 2. Item patet ex schismate quod decem tribus fecerunt: eo quod rege suo contempto: alterum sibi constituerunt. scilicet hieroboam: ut habetur regum. 3. c. 12. Sicut ergo tunc discedentes vel se diuidentes a summo sacerdote vel rege schismatici reputabatur: et schismaticorum penas luebant: sic et multo magis idem dicendum erit de illis qui a papa discedunt eum contemnentes: cum sacerdotium legis veteris sit figura christi sacerdotis summi legis noue/eiusque vicarij secundum apostolum hebreorum. 7. et traditur in. c. translatio de constitutio. dixi supra. §. precedenti prope finem. Discedere enim a papa ecclesie capite: est discedere ab unitate ecclesie: ut ex predictis satis patet et colligitur ex his que dicit apud Lollusen. 2. Inflatus sensu carnis sue et non tenens caput/ex quo totum corpus per nexum et annexiones administratum et constitutum/crescit in augmentum dei. Hoc autem caput est christus: cuius vicem in ecclesia gerit summus pontifex: ut sepe dictum est. Ideo schismatici dicuntur qui subesse rennuunt romano pontifici et qui membris eius sibi subiectis communicare recusant: ita dicit sanctus tho. 2. 2. q. 39. ar. 1. in solutione. q. in fine/est bonus tex. in. c. schisma. 24. q. 1. schisma quidem diuisionem importat/charitatis unioni oppositam. unde schismatici illi dicuntur: qui concordiam non seruant in ecclesie obseruatione ne ecclesie prelatis obediatur/ volentes per se ecclesiam constituisse singularem. isti quidem a principio peruersum dogma non habent sed ab ecclesie fundamento recedentes/ in vaniloquium vertuntur et peruersum aliquod confingunt et sic in fine in heresim labuntur: unde Hieronymus inquit quod heresis et schisma differunt sicut genus et species. Ista sunt notanda verba beati tho. 4. di. 13. q. 2. ar. 1. q. 1. in solu. 2. argu. vult allegare hieronymum super eplam ad galathas cuius verba transcribit gracianus in. c. inter heresim. 24. q. 3. ubi littera dicit. Inter heresim et schisma hoc esse arbitror: quod heresis peruersum dogma habeat: schisma post episcopalem decessionez ab ecclesia pariter separatur: quod equidem in principio aliqua ex parte intelligi potest diuersum. Ceterum nullum schisma est nisi sibi aliqua heresim confingat ut recte ab ecclesia recessisse videatur. hec ibi. Et augustinus in libro contra faustum distingens inter heresim et schisma

Tertia pars.

ita dicit. Schisma est eadem opinatē ac eodem ritu colentē quo ceteri: solo congregationis delectari discidio. Heresis vero diuersa opinatur ab his que catholica credit ecclesia. hec ille. Schismatici ergo dissensionibus suis iniquis/a fraterna charitate dissoluūt: quāuis ea credant que credimus: vt ait Augustinus in libro de fide ⁊ simbolo: et in libro cōtra donatistas. Non enim sufficit fides sola in formis ad hoc quod quis in ecclesia christi esse dicatur: sed requiritur q̄ maneat in vnitāte ecclesie: que attenditur ex ordine ad caput ecclesie: vt supra dictū est/et ita q̄ subsit iuxta xp̄i ordinationē capiti ecclesie. Ro. pon. hoc est q̄ dixit beatus Ciprianus in quadā epistola et habetur in. c. deniq̄. 7. q. 1. vbi formaliter inquit. Qd̄ hō eundē quem nos deus patrem eūdem filium eundē spiritū sanctum nosse dicūtur. s. schismatici: nec hoc tales adiuuare potest. Mas ⁊ chore datan et abiron cum sacerdote aaron ⁊ moysē eundem deū nouerant pari lege ⁊ religione uiuentes: vnum ⁊ verū deū qui colendus atq̄ inuocādus fuerat inuocabant: tñ qz loci sui ministeriū transgressi/et cōtra aaron sacerdotē/qui sacerdotiū legitimū dignatiōe dei atq̄ ordinatiōe p̄fecerat: sacrificiā di sibi licentiā vendicarūt: diuinitus percussi/penas statim pro illicitis conatibus penderunt: nec potuerunt rata esse ⁊ proficere sacrificia irreligiose et illicite et contra ius diuine dispositionis oblata. hec ibi. Que verba sunt satis notanda ⁊ ad propositū nostruz valde accommodata: decidunt enim qd̄ licet huius schismatis auctores fautores et auxiliatores fidem teneāt quā romana tenet ecclesia eamq̄ colant/et sequantur/habeantq̄ aliquas occasiones quibus a Romani p̄tificis obedientia recedant. s. pretensam ecclesie reformationē tam in capite quā in mēbris satis his tēporibus necessariam: nichilominus tamen schisurā et diuisionē faciunt in ecclesia dei: ab ipso ecclesie capite christi vicario temerarie recedentes: vnde schismatici sunt ⁊ schismaticoz pena veniūt puniendi. Qd̄ etiaz apertissime sentit beatus Hieronimus ad damasum papā scribens/ cuius verba refert Gratianus in. c. quoniā vetus. 2. q. 1. prope finem vbi inter cetera dicit. Cum successore piscatoris ⁊ discipulo christi loquor/ ego nullū premiū nisi christus sequēs: beatitudini tue idest cathedre sācti petri cōmuniōe cōsortior. super illam petrā fundatā ecclesiam scio. Quicūq̄ extra hanc domuz agnū cōmedit: prophanus est. Si quis in archa noe non fuerit: peribit regnante diluuisio ⁊ infra. quicūq̄ tecū non colligit: spargit: hoc est qui christi non est: antichristi est. hec ibi. que sumuntur ex his que christus in euāgelio dixit luce. 11. Qui mecum non est: contra me est. et qui mecum non colligit: spargit. Ex quibus vobis patet neminem christianum posse neutralem esse schismatis tempore: cum omnes debeant ecclesiam ⁊ caput eius sequi. ille ergo qui eā non sequitur/ etiā.

Nota contra neutrales.

Tertia pars.

et aliqua colorata occasione: contra eam esse censetur: ex quo ab eius capite discedit: quāuis eandem habeat fidem quā alij vt supra dictus est. non est ergo licitū immo dānatū obedientiam et reuerentiā ecclesie eiusq; capiti aliquo modo subtrahere/ dissimulādo/dilatādo/expectando: vel neutri partiū adherendo/ suspēdendo forsan vsq; ad futurū euentum. ad hoc bonus textus in. c. non nos. 23. q. 5. teneant ergo tales si placet fidem nostrā: nichilominus tamē schismatici sunt: et vt tales merito puniendi. Idem in effectu voluit ambrosius super epistolā ad thitū. c. 3. Scribo (inquit) tibi vt scias quomodo ecclesiā ordines: que est domus dei vt cum totus mundus/dei sit ecclesia: tamē domus eius dicatur/ cuius rector hodie est damasus: mundus namq; priuaticationis est diuerso turbatus errore: ideo illic necesse est dicatur esse domus dei et veritas: vbi scdm voluntatē suā timetur. hec ille. Et beatus hieronimus scribēs ad damasum papā vt habet in. c. hec est fides. 24. q. 1. Hec est (inquit) fides beatissime pater quā semper tenuimus in qua si minus perite aut parū caute forte aliquid positū est: emēdari cupimus a te qui petri sedem et fidem tenes. Si autē hec nostra confessio apostolatus tui iudicio cōprobatur: quicumq; me culpāre voluerit: se imperitum vel maliuolū vel etiam non catholicū sed hereticum comprobabit. Hec hieronimus vbi supra/ sentiens vnum admiratiōe dignū/ qd in his que fidei sunt: solum Romano pontificem spectat diffinitio/ et ipso approbante/ non est qui reprobare queat: super quo tamē amplius esset cogitandū: omitto qz non est presentis speculationis. Ab ipso ergo Romano pontifice christi vicario ecclesie capite et plenitudinē potestatis habēte: non licet cardinalibus subpretextu reformationis ecclesie/ temerarie recedere. in tantum est enim attributa pape plenitudo potestatis: qd cardinales et alij fratres sui non debent erigere calcaneū contra eum: quia monstruosum esset/ qd subditi habeant potestatem in dominos. ff. de mino. l. minor autem magistratus de mayo. et. o. c. cū inferior. Qd si fieret: vestis domini inconfulis: passa fuisset scisuram/ vel sectionem. ita dicit hosti. quāuis cardinalis esset in. c. per venerabilē. §. Sane qui filij sunt legitimi. Et in signū huius superioritatis rome potius quā alibi voluit dñs ecclesie caput stabilire scdm eum vt latus retuli supra. §. 4. partis secūde. vnde cardinales alijq; prelati discedētes ante tempus ab obediētia apostolice sedis etiam si papa dicatur hereticus: dicuntur schismatici et vt tales sunt puniendi: vt est textus in. §. hinc autē. 17. di. et ibi notat dominicus dicens hoc facere cōtra cardinales qui recesserunt a ciuitate pisana antequā gregorius duodecimus fuisset depositus a cōcilio pisano. refert Jo. de anania in ru. de schismaticis. pe. co. et pēpositus alexandrinus in dicto. §. hinc autem. Cum autem cardinales illi de

Cōtra cardinales

Tertia pars.

quibus agimus se diuiserint ab ecclesie vnitare: que in duobus consti-
tuit. primo in membrorum ecclesie: idest fidelium ad inuicem conuersione. secun-
do in eorundem ordine ad unum caput christi. s. vicarium: inde merito in-
fertur necessarioque concluditur schismaticos fore et ut tales iuste fuisse
se punitos qui summo pontifici subesse membrisque ecclesie subiectis com-
municare noluerunt. A cardinalibus enim hoc schisma principium ha-
buit: sicut et omnia preterita si recte examinentur: ut firmiter beatus hiero-
nimus dicens: veteres perscrutans historias inuenire non possunt alios
scindisse ecclesias dei et de domo domini in populos se duxisse: preter eos
qui positi sunt domini sacerdotes et prophete idest speculatores: hi ver-
tuntur in laqueum tortuosum ponentes scandalum in omni loco. hec habentur
in. c. transferunt. 24. q. 3. ut enim inquit Augustinus: sunt in ecclesia
quidam prepositi de quibus apostolus dicit: sua querentes non que ie-
su christi. quid est sua querentes: non christum gratis diligentes: non deum
propter deum querentes: temporalia commoda consequentes / lucris inhi-
antes: honores ab hominibus appetentes. 8. q. 1. c. sunt in ecclesia. Contra
hos inuehit ezechiel. 34. ve inquit pastoribus qui pascebant semetipsos
qui scilicet propter propria commoda perniciosa suscitant schismata in
ecclesia dei. Rex autem francorum huius schismatis auctor ut in casus
narratione dicitur: similiter est schismaticus. Quod per nuncios suos ad hoc
specialiter deputatos coram Leone papa moderno confessus est abiur-
rans (sicut predicti cardinales fecerunt) et detestans quicquid in pisa-
no conuenticulo actus est: approbans omnia et singula que in latera-
nensi sacro concilio generali acta et decisa fuere. Unde tam de rege fran-
corum quam de cardinalibus predictis non est amplius insistendum: cum ipsi
sua sponte et voce delictum suum confessi sunt: erroris veniam postulantes.
Itaque contra suam confessionem non sunt amplius audiendi ut. l. generali-
ter. C. de non in. pe. c. per tuas de proba. De rege autem et de regina
navarre similiter dicendum est: quod schismatici sunt ex eo quod regi francorum
schismatico se iunxerunt fedusque cum eo inierunt et contra summum pon-
tificem conspirarunt / ita ut merito de eis dici potest illud psal. 2. tran-
sumptiue in. c. si ecclesia. 23. q. 4. Astiterunt reges terre et principes con-
uenerunt in unum aduersus dominum et aduersus christum eius. fautores enim ad-
herentes et sequaces schismaticorum: schismatici sunt et ut tales merito pu-
niendi: ut dicit textus in. c. vno de schismaticis li. 6. similiter sunt lese
maiestatis rei: ut dico infra parte. 4. §. 1. sunt enim cooperatores in de-
licto et per consequens pari pena sunt puniendi ut. c. 1. de offi. de. c. sicut
dignum de homicidio. l. quoniam multa. C. ad legem juliam de vi. publica.
glo. nota. in de. 1. de penis in verbo defensauerit: cum concordatis. unde
quicquid iuste potest fieri contra principales: potest etiam contra ad-
herentes et complices ut in preallegatis iuribus. tenet expressse Asten

Conclusio.

De rege francorum.

De rege navarre.

ad iustitiam non faciunt

Tertia pars. §. I.

sis in suma li. 2. ti. 64. ar. 7. co. 2. facit. l. non dubito. ff. de captiuis. de quo latius in quarta parte. §. 3. dicemus.

Non obstat predictis textus in preallegato. c. vno. §. nichilominus omnes de schisma. li. 6. vbi fautores et auxiliatores schismaticorum solū modo excommunicantur: quia scdm archi. et alios illa decisio fuit reuocata per Benedictū undecimū. vel aliter et forsan melius ibi Bonifacius octauus expressis nominibus principalium delinquentium: eorum fautores et sequaces deducit in processu et sententia sub generalitate: et sic nominibus non expressis. quod an fieri possit de iure satis est dubium: vt tradit per Inno. et alios in. c. certificati et in. c. in nostra de sepul. scdm pe. de ancha. in. d. c. vno. in. 3. notabili. vnde merito fuerunt leuius puniti. In casu aut nostro processus particularis factus est contra predictos regem et reginā nauarre tanq̄ contra schismaticos et lese maiestatis reos: iccirco sicut tales merito fuerūt puniti: vt ex predictis satis patet. et colligitur ex quadā extrauagāte Clementis quinti incipiente ad certitudinē que hodie repetitur sub ti. de sen. ex. de qua infra in quarta parte. §. 1.

§. I.

Oppositio.

An metus perditionis bonorum excuset.

Nec eos excusat dicere qd ipsi nunq̄ discesserunt ab ecclesie vnitatem immo fidem nostram semper tenuerunt ipsūq̄ julium papā vt ecclesie caput coluerunt et venerati sunt. si autē regi francoꝝ pape resistenti adheserūt: non quidem ea intentione: vt papā lederent vel ei resisterēt: sed potius ne bona sua que in regno francie et prope tenebāt perderēt: puta dominū de bearne et ipsūmet regnū nauarre. Unde non videtur sibi imputandū ad schisma/ etiam si indirecte pape resistent: cum sua principalis intentio fuerit bona sua conseruare et illa non perdere. Non enim omnes resistētes pape quocunq̄ modo sunt schismatici: sed illi qui per spontaneam intentionem ac manifestam rebellionem et eius iudicialis sententie recusationem ipsū nō recognoscēdo vt caput ecclesie: sed si per alicuius comodi temporalis affecutionem vel periculi euitationem resistat quis preceptis pape et non obediat: talis etsi grauer peccet/ non tamē dicitur schismaticus: ita dicit archiep̄us flo. 3. parte. ti. 23. c. 4. §. II. incipit de schismaticis. Ad cuius confirmationem facit qd notanter voluit idem archiep̄us flo. 2. parte. ti. 12. c. 6. vbi post Ray. dicit qd si fidelis fidei mente teneat: aliquē tamen actum infidelitatis facit/ puta si reuerentiā idolis exhibeat propter amorem mulierum/ sicut fecit salomon dijs suarū vxorū: vt habetur. 3. regum. c. II. transumptiue. 3. q. 7. §. salomon et. 32. q. 4. c. salomon: non propter hoc apostata vel hereticus iudicandus est. hoc voluit raymundus in suma. 1. parte. ti. de apostatis. v. circa istas apo

Tertia pars. §. I.

facias licet non ita late loquat' vbi dicit: qd si aliquis christianus resi-
det in ciuitate sarracenorum et proficitur machumetum nuncium esse
dei sicut machometi faciunt ad laudem et venerationem illius que co-
lunt et venerantur pro sancto: vel osculatur sepulchrum almaodi quasi
ex reuerentia ac si esset sanctus: vel in publico se gerat pro sarraceno:
et in occulto pro christiano et hec faciat verbo tantum vel profiteatur
propter metum: sed in corde in nullo deuiat a fide: nec dicit eum apo-
statam nec hereticum: nec excommunicatum: peccat tamen mortaliter qua-
tuscuq' sit metus vt ibi per eum. Idem ergo dicendum de eo qui ex
alia causa vt puta libidinis aliquid illicitum et prohibitum fecit vt de ado-
ratione idolorum diximus. Ad hoc bene facit glosa nota. scdm abba-
tes ibi in. c. tuaz in verbo signatos in fine de priuile. que singulariter
vult: qd qui libidinis causa simulat se monachum: non obligatur ad mo-
nachatum saltem in foro conscientie. bene facit. c. tua de sponsa. Inter-
gritas ergo intentionis magis quam factum in hoc attenditur. pari ra-
tione idem videtur in casu de quo agimus. Presertim cum hoc faciunt
iusto metu ducti. s. ne perdant honorem et bona sua vel eorum maiorem
partem. metus enim perditionis omniumq' rerum vel maioris partis
reputatur iustus vt. l. i. c. si non iussu principis et. l. pe. c. qd metus
causa. c. abbas. eo. ti. scdm inno. in. c. cum dilectus eo. ti. super verbo
mortis. Idem tenet hosti. in summa eo. ti. §. qualiter metus ver. inue-
nio tamen allegat. l. propter litem. ff. de excusa. tu. habetur insti. eo. §.
item propter litem. bene facit textus in. l. si. c. de reno. dona. metus
ergo perditionis patrimonij reputatur iustus sicut timor damni in per-
sona vt dicit bal. in. l. non est verissimile. §. si fenerator. ff. qd metus
causa. et in. l. interpositas. c. de transactis post Lynum et alios anti-
quos. Et inde est qd timor perditionis instrumentorum omnium bonorum
vel maioris partis ipsorum: est iustus metus sicut quando infertur timor
mortis vel pena capitalis. ita dicit bal. in. l. isti quidem. §. si is. ff. quod
metus causa. Unde si potestas vel tyrannus dicit facias michi instru-
mentum mille florenorum vel alterius promissionis alias venias ad con-
burendum domum tuam: reputabitur iustus metus scdm qualita-
tes personarum et rescindetur instrumentum si metus imminerebat sicut re-
scinderetur si esset metus mortis vel corporis cruciatus. ita dicit Bal.
in. d. l. interpositas. et sequuntur alij moderniores reputantes hoc val-
de notabile. Sequitur etiam vitalis in libro clausularum in clausula de
metu rerum. et inde est qd si vassalus copulasset amicitiam cum inimicis
domini iusto timore ductus: excusaretur a perditione feudi. ita notanter
ad propositum dicit martinus de laude in. c. i. in ti. quibus mo. feudum
amittitur libro feu. quem refert et sequitur Jacobinus in tractatu
feudorum. fo. 31. co. 3. v. quinta causa principalis. alias in parte dicitur

metus iustus

5. d.

de reno. dona.

Tertia pars. §. 2.

vassalli promiserunt non cōmittere felloniā co. 3. mouētur ipsi per tes-
tum notabilē in. l. nouissime. ff. quod falso tuto. aucto. vbi ille qui cuz
tutor non esset: si cōpulsus aut metu ne compelleretur auctoritatē ac
cōmodauerit: excusatur. quē textū bal. ibi trahit ad multa de quibus
ibi per eū. Si enim rex 7 regina non adhererent regi francorū pro vt
rex sibi precepit vel saltem rogauit: indignatus caperet eis dominiuz
de bearne: quod intra regnū gallie vel prope consistit. et consequēter
honoris periculum incurrerent. Periculum autē honoris equipara-
tur periculo vite vt sentit Bar. in. l. vt vim. ff. de iusti. et iure. Unde
glosa in. §. suspectus in ver. ob culpaz iusti. de suspectis tutori dicit qd
sicut culpa non equiparatur dolo: vbi agitur de periculo vite: ita vbi
agitur de periculo honoris: qd est notanduz. bene facit textus in. l. ju-
lianus. ff. si quis omissa causa testamē. cuz dicit. non enim caret dolo
pater qui honore proprio omisso propter cōpendium alienā institui-
tionem maluit. Unde metus regis superioris et tante potētie: iustus
reputabitur: cum presertim solitus sit male tractare non obtemperā-
tes: vt volunt docto. bar. et alij in. l. que onozande. ff. quarū rerū actio
non datur per Abb. et alios in. c. causam matrimonij de offi. de. et in
c. si. qui clerici vel vouētes. notatur in. l. ad inuidiā. C. qd metus cua-
sa/et in pluribus alijs iuribus vulgaribus. Ista ergo videntur reges
ipsos a schismate excusare et consequenter a schismatis pena.

moys. ansar iustj

§. 2

Schismaticoz ge-
nera.

Ad ista enim faciliter responderi potest:

Nā scdm Augustinū in libro de questionibus euangeliorū: tria pos-
sunt distingui genera schismaticorū. Aliqui enim sunt schismatici intē-
tione nō operatione: quicunq; enim ita inuident bonis vt querāt oc-
casionē excludendi eos vel crimina sua sic defendere parati sunt si ob-
iecta fuerint vel probata: vt etiam conuenticulorū segregationes vel
ecclesie perturbationes facere cogitent: itaq; schismatici sunt: et ab vni-
tate ecclesie corpe decisi: etiaz si non inuentis occasionibus aut occul-
tis factis suis sacramēto ecclesie corporali cōuersione sociētur. Ali-
qui vero sunt schismatici operatione/ sed non intentione: quia per se
non intendunt se ab vnitae ecclesie diuidere: propter tamen aliquod
cōmodū teporale cōsequendū vel periculū euitandū cōuenticuloz
segregationes faciunt: ac per hoc schisma incurrunt et schismatici cē-
seri debent: Quia sicut volūtas coacta vel mixta volūtas est: vt. c. me-
rito queritur. 15. q. 1. cum cōcoz. ibi positus in glo. super verbo vult et
pbus hoc probat. 3. ethicoz: sic effectus sequens ex causa per accidēs
effectus est. Sed aliqui sunt schismatici intētione 7 operatione. Ista
sunt notanda verba augustini de anchona in libro de potestate eccle-

dim. ansar iustj

*ky pul. mu
her. s. s. des
ff. q. mag. con
abb. p. iust. glo
ny. de spang*

Tertia pars. §. 2.

ste. q. 26. ar. 1. in corpore questionis / refert et sequitur archiepiscopus floren. 3. parte. ii. 23. c. 4. §. 12.

Ex quibus omnibus patet qd rex et regina nauarre et si rectam fidē nostram teneant et sequantur ipsumq; Romanum pontificem in caput ecclesie recognoscant: propter metū tamen regis francorum ⁊ perditionis honoris vel bonorum Francorū regi adheserunt: sed usq; cū eo inierunt contra ecclesiam romanam Romanumq; pontificem: nō excusant a schismate nec a lese maiestatis crimine. quia p nullo metu mundi debuissent a veritate ⁊ vnitāte ecclesie eiusq; capite discere: et peccatum inobedientie cōmittere: vt est textus valde singularis ⁊ ad propositū nostrum satis accomodatus in. c. correctā. 24. q. 1. vbi iulius papa orbis episcopis scribēs sic ait. Nolite ppter vllā perturbationē recedere a recta fide ⁊ ab apostolico tramite: sciētes qd iuxta saluatoris sententiam beati sunt qui persecutiones patiūtur propter iusticiā. facit. c. quecūq; eadem cau. et. q. ibi dum dicitur. vinculis peccatorum absolui non possunt qui a societate petri quomodolibet se segregauerint. Ecce dicit quomodolibet vt omnē causam etiā iustū metū cōprehendat. nulla ergo animi perturbatio nullusq; metus excusat discedētem ab ecclesie vnitāte ⁊ romani pontificis obediētia cui vrgente fide obedire omnes cogimur vt late in precedētibus dictum est. ecclesiam enim christi que non litigiosis opinionibus fingitur: sed diuinis attestationibus comprobatur: propter quemlibet homines relinquere non debemus: quia bonū est cōfidere in domino / quā cōfidere in homine. psal. 117. Ita dicit beatus augustinus in libro de correctiōe donatistarū ad bonifacium. c. 5. Propter metum ergo regis francorum: nec propter timorē perditionis bonorum: rex et regina nauarre non debuerunt ecclesiam sanctam immaculatam afflictam indefensam relinquere: eiq; impudenter ⁊ inuerecunde terga dare cū tam graui animarū suarū damno ⁊ periculo. Nemo enim iustus esse potest quā diu ab ecclesie vnitāte respectu capitis vel membroz est separatus: vt inquit Apostolus ad ro. 12. Quēadmodum enim membrum si precipitatur ab hominis viui corpore: non potest tenere spiritum vite: sic homo qui precipitatur de christi iusti corpore: nullo modo potest spiritum tenere iusticie etiam si figuraz membri teneat quam sumpsit in corpore. Ita dicit augustinus in libro de correctione donatistarum ad bonifaciū comitē: trāscribitur p Gracianū. 23. q. 7. c. quēamndū: nullus enim metus excusat a peccato. c. sacris de his q vi metusue cau. fiunt. Ad hoc nos monet saluator Mathei decimo caplo. Nolite inquit timere eos qui occidunt corpus: animā aut non possunt occidere: Sed potius timete eum qui potest animam ⁊ corpus perdere in gehēnaz: Ubi chrisostomus non solum ille peditoz est veritatis: qui transgre-

Metus non excusat a schismate.

Tertia pars. §. 2.

diens veritatem palam pro veritate mendacium loquitur: sed etiam ille qui non libere veritate pronunciat: quam libere pronunciare oportet: aut non libere veritatem defendit: quam defendere convenit. hec ille. Et habetur in c. nolite timere. 11. q. 3. unde Augustinus ad casulanum. Quisquis metu cuiuslibet potestatis veritatem occultat: iram dei super se provocat: habetur in. c. quisquis. 11. q. 3. Sepe enim rectores improvidi humanas amittere gratiam formidantes: loqui libere recta pertimescunt. Et ait gregorius in. 15. sui pastoralis et habet in. c. sit rector. 43. di. Metus ergo perditionis vite/honoris/vel rerum non excusat a peccato ut dicitur iuribus. Unde marcellinus papa qui a paganis compulsum: ut templum eorum ingressus grana thuris super prunas imponeret: sed illa compulsio eum ab heresi non excusavit ut dicitur in. c. nunc autem. 21. di. Nec similiter excusatur pilatus qui christi innocentiam agnoscens ne cesaris indignationem incurreret: et officium honoris/quod ab eo tenebat/sibi subtraheret: christum cruci affigi fecit. Contra hos exclamat beatus Gregorius. 19. li. moralium dicens. Omnes huius seculi dilectores in terrenis rebus fortes sunt: in celestibus debiles: nam pro temporali gloria usque ad mortem desudare appetunt: et pro spe perpetua nec parum in labore quidem subsistunt pro terrenis lucris quasi libet iniurias tolerant: et pro celesti mercede vel remissi verbi ferre contumelias recusant. terreno iudici toto etiam die assistere fortes sunt: in oratione vero coram domino vel unius hore momento lassantur: sepe nuditatem deiectionem famem pro acquirendis divitiis atque honoribus tolerant: et earum rerum spe se per abstinentiam cruciant: ad quas adipiscendas festinant: superna autem laboriose querere tanto magis dissimulant: quanto magis ea retribui tardius putant. Ibi itaque quasi malarum arborum more deorsum vasti sunt/sursum angusti: quia fortes in inferiora subsistunt: sed ad superiora deficiunt. atque contra ex qualitate palmarum designatur proficiens vita iustorum: qui nequaquam sunt in terrenis desideriis fortes et in celestibus debiles: sed longius atque distantius studiosos magis deo se exhibent quam seculo fuisse meminerint et cetera que sequuntur habentur in. c. omnis. 47. di. Potius enim debet quis omnia mala pati quam mala consentire vel malum facere. c. super eo de usuris. c. eos. 4. di. et dicto. c. ita ne. 32. q. 5. Satius quidem est fame mori quam idolatricis vesci: ut ait Augustinus in libro de bono conjugali transcribitur in. c. sicut satius. 32. q. 4. de iure enim canonico vel de iure divino metus etiam iustus: qui potuit cadere in constantem virum vel mandatum domini vel superioris: non excusat: quia potius debet quis conservare vitam anime quam corporis. nam committendo peccatum mortale/moritur anima: sustinendo vero gladium/moritur corpus. Quinimmo vir perfectus potius debet pati mortem corporalem: quam

De marcelino.

De pilato.

Contra negligentes res spirituales

Metus non excusat a peccato.

Tertia pars. §. 2.

peccatum veniale committere. Quia peccatum veniale opponitur feruori charitatis vt traditur per glo. in prohemio li. 6. Vir autem perfectus magis debet eligere corporis interitum caduci et mortalis: quam feruore charitatis quam habet in deum perdere bene facit quod notat in. c. que rit. et. c. nequis. 22. q. 2. ita dicit abbas. per illum textum in pallegato. c. sacris.

Hinc est quod clerici non seruantes interdictionem ad metum vel compulsionem superioris: non excusantur. Ita notat deciderit do. cardi. in cle. grauis de sen. exco. in. 7. q. pro quo allego textum expressum cuius ille non fuit memor in. c. si. de exce. prel. et istud teneo quicquid dixerit Bal. in. l. nouissime. §. i. ff. quod cum falso tutore. Hinc etiam est quod si habens uxorem de adulterio suspectam precipit seruo vel familiari: quod eam interficiat/alias minatur sibi mortem: Seruus non debet parere: et si pareat et occidat: non excusatur ab homicidio. ita notanter decidit abbas in. d. c. sacris co. 2. reprobata opinione Lyni et aliorum in. l. i. c. unde vi. et bal. in. c. l. §. iniuria de pace iura. fir. et modernorum in. c. 2. de homicidio: qui contrarius tenebant. Hinc est etiam quod si accusatus vel inquisitus de delicto positus in tormentis: tormentorum metu confiteatur delictum: quod non commisit: et ex hac causa decapitatur/ nisi hoc in extremo saltem vite reuocauerit/ videtur in peccato mortali decedere: et consequenter ecclesiastica carebit sepultura. Ita mirabiliter decidit Abb. in. c. ex parte. 2. de sepul. in prin. et videtur satis rationabile: nam sicut non licet falsum dicere testimonium contra alium vt in c. l. de crimine falsi: ita nec contra seipsum: sicut dicimus in simili de occidere se ipsum: vt. c. sicut non licet in primo. 23. q. 5. Idem de clerico percuciente se ipsum: nam incidit in excommunicatione ac si alium clericum percussisset vt tenent docto. in. c. contingit in primo de sen. exco. et ibi Abb. in quarto notabili/ idem tenent docto. in. c. l. de vita et honestate clericorum. li. 6. quos refert et sequitur matheus in tractatu de extensione iurium co. ante pe. Idem tenet iacobus doctor antiquus in. §. iuris precepta instituta de iusti. et iure prout refert ibi ioh. fabri ad hoc bonus text. in. c. si quis abscederit. 55. di. vbi dicitur quod si quis amputauerit sibi virilia: non fiat clericus: quia sui est homicida: et dei conditioni inimicus et ibi per prepositum alexandrinum. Idem dicendum est de eo qui in iudicio constitutus metu pene veritatem negat: nam iste eodem modo grauiter peccat secundum abbas. in. d. c. ex parte. et in. c. l. post prin. de testibus cogendis.

Inducit ad hoc quod voluit bar. in. l. relegati in prin. ff. de penis vbi dicit quod si aliquis est iuste ad mortem damnatus et fugit: peccat. Si autem peccat: non debet fugere: immo potius omnia mala pati. Ad hoc glo. notabilis et ibi docto. in cle. pastoralis de reuudi. Hinc est quod testem falsum metus non excusat vt nota. 15. q. 5. c. auctoritatem in glo. magna secundum bal. in. l. data opera. c. qui actu. non po. co. 13.

Contra clericum violantem interdictionem propter metum. Nota illum textum in v. bencub. de sum. ex sane. et in l. i. de p. q. sa. De seruo aliquod illicitum faciente propter metum domini

De illo qui metu tormentorum falsum confiteatur.

De illo qui propter metum veritatem negat.

Tertia pars. §. 2.

Superiori parendum est.

Ita ergo videtur dicendum in casu nostro ut reges ipsi Navarre potius debuissent exponere se omni rerum et personarum periculo quam contra ecclesiam ire. Magis enim debuissent obedire deo ecclesie et romano pontifici christi vicario: quam regi francoꝝ. Actuum. 5. c. Nam si aliquid mandat procurator et aliud proconsul: obediendus est proconsuli. Et si aliquid mandat proconsul et aliud imperator: obediendus est imperatori non proconsuli. Ita dicit glo. notabilis. Ro. 13. Est textus et. c. si dominus in. c. qui resistit. II. q. 3. et in. c. que contra mores. 8. di. Ad idem text. in. l. contra pupillum in fi. ff. de re iudi. ubi is qui ad maius auditorium vocatus est: si litem inchoatam deseruit: contumax non videtur. Quia semper superiori obediendum est et obtemperandum: ut ibi dicitur et in. c. cum teneamur de appella. cum concor. ibi positus. Metus ergo regis francoꝝ vel perditionis honoris seu bonorum vel maioris partis eorum non habuit: Reges ipsos excusare ut clare patet etiam dictis et tenet expresse hosti. in summa ti. de peni. et remi. §. quibus et qualiter versiculo quid de rapina. ubi dicit: quod non excusatur quis si dominum adiuvat in bello iniusto propter timorem amittendi feudi vel incurrendi damnum aliud temporale. 32. q. 5. c. ita ne. Cum autem bellum ex parte regis francoꝝ et schismaticorum esset iniustum: ut late in precedentibus dictum est: non debuerunt reges ipsi se confederare cum eis in preiudicium ecclesie nullusque metus eos excusare potuit: presertim cum omnis metus abesset: eo quod sacra vestra maiestas pollicebatur se eis favorem et auxilium laturum contra regem francoꝝ et quemcumque alium volentem eos offendere. Et quibus omnibus necessario concluditur: quod tam reges ipsi Navarre quam rex francoꝝ et Cardinales predicti eorumque fautores auxiliatores et defensores fuerunt schismatici et lese maiestatis rei et ut tales merito puniendi.

Finis tercię partis.
Incipit quarta pars.

Conclusio.

max q impunit
no. superius

Quarta pars.

Enc dicamus de quarto

articulo. s. de schismatis grauitate et pena. volens enim deus nobis ostendere quod horrendum et detestabile sit hoc crimē: Chore Bathan et Abirō Schismaticos eo quod Aaron summo sacerdoti debitam reuerentiā denegarunt ab eo recedentes: nouo quodam mortis genere eos puniuit: aperies namque terra os suū deuorauit eos cū taber-

naculis suis et omni eorum substantia: descēderuntque uiui in infernū operti humo: et perierūt de medio multitudinis: ut legit numeri. 16. c. et psalmo. 105. Preterea cū post mortē Salomonis regis iudeorum regnasset et duodecim tribus israel Roboā eius filius obtineret: decem tribus eū reliquerūt/ fecerūtque schisma et adheferūt Hieroboā/ regem eū sibi cōstituētes. Quas obrem tāta dñi indignatio extitit aduersus illos quod schisma fecerūt: quod demolitus est eos: et dedit in direptionē donec abijceret eos a facie sua: quia dissipatus est israel a domo dauid. Et abdon propheta missus est a dño ad hieroboā ad exprobandum sibi peccatū schismatis/ prohibet est apud illos schismaticos panē comedere/ et aquā bibere: quod quia non seruauit: morsu leonis in itinere necatus est. Cōtinētur ista. 3. li. regū. c. 13. trāsumptiue in. c. deniq. 7. q. 1. Ex magnitudine autē et grauitate pene qua deus tūc tēporis priora delicta puniuit/ et cauēda ac fugiēda mōstrauit: apparet delictorum grauitas. nam pena debet esse delicto cōformis ut. l. respiciendū in principio. ff. de penis et in. c. felicis eo. ti. li. 6. cū multis similibus. Quis enim iā dubitauerit hoc sceleratius esse cōmissum/ quod grauius est vindicatum: ut inquit Hieronimus in. c. non afferamus. 24. q. 1. Unde beatus Augustinus ad emeritū de hoc crimine schismatis ita loquitur. Quamti autē diuino iudicio pēdatur hoc facinorū? lege quod relegisse nō ambigo. inuenies autē Bathā et Abiron hiatu terre deuoratos: ceteros omnes qui ei cōsenserūt: igne de medio eorum exeunte cōsumptos. illud ergo scelus ad exemplū deuitandi dominus deus presenti supplicio demonstrauit: ut cum talibus patientissime parcat/ quale ultimo iudicio restaret/ ostēderet. hec ille. Idem licet sub alijs uerbis uoluit beatus Hieronimus in dicto. c. non afferamus: et Ciprianus in. d. c. deniq. Sacri legiū ergo schismatis omnia delicta transgreditur: ut inquit Augustinus cōtra eplam parmenia. Quapropter beatus Ciprianus schisma idolatrie comparauit/ refert eum Augustinus li. 4. contra Cresciantium gramaticum: et in epistola cōtra Severinum ita loquitur. Quare diuisores uestimētorum esse uultis et tunicā illā charitatis desuper cōtextā

De schismatis grauitate.

De schismate data.

De schismate tribuum.

pena in schismate dicitur

Schisma dicitur sacrilegium.

Quarta pars. §. I.

Schismaticus est
hostis.

Conclusio.

quā nec persecutores eius diuiserunt tenere euz toto orbe non vultis?
Idem in effectu dixit cipriani in quadam epistola de vnitate eccle-
sie cuius supra habita est metio. Quid plura? Schismaticus/alienu
est/prophanus est/hostis est/habere non potest deum patrē: qui vni
uersalis ecclesie nō tenet vnitatē. Ita dixit iedē Ciprian⁹ in quadā sua
epistola: et habet in. c. alienus. 24. q. 1. Ecce qđ schismaticū dei hostiē
appellat quia tunicā domini incōsutilem: quā pilati milites nō fuerūt
ausi scindere: schismatici xp̄i crucifixoribus crudeliores effecti scinde
re conātur. Quapropter eoz sacrificia tanq̄ inimicorū deus ip̄e odit/
et projicit: vt inquit Amos ppheta ⁊ habet. c. odi. 24. q. 1. Ex quibus
omnibus apertissime demonstratur schismatis grauitas. Nam inter pec
cata que sūt in proximū: schisma est maximū: quia contra spūale mul
titudinis bonū ⁊ cōtra christianorū quietē ⁊ tranquillitatē vt p̄ beatus
tho. 2. 2. q. 39. ar. 2. et per augustinū de anchona in li. de potestate ec
clesie. q. 25. ar. 4. et per archiep̄m flo. 2. parte ti. 3. c. II. §. I. et per cardi
nalem sancti sirti in li. de potestate ecclesie quarta parte. c. 8. Quibus
addo bedam super mathēu dicentē. Quicumq̄ ab vnitate fidei vel so
cietate petri apostoli quolibet modo semetipsos segregauerint: tales
nunc nec vinculis peccatorum solui/nec ianuas possunt regni celestis
ingredi. Nec ille: et reperiuntur ista verba in. c. quicumq̄. 24. q. 1. Itē
ciprianus in. c. didiscimus eadem causa et. q. Luncti schismatici quia
foris sunt idest extra ecclesiam: spiritum sanctum non habent. Idem
repetit in preallegato. c. alienus vt supra retuli. Et cum schisma gra
ue dānosum periculosum ac detestabile peccatū sit: graui animaduer
sione est dignum. Nam scđm mensurā delicti debet esse plagarū mo
dus. deutrono. 25. c. et. c. felicis. §. ceterum de penis. li. 6.

§. I.

Pena schismati
corum,

Pena que pro schismate a iure reperiur
imposita est: primo enī schismatici ipso iure sūt excoīcati. 23. q. 5. de li
gurib⁹. c. 2. de schisma. Et cōsequēter eis cōicandū non est. c. a nobis
de excep. cū similib⁹. et merito eis nō cōicatur: quia per ea q̄ quis pec
cat: debet puniri: vt dicit Sapiētē. II. c. et. c. quāto. de trāssa. pre. c. lit
teras de tēpo. ordi. c. cū oliz magister de offi. de. c. 2. de rebus eccle. nō
alie. c. pastoralis in fi. de iure patro. c. ad liberandā de iudeis. Cū aut̄
schismatici ab ecclie ⁊ mēbroz suoz vnitate ⁊ cōione separēt se: cōue
niens est qđ eis non cōmunicetur: vt declarat beatus tho. 2. 2. q. 39.
ar. 4. refert et sequitur archiep̄s flo. 2. parte. ti. 3. c. II. §. I. co. 2. Cardī
nalis sancti sirti in suma de potestate ecclesie. 4. parte. c. 8. De his in
telligendū est quod scribitur numeri. 16. Recedite a tabernaculis ho
minum impiorū: qui. s. schisma faciunt: et nolite tangere quod ad eos
pertinet ne induamini peccatis eorum ⁊c.

q̄ q̄s peccat⁹ ⁊c.

Quarta pars. §. I.

Secundo schismatici puniuntur pena depositionis/privantur enim dignitatibus suis. 23. di. c. In nomine dñi. de scisma. c. vno. li. 6. publicatur etiā eoz bona vt. d. c. de ligurib⁹ ⁊ in preallegato. c. vnico de schismaticis li. 6. *Q*d sapienter cōstitutū est. *M*ā cū schismatici eorumq; sequaces recusent ecclesie capiti subesse: merito a sua dignitate deponuntur: vt nō sint aliorū caput vt per beatū thō. et alios vbi supra. *E*t propterea Bonifatius octauus Jacobū et petrū de columna Cardinales schismaticos ab omni cardinalatus comodo ⁊ honore deposuit omibusq; beneficijs dignitatibus/ et prelaturis perpetuo priuauit/ reddidit etiam inhabiles ad habenda: cunctis eoz bonis mobilibus et immobilibus/iuribus/actionibus ac iurisdictionibus publicatis/expofitis insuper eoz personis capiendis: vt hec latius continentur in preallegato. c. vnico de schismaticis li. 6. *S*ateor tñ qd benedictus vndecimus eos postea restituit exceptis cōfiscatiōibus/ in quibus nichil immutauit/ vt habetur in extrauagāte benedicti: que hodie reperitur inter extrauagātes cōmunes sub titulo de schismaticis. incipit dudū bone memorie: per hoc tamen non correxit penas in. d. c. vno cōtentas. *S*unt preterea schismatici lese maiestatis rei tanq̄ in suppremiū oīm regū et principū regē ac principē conspirātes: vt in precedentibus dictum est: et tanq̄ lese maiestatis rei schismatici non habēt filios in potestate: vt dicit bal. in. l. nam ⁊ ciuū. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris: refert Jo. de anania in rubrica de schismaticis pe. co. vnde rex sfrā eoz huius schismatis auctor cardinales etiā schismatici/ qui cōtra ecclesiā ⁊ Romanū pontificēz cōspirarūt: huius criminis indubitanter rei sunt: vt. l. i. ff. ad legē iuliā maiestatis. et. l. quisquis. C. eodez. *R*ex autē ⁊ regina nauarre in hoc crimen similiter inciderūt: eo qd fedus inierunt/ et amicitia cōciliarūt cū rege francoz ecclesie inimico: vt est tex. in. l. 2. ibi aut priuatus ad hostes profugere et in. l. 3. in principio et in. l. 4. ff. ad legē iuliā maiestatis: vbi dicitur: qd eo ipso qd aliquis ad hostes romāi imperij cōfugit/ aut opē vel auxiliū eis quoquo modo dederit/ reus est huius criminis. *I*lle ergo qui vadit ad hostes/ vel mittit litteras/ vel nuntiiū: vel aliquid simile facit in dānum principis vel rei publice/ vel in dānū romani pōtificis aut ecclie romane: proditor est censendus vt colligitur ex predictis iuribus: et firmat an. de pfernia in. c. i. §. porro. 3. co. que fuit prima causa beneficij ammittēdi li. feu. Bar. in extrauagante quoniam in verbo rebellando post principū et petrus de ancharrano consilio. 278. 2. co. *S*i dicatur vbi concludūt qd si aliquis rebellat cōtra papā vel cōtra rectores p ecclesiā positos aliquibus modis de quib⁹ supra: incidit in crimē lese maiestatis. *Q*uia leges que de hoc crimine disponūt trahuntur ad papam: nam si in persecutione vel machinatione contra vnum cardinālē dicimus

Schismatici priuantur bonis ⁊ dignitatibus.

Schismatici sunt lese maiestatis rei.

casus qui pte n filios pte n

Cōtra confederationes.

Quarta pars. §. I.

quod ad exemplū criminis lese maiestatis: multo fortius si contra sta-
tum romane ecclesie: vt. c. felix de penis libro. 6. Hinc est etiā qđ si
fidelis regis prestitit iuramentum fidelitatis regis hosti: crimen lese
maiestatis cōmittit: vt probatur in preallegatis iuribus. tenet luchas
de pena in. l. 2. co. 2. v. sed pone fidelis. C. de meta. et epidema. li. 12.
Ad predicta bene facit tex. singularis. l. 1. §. cum patro. in fi. ff. de offi.
prefecti vrbis vbi grauitur punitur libertus cōspirans cōtra dñm cuius
eius inimicis. Ex quo colligit ibi glo. argu. qđ si vassallus fecit amici-
cias cū inimicis dñi: aufertur ei feudū. Idem voluit glo. in. l. liberti in
verbo amicitias. C. de in offi. testa. et in. c. 1. in verbo cōcubuerit in ti.
quibus modis feudū amittitur. Est bonus textus in. c. vno in ti. quot
testes sunt necessarij ad probandū feudi ingratitude. Tenet bal. in
l. prima. 4. l. q. ff. de rerum diui. vnde ex confederatione vel parentela
cū inimicis cōtracta: probatur inimicitia. nam cōiuncti et confederati
presumuntur eiusdē intentionis. ita dicit bal. in preallegata. l. liberti re-
putans hoc bene notandū. Cōfederati enim tenentur se inuicē iniurare
omni modo quo possunt/ per ambaxiatores/ per gētes armigeros et
per conuocationem amicorum. ita notabiliter dicit Angelus de pe-
rusio in lege. 2. §. excusantur. ff. ad silemianum.
Ad predicta cōfirmāda allego tex. singularē in de. vna. §. porro de iu-
re iurā. vbi impator iurat: qđ nunq̄ cū sarraceno/ pagano/ schismatico/
seu alio quomodolibet comunione catholice fidei non habente/
aut cum aliquo alio prefate ecclesie inimico vel rebeli seu eidem ma-
nifeste suspecto vnione qualibet seu parentelam aut cōfederationem
iniret. Nec ibi cum quibus concordat extrauagans Clementis quinti
que incipit ad certitudinē hodie reperitur sub ti. de sen. ex. c. 3. vbi dā-
nantur et irritantur confederationes facte cū schismaticis: et ipso sūt
iure ex cōmunicati contrariū faciētes: eorumq; terre ecclesiastico sub-
dūtur interdicto: priuanturq; bonis que ab ecclesijs obtinent huius-
modi confederationes facientes: et ad alias penas spirituales et tem-
porales: pro vt vtile videbitur procedi potest (vt ibi dicitur.) Ex qui-
bus liquido constat illicitum esse amicitiam conciliare vel confedera-
tionem facere cū schismaticis vel ecclesie inimicis immo cum manife-
ste suspectis ecclesie. Quia ille qui talem cōfederationē facit cū inimi-
cis ecclesie: dicitur venire contra ecclesiam: vt est textus notandus in
d. §. porro. scđm jo. de imola in. 3. co. qui dicit hoc esse contra florenti-
nos: q̄ fecerūt ligas cū rege frācoꝝ/ q̄ deo propitio plus fuit eis perni-
ciosa q̄ vtilis scđm eum. Idem possumus nos dicere de amicitia cō-
tracta et cōfederatione quā predicti rex et regina nauarre fecerūt cū rege
galloꝝ. Nā p̄ eas effecti fuerūt ecclesie inimici/ leseq; maiestatis rei/ et
in eorū damnū et incōmodum confederatio fuit conuersa.

Nota illum textū.

Quarta pars. §. I.

Quamuis enim confederationes et lige ad bonum et laudabilem finem/puta ad defensionem iustam rerum et personarum contra tyrannos licite sint et approbate: vt voluit Inno. quem omnes sequuntur in. c. dilecta de exce. prela. et in. c. i. de schismaticis. Bar. et alij in. l. si. ff. qd cuiusq; vniuersitatis nomine: et in extrauagante quoniam nuper in verbo occulte/ in titulo qui sunt rebelles: ad hoc possent allegari plura iura: que videntur confederationes permittere in. c. ego. 63. di. c. sane. 16. q. 7. c. omne. 22. q. 1. c. nouit de iudi. c. ad apostolice de re iudi. libro. 6. et in sacra scriptura Machabeorum. 8. et. 13. vbi machabei iniunt fedus cum romanis et Iosue. 9. et. 10. vbi Iosue iniunt fedus et tenuit confederationem cum gabaonitis. et. 1. regum. 7. vbi amorrei tenebant pacem et confederationem cum populo israelitico. et. 1. regum 27. 29. vbi dauid accessit ad achis regem geth et fecit confederationem contra saul. et genesis. 17. Deus iniunt fedus cum abraham et successoribus suis: et exodi. 23. Deus iniunt fedus cum populo israelitico dicens. Inimicus ero inimicis tuis et affligam affligentes te: si tamen fiant contra cesarem vel papam: non sunt nec esse possunt ad bonum finem. immo ille appellantur conpirationes/ que sunt indirecte etiam contra prelatum inferiorem: vt. c. conurationum/ et. c. conpirationum. 11. q. 1. cum pluribus alijs. Ex quibus colligitur qd omnis conuratio vel cospiratio presumitur ad malum finem facta. ita dicit Archidiaconus in. c. si quis clericorum eadem causa et. q. refert et sequitur Angelus de perusio in preallegata. l. 1. in principio. ff. quod cuiusq; vniuersitatis nomine. Quando autem fit conspiratio contra imperatorem vel papam non solum presumitur ad malum (vt dictum est) verum etiam confederantes incidunt in crimen lese maiestatis vt. l. 1. c. vt armorum vsus. li. 11. ita dicit Martinus de laude in tractatu de confederatione versi. 20. est textus in. l. quisquis in principio. c. ad legem juliam maiestatis: vbi prohibentur et puniuntur huiusmodi factiones lige et confederationes contra imperatores: non solum quando fiunt publice ac directe/ sed etiam quando fiunt occulte seu palliate: vt dicitur in preallegata extrauagante quoniam nuper: et ibi Bar. in verbo occulte/puta quando fiunt sub colore defensionis rerum vel personarum: et secrete aliud intendunt. s. damnum alicuius tertijs. Nam hoc indistincte prohibitum est a iure vt. c. 1. §. conueticulas de pace iura. fir. li. feudorum scdm bar. in. d. verbo occulte. et notatur in. c. exhibita de iudicis et in. c. si. de testi. cogendis vbi late per modernos et in. c. constitutione de verborum significatione. li. 6. vbi per dominicum et alios. Nam vt inquit beatus Ambrosius in libro de officijs: si non potest subueniri alteri nisi alter ledatur: comodius est neutrum iuari: qm grauari alterum. habetur in. c. denique. 14. q. 5. Licet videatur permittitur immo

Confederationes
quo sunt licite.

Confederationes
contra regem vel papam
sunt illicite.

Quarta pars. §. I.

iniunctū iuuare / iniuste et de facto oppressum: vt. c. dilecto de sen. et. libro. 6. l. prohibitum. C. de iure fisci. li. 10. 23. q. 5. c. Regum. c. principes. c. administratores cum multis alijs. Unde in ecclesiastico. c. 4. dicitur. Libera eum: qui iniuriā patitur: de manu superbi. Ille ergo qui necdūz nō abstinēt ab adiutorio inimicorū ecclesie contra ipsam ecclesiam: quā defendere tenetur / immo fedus et confederationem cum eis contra ecclesiam facit: et amicitiam cum eis conciliat: inimicus est ecclesie et lese maiestatis reus. Quod enim ad defensionis subsidium est inuentum: ad depressionis dispendium non debet retorqueri: vt. c. in quibusdam de penis. c. conquerente de restitutione spoliatoris. c. quanto de iure iurando. c. 3. de appella. c. vno de natis ex libero ventre. 22. q. 4. c. inter cetera. Preterea facientes conuenticula de papatu uiuente papa / crimen lese maiestatis committunt: vt notatur in. c. veniens. 1. de testi. per gofredum. 10. an. et alios quos sequitur bal. in. l. quomā liberi. C. de testibus et Martinus de laude in tractatu de crimine lese maiestatis ver. 9. Cum autē istud scisma super hoc fuerit in ecclesia introductū: vt in casus narratione diximus: sequitur q̄ omnes qui in hoc schismate auxilium et fauorem prestiterunt: facientes contra statū romani pontificis / rei sunt lese maiestatis. ille autē dicitur facere contra statū principis / qui vult dirigere statū ad aliud regimē puta ad aliū principē / scdm bal. in. l. 1. §. huius studij. 2. co. ver. item nota qd̄ arbitrium. ff. de iusti. et iure Martinus de laude vbisupra. n. 12. De his qui tales cōfederationes illicitas et ad malum faciunt: intelligitur illud qd̄ dicitur job. 41. Corpus illius quasi scuta fusilia compactū scamis se prementibus vna vni coniungitur et nec spiraculum quidem: scilicet spiritus sancti: incedit per eas. Quasi dicat qd̄ multitudo hominū maloz: qui sunt quasi quedā scame diaboli: ita sunt ad male agendū cōiuncti connexi et obstinati: qd̄ nō recipiūt instinctū spiritus sancti ad bonum. ita dicit ibi nicholaus. Adsit enīz dñs spiritū pessimum inter abimelech et habitatores sicheim: idest inter hos malos homines: vt dicitur iudicā. 9. c. Ad idem facit illud qd̄ scribit naaū. 1. Sicut spine se inuicē complectuntur: Sicut cōuinū eorū pariter potantium: consumētur quasi stipula ariditate plena: Sic erit de malis hominibus qui confederationes et ligas faciunt contra ecclesias: Quia consumuntur sicut stipula ariditate plena: vel sicut ligna arida. de istis dicitur ecclesiastici. c. 21. Sicut stupa collecta synagoga peccantium: et consuminatio eorū flamma ignis: idest hi qui ad malum faciendū congregantur: sicut in hoc seculo arserunt flamma cupiditatis: sic in alio ardebunt flammis infernalibus. Pena autem rebellantium contra supremam maiestatem / est q̄ ipso iure perdūt omnia: que iuris ciuilibus sunt: vt. l. amicissime. ff. de capitibus

Pena rebellium.

Quarta pars. §. I.

diminutione. Ideo schismatici propter crimen lese maiestatis diuine perdunt patriam potestatem: quam in filios habent vt paulo ante diximus. Possunt etiam impune occidi. l. 3. in fi. ff. ad legem cornelianam deficiarijs. l. proditoris. ff. de remili. etiam si sint occulte rebelles: nam ipso facto penam incurrunt: et in iudicio quo postea procedetur contra illos hoc liquidabitur an fuerunt rebelles. ita notater decidit bar. in extrauagante quonia nuper in ti. qui sint rebelles in verbo rebellando prope finem. v. circa secundum. refert et sequitur petrus de ancharrano. consilio. 278. co. l. v. pro hoc optime. Si autem placet captiui possunt captiui detineri vt serui. ff. de acqui. reru do. in l. transfuga et capite puniuntur. l. si quis aliquid. §. transfuge. ff. de penis. Traditur per bar. in dicta extrauagante/ quonia nuper in ver. rebellando et per doc. in de. pastoralis de re iudi. Bona vero rebellium ipso iure publicantur: quauis de illis in sententia nulla sit facta mentio: vt. l. quisquis et. l. pe. et fi. c. ad legem juliam maiestatis. Que quidem bona possunt statim ab eis capi: anteq contra eos feratur sententia: nam si est licitum occidere vt paulo ante diximus: multo magis bona capere ar. l. nec in ea. ff. de adulte. vbi q occidere pot adulteru: multo magis iuris contumelia poterit afficere. ita notater dicit petrus de ancharrano in preallegato consilio. allegat et ponderat ad hoc glo. qua reputat singulares in. c. felix in verbo disponant de penis. li. 6. que notater vult q si feudatorius comisit crimen lese maiestatis: feuda libere reuertuntur ad ecclesias: a quibus obtinent: vt ad libitum pro sua volutate de eis disponant vt ibi dicit textus: illis feudatarijs non vocatis etiam si de facto possideant. Cuius ratio est quia postq textus ibi habet illos pro diffidatis et banitis: talium bona possunt inuadi et occupari. c. pro humani ad finem de homicidio. li. 6. vbi textus in simili pro minori delicto dicit qd sufficit constare de illo scelere probabilibus argumentis: nec alia sententia deportationis requiritur: vt ibi dicit littera in fine. Priuatur similiter suis dignitatibus et honoribus vt. d. de. pastoralis vbi inter alias penas quibus Robertus rex fuit punitus propter rebellionem: quam contra imperatorem henricum comiserat: priuatur bonis dignitatibus et regno: vt in preallegata de. dicitur: et plenius in sententia qua Henricus imperator contra euz protulit: cuius tenorem ad littera recitat Albericus in preallegata. l. quisquis. Ad ides. c. ad apostolice de re iudi. li. 6. vbi imperator Fredericus secundus propter rebellionem qua contra ecclesia comisit: priuatur regno et imperio: vt diximus supra. 2. parte. §. 7. Ex quibus omnibus liquet manifeste: qd Julius secundus iuste et recte priuauit Cardinales predictos suis dignitatibus/ ecclesijs/ et beneficijs: quibus preerant: et ad habenda inhabilitauit: Regem vero et regina nauarre tanq rebelles schisma

causam quod p q s ori

*quod q. pt. ledi p p. sa
q. in bonis. f. l. q. p. r.
is de f. p. p. p.*

Conclusio.

Quarta pars. §. 2.

ticos atq; ecclesie inimicos similiter iuste regno priuauit: et cuiusq; capiendi illud licenciam fecit: vt in prima parte diximus.

§. 2.

Ecclesia cōuocat
principes xpianos
cō schismaticos.

Quod si predictis penis schismatici co-
herceri non possint/ quia pertinaciter perseuerant et propter eorū po-
tentiaz ecclesia amplius facere non potest: manu armata per brachiū
seculare ab ecclesia inuocatum penaz executio est facienda vt. c. 1. 7. c.
quoniam in fine de offi. 02. 17. di. c. nec licuit in fine. 11. q. 1. c. petimus
notatur in. c. significasti de offi. dele. per oldra. con. 89. Ad hoc bonus
textus in. c. de ligunib⁹. 23. q. 5. vbi pelagius papa scribens narfe patri-
cio super quibusdā schismaticis ab ecclesia dānatis inter cetera sic ait.
Si quis schisma fecerit: iste excommunicetur atq; damnetur. Qd si for-
san 7 hoc cōtempserit 7 permāserit diuisiones et schisma faciēdo: per
potestates publicas opprimatur: 7 infra. facientes autem scisuras in
sancta ecclesia/ non solum exilijs: sed etiam proscriptione rerū per pu-
blicas potestates debeant coerceri. Ad idem. c. quali ea. ca. et. q. vbi
idem pelagius eidem narfe scribens ita dicit. Petimus vt prefatis q̄
a nostra sede directi sunt/ in omnibus prebeatīs auxiliū. Nec pute-
tis peccati esse alicuius si huiusmodi homines premuntur: hoc enim
diuine 7 humane leges statuerunt: vt ab ecclesie vnitāte diuisi et eius
pacem inquietissime perturbātes: a secularibus potestatibus compr-
mantur. Nec quicq; maius est: vnde deo possitis sacrificium offerre:
q̄ si id ordinetis: vt qui in suam 7 aliorum perniciem debachātur: cō-
petenti debeant rigore compesci. hec ibi. Ad idem. c. quando. c. nimīū
c. displicet. 23. q. 4. vbi Augustinus monet principes: vt procedant ad
correctionē et punitiōē aduersus schismaticos 7 dissipatores eccle-
sie. Exemplū habemus notabile in sacra scriptura iudicū. 20. vbi dicitur
qd cū aliqui ex filijs beniamin vxorem cuiusdam accepissent: et in-
credibili furore libidinis vexassent: deniq; mortua est: cumq; moniti
corrigi parati non essent: congregati sunt omnes alij tunc filij israel
de alijs tribubus in silo/ vnoq; cōsilio ex precepto domini vindictā fe-
cerunt de filijs beniamin: ita vt interficerent viginti quinq; milia pu-
gnatorū/ nec remanserūt de illa tribu nisi sexcenti viri. Quo exemplo
patet qd cū graue scelus (vt est schisma) per christianos cōmittitur:
nō paratos corrigi: poterit papa principū xpianoz auxiliū cōtra eos
iuocare: ita dicit augustin⁹ de anchona in. li. de ptate ecclie. q. 25. ar. 5.
Raro enim vel nunq; temporibus transactis ecclesie calamitates per
censuras et processus ecclesiasticos legimus fore sublatas/ nec eccle-
sia collapsa vel vacillans suis vnq; operibus vel viribus se erexit: im-
mo semper humano auxiliū fuit erecta: vt dicit textus in. c. si quis pe-

Notabile facimus

Ecclesie calamita-
tes per principes
reparantur.

Quarta pars. §. 2.

cunia. 79. di. per aliquos videlicet principes seculares vt per Charolū
 magnū. orthones de saxonā. Reges francie. comune ianue. Pisa
 nos/ac diuersos alios: quos curiosus indagator inuenire poterit. Tē
 pore enim Stephani secundi Pipinus pater charoli magni longobar
 dos ecclesiaz infestantes stephani mandato perdomuit. Postea tem
 pore Leonis et Adriani primi iuit Charolus magnus cepitq; deside
 riu; et vicit longobardos: restituitq; ecclesiam vt habetur in. c. Adria
 nus. 63. di. et in. c. hortatu. 23. q. 8. Johānes. 13. passus est magnas per
 secutiones a quodam berengario: rex autem saxonie cepit berenga
 rium et ecclesiam pristine restituit libertati. Leo octauus fuit ab vrbe
 expulsus/et creatus Benedictus: quod audiens imperator otho pri
 mus: obsedit romam donec benedictus fuit sibi traditus: misitq; illū
 in exilium in saxoniam (vbi mortuus est) vt habetur in in. c. in sino
 do. 63. di. Johannes. 17. fuit expulsus per quēdam crescentium patri
 cium fuitq; vocatus otho tercius rex saxonie et imperator: qui venit/
 fugatoq; illo crescentio totam suam progeniez extirpauit. Tunc fuit
 creatus Gregorius quintus: qui erat de genere othonis. Post otho
 nis vero recessum: expulsus fuit gregorius per dictum crescentium et
 romanos: qđ audiens dictus otho reuersus est romaz obseditq; eos
 in castro sancti angeli cepitq; et mēbris mutilauit. Eugenius quartus
 anno. 1445. hortatus est dalsinum francie: vt bellū faceret contra ba
 silienses/ ecclesiam infestantes: vt refert 10. de ana. in rubrica de schis
 maticis in fine. Ista 7 multa alia his similia patent ex chronicis 7 hi
 storijs antiquis in quibus reperio plures romanos pontifices veros
 a roma pullos/et aliquando restitutos (vt iam diximus) quorū no
 mina sunt hec. Julius primus. Simachus. Siluerius primus. Vir
 gilius primus. Martinus primus. Leo tercius. Eugenius secundus.
 Johānes octauus. Leo quintus. Johānes decimus. Johānes deci
 mus tercius. Benedictus octauus. Johānes decimus quartus. Jo
 hānes decimus sextus vel septimus scđm alios. Gregorius quintus.
 Benedictus nonus. Gregorius septimus. Victor tercius. Pascha
 lis secundus. Alexander tercius. Bonifacius octauus.

Principes autem 7 reges christiani ad ecclesie defensionez vocati/ve
 nire eamq; defendere tenentur. Mā vt inquit Ambrosius libro primo
 de patriarchis: Sicut principibus 7 potestatibus fidem 7 reuerentiā
 exhibere cogimur: ita secularium dignitatū administratoribus defen
 dendarū ecclesiarū necessitas incumbit: qđ si facere contēpserint: a cō
 munionē sunt expellendi. hec tibi. habentur in. c. dicat aliquis. §. pre
 terea. 23. q. 5. Administratores plane secularium dignitatū qui ad ec
 clesiarū tuicionem pupilloz ac viduarū protectionē rapaciūq; refre
 nationē cōstituti esse procul dubio debent: quotiens ab episcopis 7 ec

Stephanus papa.

Leo.
 Adrianus papa.
 Johanes.

Leo papa.

Johannes.

Gregorius.

Eugenius.

Pontifices a Ro
 ma pulsi.

Reges christiani
 tenentur ecclesiaz
 defendere.

Quarta pars. §. 2.

clericalibus viris cōuenti fuerint: eorum querimonias attētius audiāt: et scōm qđ necessitas expecierit absq; negligentia examinent: et diligenti studio corrigant. Quod si dei timorē pre oculis non habētes negligere post secūdā et terciā admonitionem inuēti fuerint: omnes se nouerint cōmuniōne vsq; ad condignā satisfactionem priuati. Ita dicit Johānes papa octau⁹ in. c. administratores ea. causa. et. q. Regū enim et principū est propriū officium facere iuditiū atq; iusticiā et liberare de manu calūmiantū vi oppressos: vt ait hieronim⁹ hieremie. 7. habetur in. c. regū. 23. q. 5. Nam vt inquit ysidorus. Principes seculi non nunq; intra ecclesiam potestatis adeptē culmina tenēt/ vt per eādem potestatem disciplinam ecclesiasticam muniant. Ceterum intra ecclesiam potestates necessarie non essent: nisi vt quod non preualent sacerdotes efficere per doctrine sermonem: potestas hoc imperet per discipline terrorē. Sepe per regnū terrenum celeste regnum proficit/ vt qui intra ecclesiam positi contra fidem et disciplinam agunt: rigore principum cōterantur/ ipsamq; disciplinam q̄ utilitas ecclesie exerce re non preualet/ ceruicibus superbōrū potestas principalis imponat/ et vt venerationem mereatur/ virtutem potestatis imparciatur. Cognoscant principes seculi deo se debere esse reddituros rationem propter ecclesiam: quā t̄pō tuendam suscipiunt. Mā siue augeatur pax et disciplina ecclesie per fideles principes/ siue soluatur: ille ab eis rationem exigit: qui eorū potestati suam ecclesiam tradidit. Hec ille. Habētur in. c. principes. 23. q. 5. Ad idem tex. in. c. grandi de suplen. negli. prela. li. 6. hoc enim pertinet ad reges christianos: vt temporibus suis pacatam velint matrem suam ecclesiaz habere (vt inquit augustinus super Johānez habetur in. c. quādo vult deus. 23. q. 5.) Debēt ergo pacē ecclesie procurare/ non autez turbare per schismata vel alias. c. in quibusdam de penis. Tenentur ergo reges aliq; principes christiani vocati a papa pro ecclesie defensione venire: eamq; viriliter defendere: vt in. c. 1. in principio in ti. hic finitur lex deinde incipiunt consuetudines et cetera. et ibi notat bal. et in. c. 1. in principio quibus modis seu. amittitur. iuxta illud psal. 2. Et nūc reges intelligite erudimini q̄ iudicatis terrā: Seruite dño in timore et exultate ei cū tremore. Qđ exponens beatus Augustinus in libro de correctione donatistarū ad bonifacium. c. 13. trāsumptiue in. c. si ecclesia. 23. q. 4. sic ait. Quomodo ergo reges dño seruiunt in timore: nisi ea que cōtra iussa domini fiunt: religiosa seueritate prohibendo atq; plectendo: et subdit. aliter enim seruit quia homo est: aliter quia etiā et rex est. Quia homo est: ei seruit viuēdo fideliter. Quia vero etiā rex est: seruit leges iusta precipientes et cōtraria prohibentes cōuenienti vigore sanciendo. Sicut seruiuit ezechias: lucos et tēpla idolorū et illa excelsa que contra pre

Conclusio.

fund^{us} de funde

Quarta pars. §. 3.

cepta dei fuerunt constructa destruendo. 4. regū. 15. sicut seruiuit sotas talia 7 ipse faciendo. 4. regum. 22. Sicut seruiuit rex miniutarum vniuersam ciuitatē ad placandum dominū cōpellendo ione. 3. Sicut seruiuit darius idolum frangendo in potestates danieli dando: et inimicos eius leonibus ingeredo. danielis. 14. Sicut seruiuit nabuchodonosor omnes in regno suo positos: a blasphemando deo lege terribili prohibendo. danielis. 3. In hoc ergo seruiunt domino reges: in quantum sunt reges: cum ea faciunt ad seruiendum illi que non possunt facere nisi reges: alioquin iram dei in se prouocant: et eius indignationem incurrunt: cui de his rationem strictam reddere tenentur. Et ultra hoc papa potest eos corrigere/castigare/et si opus fuerit depone re: sicut de constantino et leone eius filio imperatoribus constantinopolitanis et de alijs regibus dictū est. §. in. 2. parte. §. 7. aliquid etiam dices in sequenti parte cū de rege 7 regina nauarre specialiter agem?

Conuocatis autē regibus 7 principibus

christianis contra schismaticos/eorumq; auxilio ab ecclesia postulato: potest si opus fuerit ecclesia bellum iustum contra eos mouere: vt notatur in. c. venerabilem de elec. et in. c. nouit de iudi. et in. c. ex gestis de clericis non residentibus 7 in. c. ad apostolice de re iudi. libro. 6. et in. c. 1. de homicidio eo. li. et in. c. alius. 15. q. 6. tenet expresse io. de ligniano in tractatu de bello: quem refert 7 sequitur archiepiscopus flo. 3. parte. ti. 4. c. 2. §. 3. in principio et. §. 10. versi. Itē queritur. Idem tenet io. de pla. in. l. vna post principū. ver. Item quero. C. vt armozū vsus libro. II. concludentes qd papa potest indicare bellū contra imperatorem schismaticum vel hereticū 7 iura 7 libertates ecclesie viurpantē. Pro rebus enim ecclesie: licite potest ecclesia bellum mouere: 7 principes christianos ad hoc vocare. 23. q. 3. c. maximianus. 15. q. 6. c. auctoritatem ibi glo. et. 3. q. 8. c. igitur et. c. hortatu. debet ergo pōtifex si vult bene iura sua defendere propugnatores penes se habere 23. q. 8. c. igitur. c. vt pridem et. §. ecce. notatur per glo. in sūma. et contra violatores ecclesiastice libertatis/vel res ecclesie iniadētes si oportuerit arma suscipere. 23. q. 5. c. principes et. c. sequenti. non possunt enim regna atq; imperia sine armis defendi. Unde cōtra delinquentes et apostolice sedis maiestatem cōtemnentes: seueritate vti oportet/ nec vlluz pertimescere quāuis etiam prepotentē Ambrosij et Innocētiū primi exemplo: quozum vnus theodosium: alter archadium excommunicare nō timuit. Et si opus fuerit: pōt 7 debet arma sumere bellumq; contra tales indicare sedisq; apostolice maiestates tueri. Porro quid excellentius quidue laudabilius: q̄ pro vnitāte ecclesie rerumq; sua-

§. 3.

Ecclesia mouet belluz cōtra schismaticos.

*ecclesia pro sua defuit
et mouet belluz*

*quoniam ambrosij
et innocētiū
primo exemplo*

*et innocētiū
primo exemplo*

Quarta pars. §. 3.

rū defensiōe / cōtra ecclie hostes magno aīo ingētīq; apparatu arma
capere: hoc ppriū sūmi pōtificis mun⁹ est: ad quē spectat ecclie vnitātē
z iura p viribus defendere. Ecclesia quidē nō semp debet persecutio
nem expectare: sed aliquādo ex iusta causa persecutionem facere pōt
cōtra ecclie inimicos vt notāter ostendit Augustinus in libro de cor
rectione donatistarum ad Bonifaciū comitez. c. 8. transumptiue in. c.
ecclesia. 23. q. 4. Qd̄ prefiguratū fuit in veteri testamento in illa san
ctissima muliere libera Sarra que matrē nostrā celestē hierusalē idest
verā dei ecclesiā figurabat: vt inquit apostolus Gala. 4. Illa quippe
ancillam iuste affligebat. Si autem melius discutiamus: magis illa
persequeretur sarraz superbiendo: q̄ illam sarra cohercēdo. illa enim
domine iniuriā faciebat: ista ponebat superbie disciplinam. Iuste er
go ecclesia malos persequitur: iuxta illud psal. 17. Persequar inimicos
meos z cōprehendam illos: et non conuertar donec deficient. Iusta
ergo est persecutio quam facit impijs ecclesia christi: ista itaq; beata
que persecutionem patitur propter iusticiam: illi vero miseri qui per
secutionem patiuntur propter iniusticiā. Proinde ista persequitur di
ligendo: illi seruido. ista vt corrigat: illi vt euertant. ista vt reuocet
ab errore: illi vt precipitent in errorem. deniq; ista persequitur inimi
cos et comprehendit donec deficient in vanitate: vt in veritate profi
ciant: illi autem retribuentes malū pro bonis zc. Iustissime ergo ec
clesia insurgit cōtra schismaticos z alios eius iura z bona occupātes
ac perturbantes: vt eosdem a suis insolentijs prauisq; actibus et mori
bus compescat. Eius namq; proprium est aberrantes et diuisos ab
erroris sui semita reuocare: ad bonumq; cogere: Ezechielis. 34. vt la
te demonstrat idē Augustinus vbi §. c. 16. et. 20. transcribitur per gra
cianū. 23. q. 6. c. schismatici. Multitudinib⁹ enī per schismata pereū
tibus sancta romana ecclesia vt subueniat: studere debet: vt per eun
des Augustinū vbi supra. c. 27. transumptiue in. c. vt constitueret. 50. di.
Quiniūmo quilibet prelatus qui habet iurisdictionem temporalem:
in subditos inobedientes licite mouet arma. 15. q. 6. c. auctoritatem.
et. c. nos sanctorum. ar. 23. q. 8. c. scire igitur et. c. hortati et. c. dispar.
diximus supra. §. 2. in principio: de quo per glo. archi. et prepositum
in. c. si quis. 26. di. et archie. flo. 3. parte. ti. 4. c. 2. §. 9. ita querit vtrū.
Et tunc quando contra schismaticos vel bona seu iura ecclie vsu
pantes arma sumuntur: non proprie dicitur bellus: sed melius execu
tio iurisdictionis vel iusticia. ff. de rei ven. l. qui restituere. Ista sunt no
tanda verba innocentijs in. c. olim causas prope finē de resti. spo. Im
mo si recte consideremus: ista dicitur defensio que iure naturali per
mittitur: vt. l. vt vim. ff. de iusti. z iure et. l. 1. c. vnde vt. cum pluribus
concordantibus. Et magis videretur procedere hoc casu prelatus vt

Prelatus mouet
bellū cōtra subdi
tos inobedientes

Bellus dicitur de
fensio.

Quarta pars. §. 4.

pars que iura sua defendit q̄ vt iudex. in qua quidem defensione potest vti mucrone spiritali excommunicando sine cause cognitione & sine monitione: vt notat̄er voluit inno. in. c. venerabili de cēsis. co. 3. & nec obsunt et ibi abb. in fi. co. et in. c. cum venissent de iudi. pe. co. Angelus de perusio in. d. l. vt vim in fi. potest etiaz vti armis materialibus indicendo bellum eo modo quo diximus. Bellum eniz non est indistincte ab ecclesia prohibitum: immo aliquando permittitur & indicitur pro defensione ecclesie et iurium suorum: nec nō pro xpianorum tranquillitate: vt colligitur ex. c. paratus cum sequētibz. 23. q. 1. Gregorius enim primus ciuibz tuscie precepit arma capere contra longobardos iurisdictionem ecclesie infestantes: vt legitur in registro gregozij: et habetur. 23. q. 8. c. vt pridem. Et in. c. sequēti dicitur qd̄ precepit quibusdā militibus: qd̄ cōtra ecclesie hostes qui in marcha conuerant bellum mouerent: vt per viā diuersionis / roma tranquilla maneret / ne deo sibi irato hostes contra urbem impetum facerēt. Adrianus quoq; primus hortatus est Theozolū magnū ad capescendū bellū cōtra longobardos patrimoniu ecclesie occupātes. 23. q. 8. c. hortatu. Leo quartus ludouicū augustū contra sarracenos ad bellum conuocitat vt. c. igitur cū duobus capitulis sequētibz ea. ca. 7. q. Idem fecere multi sumi pontifices / siue pro tutāda religione / siue pro ampliāda / seu pro rebus ecclesie vendicādis / siue pro seruanda pace reipublice: vt in chronica romanorū pontificū satis legitur. Augustinus etiaz cōmendat Maximianū vagiēsē ep̄m: qui bellū ab imperatore impetrauit cōtra ecclesie sue hostes / eū si secus fecisset / de negligentia reprehēdens. 23. q. 3. c. Maximianus. Hoc enim habet ordo iusticie naturalis / vt quando utilitas publica aliter haberi nequit: gladio bellico per principes: qui iudicari possint cōtra cōtumaces impetretur / non tam sui vlciscendi causa / q̄ tuende ecclesie sibi credite vel religionis et reipublice sibi cōmisse: vt. d. c. maximianus et. 15. q. 6. c. auctoritatez cū multis similibz. Maximianus eniz vagiēsē ep̄s / auxiliuz petijt ab impatore christiano cōtra hostes ecclesie: a quibz quāplures iniurias et dāna pertulerat: non tā sui vlciscēdi causa: q̄ tuende ecclesie sibi credite. qd̄ si pretermisisset: non eius fuisset laudāda paciētia: sed negligētia merito culpāda. Nec eniz ap̄ls paulus vite sue trāsitorie vsulebat: sed ecclesie dei: quādo cōtra illos qui eū occidere cōspirauerāt: cōsiliū illoz tribuno vt prodereff: effecit. vnde factū est vt eū ad locū quo fuerat producēdus deduceret miles armatus. Ille illoz patereff insidias: romanas etiā leges implorare minime dubitauit: cuiē romanū se esse proclamās: quos tunc affligi verberibus nō licebat. itemq; ne iudeis interim eum interimere cupientibus traderetur: cesaris poposcit auxiliū: romani quidem principis: sed non christiani: vt ista habentur

Excōicatio.

Bellū ab ecclesia permittitur.

Bellū per viā diuersionis.

Quarta pars. §. 3.

Actum. 22. 23. 25. c. In quibus satis ostēdit apls quid facere deberent postea christiani dispēsatores/ quādo imperatores christianos periclitante ecclesia reperirēt. Hinc ergo factū est vt imperator religiosus et pius prelatus in noticiam suam talibus causis: mallet piissimis legibus illius impietatis errorem omnino corrigere et eos qui cōtra christum christi signa portarent: ad vnitatē catholicam terrendo et cohercendo redigere: q̄ seuiendi tantūmodo auferre licenciam et errandi ac pereundi relinquere. Ita notanter ad propositum dicit Augustinus in libello de correctione donatistarum ad bonifaciū. c. 18. et traditur in preallegato. c. maximianus. Attendens ergo Julius secundus pontifex maximus: ecclesiaz ex pernicioso illo schismate afflictam: iura etiaz ⁊ bona romane ecclesie tirānice accupata: cuius vires non sufficiebant ad ipsam ecclesiam ruinam imitantem et penc omnino collapsam: erigendam: nisi principum christianorum auxilio vteretur: ipsum implorauit: vt per viam diuersionis contra regem francoꝝ bellum conficeretur: quousq̄ ab insania ad sanam mentes rediens sacro sanctam matrē ecclesiam incolumē atq̄ illesam omnino relinqueret: a prauis incijs desistendo/ et mala preterita reparando. Istud autē bellum dicitur iustum/ immo iustissimum: et potest dici defensio/ que a iure naturali permittitur/ vt paulo ante dicebamus: nam quilibet tenetur ius suū defendere: vt. l. illud. ff. de peti. here. et. 63. di. c. antepē. ita dicit glo. in preallegato. c. maximianus in. v. Sed negligētia pro defensione igitur iurū suoz: qz vim vi repellere licet dicta. l. vt vim. ff. de iusti. et iure. l. i. c. vnde vi. c. olim causas de restit. spo. c. significasti. de homi. c. dilecto. de sen. exco. li. 6. l. prohibitu. c. de iure fisci. notant doctores in. c. sicut el. 3. de iure iurando / traditur per Archiep̄m flo. 3. parte. ti. 4. c. 1. in fi. In hoc autē bello interueniūt illa quinque: que ad iustū bellū requirit glo. 23. q. 2. in summa: et reducūt ad tria q̄ ponit Sanctus tho. 2. 2. q. 40. ar. 1. et Archiepi. flo. vbi supra ⁊ doctores in preallegato. c. sicut de iure iurando. s. auctoritas principis/ causa iusta/ et recta intentio vt late per eos. In casu enim de quo agimus: interuenit auctoritas pape vicarij christi in terris ac sup̄mi principis: iusta causa/ quia pro defensione ecclesie et pro tranquillitate totius populi christiani: itaq̄ non zelo vindicte/ sed magis zelo iusticie/ ad promouendum bonum et vitandum malum/ et vt mali a suis peruersis conatibus compescantur: vt inquit Augustinus contra manicheos et habetur in. c. quid culpatur. 23. q. 1. fateor tamen quod si interueniant illa duo: scilicet auctoritas superioris et iusta causa / quāuis intentio recta deficiat/ vt puta si ex odio aut animo / malignandi bellum geratur: peccabit quidem mortaliter bellum gerens: ad restitutionem tamen ablatorum et damnorum datorum: non tenebitur:

Bellū dicitur de
fensio.

Requisita ad bellū
iustum.

Quarta pars. §. 4.

quousq; ad iusticiam faciendā et obedientiam superiori exhibendam se offerat is contra quez bellū geritur scđm Archiep̄m flo. vbi supra. Patet ergo ex predictis qđ ex iusta causa pro vt est schisma potest papa bellum iustum mouere contra schismaticos: vt a schismate desistāt et a suis prauis conatibus cōpescantur. In quo quidez bello omnes presertim principes christiani tenentur ecclesiam iuuare: et schismatici capti in tali bello debent furca suspendi scđm bal. in. c. i. §. iniuria. 3. co. de pace iura firman. al' incipit. §. furtum in principio. refert Jo. de anania in. ru. de schismaticis. co. 3. in fine. et cuz sint diffidati a iure vt. c. vno de schisma. li. 6. post principiu ibi expositis personis eorum capiēdis: videtur qđ si se defendāt: possunt impune occidi sicut de diffidatio ab imperatore dicit dominicus in. c. i. de homicidio li. 6. quez refert et sequitur martinus de laude in tractatu de principib⁹. v. 508. Vassalli etiam imperatoris et cuiuscūq; schismatici: possunt absolui a iuramento fidelitatis / vel potest declarari: qđ vassalli non teneantur ipsum iuuare vt. d. c. nos sanctorū et in. c. juratos. 15. q. 6. 7 in. c. ad apostolice de re iudi. li. 6. cum alijs similibus: immo ipse imperator tenetur dare subsidium pape ad bellādum suos hostes: vt. d. c. maximianus. 23. q. 3. et per totā illam causam et. c. auctoritatem. 15. q. 6. cū cōcordantijs ibi positis. Ad idem. c. administratores et. c. principes et. c. quali. 23. q. 5. de quibus in precedenti. §. inuentionē fecimus / de quo etiam per oldra. con. 62. in fine. incipit circa hoc veniunt 7 consilio. 89. et per fredericū con. 163. Unde cum schismatici sint ecclesie hostes: vt. c. alie nus. 24. q. 1. tenetur impator contra eos ecclesiaz adiuuare vt est tex. notandus in cle. romani principes. §. porro de iure iurando et notat ibi Jo. de vno. co. 3. dicens: nota imperatorem debere dare fauorem contra schismaticos 7 hereticos ex iuramento: et si non facit: est periturus 7 deponi potest. hec ille. Potest enim papa ex causa ardua iurisdictionem in tēporalibus quam a deo habuit vel suscepit in habitu: deducere ad actū p̄tra quoscūq; maxime cōtra schismaticos: vt patet ex iā dictis: et firmat abb. siculus in. c. sicut el 3. de iure iuran. co. 6. v. ego ampli⁹: presertim inuocādo brachiū seculare vt in p̄cedēti. §. dictū est.

Vassalli schismatici corū absoluntur ab eoz fidelitate.

Imperator tenet iuuare ecclesiaz cōtra hostes suos.

Schismatici sunt ecclesie hostes.

Papa ex causa ardua potest exerce re iurisdictiones in temporalibus.

Et non tantū poterit papa bellū indice re contra schismaticos et rebelles ecclesie: verum etiam euntibus ad bellum potest indulgentiam concedere eosq; cruce signare: vt Julius papa in casu de quo agimus fecit. Nam si crux transmarina pro acquisitione vel recuperatione terre sancte tantummodo predicatur: multo fortius videtur predicanda pro vnitatem ecclesie conseruanda

§. 4.

Papa potest dare indulgentiā cōtra schismaticos et crucem.

Quarta pars. §. 4.

Sicut dñi vestimentum. Neq̄ enim filius dei in mundum venit/ nec crucem subiit/ vt terrā acquireret: sed vt captiuos redimeret/ et peccatores ad penitentiā reuocaret: nec aridam immo catholicā ecclesiam desponsauit. Cum autem maius periculum imminet in hac vltima quā in prima/ quia preciosior est anima: q̄ res. c. de sacro san. eccle. l. santimus: idest magis subueniendum est. 61. di. c. miramur. 42. di. c. quiescamus: ergo &c. Si vero offensionem personarū consideremus/ nemo dubitat: quin magis delinquūt inobediētes christiani atq̄ schismatici/ qui ad fidem semel susceptam precise cogendi sunt: quā sarraceni: qui nec ipsam inuiti suscipere compelluntur. 23. q. 5. c. ad fidem. 45. di. c. de iudeis. Nemo enim mittens manum ad aratrum et respiciens retro aptus est regno dei. c. magne de voto. Adinus etiam madam est viam domini non agnoscere: quā post agnitaz retro ire. c. quidam in fine de apostatis. Si autem pro simplici contumacia hoc accidere solet vt. c. fi. de penis: quid de detrahentibus potestati romane et ponentibus os in celum? Nam qui romane ecclesie detrahit: hic proculdubio in heresim labitur. Fidem quippe violat/ qui aduersus illam agit /que mater est fidei/ et illi hoc est deo contumax inuenitur: qui eam cunctis ecclesijs noscitur pretulisse. 12. di. c. omnes. Itē qui contra pacem ecclesie sunt si dignitatem aut cingulum habent: nudentur eis. 24. q. 1. qui contra pacem: ad quam nudationē faciendam possunt principes christiani conuocari indulgentia cōcedi et crux predicari: nam crucis signo inimici christi fugandi sunt: vt dicit glo. super illud psal. 81. Fac mecum signū in bonum: vt videant qui oderunt me & confundantur. Schismatici autem hostes & inimici dei sunt: vt sepe dictum est. c. alienus. 24. q. 1. fugandi ergo sunt signo crucis: q̄ (vt inquit chrisostomus in homelia de laude crucis) est cōsolatio pauperū refirmitio diuitem. destructio superborum. tiranorum pena. triumphus contra demones: obsessorum murus. pater orphanorum. defensor viduarum. Si autē contingat aliquos christianos diabolicis instigationibus sic superari et implicari/ vt tunicaz domini velint scinde re: et a capite ecclie tiranica violentia se subtrahere: tanq̄ mendaces effecti pmissionis facte in baptismo in quo pmitterūt diabolo et pompis eius renūciare/ & ipi xp̄o per fidē & charitatē incorporari: p crucez xp̄i cōpescendi sunt magis quā pagani vl' iudei. Quia (vt dicitur. 2. petri. 2.) meli⁹ erat eis viā veritatis nō agnoscere: q̄ post agnitionē re trozū reuerti ab eo sācto pposito: qd̄ datū ē eis. Et signāter dicit meli⁹: qz min⁹ malū ē pati iniuriā ab extrāeis quā a familiarib⁹ vt ibi dicit glo. Propterea dauid in psona xp̄i loquens de iuda q̄ euz traditur⁹ erat dicebat psal. 40. Qui edebat panes meos: magnificauit sup

De cruce.

Iniuria a familiaribus.

Quarta pars. §. 4.

me supplantationē. Ad ideē psal. 56. Si inimicus me⁹ maledixisset mihi: sustinuiſſez vtiq; et si is q̄ oderat me super me magna loquutus fuisset: abscondiſſez me forſaz ab eo: tu vero hō vnanimis dux meus et notus meus / qui simul mecum dulces capiebas cibos in domo domini ambulabamus cum consensu / et cetera. Facit etiam illud quod dicitur solet. Nulla maior pestis q̄ familiaris inimicus. Contra tales igitur christianos schismaticos ecclesiā dei eiusq; prelatū grauiter offendentes pacemq; ecclesie perturbantes / concedenda est indulgencia et crux predicanda. ita notanter concludit hostien. in summa ti. de voto. §. in quo casu et Augustinus de anchona in libro de potestate ecclesie. q. 25. ar. 5. Oldardus consilio. 62. in fine incipit et circa hec. Alberticus in. l. i. ubemus nulli. 4. co. in fine. c. de sacro san. eccle. et 10. de ana. in rubrica de schisma. prope finem. qd̄ michi satis placet: quoniam vt ex predictis constat: hic interueniunt duo: que ad indulgentiam sunt necessaria: videlicet ptās Romani pōtificis cōcedētis: et iusta causa cōcessionis. s. defensio ecclesie et iurium suorum nam si pro alijs leuib; causis solet indulgencia concedi: vt puta pro dedicatione ecclesiarum et pro edificatione pontium vt dicit tex. in. c. q̄ autez de peni. et remi. vel pro oratione pro rege faciendā: vt alias cōcessit Inocētius quartus his qui orabat̄ pro rege Francie: vel pro alijs similibus causis de quibus per doctores in. d. c. quod autez: et per theologos in quarto sententiaz. di. 20. et per archiep̄m flo. 3. parte historiali. ti. 22. c. 14. in principio: et in locis infra allegandis: multo fortius concedi potest super re tam graui tamq; ardua / ecclesie et pene toti christianitati necessaria. Unde iustum est qd̄ decedentes in tali bello: apostolicis iuentur indulgentijs / et de thesauro ecclesie afflicte: cui obsequium et serui cium prestiterunt: participant. cum eas etiam pro minori bono et inferiori difficultate: sepius ecclesia concesserit / vt pote pro sola mansione vel mora in hora mortis apud aliquod hospitale / vel pro facili visitatione alicuius loci pii / aut similibus. Fuerunt quoq; multi Romani pōtiffices qui indulserunt plenarie decedentibus in bello pro ecclesia suscepto. Nā gregorius non⁹ Anno dñi. 1224. cōcessit indulgētiā plenariā laborātib; p̄ defentiōe eccleie cōtra impatorē Fredericū secundū iura et bona eccleie occupātē / et pacē eccleie pturbātē: vt refert Archie. flo. 3. pte historiali. ti. 19. c. 4. §. 3. post prin. Adde ex eadē causa et cōtra eūdem cōcessit Inno. 4. vt refert idē archiep̄s vbi s. c. 5. §. 2. in principio. Adde fecit Urbanus quartus anno dñi. 1261. contra māfredū eiusdem frederici filium: quia cōtra ecclesiam et iura sua pugnabat: vt per eūdem archiep̄iscopū vbi supra. c. 13. in principio. Adde fecit Martinus quartus / vt conseruaret Charolum primum Andegauię ducem

Requesita ad indulgentiam.

Summa de rebus
secundum in d. c. q̄ autez
de peni. et remi.

Pōtiffices qui bel
lātibus pro eccle
sia indulserunt.

Summa de rebus
secundum in d. c. q̄ autez
de peni. et remi.

Summa de rebus
secundum in d. c. q̄ autez
de peni. et remi.

Quarta pars. §. 4.

7 Sicilie regem in noua ipsius regni possessione contra Petrum aragonum regem: qui vocatus a siculis prosequabatur ius uxoris constantie filie regis manfredi: qui longa possessione regnū sicilie tenuit. sicut eius pater et auus/ et a predicto charolo interfectus 7 regno priuatus. ipse autem Petrus confirmatus in eodem regno a Nicholao tercio: ipsum regnum prosequabatur: et vindictam mortis soceri sui manfredi: regnumq; sicilie deditibus incolis suscepit: nec vlla alia re sedem apostolicam molestauit: immo causam suam iustis iudiciis decidendam semper obtulit: et tamen pro sola cōseruatione dicti charoli possessoris inuestiti per Romanam ecclesiam de regno illo: idē Martinus indixit bellum contra dictum petrum/ non modo pro recuperatione regni sicilie: verum etiam pro expugnatione 7 inuasionē patris et auiti regni aragonum: quo illum priuauerat: quia facile ecclesie non obediuit/ crucemq; contra eum predicari fecit/ indulgens plenarie ad id bellum accedentibus/ prout ista constant ex archiuis apostolicis 7 tradit archiepiscopus florentinus in eadem. 3. parte historia li. ti. 20. c. 4. §. 8. quāuis ipse tanq; scriptor nationis florentine que a galis plurimum semper pependit: partibus andegauenſium plus equo faueat in historia. Martinus etiā quintus indulgentiā cōcessit pugnantibus cōtra brachiū pro defensione aquilane ciuitatis q̄ est regni apulie pro vt refert archiep̄s flo. in eadē. 3. parte ti. 22. c. 7. §. 5. Plures alij romani pontifices idē cōcesserunt/ pro facilioꝝ causis 7 bellis non tam iustis/ sicut erat istud de quo agimus contra regē francoꝝ huius schismatis auctorem: qui multas ecclesie romane fecit iniurias et plures eius terras 7 iura inuasit/ eiusq; pontificē multipliciter molestauit: neq; his cōtentus: bellū vniuerse itale minatus est: et de tota ipsius italie monarchia vsurpanda cōtendebat: cuz necessario ex hoc timeretur ecclesie 7 iurū suoꝝ oppressio/ ac xpianitatis cōfusio/ et pene totalis euersio. cū merito timēdū sit nata occasione diuisionis xpianoz/ turcos infestissimos hostes in xpianos (pro vt assolent) in tollerabilius seuituros. Lupiens igitur Julius Pontifex maximus regem francoꝝ ad iusticie limites reducere/ et ecclesie deperdita recuperare: ad finē vniuersalis pacis iuxta illud quod p̄bus in ethicis tradidit/ bellum (inquit) gerimus vt in pace viuamus. habet in. c. noli existimare. 23. q. 1. et in. c. paratus in fine. et. c. apud veros: indixit bellum regi francoꝝ signanter per ducatus Lusitane hispanie cōtiguū: quosq; pacis 7 iusticie terminos complecteret: ne forte sumptis vniuersis galliarum viribus/ nullo sibi obice interposito vniuersas italiā et ecclesie iura (pro vt eius antecessor fecerat) cōfunderet atq; euerte ret: immitatus beatū gregoriū q̄ per modū diuersionis bellū indixit/

Tarat antoninus
procliū in fauorē
galloꝝ.

Bellum gerimus
vt in pace viuam?

Bellum per viam
diuersionis.

Quarta pars. §. 4.

contra hostes ecclesie vt Roma tranquilla maneret (vt diximus in
precedenti. §. post principium) mala enim voluntas cohibenda est. de
bilitare enim ea que nocitura sunt: laudabile ac pium est / vt inquit hie
romin⁹ sup sophomā : et habetur in. c. Si quis fortitudinē. 23. q. 3. nā
sic agendo: adimitur malis potestas delinquendi et bonis consultitur
vt in pace viuant. c. ab imperatoribus ea cau. et. q. nam contra futurū
grauamen verisimiliter inferendum: potest quis sibi prospicere pro-
rumpendo in appellationem. c. bone de app. item per viam facti resi-
sti potest: si mora interpellandi vel aduendi iudicem est allatura pe-
riculum. l. ait pretor. §. Si debitorem. ff. de his que in fraudem credi.
melius enim est ante tempus occurrere: q̄ post vulneratam causaz re-
medium querere. l. si. c. in quibus ca. in inte. resti. non est ne. Unde
terentius. Malo nos ante prospicere: q̄ vlasci accepta iniuria. Luz
his concordat quod scribit valerius. li. 3. ti. 2. de fortitudine. c. 18. Nam
cum Liberius grachus teneret rem publicam Romanorum oppres-
sam factionibus et conspirationibus: et Mutius sciuola consul legi-
bus non armis rem gerendam diceret: ceteris quoq; torpescensibus:
Scipio nasica quoniam inquit consul dum iuris ordinem sequitur / id
agit: vt cum omnibus legibus Romanum imperium corruat: ego
met priuatus idest nullo magistratu fungens / voluntati vestre me of-
fero ducem. ac deinde circumdedit manum leuam toga: erectaq; ma-
nu: proclamauit. Qui volunt rem publicas esse saluam: sequantur me.
et seditiosum virum Liberium grachum cum sceleratis eum sequenti-
bus et federatis penas luere coegit. Ex isto exemplo naturali Ro-
manorum patet / qd̄ vbi quies patrie infestari timetur: omissio iuris
ordine ad arma recurritur. Res enim grauioribus armis / parue autem
legibus terminantur: vt dicere solebat papa Pius secundus sicut in
eius vita in fine platina commemorat. Iuste ergo fecit Romanus
pontifex Julius secundus preuenire hostium maliciam: indicendo
bellum regi francorum: vt ab ecclesie molestia desisteret. Et autem
christianorum animos ad hoc alliceret: iuste eos cruce signauit et in-
dulgentiam plenariam eis concessit: vt alij Romani pontifices pro
leuioribus causis id fecerunt. Ad hoc vltra predicta bene facit textus
in. c. omnium. 23. q. 5. vbi Nicholaus papa exercitui francorum scri-
bens ita inquit. Omnium vestrum nosse volumus charitatem: quo-
niam quisquis (quod non optantes dicimus) in hoc belli certamine
fideliter mortuus fuerit: regna illi celestia minime negabuntur. Ad id
dem facit qd̄ scribit Leo quartus eidē exercitui francorū in. c. omni ti-
more. 23. q. 8. Omni (inquit) timore ac tremore deposito cōtra inimi-
cos sancte fidei ⁊ aduersarios oim religionū agere viriliter studete.

e iij

Nota illum textū.

Nota illum textū.

Quarta pars. §. 5.

Mouit enim omnipotens si quilibet vestrum morietur quod pro veritate fidei et saluatione patrie ac defensione christianorum mortuus est: et ideo ab eo premium celeste consequetur. hec ibi. Quauis enim ille textus loquatur de bellantibus contra infideles: vt eorum forte bona et terras accipiant: idem fortius dicendum est de bellantibus contra schismaticos ecclesie rebelles: et pacem inter christianos turbantes: vt in principio huius §. probatum est. Quinimmo aliqui audet dicere qd morientes in tali bello iusto: si id faciunt principaliter propter deum et pro defensione ecclesie martyres dicuntur. Martyr enim grece: interpretatur latine testis: ad perfectam autem rationem martyrii scdm doctores presertim beatum Thomam. 4. li. sen. d. 49. tria requiruntur voluntas. pena. et causa. vt ibi per eos / que omnia concurrunt in bellantibus pro defensione ecclesie. Voluntas quidem paciendi penam non quacumq; sed mortem si opus fuerit pro defensione ecclesie et ita pro ipso christo eius sponso. Itaq; martyrii causa est ipse christus et eius sponsa scdm beatum Thomam vbi supra: qd videtur satis rationale. Nam si in religione gentilium non vera / decedenti bus pro republica et salute patrie locu esse definitum in celo vbi beati sempiterno euo fruerentur (apud gentiles ipsos pro veritate tenebatur) vt refert cicero in libro de somnio Scipionis instituta de excusationibus tutorum in principio: multo vberius pietissima christiana religio: que centessimum fructum vsq; metit: non modo obeuntibus pro salute religionis et rei publice / premium celeste constituit vt in proximo allegatis iuribus dicitur: verum etiam si illa principaliter in christum transferatur ultra essenciale premium: aureolam etiā martyrii re-promittit: super quo tamen amplius cogitandum est.

Quo morietes in bello dicuntur martyres.

De morietibus pro religione vel re publica.

§. 5.

Oppo.

Nec predictis obstat si aliquis dixerit qd papa non potest nec debet talem indulgentiam concedere: per quam homines ad bella incitat. Qd christus cuius ipse est vicarius prohibere videtur: cum dixerit per matheū. c. 26. Omnis qui acceperit gladium: gladio peribit. Indulgentie autem sunt allectiua quedam ad eas res pro quibus dantur: si autem bella sunt a christo prohibita: nō debent pro eis a christi vicario indulgentie concedi: quoniam ad hoc respondetur ex supra dictis qd auctoritas euangelij predicta prohibet vsum gladii in priuata persona et auctoritate propria et in publica non zelo iusticie sed vindicte: illud enim est accipere gladium / cū quo semper perit / qui accipit mortaliter scilicet peccando: nisi peniteat: priuata autem persona que de mandato superioris et cum causa

So.

An et quo licitum est christianis gladio uti.

Quarta pars. §. 5.

vel publica que ex zelo iusticie / quasi deo iubere gladio utitur: nō ipsa accipit gladium / sed ab alio sibi commissio utitur: unde premium non autem penam meretur: ita exponit Augustinus in libro. 2. contra manicheos et habetur in. c. ille gladium. 23. q. 4.

Non obstat si dicatur quod papa quantum potest debet multa sustinere / et multa pati ad evitandum scandalum infirmorum iuxta illud apostoli. 1. ad Corin. 9. Omnia sustinemus ne aliquod offendiculum deimus euangelio christi. Sed de hoc quod christiani cruce signati ad expugnandum christianos destinantur / multi populares et inferiores de ecclesia scandalizantur: tale ergo scandalum per papam est vitandum. Ad hoc respondetur / quod ad evitandum scandalum infirmorum papa quantum potest debet sustinere ne auxilium crucis super aliquos christianos faciat invocari: quando tamen graue delictum commissum est: quod euidenter apparet non esse tollerandum propter tale scandalum non est admittendum: quia propter scandalum passiuum nec veritas doctrine nec sanctitas vite / nec equitas iusticie est obmittenda: ut dicit Hieronimus de quo plenius per glosam in. c. qui scandalizauerit de re. iuris.

Non obstat auctoritas Augustini in libro de vera religione / cum dicit: quod nullum peccatum committi potest nisi dum appetuntur: que dei filius contempsit / aut fugiuntur / que ille sustinuit: quia tota vita eius in terris per hominem / quem suscipere dignatus est / nobis disciplina morum fuit: ut. c. significasti de electione: sed christus per crucem non exercuit potestatem et seueritatem iusticie / sed magis humilitatem: Exemplo ergo christi papa non debet uti cruce ad seueritatem iusticie / sed ad humilitatem misericordie. Nam ad hoc dicendum est / quod sicut christus pauper esse voluit: ut nos diuites faceret: et mori voluit ut nos a morte liberaret: sic humilis esse voluit usque ad crucis patibulum: ut nos de superbia tyrannorum eriperet. Per ipsam vero crucem voluit demones et omnes tyrannos debellari ut in precedenti. §. diximus. Unde scribitur Sapientie. 13. Benedictum lignum per quod fit iusticia: quod de ligno crucis intelligendum est.

Non obstat similiter si dicatur quod cruce signatus non eicitur cruce scribitur enim Mathei. 12. Si sathanas sathanam eicit: quomodo stabit regnum eius? Cum autem in casu de quo agimus schismatici sint cruce signati quia christiani immo Rex francie christianissimus appellatur: non ergo debet expugnari per cruce signatos. Ad hoc respondetur: quod non eicitur cruce signatus a cruce signato in quantum est crucis christi imitator: sed ut est vicarij christi contemptor et membrorum ecclesie persecutor. Crux enim christi / est superborum destructio

Oppo.

De scadalovitatio

So.

Oppo.

Christi actio nra fuit instructio.

So.

Oppo.

An crux detur contra christianos.

So.

Quarta pars. §. 5.

De rege francie.

De charolo magno.

De regib⁹ francie.

Quare reges francie christianissimi appellantur.

Sepulchrum charoli.

et tyrannorum pena (vt dicit chrisostomus in homelia de laude crucis: cuius verba in precedenti. §. retulimus.) Unde etiam contra christianos schismaticos ⁊ rebelles crux predicari ⁊ indulgentia concedi possunt etiam contra regem francorum: quāuis enim eius antecessores temporibus retroactis Reges gallie obediētes fuerint: et sequaces sacro sancte matris ecclesie/et in schismatibus preteritis raro vel nunq̄ deuiauerint ab vnitae ecclesie/ immo ipsam colapsam sepe totis viribus erexerunt: presertim Charolus magnus (vt in precedentibus diximus) qui religionis zelo ⁊ contemplatione sibi ⁊ successorib⁹ imperium adeptus est et a grecis in ipsum est translātū. A sancta etiā synodo summorum pontificum electione sibi concessa vt traditur in ecclesiastica historia ⁊ in. c. Adrianus. 63. di. Reperio etiā q̄ reges francie qui pro tempore fuerunt: octo summos pōtifices a sede propria expulsos ad sedem ipsam reduxerunt: quorum nomina sunt hec. Sergius. Leo. Zacharias. Stephanus. Calixtus. Innocentius. Alexander tercius. et Paschalis. Non tamen propter hoc christianissimi appellati sunt vt aliqui putant. Primus enim qui hoc nomine appellatus est: fuit prenominaus Charolus magnus in magnifico monumento aquisgrani vbi ipse fuit sepultus: Cui additus ex firmo lapide cum huiusmodi inscriptione. Charoli magni christianissimi imperatoris Romanorum corpus sub hoc sepulchro conditum est. Hunc excessum habuit Charolus: quia nichil antiquius duxit q̄ christi fidem dilatare: ⁊ terminos proferre christianozū: vt inquit Robertus Guaguini in historia regum francorum cum de ipso charolo magno agit. Item etiam quia imperator erat: merito christianissimus appellari potuit/ eo qd̄ apud imperatorem maior cura et sollicitudo rei publice christiane versatur. Nec credendum est peculiariter regibus francorū attributum titulum christianissimus: quorum Charolus magnus et reliqui eius successores qui hoc nomen meruerunt: fuerunt etiam imperatores non reges tantum francorum: immo germani imperio et origine fuerunt: et cum hoc possederunt franciam: solis igitur imperatoribus hoc nomen conuenit / et primo tributum imperatoribus Charolo germano et suis posteris quorum prosapia multos ante nos defecit. Ita dicit henricus bebelius in suis comentarijs statim post principium cum agit de modo scribendi ad cesarem. Titulus ergo christianissimi proprie cōuenit imperatoribus vt. c. ecclesie. 97. di. et omnibus regibus qui in religione nostra superiorem in temporibus minime recognoscunt habentibus videlicet iura imperij et curam et sollicitudinem reipublice christiane sicut maiestas vestra habet vt experientia docet. Et propterea eum aliquando christianissimum

Quarta pars. §. 6.

appello. quia nomina debent esse consona rebus vt instituta de donationib⁹. §. est et aliud. quicquid sit / non sufficit ad premia christi eiusq̃ vicarij consequenda / bene nominari: sed oportet bene agere. Si ergo rex francorum christianissimus appelletur ⁊ populi christiani curā non habet / immo ecclesiaz persequatur / schisma perniciosum ac pestiferum in ecclesia dei inducendo: iustum est q̃ contra eum crux predicetur ⁊ indulgentia concedatur: vt in precedentibus dictum est.

Et quāuis schismatici propter eorum for

san potentia predictas penas effugere possint: timere tamē ⁊ animaduertere debent qd licet aliquando nauicula petri fluctuet: submergi tamen non potest vt inquit Ambrosius super Adarchuz et habetur in. c. non turbatur. 24. q. 1. Nam vera religio casui subiacere non pōt: vt in epistola inter claras. C. de summa trinitate. et schismatici licet inter vicia ferueāt: incrementa vero habere nō possunt: nec augere qd illicite ceperunt: sed statim cum praua sua emulatione deficient vt dicitur in. c. nouacianus epus. 7. q. 1. Unde quia cōtra religionem faciūt: sacrilegi censentur: et omnia delicta transgrediuntur: vt inquit Augustinus contra epistolam parmentiam cuius in principio istius quartae partis mēcionē fecim⁹. Ad hoc bonus textus in. c. Sacrilegiū et in. c. quisquis inuētus. 17. q. 4. et in. c. 1. de maledicis et in. l. Si quis in hoc genus. C. de episcopis ⁊ clericis et in. l. 1. C. de crimine sacrilegij. et in. l. 1. ff. ad legē juliā ma. Qui enī iniuste vexat ecclesiam: sacrilegiū cōmittit. 12. q. 2. c. predicta. 16. q. 1. c. placet in fine et. l. iubemus nulli. C. de sacro san. eccle. scđm Archi. Jo. an. Ancha. et Dominicū. in. c. felicis de penis li. 6. Sacrilegium enim est sacre rei violatio vel vsurpatio: et accipitur hic violatio: pro quacūq̃ irreuerentia aut dehonoratione. et dicitur quasi sacre rei vel legis lesio: vt per glosam et doctores in. c. Sacrilegiū. 17. q. 4. Committitur autem sacrilegium tribus modis. Primo ratione rei: auferendo sacrum de sacro loco: vel non sacrum de sacro: vel sacrum de non sacro: vt in preallegata glosa. Secundo ratione loci: sicut cum violatur immunitas ecclesie vel cimiterij vt. c. si quis. el. 1. cum multis sequentibus ea. ca. et. q. Tercio ratione persone: sicut cum quis ledit personam ecclesiasticam: vt. c. quisquis ea. ca. et. q. Et tanto maius reputatur crimen sacrilegij: quāto in digniore personam committitur: vt dicit glosa pe. in. v. qd deo in. c. Serpens. de peni. di. 1. et in. d. c. felicis in verbo sacrilegij de penis. li. 6. Quis autem papa maior ⁊ dignior persona totius mundi sit / quia optinet vicem dei viuētis in terris: vt. c. inter hircum de peni. di. 1. et late dictū

§. 6.

Contra schismaticos.

Schismatici sūt sacrilegi.

Sacrilegium contra magnā psonā

Quarta pars. §. 6.

est supra in. 2. parte. §. 4. Cōcludit̄ qđ istud est maius offi alio sacrilegio; quia contra ecclesiam et Romanum pontificem committitur. Unde non est credendum qđ deus eum inultum relinquet: cum sit zelotes / idest zelans ⁊ vindicans peccatum patrum etiam in filios ⁊ vsq̄ in tertiam ⁊ quartam generationem: vt dicitur Exodi. 20. transumptiue in. c. nisi cui⁹ pradem de renuntiatione. In hoc igitur vel in alio seculo grauit̄ schismatici puniendi sunt: quia religionem nostraz cōtēperunt. Ex exemplis enim pluribus videmus aliquos in hoc seculo fore punitos / propter religionem neglectam. De Iuliano quidē apostata / legitur qđ cum deo dicata vasa vniuersa et palia collegisset / proiciens hec in terram / Cōtumelijs ⁊ iniurijs quibus voluit agens christum / super ea etiam sedit ⁊ cumulum auxit iniuriarum / moxq̄ vrenda eius ⁊ loca femoribus circumposita fuere percussa: et ad tantā peruenit vsq̄ putredinem: vt vermes crearet / medicis laborantibus nec valentibus vincere passionē. et donec moreretur: non fuit ab hac passione securus. Hoc itaq̄ claruit diuina indignatiōe gestum / dum etiam custodes imperialium thesaurorum ⁊ alij plurimi aduersus ecclesias insurgentes: in opinata et miseranda morte defuncti sunt: vt habetur in historia tripartita libro. 6. c. 10. et in. c. 32. subdit qđ repente iulianus seua infirmitate detentus / visceribus putrefactus interiit et finum non permeatus digestibiles / sed scelestus os quod blaffemijs ministrauerat: organum huius digestionis est factum. Sundericus primus vandalorum Rex in hispania in galetie partibus regnans: cum auctoritate regie potestatis irreuerenter manus in basilicam sancti Vincentij martyris hispalensis ciuitatis extendisset: mox dei iudicio in foribus templi demonio correptus interiit: vt latius refert luchas tudensis in principio sue chronice. Alfonsus aragonuz rex multa commisit sacrilegia: sacra spoliādo templa: et propterea statim diuino iudicio punitus est: nam vltimo bello quod cōtra sarracenos apud fragraz constituit occisus est: et nulla eius vestigia reperta sunt: vt annalia illius temporis referunt. Erraca etiam regina sepe sacra spoliāuit templa: ecclesie ministros vituperauit: inter cetera semel iussit militibus suis vt ecclesiaz monasterij sancti Ysidori legionēsis spoliarēt calicibus et ornamentis: et cum hoc illi facinus horrerent nec presumerent atemptare: ipsa indignata templum cunctis spoliāuit iocalibus que secum ferens pre foribus templi crepuit cunctis videntibus et dei iudicia laudantibus. Sanctius dictus maior nauarroz Rex cū esset magnus venator / apum secutus est vsq̄ ad ecclesiam sancti Antonij que tunc in quadam silua nemorosa erat sita: cum vero aper ad altare Sancti martyris confugisset: Sanctius conatus est eum vena

De iuliano.

in libro 6. c. 10.

200

Sundericus rex.

Alfonsus rex.

Erraca regina.

Sanctius rex.

Quarta pars. §. 6.

bulo percutere: qua propter ob irreuerentiam sacri templi illico obri-
guit brachium eius donec precibus beati martyris vires brachij resti-
tute fuere. vnde ecclesiam insignem edificauit ibidem: vt chronice il-
lius temporis referunt presertim IRo. de Areualo epus palētinus in
sua choronica cum de eodem Sanctio agit: vbi alia similia gentilium
exēpla cumulat/ q̄ per eum videri possunt ideo non refero. Item Al-
manzor maurozum rex Lōpostella capta ecclesiam dirupit et statim
incredibili dysenteria. i. fluxu vētris fuit percussus. Veremundus se-
cundus Rex legionis facili credulitate ductus contra episcopū cōpo-
stellanum thaurū ferocem iniecit. thaurus autez diuino mysterio mā-
suefactus ad episcopū innocentē accedens / cornua in manibus eius
protinus collapsa reliquit. Hic etiaz rex Ep̄m ouetensem iniuste car-
cerauit: et tandiu pluuia cessauit / et valida fames terras oppressit / vbi
vero epus fuit liberatus: pluuia habundanter de celo venit. Quo mi-
raculo veremundus cōpunctus / ecclesiam sancti iacobi et alia pia loca
per almanzor diruta restaurauit: et penitentiam de prelatorum consi-
lio egit vt tradunt hystorie.

Multi alij gentiles ⁊ iudei fuere qui ad sacra templa eorumq̄ mini-
stros irreuerenter se habuerunt: et sui sceleris penas statim luerunt.
Nachabeorum enim princeps illico post templi violationem: ingē-
ti victoria contra violatores potiti sunt / dixeruntq̄ vadamus munda-
re templum domini. Nabuchodonosor quia vasa templi hierusalem
asportauit grauiter fuit punitus vt diximus supra. i. parte. §. 7. Bal-
thasar eius filius: quia in illis vasis vinum bibit regno priuatus est
et occisus vt supra dictum est in. i. parte. §. 7. De sedechia rege simili-
ter legitur ex eo q̄ hieremiam prophetam incarceratione pessima occu-
buit morte: vt habetur hieremie. 32. 39. Ozias rex quia contumelias
sacerdotibus intulit eisq̄ penas cominans: statim lepra in fronte re-
spersus est vt habetur. 2. Paralipo. 26. transumptiue in. c. nos si com-
petenter. §. Itē cū dauid. Cambises magni regis cyri filius ⁊ heres
propter religionē neglectā / spōte suo gladio se interemit. Valeus im-
perator igne crematus / contempte religiōis penas luit. Philippus ma-
cedonū rex magni Alexātri gēitor religionē p̄tra focēses grecos vin-
dicās: gloriā ac famā magnā ⁊ multa dominia in greciā acq̄siuit / acq̄-
rēdi autē causas ⁊ fundamētū ip̄a vindicta dedit. Cirus etiā rex p̄p̄ re-
ligionē cōtēptā regna sua perdidit. De dyonisio tirāno legit q̄ tēplū
proserpine violauit ⁊ sculapio barbā emulsit: p̄pterea eius filius a re-
gno deiectus est. Varro qz parū honorauit sacra tēpla: canensem cla-
dē pati meruit. Quint⁹ flamin⁹ qz offendit sacra romāis suis imme-
morabile illā stragē apud trāsimenū p̄p̄fusus est. Lū scipio aphyrican⁹

Almanzor rex.

Veremundus rex.

Exēpla gentiliū
et iudeorum.

Nabuchodonosor rex.
Balthasar rex.

Sedechias rex.

Ozias rex.

Cambises rex.
Valeus impator.
Philippus rex.

Cirus rex.

Dionisius tyrān⁹

Varro.

Quint⁹ flamin⁹
Scipio aphyrican⁹

Quarta pars. §. 6.

carthaginem euertisset quidam appollinis templum ingressus eius si mulachrum aurea veste indutum spoliare temptauit: quare indignatus apollo id egit/ vt sacrilege manus inter fragmenta vel fimbrias vestis a corpore abscede reperirētur pro vt narrat valerius li. i. ti. i. c. 3. appollo nichil agere valuit: qui nichil est: nam idolū vt aplius inquit nichil est: sed verus deus noster hoc egit (si verū fuit) qui facit mirabilia magna solus: cuius non falsa diuinitas in ficta illo deo violari cēsebatur. Pompeio obsedente hierusalem aristobolus ⁊ hircanus intra urbem plurimum disidebant dum alter ingressus pompeii impedire: alter vt intraret niteretur. Que discordia effecit vt libere pōpeius urbem caperet/ captiuatis itaq; aristobolo ⁊ filiis hircanum reliquit pontificem ⁊ ducem ciuitatis: interim tamen Romani insolentes ex victoria effecti sacrum templū irreuerenter pollunt: equosq; in portu locant: et sacra multipliciter prophanauerunt: qua de re fertur pōpeium ex illo tempore infelicem fuisse et semper victum: qui ante victoriosissim⁹ fuit: vnde miserabiliter a julio cesare victus fugit in egyptum vbi ptholomeus rex egypti vt julio cesari complaceret: caput ei amputari fecit et ipsi julio cesari in domū misit: Julius vero cesar eo viso ac diligēter inspecto ⁊ cognito: auertit faciem lacrimas mittēs pro tanti principis infelicitate. Brenus gallozum dux delphis apollinis templum ingressus: dei voluntate in se manus vertit (scdm valerium vbi supra) qui alia plura exempla commemorat que per ipsum videri possunt. Nero et domicianus fidei nostre hostes accerrimi: penas luerunt sacrilegiorū in templa et sanctos martyres cōmissorum. Valens quoq; perfidus/ quia sacra et religiosos insequabatur: diuino miraculo in bello cōtra gothos viuus celesti igne cōsumptus est. Ex quibus omnibus ac nōnullis alijs vitāde prolixitatis gratia omissis/ patet qualis reuerētia ⁊ obediētia debetur religioni ⁊ ecclesie eiusq; ministris. Nā apud gētiles magna fuit religiōis cura: vt testat valerius li. i. ti. i. c. ii. dicēs. Omnia nāq; post religionē ponēda semp nostra ciuitas duxit: etiaz in quibus summe maiestatis decus cōspici voluit: qua prop̄ nō dubitarūt sacris imperia seruire: ita se hūanarū rerū futura: regimē existimātia: si diuine potētie bene ac cōstanter fuisset famulata. Nec ille. et recitat bt̄s tho. in tractatu de regimie principū li. i. c. 14. in fine. que licet agētib; dicta sint vel facta ex quo bona sunt: ab eis extorqueri: debēt sicut ab iniustis possessorib; ⁊ in vsu; fidelium applicanda vt dicit hieronimus in epla ad pla. et augustinus in. i. de doctrina christia. dicit. siue quis doceat siue adiscat bonū a spū sancto est. idem Gregorius in homelia pen. pro vt refert Andreas de isernia in. c. i. §. firmiter ad finem in ti. de probi. feu. alie. per frederi.

Pompeius.

Brenus.

Nero imperator.
Domicianus imperator.
Valens imperator.

Religio apud gētiles.

Quarta pars. §. 6.

videtur de mente beati thome vbi supra dixi plene in tractatu de consilio et consiliarijs regis. c. 4. in principio. Et subdit sanctus tho. qd hec ita erant apud gentiles ordinata: apud quos sacerdotium et diuinorum cultus erat propter temporalia conquirenda: que omnia ordinantur ad multitudinis bonum comune: cuius regi cura incumbit: et propterea conuenienter sacerdotes gentiliu regibus subdebantur: et similiter in lege veteri in qua promittebantur bona terrena: non a deomonibus sed a deo vero/ religioso populo exhibenda: semper tamen vt Augustinus dicit sub figura terrenoru spiritualia spirituales iudei et in lege et ante intellexerunt hoc expresse dicitur in multis locis et in li. de medicina penitentie. Ideo in lege veteri sacerdotes regibus leguntur fore subiecti: sed nichilominus tam gentiles quam iudei sacris et sacerdotibus reuerentur: et colebant eos tanquam religionis ministros. Hoc idem et multo fortius in noua lege faciendum merito est: in qua est altius sacerdotium/ per quod homines traducuntur ad bona celestia. Unde in lege christi Reges debent sacerdotibus esse subiecti: propter quod mirabiliter ex diuina prouidentia factus est: vt in Romana vrbe quam deus prouiderat christiani populi principalem sedem futuram: hic mos inolefceret paulatim: vt ciuitatis rectores sacerdotibus subiacerent: et quia futurum erat vt in gallia christiani sacerdotij plurimum vigeret religio: diuinitus est permiffum: vt etiam apud gallos gentiles sacerdotes totius gallie ius diffinerent: vt refert Julius cesar in libro: que de bello gallico scripsit scilicet beatus Tho. vbi §. retuli supra. 2. parte. §. 4. omnes ergo christiani etiam reges et impator debent sacerdotibus esse subiecti: et presertim summo et supremo sacerdoti: quem deus ab omnibus gentibus honorari precepit dicens per hieremiam. c. 1. Ecce constitui te super reges et regna. Per sacerdotium autem iubete domino regalibus potestas ordinata est. nam. 1. regum. 8. dixit dominus ad samuelem sacerdotem. Audi vocem eorum. scilicet filiorum israel petentium sibi regem: et constitue super eos regem. quam obrem reges pape obediunt: et se illi subiiciunt: et coram eo genua flectunt: vt habetur in. c. Solite de maio. et obe. vnde licet papa conditione sit homo: dignitate tamen est super omnes homines. est altior regibus et felicitior angelis: creator sui creatoris: vt de sacerdotibus dici solet: de quibus dominus per iucham. 10. c. dicebat: qui vos audit: me audit. et consequenter qui eos honorat: deum honorat. et qui eos persequitur: deum persequitur. et qui eos spernit: deus spernit vt ibi dicitur. Quis enim dubitat iniuriam dei ministris illatam deo inferri: quam per prophetam ait nolite tangere christos meos. bene facit. l. quisquis. c. ad legem iuliam maiesta. vbi inferentes iniuriam his qui ad principis latus sunt: lese maiestatis crimine committunt: quasi ipsum principem iniuriasse videantur: quia pars viscerum suorum esse censentur. Siquidem ista de quolibet sacerdote dici possunt:

Religio christiana.

Roma.

De papa.

Regalis potestas per sacerdotium ordinata est.

Contra iniurias ministrorum ecclesie.

Quarta pars. §. 6.

De athila rege,

multo fortius de ipso summo maximoque omnium sacerdotum supre-
mo ipsum christum representante / et vicem eius in terris tenente / et
iddem consistorium cum christo faciente vt in secūda parte huius ope-
ris. §. 4. et se. diffuse diximus. Unde narrat Romanorū historia qd
cus Athila hunorum Rex: ecclesiam deuastaret: vir sanctus Leo pa-
pa ad eum accessit: et omnia que obtauerat obtinuit. territus namque
Athila dei nutu fuerat: nec christi sacerdoti aliud rependere valuit: ni-
si quod ille optabat. Fertur quoque post discessum pontificis interro-
gatum esse Athilam a suis: cur ultra solitum morem tantam reueren-
tiam Romano pōtifici exhibuerit / quoniam pene ad omnia que ille
imperasset: optemperare ipse iussisset. tunc Rex respondit / non se pa-
pe personam reueritum esse: sed alium se virum cum habitu sacerdo-
tali vidisse / forma venustiozem / caucie venerabilez / euaginato quoque
sibi gladio terribiliter mortem minantem nisi omnia que ille expetis-
set / impleret: vt hec reasumit valensis in comuni loquio parte. l. di. 3.
c. 8. in fi. Inde reges et principes christiani sumere debent exempluz:
vt summo pontifici obediant et pareant. Nam si ille hoc faciebat ti-
more perterritus / et indignationem dei fugiens / cum peruersus esset /
adeo qd flagellum domini se dicebat: multo forcius hoc ipsum facere
debent principes christiani.

Explicit quarta pars huius operis.

Incipit quinta pars.

Quinta pars. §. I.

Ccedamus iaz ad quintā huius opis partē / gratia cuius omnia predicta scripsimus: ex quibus euidenter colligitur qđ cuꝝ papa sit sup̄rem⁹ princeps super omnes reges et principes / possitq; illos increpare: corrigere. castigare: et si opus fuerit / deponere: vt late diximus in. 2. parte presertim in. §. 7. et. 8. Cumq; rex et regina nauarre fed⁹ ini erint amicitiamq; cōciliauerint cuꝝ rege fr̄acoruz hui⁹ schismatis p̄cipali auctore:

et p̄ consequēs fuerit schismatici: vt diffuse dixim⁹ et pbauim⁹ tercia pte hui⁹ libelli / fuerintq; lese maiestatis rei: vt late mōstrauim⁹ in. 4. pte. §. I. relinquatur necessario cōcludenduz: qđ reges ip̄i penas schismaticorū et lese maiestatis reorū incurrerint. de quib⁹ plene in. d. §. I. differuim⁹: inter quas ppter huiusmodi crimina priuatur rei dignitas et honorib⁹: vt ibi dixim⁹. Itaq; iuste fuerūt regno suo priuari ex multis causis: q̄ ex iaz dictis colligi possunt.

Prima causa fuit: qđ stāte schismate predicto / ecclie afflicte et in tāta necessitate posite: rex ⁊ regina nauarre aliq; p̄cipes xp̄iani tenētur auxiliū prestare totisq; virib⁹ eas defendere: put reges in sua coronatiōe iurāt: qđ iuramētuz cōtinet in pōtificiali ecclie romāe. est text⁹ in cle. vna de iure iurā et ibi vocat 10. de ymo. vt dixim⁹ supra in quarta pte. §. 3. in fine. Arctaturq; de iure ad hoc faciendū: vt dixim⁹ sup̄ in. 4. parte. §. 2. qđ si nō fecerint: poterūt iuste regno priuari: vt dixim⁹ supra in. 2. pte. §. 7. cuꝝ de p̄tate pape agebam⁹: Ubi inter cetera dixim⁹: qđ cōstantin⁹ et leo impatores cōstantinopolitani fuerūt impio priuari a papa: eo qđ requisiti ecclia afflicta nō defēderūt. Et merito fuerūt impio priuari: qđ omne regnū a deo ē: et a volūtate dei regis institutio depēdet: vt habet de vtrono. c. 17. vbi de regis institutione dicitur populo israel. eum constitues regem quem dominus deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Item danielis. 4. dominabitur excelsus in regno hominum: et cui voluerit dabit illud. Non est quidem potestas nisi a deo. 10. 13. transumptiue in. c. qui resistit. 11. q. 3. ⁊ in. c. quid culpatur. 23. q. 1. et. q. 4. c. quesitum facit illud iohannis. 18. non haberes potestatem aduersum me vllam: nisi datum esset tibi desuper. Magna quippe sunt in omnibus dona dei ab eterna collata. clementia / sacerdotium ⁊ imperium: illud quidem diuinis ministrans / hoc autem humanis presidens ac diligentiam exhibēs / vno eodemq; principio vtracq;

De priuatiōe regis et regine nauarre

§. I.

Regis eccliaz nō defendentes sunt regno priuari.

Regna sūt a deo.

Omnis potestas est a deo.

Quinta pars. §. 2.

Reges sūt feudatarij dei vt ecclesiā defendant alias regno priuantur.

Nō faciens illud propter quod beneficium recipit perdit illud.

Reges tenentur ecclesiam defendere etiā nō requisiti.

procedentia humanam exornant vitam. ita dicit imperator in autentica quomodo oportet episcopos in principio colla. 1. Unde salomon in prouerbijis in persona dei loquens dicit. Per me reges renant &c. Reges ergo quodammodo regnum a deo cuius sunt omnia vt psal. 71. et paralipome. 1. c. vltimo accipiunt in feudum cum hoc onere: vt ecclesiam defendāt vt. c. administratores & c. principes 24. q. 5. cū alijs plurib⁹ de quibus supra. 4. parte. §. 2. qui si susceptū ministeriū fideliter gesserint: ecclesias ipsas defendēdo: recte quidē: tantus ei honor exhibendus est / et reuerentia tanta: quantū caput omnibus membris corporis ante cellit. quod si non fecerint: tanq̄ ingratū regno sunt priuandi argu. l. si. c. de reuocan. do. et. c. si. de dona. ad idem facit tex. in. c. 1. quibus modis feudum amittitur et. c. domino guerram in ti. hic finitur lex de inde regni consuetudines incipiunt: vbi vassalus qui dominum non defendit: feudo priuatur. Nō est enim alia iustior causa beneficij auferendi: quam si id propter qd beneficium datum fuerit: hoc est seruitium facere recusauit / quia beneficium amittit: ita dicit tex. notandus in. c. 1. §. Item qui dominum. §. sed non est alia in titulo: que fuit prima causa beneficij amittendi li. feu. bene facit. l. quero. §. inter locatorem. ff. locati: vbi conductor expellitur a domo conducta: si non soluit pensionem: Ad idem. l. si. ff. de rescidendā venditione: vbi emptor perdit beneficium emptionis: si non soluit precium. Ad idē. c. peruenit. el. 2. de. iure iurā. vbi non tenetur quis seruare promissū etiā cum iuramento: si altera pars. non seruauit. Cum autē reges christiani teneantur ecclesiā afflictam defendere / hoc ipso quod sciunt ecclesie calamitatem: quantum non fuerint interpellati: vt est textus valde singularis in. d. c. 1. §. Item si delator in ti. que fuit prima causa beneficij amittendi: vbi si vassalus cognouerit dominum inclusum: & cum potuerit / nō liberauit: feudum perdit. Nō est ergo necesse: qd dominus denunciaret vassalo se inclusum: quia sufficit quod aliunde sciuerit. Qui enim certus est: certiorari non debet. l. 1. ff. de actionibus empti regula: eum qui certus est de regu. iuris. li. 6. cum concor. Cumq̄ reges nauarre pro certo scirent ecclesie calamitatem ratione schismatis predicti / & insuper fuerunt certiorati. moniti. et iussi a romano pontifice: vt ecclesias defenderent: & a schismaticorum consortio et fauore abstinere: quod cum facere nolissent: iuste fuerunt regno priuati: vt diximus supra in. 2. parte. §. 7. Vbi commemorauimus aliquos reges et principes: qui ex similibus et facilioibus causis fuerunt regno depositi a domino priuati a romanis pontificibus: que hic non repeto vitande prolixitatis gratia.

Quinta pars. §. 2.

Secūda causa fuit quia rex et regina na
uarre nō solū nō defēderūt eccliaz vt tenebātur / immo offēderūt: eo
qđ fed⁹ inierūt ⁊ amicitia cōciliarunt cuz rege frācoruz hui⁹ schisma
tis auctore: quē iurare tenebātur rōne cōfederatiōis predictē / conspi
rātes cōtra eccliaz et romanū pontificē: ⁊ cōsequenter fuerūt schisma
tici: vt dixim⁹ in. 3. parte in. si principij / et similiter fuerūt lese maieſta
tis rei: vt probauimus in quarta parte. §. 1. Itaq³ grauit⁹ offende
runt eccliaz: ⁊ ppter ea merito fuerūt regno et dignitate pūati vt .c.
in noie dñi. 23. di. et. c. vnico de schismaticis li. 6. et. c. ad aplice de re
iudi eo. li. et cle. pastoralis eo. ti. diximus latius / in. d. §. 1. Quod vi
detur satis equū et rōnabile: nā si regib⁹ xpianis regna a deo sūt con
cessa pro ecclie defensiōe: vt late in precedētib⁹ dictū est: ⁊ ipi eā non
defendāt: abutūtur potestate a deo sibi cōcessa: ⁊ cōsequēter regnum
amittere meretur: ⁊ multo fortius si eā vl' eius summū pontificē of
fendāt: Quia priuilegiū meretur amittere: qui permissa sibi abuti
tur ptate: vt dicit tex. in. c. vt priuilegia in principio de priuilegijs cuz
cōcor. ibi positis. Abutitur enim quis sua ptate: vel nō faciēdo quod
oportet: vt ē ecclie defensio: ad quā oēs reges ⁊ principes xpiani om
nino tenētur (vt sepe dictū est) vel faciēdo qđ fieri non licet: immo
prohibetur: vt est ecclie offensio. ⁊ cum vtrunq³ sit malū / scđm tamen
grauius est / sicut peccatū delicto grau⁹ eē solet. Delinquit enim qui
non implet officiū: sed plane peccat quisquis cōmittit cōtrariū. Cin
gulo quidem milicie abutitur miles taz ille qui non implet qđ opz: qđ
ille qui impugnat milicie sacramentū / sicut hostis verus ignauo mili
te odibilior est. Unde qui rē publicā et iuramentū militarib⁹ armis
impugnat: iustissime exautoratur: tanq̄ ille qui figurā hostilē i due
rit: hec sūt fere verba notabilia polichrati li. 6. c. 13. in. fi. Reges ergo
qđ nō solū nō defendūt eccliaz: sed poti⁹ illā impugnāt: merito exauto
ratur. Nā qđ cōtra ecclie pacē sūt: si dignitatē aut cingulū milicie habēt
nudentur eis: vt inquit liberius papa in. c. qui contra pacē. 24. q. 1. ⁊
ppter ea plures romāi pōtifices aliquos imperatores ⁊ reges impio
et regno priuarūt: qz eccliaz offēdebāt: et iura sua pturbabant: quo
rū aliquos cōmemorauim⁹ supra in. 2. parte. §. 7. Si quidē alij roma
ni pōtifices hoc facere potuerūt p eqlibus vel minoribus et faciliori
bus causis: similiter iustus hoc facere potuit. **E**xempla enī sancto
rum patrum sequenda sunt / et secundum ea iudicandū. 20. di. c. de qui
bus. 37. di. c. qui demensa. 81. di. c. legimus. 7. q. 1. c. omnes. 9. q. 3.
c. fi. 32. q. 2. c. non est culpandus. Maiorum quidem actus pro lege
accipiuntur. ff. de penis. l. capitalium. §. si. ff. de religio: ⁊ sumpti
fu. l. minime cuz pluribus alijs. Ad idēz facit lex an apud. ff. de manu.
vindi. vbi dicitur qđ proborum doctorū auctoritates / vt labeonis / sūt

§. 2.

Reges ecclia offē
dentes regno pri
uantur.

Contra abutētes
ptate sibi cōcessa.

Reges ecclia offē
dentes regno pri
uantur.

Reges ecclia offē
dentes regno pri
uantur.

Exēpla sātorū pa
trū sequēda sunt.

Quinta pars. §. 2.

sequēde: Multo forti⁹ auctoritas suppremi principis prout est papa procedēs ⁊ priuans reges ⁊ impatores cuz cause cognitionē: Quo casu vna sola ei⁹ sentētia facit ius: et habet vim legis vt ē text⁹ notādus in. l. fi. c. de legi ⁊ in. l. apud julianū in fine. ff. ad rebelia. Ad idem bonus tex. in. c. vno in fi. in titulo q̄ fuit prima causa beneficii ammi. li. feu. vbi dicit imperator qđ ex eo quod sciuit alias fuisse pronunciatū: quod si dominus principaliter offenditur p̄ reatū vassali: ibi ad dñm feudus reuertitur: vt hanc habeat sue iniurie vltionē: Sic etiā ille pronunciauit. Potest ergo suceffor in dignitate circa priuationem feudi pronūtiare: sicut antecessor pronūtiavit: si adhibuit cause cognitionē: qđ ē notādus. Eodē modo videtur dicendū de romano pōtifice: pre fertim quādo plures romani pōtices illud fecissent: Nam tunc videtur inducta quedā cōsuetudo: q̄ similiter facit ius: vt. l. de quibus et. l. si de interpretatione. ff. de legibus glo. fi. in. l. nemo. c. de sen. Aliozū vero inferiorum exēpla: nō sunt sequēda: Quia nō exemplis sed legibus est iudicandus: vt. d. l. nemo cum concor. Satis ergo erit in casu nostro habere exēpla aliozū romanozū pontificū: qui similiter alios principes christianos ex similibus et leuioribus causis deposuerunt: maxime cū ista exēpla non sint nuda: sed iuris et sacre scripture auctoritatibus fulciantur: vt in precedentibus late mostrauimus: quo casu sequenda sunt exēpla etiam inferiorū: vt declarat salicet⁹ post alios in. d. l. nemo in principio. Si quidez illis temporibus ecclesia ex illis causis potuit imperatores reges ⁊ principes deponere: multo fortius hodie poterit illud iddez facere: quia ecclesia per incrementa tēporuz / semp̄ maior vtitur potestate: vt est tex. notabilis in. c. displicet ad finē. 23. q. 4. Tenet augustinus de anchona in. li. de potestate ecclesie. q. 37. ar. 5. diximus supra in. 2. parte in fine.

*Ecclesia semper
crescit.*

§. 3.

*De trāsitu ad guā
nā per nauarrā.*

Tercia causa fuit: quia cum necessarius esset maiestati vestre trāsire per nauarram ad ducatum guiane expugnādum vna cū gente anglozū ex decreto et sentētia romani pontificis / et rex ⁊ regina nauarre pluries rogati ⁊ moniti: vt exercitui vestro securū preberet trāsitum: vt de iure tenebantur: noluerūt hoc facere. immo cum rege francozū amiciciam conciliarunt: sed usq; inierunt in fauorem schismaticozū contra ecclesiam et romanuz pontifices: cumq; non esset alius locus aptus ad transeundum: nisi per regnum Nauarre: quia per viscayam erat locus angustus: et non accomodatus: opus fuit per nauarrā intrare. Sicut antiquis tēporibus hani bal capta sagunto vrbe / partitis spolijs militibusq; ex victoria iocundatis / munitis hispanie vrbib⁹ prepositisq; hispanie asdrubale fratre / volens italiā pergere: pyreneū montem transire satagit. et superatis

Quinta pars. §. 3.

mergetib⁹ qui nauarrēses hodie dicuntur / suntq³ cōiuncti pyreneo per
ruciū vallem / 7 sic per nauarrā tanquā per aptū immo per aptiore lo
cū ad transeundū ad vasconiā transiuit sicut historici chroniciq³ testa
tur. Pari ergo ratione maiestas vestra exercitui suo locū illū ad trans
eundū ad ducatū guiane similiter elegit: et sicut olim hanibali transi
tū impediebant 7 ab eo debellati ac victi 7 subiugati fuere: sic 7 nunc
illis maiestati vestre resistētib⁹ similiter euenit. Qui quidē transitus
ad ducatū guiane / licitus erat / tū ratione iuris: qd̄ rex angloꝝ ad eun
dem ducatū habere pretēdit: quo dicit se fore spoliatū / tū ex decreto
7 auctoritate romani pontificis. ar. legis iuste possidet. ff. de acqui. po.
Erat etiā trāsitus innocuus / quia nichil mali factur⁹ erat exercitus
in regnū nauarre: si securitas ad transeundū a regibus ipsis prestaret:
quā sacra vestra maiestas ab eis poscebat. Ad quā procurandā 7 acci
piendā exercitus noster intrauit: sed reges nauarre cum regis franco
rū auxilio 7 fauore totis viribus resistebāt: quam ob rem sacra vestra
maiestas ad iracundiā prouocatus in transitu 7 securitate semper insi
stens: bellum mouet iustum cōtra regem 7 reginā nauarre: tum quia
transitus impediebāt ad ducatū guiane. tū quia inimici ecclesie erāt:
vt in precedentibus sepe dictū est. Ad hoc allego singularem doctri
nam bar. in. l. christianis. c. de paga. vbi notanter dicit: quod ecclesia
licite potest indicere bellum cōtra sarracenos tenentes 7 occupantes
hierusalem (que terra sancta dicitur) et contra omnes alios infideles
inter medios impediētes vel nō permittētes christianos ire vel trans
ire ad illā sanctam expeditionē: vnde 7 contra hos dicit fore iustum
bellum. Quod est valde notādū et ad propositū nostrū satis accomo
datū: presertim cū vltra resistantiam 7 impedimentū qd̄ reges ipsi pre
stabāt: erant etiam schismaticoꝝ fautores 7 inimici ecclesie 7 per con
sequēs sicut bellū erat iustū p̄tra schismaticos: sic 7 cōtra eoz fautores
7 cōplices. Ita notabilis decidit asten. in su. li. 2. ti. 64. ar. 7. co. 2. §. 2.
cōsistit / cuius mētionē fecimus § in. 3. parte in fine p̄cipij. Bene facit
tex. in. l. non dubito. ff. de cap. vbi littera dicit. Nō dubito quin fede
rati 7 liberi nobis extranei sint: quāuis glosa ibi de alijs federatis in
telligat: potest etiā intelligi de federatis cū inimicis: nam 7 illi inimi
ci sunt vt late diximus supra in quarta parte. §. 1. in fine. Et inde est:
qd̄ diffidato p̄ncipali ad bellū: vidētur similiter diffidati omnes eius
complices 7 auxiliantes. Ita notanter dicit bal. l. 2. co. 21. §. et nota q³
quando aliquis diffidatur. c. de seruitu tibus.

Ad predictorū confirmationē facit illd̄ qd̄ habetur in sacra scriptura
machabeoꝝ. 5. deutro. 2. et paralipo. 20. numeri. 21. vbi dicitur q³ cū
filij israel ab egipto in terram promissionis venirent: miserūt nūcios
ad Seon regem amorreoꝝ dicētes. Obsecramus vt trāsire nobis li
f iij

Nota.

Cōtra fautores 7
complices.

Diffidatio.

Cōtra impediētes
transitū licitū.

Quinta pars. §. 3.

ceat p̄ terram tuam / nō declinabimus in agros et vineas / non bibem⁹
aqs̄ ex puteis / via regia gradiemur : donec transeam⁹ terminos tuos.
Quis cederet noluit vt trāsiret israel per fines suos : quin potius exer
citu cōgregato eggressus est (obuiā in desertū : et venit in iasa pugna
uitq̄ contra eum) a quo percussus est. s. Rex Seon in ore gladij : ⁊ pos
sessa ē terra ei⁹ ab Arnō vsq̄ ad jecho ⁊ filios Amon quia forti pre
sidio tenebantur. Tulit ergo israel om̄s ciuitates eius ⁊ habitauit in
urbibus amorrej. ⁊ cetera. Unde Augustinus in questionib⁹ numeri
ita dicit. Notandus est sane quēadmodū iusta bella gerebantur a fi
lijs israel cōtra amorreos : innotius enī transire negabatur : qui iure
humane societatis equissimo patere debebat. Nec ibi et habentur in
c. fi. 23. q. 2. vbi glo. dicit. Licet enī transire p̄ alienū agrū ius non sit :
vt. l. di. c. l. tamen qz necessarius erat iste transit⁹ : isti phiberi non de
buerūt. vt. ff. de aq̄ plu. ar. l. in suma. §. itē var⁹. Irē qz via publica erat
et nemo phibetur via publica vt. c. de serui. l. p̄ agrū. hec glo. idē
sequitur beat⁹ tho. in tractatu d̄ regimine principū. li. 2. c. 12. et luchas
de pena. in. l. 1. c. 3. in fine. c. vt armorum vsus. li. 11. vie enī cōmunes
sunt oībus quodā iure nature et legibus gētūz : vt p̄z ex predictis ⁊ te
net sanc⁹ tho. in preallegato. c. 12. in principio. Ex quibus patet : qd̄
exercit⁹ maiestatis v̄re volēs trāsire ad ducatū guiane : nō erat aliquo
modo phibend⁹ nec ei resistēdus : et qz phibebat⁹ et resistebatur : licite
potuit sacra vestra maiestas cōtra eos bellū iustū indicere : ⁊ capta in
bello sua facere : ac sibi iure retinere : qm̄ capta in bello iusto efficiun
tur capientūz : vt notatur p̄ oēs in. l. hostes. ff. de capti. ⁊ in. c. sicut el.
sc̄do de iure iurādo / maxie si capiātur ab hostib⁹ ⁊ inimicis ecclie : pro
vt sūt schismatici : quoz bonalicitū ē occupare ⁊ retinere p̄pter cōstitu
tiones vel cōcessionēs principū cōcedentiū ea occupāda. 8. di. quo iure
23. q. 7. p̄ totū ista sunt notāda verba innocētij ⁊ ad p̄positū n̄m satis
accomodata in. c. qd̄ super his de voto in fine. quē alij comuniter oēs
referūt et sequūtur signāter hosti. jo. an. ⁊ cardi. Idē dicūt d̄ bonis he
reticorū. Ad hoc bon⁹ textus in. c. cū fm̄ leges de here. li. 6. idē in effe
ctu voluit innocētus in. c. cura in fine de iure patro. dicēs qd̄ illi qui
tuti sūt auctoritate eius qui pt̄atem condendi ius hz super tēporalib⁹
qui penā amissionis iurū induxit : salua consciēcia possūt iura et bona
illa retinere : qd̄ est valde notandū. Sentēcia ergo priuatiōis et ad iu
dicatiōis romani pōtificis abstulit regnū a regibus nauarre ⁊ maie
stati v̄re tradidit : quo ad verū dñūz : quoniā sentēcia aufert domi
niū a vero dño : ⁊ transfert in eum pro quo lata est : vt voluit glo. in. l.
ex hoc iure in. h. dominia in fine. ff. de iusti. et iure : ⁊ ibi notat bar. co.
2. h. aduerte tamen. Idem tenet glo. in. §. fi. instituta de officio iudi
cis in verbo cui adiudicatum est et in. c. proposuit in verbo vacare

Capta in bello iu
sto efficiuntur ca
pientium.

Schismaticorū bo
na licite capiuntur.
Nota.

Sententia aufert et
trāsferit dñūm.

Quinta pars. §. 3.

de concessione prebem. Notatur in. l. 1. et in. l. sūt 7 alie in glo. ff. de publiciana. idem sentit inno. in. c. q. 2. pleriq. post principium de immunitate ecclesiarum: quem alij referunt et sequuntur. Eiusdem intentionis fuit bal. in. l. id quod pauperibus. q. 7. c. de. ipsis et cl. que simpliciter refert/ et sequitur petrus de ancharrano in rla. possessor de regu. iuris. li. 6. cō. 36. ver. tercio quero et moderni in. c. 1. de. cōsti. Idem voluit beatus thō. 2. 2. q. 62. ar. 3. Concluditur ergo quod reges Nauarre predicti iuste fuerunt regno priuati: 7 sacra vestra maiestas licite illud obtinuit: iureq. retinet. Quod etiam vltra predicta probatur ex auctoritate sacre scripture in preallegatis locis machabeorum. 5. deuterono. 20. 7 numeri. 21. vbi filij israel prohibiti trāsire ad terras promissionis per terram Seon regis amorreorum debellarunt eum: 7 occiderunt/ regnumq. et ciuitates suas acceperunt/ retinueruntq. sibi et possederunt: vt ibi aperte dicitur 7 declarat ibi glo. Augustini et refert ibi hugo Cardinalis super verbo tulit ergo. Dicit enim. Illic possedit israel ciuitates amorreorum: quas bello superauit. Sic ergo erit dicendum in casu nostro: quod cum maiestas v̄ra iusto bello regnū illud acquisierit: licite illud tenet: ac retinet in foro consciencie: quoniam iam acquisita in bello iusto: efficiuntur propria capientis in vtroq. foro: vt colligitur expredictis: 7 probatur ex his que dicit beatus Ambrosius in li. 1. de patriarchis 7 habetur in. c. dicat aliquis. 23. q. 5. probatur etiam ex his que dicit beatus Augustinus contra petilianum 7 habetur in. c. si de rebus. 23. q. 7. facit quod notatur. l. naturale. s. vltimo. ff. de acqui. rerū dño 7 in. s. eaque instituta de iure naturali 7 l. di. in. c. ius gentium 7 per glo. in. c. dñs noster. 23. q. 2. in fine que dicit quod acquisita in bello. i. iusto: facit quis sua: a deo quod si in dicto bello consequutus est totum suum interesse: poterit adhuc debitum in iudicio petere: quia ea que in bello acquisiuit facit sua ex auctoritate belli. quod tamen intelligendus est quādo ab alio q̄ a principali debitore: vel qui habet causas ab eo acquisita sunt. alias secus: quia bona fides non patitur/ vt semel exactum iterum exigatur. ff. de regu. iuris bona fides 7 ibi glo. 7 in preallegato. c. dñs n̄r que sic debet intelligi scd̄ 10. de fan. et archi. ibi etiohanē de ligniano in tractatu de bello que refert iet sequit archiepiscop⁹ flo. 3. parte ti. 4. c. 2. s. 10. Et existis aliqui audēt dicere: q. si vnus ab alio in bello iusto plurima occupauit: 7 postea ille cuius sunt res occupate vult satisfacere: is qui occupauit nō tenetur restituere occupata: 7 recipe satisfactioez: q. qd̄ quis occupat iure gentium: suū efficitur: instituta de iure gen. s. eaque. l. di. ius gentium. Et quod aduersarius damnificari possit. Habetur in li. feu. de milite vassalo qui contumax est in fi. secundum archi. in. preallegato. c. dominus noster in fine.

Conclusio.

Capta in bello iusto efficiuntur capitium.

An ille qui debitū suū acq̄siuit i bello potest illud postea in iudicio petere.

§. 4.

Regna trāfferūt
de gente in gētez.

Ex predictis causis nobis notis & alijs
soli deo forsan cognitis voluit deus regnum nauarre ab ipsis regib⁹
auferre & maiestati vestre concedere. Deus enim trāffert regna de gē
te in gentē propter iniusticias: vt ex iam dictis clare constat: signāter
ex eo quod dicitur danielis. 4. **Domīabitur excelsus super regna ho**
minum: & cuiuscūq; voluerit dabit illud. Et in. c. sequēti. **Diuisum est**
a te regnum & datus est medis & persis. Et primo regū. 15. **Pro eo qđ**
abiecisti sermonē domini: abiecit te dñs ne sis rex. Ad idem deutero.
in. c. 2. **Loquens deus populo israel dixit illis. Surgite & transite tor**
rentē arnō: ecce tradidi in manu tua seon regem efebou Amorreum &
terram eius incipe possidere & cōmitte aduersus eum preliū. Ex qui
bus verbis ostenditur bellum filiorum israel esse iustum ex auctorita
te & precepto domini: qui terram vnius pro voluntate sua potest dare
alteri scđm Nicolaum ibi. **Sedes enim superborum destruxit deus:**
& sedere fecit mites pro eis radices gentium superborum arefecit de⁹:
& plantauit humiles ex ipsis gētibus. Ecclesia. 10. vnde merito ibidē
dicitur. **Regnum a gente in gentem transferatur propter iniusticias &**
iniurias & cōtumelias ac diuersos dolos. Sicut patet de monarchia
affiriorum translata ad babilonios: & a babilonijs in persas & medos.
Daniel. 5. Et ab illis in grecos. **Madacha. 1.** Et a grecis in romanos.
Luce. 2. Et primo a grecis trāssatū est in germanos: vt dicit text⁹ in. c.
venerabilem de electio: & ibi glo. Ad idem facit quod christus loquēs
principibus sacerdotum dicebat **Matthēi. 21.** **Auferetur a nobis re**
gnū dei & dabitur genti facienti fructus eius/transumptiue in. c. si de
rebus. 23. q. 7. Tangitur per apostolū ad hebre. 7. **Notatur in. c. trā**
slato de cōsti. & per oldra. cōsilio. 72. & per albericū in rubrica. C. de pa
ga. Tradiderat enim deus principibus sacerdotum potestatem mini
strandī super regno suo israel: vt habetur numeri. 3. & 17. **Ipsiq; dede**
rat omnia iura proueniētia ex sacrificijs & oblationibus. Numeri. 18.
Deutero. 18. **Josue. 13.** De isto principatu gaudebant ipsi: quia hono
rabantur & locupletabantur: & qm̄ isti non crediderunt christum verū
messiam: aufertur ab eis regnum dei sibi commissum: vt daretur gen
tibus eum querentibus. **Hic est verus & litteralis illoꝝ verborū intel**
lectus scđm ep̄m Abuleñ. Matthēi. 21. c. q. 99. Et scđm istum intelle
ctum potest induci illa auctoritas contra omnes reges & principes se
culares non facientes iusticiam vel illud ad quod alias de iure tenen
tur/ vt si non fecerint: debeant ab eis auferri regna & dominia. Et ad
istum sensum inducitur illa auctoritas per Augustinum scribentē cō
tra petilianum vt habetur in preallegato. c. si de rebus vbi littera di
cit. **Si de rebus vel locis ecclesiasticis: q̄ non tenetis q̄rimini: possunt**

in obedi in regē
regē iusticiā est
mānus

in dō hō illi nō
sed t̄ m̄ dō hō
regē hō hō hō hō
regē hō hō hō hō
regē hō hō hō hō

Quinta pars. §. 5.

z iudei iustos se dicere z iniquitatē nobis obijcere: quia locum in quo impij regnauerunt: modo christiani possident. Quid ergo indignus si ea que tenebant heretici scdm parem voluntatem domini catholici tenent? Ad omnes iniquos et impios illa vox domini valet. Aufertur a nobis regnum dei/ z dabitur genti facienti iusticiam: an frustra scriptū est: scz Sapient. 10. Labores iniustoz pij edent: quapropter magis mirari debetis: quod adhuc tenetis aliquid: quam quod aliquid ammisistis. Itē si qua iam precisi possidere cepistis: quia vobis ablata nobis dominus deus dedit: non ideo concupiscimus aliena: quia illius imperio cuius sunt omnia facta sunt nostra z iuste nra sunt: vos enim vtebamini ad precisionem: nos ad vnitatem: alioquin z primo populo dei possent illi obijcere aliene rei concupiscentiaz: qui diuina potestate ab eorum facie: qui ea terra male vtebantur expulsi sunt: et ipsi iudei a quibus ablatum est regnum scdm verbum domini z datū est genti facienti iusticiam: possunt obijcere aliene rei concupiscentiā: quia christi ecclesia possidet/ vbi persecutores christi prius regnabāt. **Hec** ibi. que verba sunt valde notanda z ad propositum nostrum valde accommodata. **Ex** quibus patet quod non possunt nec debent conueniri rex z regina nauarre de regno sibi ablato: ex quo non fecerunt iusticiam: z id ad quod tenebantur videlicet ecclesie defensionē: quin immo eam offenderunt eo modo quo diximus. **Unde** iuste deus disposuit quod regnum nauarre ab eis auferetur z daretur maiestati vestre qui iure illud retinet tanquam sacrosancte romane ecclesie obediens filius assiduus accerrimusq; ipsius defensor. **Inter** omnes autē in iusticias nulla capitalior est quam ecclesie z christi vicario dei vices in terra gerenti obedientie z reuerētie cultum subtrahere/ aut in aliquo diminuire. **Patet** ergo ex his que diximus rei veritas luce clarioz. **Sz** quia non sufficit veritatē padere: nisi etiam destruantur ea que ediuersos dicuntur siue dici possunt: opere precium est ea in medium adducere eisq; congruum dare responsum.

Non obstat predictis si dicatur quod regnum nauarre erat proprium patrimonium regine z nō transit in dotem quantum ad dominium nec quantum ad administrationē in maritū: nisi ipsa regina velit: vt notanter voluit Bal. in. c. Significuit de rēptis. co. 2. §. 7. pone regina que simpliciter refert z sequitur An. siculus ibi in fi. Unde delictū mariti fauendo scismaticis: non habuit nocere regine vt. C. ne vxor pro marito per totum. Pene enim suos debet tenere auctores. l. Sanctimus. c. de penis. c. quesuit de his que fiunt a maiori parte. ca. Quoniam ad hoc dicendus est/ quod delictū

§. 5.

An regnum transit in dotem.

Quinta pars. §. 5.

mariti non iuuatis ecclias; vt tenebatur: nocet vxori: vt est casus valde singularis in. c. 1. in. fi. in. ti. de capi. corradij li. feu. vbi dicitur qd si maritus vxoris feudatarie: q̄ tradidit feudū in dotem: nō prestittit seruitia dño debita: feudum dotale committitur: et habetur pro commisso: saltem durāte matrimonio inter illos: ita notantur tenent ibi omnes doctores: et sequitur iacobus de sancto georgio in tractatu feudorū super parte 7 promiserunt eidē domino prestare debita seruitia co. 10. v. sed hic cadit pulcherrima dubitatio In caū aut de quo agimus: administratio et nomen regni Nauarre: transiuit in maritū: nam rex appellabatur: 7 regnum vna cū vxore administrabat: quia secundum leges hispanie ita fieri debet. Unde propter delictū mariti vxor perdit regnū saltem durāte matrimonio: quādo ipse solus delinquit: 7 tale est delictuz pp̄ quod regnū perditur. In casu tamen nro: non solum maritus/verumetiam vxor deliquit non defendo ecclesiā prout tenebantur: immo et offendendo vt in precedentibus dictum est: presertim cōfederando se cum rege francorū in fauorem schismaticorum 7 ecclesie offensionem: in qua re ipsa fuit principalis auctor: nec cū posset marito prohibuit: et consequenter fuit in culpa. l. culpa ff. de re. iuris. l. in omnibus et. l. in delictis. ff. de noxalibus actionib⁹ maxime cum delictuz in fauendo schismaticis: h̄ret causas successiuā 7 continuam: vnde non prohibendo cum posset: non caret scrupulo societatis occulte. c. causam de proba. c. constitutus de testi. 86. di. culpam. 23. q. 3. qui pōt nota. in. c. 1. de offi. dele. 7 in. c. petrus de homi. Error quidem cui nō resistitur: approbatur. 83. di. c. error. Qui enim alios cum potest ab errore non reuocat: se ipsum errare demonstrat de hereticis. c. qui alios 7. c. cum ex iniuncto. s. pe. de sen. exco. quant. 2. q. 1. si pecauerit de cogna. spūali. c. tua de homi. c. sicut dignum. Poterat quippe ipsa regina tanq̄ domina et regni proprietaria contradicere marito/7 data inter eos discordia: preualuisset vxoris contradictio: sicut de presentatione ratione iuris patronatus dicimus/qd̄ presertur presentatus ab vxore patrona vt volunt domini de rota de cisione. 422. q̄ alias reperitur sub ti. de iure patro: incipit fuit dubitatum refert 7 sequit̄ abb. in. c. fi. de concessi. preben. vbi loquitur de diuersitate inter pupillum 7 tutorem in presentādo: 7 cōcludit quod presertur presentatus a pupillo: si est maior septenio: quod etiam tenet io. an. in. c. ex eo de ellec. li. 6. Ipsa aut regina non solum nō contradixit: immo nec protestata est quod propter mariti potentiam vel timorem non contradicebat: vt per hoc ius suuz cōseruaret iuxta notata in l. non solum. s. morte. ff. de noui opis nuncia rōe 7 in. c. cū. in. de consti. 7 in. c. 1. de his q̄ vi metusue ca. fiunt. vbi est bonus rex. ad proposituz. Nec interuenerunt mine nec metus nec coactio nec alia

Rex et regina nauarre deliquerūt.

Quādo est discordia inter maritum et vxorem.

Protestatio.

Quinta pars. §. 6

Impressio ex parte mariti: Immo ipsa sponte et ultro vna cum marito fedus et confederationem fecit cum rege francorum huius schismatis auctore, unde iuste fuerunt privati. Mulier enim maritata delinquere potest, et delicti penas in se et bonis suis luere debet: quia matrimonium non reddit libertatem ad delinquendum: sicut neque patria potestas filios delinquentes liberat: ut l. milites agrum, §. desertore, ff. de remili. l. cum vno, §. qui filium eodem titulo: de quo per salicetum et paulum de castro in l. propter insidias, c. qui accusare non potest et per doctorem in c. 1. de delictis pueroz. Unde si uxor tale delictum commisit propter quod bona sua confiscantur vel alias illa perdit: perdet similiter regnum saltem pro tempore vite sue quo ad commoditatem et utilitatem: quam inde habitura erat. l. quotiens, c. de donatis que sub modo. Nam quantum ad hoc regnum et alia bona restitutioni subiecta veniunt in confiscatione bonorum ut d. l. statius florus, §. cornelio felici, ff. de iure fisci. Ad idem, c. 1. de capi. corra. nota in l. filius familias, §. diu seuerus, ff. de le. 1. et in cle. nolentes de hereticis: de quo infra latius subiungemus: cum de filio Regis nauarre disseremus. Transeat ergo vel non transeat regnum in dotem venit in confiscatione bonorum propter delictum uxoris: ut supra dictum est. Nec excusatur propter maritum nec maritus propter metum perditionis bonorum vel rerum seu maioris partis earum: quia uterque magis tenebatur veritatem sequi ecclesiam defendendo: quam cum animarum suarum periculo et incommodo sprete veritate et contempta: schismaticis adherere, cum pro defensione veritatis etiam propria impugnare oporteat: ut inquit philosophus ethicorum, l. diximus late supra in 3. parte, §. 1. et 2.

Mulier maritata delinquit.

Bona restitutioni subiecta quomodo confiscantur.

*et hinc qd
proxi. p
sing.*

Super est ad huc vna alia non mediocris

§. 6.

difficultas. Presupposito quod Rex et Regina nauarre ex suo delicto iuste fuerint regno privati: eorum tamen filius primogenitus: qui post Regine vitam in regno successurus erat: non videtur quod regnum perdere debeat: cum pene suos debeant tenere auctores: nec pena sit ulterius protrahenda: quam delictum fuerit in excedente repertum: ut dicitur in c. quesiuimus de his: qui fiunt a maiore parte ca. l. sanctimus, c. de penis, l. ob maritorum, c. ne uxor pro marito, c. illud, ii. q. 3. c. Romana, §. si de sen. exco. li. 6. unde versus: auctores proprios sua crimina iure tenebunt, plus quam peccatur: non ultra pena trahatur. In sacro etiam eloquio ezechiel, is. dicitur: anima que peccauerit: ipsa morietur: filius ergo non portabit iniquitatem patris ut c. ne filius pro patre per totum. Patris enim casus vel calamitas: filijs non obest: ut l. si, c. de usufruc. Qua propter crimen paternum: vel pena paterna: nullam maculam infligere potest. Nam unusquisque ex suo admisso: sorti subijcitur: nec aliam?

An filius regis priuetur regno propter delictum patris.

*et quod si sit iudicium
pro c. h. de alfring et
p. p. s. p. p. s.*

Quinta pars. §. 6.

crimini successor constituitur vt. l. crimē. ff. de penis canonizata. l. q. 4. c. crimen. inde est qd̄ ex persona vel nota patris/ nepotes non excluduntur a bonis liberti vel aviti. l. diui fratres. ff. de iure patro. Ex quo dicebat ibi diuus/ quem alij sequuntur: qd̄ filius propter delictū patris non priuatur feudo: maxime si feudum est antiquū non paternum: cū illud non iure hereditario sed tanq̄ ex genere deferatur vt. c. l. §. i. in ti. si vassallus feudo priuetur: et ibi bal. Ad idem bonus textus in. l. eum qui. ff. de interdictis et regla ibi que vero non a patre sed a genere a ciuitate a rerum natura tribuerentur: ea manere eis incolumia. Dicit glo. vt sic prior parens quā secundus inspiciatur. De quo etiā per glo. et docto. in. l. adoptiuū. §. si. ff. de in ius vocā. et in. l. emancipatū. §. si quis et patrē. ff. de sena. vbi nepos ob parētum flagicia maiorū dignitate non priuatur: plus enim prodest liberis aui dignitas: quā casus patris obesse possit: vt ibi dicitur. Et inde est qd̄ exhereditatio filij etiā iusta non nocet descendētibz a filio. l. 3. §. si emancipatus. ff. de bono po. contra ta. l. pater filium et. l. postumus. et l. si is qui. ff. de in offi. testa. et. l. 1. §. si pater. ff. de cōiun. cū eman. libe. ad idēz. l. pater familias testamēto. ff. de here. insti. Quinimo etiā si p̄ p̄duelid̄is crimē cōmisit: et propterea damnatus est: iura libertozū paternoꝝ salua liberis manent. l. iura. ff. de iure pa. ad idem lex eozum. ff. ad legē iuriam maiestatis: vbi si pater crimē lese maiestatis cōmisit: et propterea fuit damnatus: eius bona liberis conseruātur. ad idēz. l. cum ratio. ff. de bonis damna. et autētica bona dānatoꝝ. c. eodem. Et multo fortius cōseruabuntur bona: que non a patre sed ab alijs proueniunt vt d. l. eum qui. ff. de interdictis et relega. cum alijs de quibus supra. Cū autē regnū non deferatur a patre: nec sit in eius bonis: sed potius deferatur a primo instituēte. vt. l. coheredi. §. cum filie. al. est. §. qd̄ si heredem. ff. de vulgari et pupillari notatur in. l. vnum ex familia in principio. ff. de lega. 2. et in. l. precibus. c. de impu. et alijs substi. et in. l. si cognatis. ff. de rebus dubijs et quātuz ad regni successionē nichil habēt a patre nisi virtutē quā trahit a lumbis eius circūscripto hereditariā facultatuz iure vt dicit bal. cōsilio. 417. co. 2. n̄. nam quedaz sunt: relinquuntur de necessario dicendū qd̄ propter parētuz delictum filius non debet regno priuari.

Nota illū textum.

Regnuz deferatur a primo instituēte

Regna quomodo deferuntur. In re

primo genituz non hereditario

Regnum quidem Nauarre sicut et alia regna deferatur filiis primogenitis: non quidem iure hereditario: sed potius ordine primogeniture vt est textus valde notādus in. c. licet de voto: vbi dicitur qd̄ regnum debetur primogenito: naz vt dicit bal. in. l. ex hoc iure. 2. co. n̄. 4. que ritur. ff. de iusticia et iure. et refert an. siculus in. c. significauit. 4. co. de rescriptis: semp fuit et semper erit qd̄ primogenitus succedat in regno. Consuetudo autē circa regnoꝝ et aliarū dignitatū successionem attē

Quinta pars. §. 6.

denda est et sequenda: ut vult notabiliter bal. in. c. i. de feudo marchie
Ad hoc bonus tex. in. c. denig. 7. q. 1. Cessante vero consuetudine: re-
gnus non transit in filios: Quia filius non succedit patri ex patris per-
sona: nisi in his que pater in bonis suis censetur habere. ff. de inoffi. te-
sta. l. papinianus. §. quonia aut. ff. ad leges falci. l. in quantitate in prin-
cipio et. l. penales/auctetica de triete et semmisse in principio colla. 3.
Rex quidem non habet regnum in bonis suis: quia iura regnorum
sunt publica: et in nullius bonis. ff. de reruz diuisione. l. i. §. quedam
et. l. in tantum. §. vniuersitatis: instituta eodem in principio. Et pro-
pterea rex dicitur regni administrator: ut colligitur ex. l. 2. in prin-
cipio. ff. de origine iuris: cum dicit. Quod initio ciuitatis romane om-
nia manu regia gubernata fuere: Ergo rex est gubernator vel admi-
nistrator/ non dominus ut. l. vna. §. i. ibi regimētis. ff. de offi. prefecti
pretorio. Hec autem gubernatio ad utilitatem rei publice non ipsius
regis data ē regi ut colligitur ex. d. l. 2. §. nouissime. ff. de orige. iuris
et morte ipsius regis finitur ut. l. i. c. de heredi. tuto. et instituta qui-
bus modis tutela finitur. §. simili modo/ sicut de prelato ecclesie di-
cimus in. c. 2. de donaci. Habet tamen/ rex liberam administrationem
vel potestatem in regno: ut notatur in. c. grandi de sup. negli. prelato
li. 6. et in. l. preses. c. de transactis: et per glo. in. l. mandato genera-
li. ff. de procurato. imino secundum aliquos est dominus regni ad
tempus: donec viuit. l. quotiens. c. de dona. que sub modo fiūt: unde
sumpta est lex regni. 5. partita ti. 4. l. 7. et potest uti et frui rebus et
iuribus regni in vita sua tanq̄ usufructuarius: salua tamen rerum sub-
stantia remanente: ut. l. i. cum pluribus alijs. ff. de usufru: et instituta
eodem in principio. Recte autem gubernando et administrando rex:
non debet regni conditionem deteriozem facere seu aliter regnum
dannificare ut. l. i. c. de decretis decurionum. li. 10. notatur in. l.
Ambiciosa. ff. de decretis ab ordine faciendis. Ad hoc bonus tex-
tus. in. l. creditor. §. lucius. ff. mandati: quem doctores in diuersis
propositis semper habent in ore/ vbi data alicui generali administra-
tione/ non potest aliquid dolose facere: et si faciat: non obligat domi-
num: nec ei preiudicat. Non ergo potest rex de rebus ipsius regni li-
bere et ad libitum disponere/ vel aliter eas alienare ut. c. intellecto de
iure iurādo notatur per bar. et alios in. l. prohibere. §. plane. ff. quod
vi aut dam. Bonus tex in. l. cōtra iuris regulas. §. si. ff. de patris et in. l.
filius familias in principio. ff. de donacis. Si autem per viam con-
tractus rex non potest regnum alienare in preiudicium successoris: si-
militer nec delinquendo: Quia in delictis quasi cōtrahitur et per qua
si contractū se obligat delinquens ad penā ut. l. imperatores. ff. de iu-
re fisci et in. l. si. c. de colla. fūdo. patri. li. 11. et ibi notat angelus glo.

Regnū au transit
in filios.

Rex est regni ad-
ministratoz nō do-
minus directus.

Rex habet liberā
administationez
in regno.

In delictis quasi
contrahitur.

Quinta pars. §. 6.

in. l. i. §. bestias in. v. honorari. ff. de postu. 7 in. l. si seruus. ff. de his q̄ notantur infamia. Delictū enī ē preparatio pene: vt. l. quesitū. ff. q̄ et a quib⁹ et. l. aliud. ff. de verborū signi. Qui aut̄ cōsentit in antecedere: videtur cōsentire in cōsequenti: vt. l. et si nō cognitio. c. si cōtra ius vel vtilitatem publicam. Et inde est: quod in delictis est reperire obligationem naturalem: vt voluit inno. in. c. in nra de iniurijs: refert et seq̄tur angelus in. d. §. bestias in fi. Sicut ergo rex nō potest preiudicare successori per consensuū adhibituū in contractu: sic nec per consensuū adhibituū in delicto. vt notatur in. l. post contractum 7 in. l. fili⁹ familias. ff. de dona. 7 in. l. fili⁹ familias. §. diui seuerus dele. i. 7 in. l. cōcessa. ff. de vectigalibus. Nullo ergo modo poterit rex regnum alienare in preiudicium successoris. Bene tamen poterit sibi ipsi preiudicare: quo ad commoditates quas in vita sua erat in regno percepturus vt. l. stacius floruz. §. cornelio felici. ff. de iure fisci. l. ex facto. ff. ad trebe. c. i. de capi. corra. Ex quibus iuribus colligitur: quod confiscatis bonis alicuius / confiscatur commoditas q̄ habet in bonis alienis: ita dicit bal. in. l. si quis presbiter. c. de epi. et de. diximus supra in §. 5. ad fi. succedet ergo in regno nauarre filius primo genitus. Ista sunt que multorum turbant spiritum.

In delictis ē obligatio naturalis.

Conclusio.

§. 7.

Sed reuera si recte predicta cōsiderem⁹ parum aut nichil faciunt ad propositū de quo agimus presertim si teneamus opinionez illaz: quam multi non leuis auctoritatis doctores tenent: quod filius primo genitus habet regnū apatre: sicut heres patris: vt late ac singulr̄ ponit alberic⁹ in. l. pe. c. de dona. inter virum et vro. co. 3. v. nunc transeamus propter delictum ergo patris filius perdit regnū. vel aliter potest dici quod predicta nō habent locū in casu nostro / nō enim habent locū in criminibus enormibus 7 grauissimis prout est heresis apostasia schisma 7 crimen lese maiestatis: in quibus filij ppter parētum delicta puniuntur. De heresi est textus in. c. quicumq; et. c. statutum de hereticis. li. 6. et. c. vergētis. eo. ti. De schismate est textus in. c. vnico. §. contra natos de schismaticis. li. 6. schismaticus enī largo modo dicitur hereticus: quia nulluz schisma est: nisi sibi aliquam heresim confingat: vt inquit Hieronimus super epistolā ad gala. habet in. c. intereheresiu. 24. q. 3. Et p glo. in suma 24. q. 1. quam allegat 7 comendat io. de anania in rubrica de schismaticis. co. 2. Heresis quidem opponitur vnitati ecclesiastice charitatis: ideo sicut fides et charitas sunt diuerse virtutes / quamuis quicumq; caret fide / caret etiam charitate: ita schisma et heresis sunt diuersa vicia: quamuis quicumq; hereticus sit etiam schismaticus: sed non con-

Schismaticus largo modo dicitur hereticus

Quinta pars. §. 7.

uertitur: Verum est tamen: quod sicut ammissio charitatis est amissio fidei formate et est via ad ammittendam fidem informem: iuxta illud primatimo. i. A quibus quidam aberrantes. s. a charitate et alijs huiusmodi: conuersi sunt in vaniloquium et cetera: ita etiam schisma est via ad heresim. ita declarat beatus thomas. 2. 2. q. 39. ar. 1. Propterea dicit glo. notabilis in. c. didicim. 24. q. 1. in ver. nil habere quod omnis schismaticus est hereticus: et loquitur de schismate inueterato: quod sapi heresim: nam si non esset hereticus: non tandiu in schismate perduraret: ita declarat abb. siculus in. c. q. diligentia de elec. Si ergo quis recedat ab obediētia pape: qui vices christi tenet in terris/ nolens/ superbe contumaciter et in contemptus ei subicij: est schismaticus tantum: sed si diu perstitit inobediens: presumitur hereticus: ad hoc bonus textus in extrauagante clemētis quin ti que incipit ad certitudinem in principio: vbi antiquatos schismaticos appellat hereticos: reperitur hodie sub titulo de sen. ex. c. 3. Ubi tamen ideo recederet: quia credit papam non habere potestatem condendi canones: aut quod potestas suprema non residet penes ipsum: tanquam qui vices gerit eius: qui est caput ecclesie: qui est christus (vt supra dictum est) iste est hereticus stricto modo: ita dicit glo. in. c. nulli. 19. di. 2 in. c. generali in ver. inhibemus de elec. li. 6. Satis sit ad propositum nostrum: quod schismaticus largo modo potest dici hereticus/ vel saltem est heresi proximus: ita vt merito dispositum contra filios hereticorum / sit etiam dispositum contra filios schismaticorum: vt propter parentum delictum debeant puniri in publicatione bonorum et iurium suorum: et alijs penis de quibus in. d. §. contra natos.

De crimine vero lese maiestatis: habemus textum singularem in. l. quisquis in prin. c. ad legem iuliam maiestatis canonizata. 6. q. 1. c. si quis cum militibus vbi littera dicit. Quisquis cum militibus vel priuatis vel barbaris scelestam inierit factionem/ aut factionis susceperit sacramentum/ vel dederit de nece etiam virorum illustrium: qui consilijs et consistorio nostro intersunt: senatorum etiam (nam et ipsi pars corporis nostri sunt) vel cuiuslibet postremo qui nobis militat: cogitauerit: (eadem enim seueritate voluntatem sceleris quam effectum puniri iura voluerunt) ipse quidem vt pote maiestatis reus: gladio feriatur/ bonis eius omnibus fisco nostro addictis. hec ibi. Conspirantes ergo contra principem vel eos qui sunt ad latus principis: incidunt in crimen lese maiestatis / sola ordinatione et tractatu licet non sequatur euentus. Unde vltore gladio debet puniri et omnia bona sua efficiuntur fisci. sequitur in textu. Filij vero eius quibus vitam imperatoria specialiter lenitate concedimus (paterno enim deberent perire supplicio: in quibus paterni hoc est hereditarij criminis exempla metuum

Pena rebellum.

Pena filiorum rebellum.

Quinta pars. §. 7.

tur) a materna vel auita / omnium etiam proximorum hereditate ac
successione habeantur alieni: testamentis extraneorum nichil capiant
sint perpetuo egentes et pauperes. infamia eos paterna semper cō-
mittitur: ad nullos profus honores ad nulla sacramenta perueniāt.
sint postremo tales: vt his perpetua egestate sordentibus: sit et mors
solatiuz / et vita supplicium. Nec ibi: habentur in pro alegato. c. si quis
cuz militibus. 6. q. 1. et in. c. vergentis de hereticis. 7. 7. parti. ti. 2. l. 2.
Ecce quomodo propter crimen lese maiestatis a patre commissum:
filij puniuntur et efficiuntur inhabiles ad succedendum in bonis pa-
rentum vel extraneorum ex testamēto vel abintestato / et sic ab omni
successione: et per cōsequēs a successiōe alicui⁹ regni vel dignitatis / quā
quam in his non succedatur proprie parentibus: sed potius primis
istituentibus: vt in precedenti. §. diximus: vnde non immerito dicitur
ibi: quod ab omni successione habeantur alieni: et ex testamentis extra-
neorum nichil capiunt: sint perpetuo egentes et paupes. *Egens* enim
et *egenus* dicitur quasi extra gentem vel extra genus quasi sine gēte
seu genere. Et dicitur ab egeo eges egui / idest nō habere opes: et ita
carere difert ab egere: quia carere est nō habere: sed multotiens ege-
mus rei / quam habemus: Et inde dicitur egestas et difert a pauper-
tate: Quia paupertas est aliquando honesta: sed egestas semper est
turpis secundum poll. quem refert et sequitur archi. in. d. c. si quis cū
militibus. Vult ergo imperator: quod filij eorum / qui conspirant con-
tra principem: in perpetua egestate et turpitudine viuant. Sunt prete-
rea filij taliū infames: quia infamia paterna eos semper comitatur et
consequenter sunt regni dignitatum et bonorū incapaces: quia infamibus
porte dignitatum patere non debent: vt. l. 2. c. de dignitati-
bus. li. 12. si. di. c. tantis daniel de excessi. prela. c. inter dilectos regu-
la infamibus de regu. iuris. li. 6. Ratio predictorum est: quam red-
dit imperator in preallegato. §. filij vero: quia paterno debent peri-
re supplicio: in quibus paterni hoc est hereditarij criminis exempla
metuuntur. Et ita isti filij propter delictum paternum dicuntur esse
affecti: quia nati sunt ex sanguine improbato. Et sic cum perfidia sā-
guinis cōmitteretur eos / merito dici possunt indigni: licet ex alieno vi-
cio ista infectio sanguinis processerit. Et qz semper lex presumit eos
esse heredes paterni criminis et paterne audacie successores: ideo re-
putantur in digni: non solum ratione delicti paterni veri / sed etiā ra-
tione proprii delicti presumpti: vt notanter sentit iacob. bu. et. ci. in.
d. l. quisquis in. 5. q. quem salū et alij omnes communiter referūt. Pro-
pterea sentētia lata contra patrem in crimen lese maiestatis: habet ef-
fectum inferende pene in filium sine nouo processu: vt late ac singu-
lariter concludit bar. in. l. cum filius familias. ff. de verbo. obli. Ad

Egens egenus.

Filij rebellū sunt infames et ab hono-ribus. et digni-tatibus exclusi.

Sententia lata con-tra patrē in crimi-ne lese meiestatis preiudicat filijs.

Quinta pars. §. 7.

torum enim et parentum exempla/inferioribus et filiis preiudicant: vt. l. si cohartalis. c. de coharta. l. 12. et. c. venerabile de elec. n. eos igitur Ubi inter cetera impedimenta que duci obijciebantur: erat vnus precipuum. s. persecutio diuulgata: quam progenitores eius presumpserunt in apostolicam sedem et alias ecclesias exercere. Ex quibus verbis colligit ibi glo. quod in filiis parentum exempla metuntur: Unde illud. sepe solet similis filius esse patri. Ex quo infer ibi abb. in. 6. co. quod ad repelendum quem a dignitate adipiscenda etiam seculari/consideratur delictum progenitorum. Hec est vna causa quare filius spurius non potest ad ordines promoueri: vt notat glo. in. c. 2. de filiis presbiterozum. li. 6. secundum abb. vbi supra. Ad preditorum confirmationem facit lex qui contra. ff. de iure patris. vbi si pater contra legem eliascentiam libertum ad iusiurandum adegerit: preiudicat sibi et liberis suis. Ad idem. l. i. §. i. ff. si quis aliquem testari prohibuerit vbi delictum patris aliquem testari prohibentis nocet filiis: vt non possint petere in testamento relicta. Ad idem. l. si quis filium. c. de in offi. testa. vbi exheredatio patris iusta: nocet filio. De quo per docto. ibi et per diuum in regula non debet de regu. iuris. li. 6. Ad idem l. diuo marcho. c. de questionibus et quod ibi notatur: vbi aliquando ex delicto patris filius perdit priuilegium vel nobilitatem. Ad idem l. i. c. de bonis libertorum vbi pater delinquens preiudicat posteris in iure patronatus et ibi notant bal. salicetus et alij. Ad idem. l. 2. c. de liberis et eorum libertis: vbi similiter delictum patris nocet filiis: etiam in concessione facta patri et filiis secundum bal. ibi: quod est nota dignum: et ad propositum nostrum satis accomodatum: dicit enim post nicho. de mata. quod si pater habet feudum pro se et filiis suis et descendibus: et committit delictum propter quod perdit feudum: perdent similiter filij et descendentes: quia sicut in emphiteosi ille qui facit contra naturam contractus non soluendo canonem: aperit viam proprietario exclusis omnibus sequentibus: quia hec tacita conditio insuit ab initio argumentis. ff. locati. l. quero. §. inter locatores: ita in feudo: nam ille qui committit felloniam: facit contra naturam contractus: vnde ex tacita natura contractus/reddat ad dominum: et hec est ipsa veritas secundum bal: maxime quando vassalus committit felloniam contra personam domini: a quo habet feudum: nam tunc non solum preiudicat sibi: sed etiam filiis liberis et omnibus successoribus agnatis et cognatis: vt est textus notabilis in. c. i. §. denique in ti. que fuit prima causa beneficii amittendi li. feudorum: vbi pater feudatarius committens in dominum: perdit feudum et reuertitur ad dominum/exclusis omnibus filiis et descendibus et quibuscumque successoribus: vt per hoc dominus sine iniurie habeat vltionem. Idem probat textus in. c. vno in ti. si vassal? feudo

Exempla parentum
preiudicant filiis

Aliquando delictum
vel factum patris
preiudicat filiis.

Nota hoc.

Quinta pars .§. 7.

priuetur 2 in .c. 1. §. si vassalus culpā in ti. si de feudo fue controuersia inter dominum et agnatum: vbi propter parentum flagitia / eorum descendentes feudo priuantur: etiam si fuerit antiquum: et ista est communis conclusio: quam tenet Bar. in l. 2. ff. de interdictis et relega. Bal. in l. qui se patris. C. vndeliberi co. 7. ver. et collige argumentuz et in preallegato. c. 1. si vassalus feudo priuetur salicetus et alij moderiores in .d. l. 2. C. de liberis et eorum libertis ioannes de immola 2 alij moderni in .c. 2. de feu.

De delictis enormibus.

Alia etiam ratio potest reddi propter quam filij rebellium puniuntur ex delicto patris. s. criminis turpitudine et immanitas vt dicit archidi. in .d. c. si quis cum militibus super verbo seueritate. idem in effectu voluit io. mo. et sequitur ibi io. an. in glo. ordinaria in additionibus in verbo damnentur / dicentes: quod propter immensitatem criminis non putant locum esse distinctioni. l. 3. ff. de interdictis et relegatis. que distinguit inter paterna et auita hec illi / quos alij sequuntur. *Bravitas enim et enormitas delicti: est iusta causa transgrediendi regulas iuris: vt notanter voluit inno. in .c. 1. in fi. de consti. de quo docto. in plurib⁹ locis et ad diuersos casus solene faciūt festū / quorum aliquos commemorant moderni in .d. c. 1. allegantes ad hoc bonum tex. in .l. si hominem. ff. mandati: vbi ex magna causa procurator generalis potest in hibere procuratori speciali. Per quem textus multa dicunt docto in diuersis locis de quibus per modernos in preallegato. c. 1. de consti. Si autem inferioribus iudicibus datur facultas transgrediendi leges ex causa magna et graui: vt loquitur inno. et sequaces: multo fortius poterit hoc facere imperator et romanus pontifex: qui est super omnes reges et principes et super omnia iura et contra illa potest dispensare / illaq; in totum euertere: et alia de nouo condere vt. c. proposuit de concessi. pre. Et per consequens potuit reges ipsos regno priuare imperpetuum: ita quod eorum filij non succederent: quanquam huius delicti non essent participes / nec esset in eis culpa actualis / sed sola presumpta que ex paterno delicto resultat: quamuis iura canonica super hoc non disposuissent: cum et hodie potuisset papa tale ius condere / vel sententiam ferre ratione vniuersalis potestatis: quam habet in mundo: vt diximus supra in secūda parte. §. 7. Presertim cum hoc iure cautum reperiat tam iure canonico vt. d. c. vno de schismaticis li. 6. et in .c. felicis de penis eodem libro in .§. qd si quis predictorū: vbi puniuntur filij et nepotes insequentiū pcutientiū aut capientiū cardinales: quā et de iure ciuili: qd pleni⁹ sub hoc dispōit vt. d. l. qd quis. §. filij vero. C. ad legē iuliā maiestatis. Ad qd ius ciuile: i defectū iuris canōici potuit haberi recurs⁹: vt dicit tex.*

10. p. 1. de rurs⁹

Quinta pars. §. 7.

in .c. lege imperatorum et in .c. si in adiutorium .io. di. et in .c. l. de. noni operis nunciacione. Itaque delicti grauitas est causa efficacissima propter quam aliquando puniuntur homines absque propria culpa: habemus exemplum in eo quod legitur iudicium .21. c. vbi dicitur quod cum aliqui ex filiis beniamin accepisset uxorem cuiusdam et incredibili furore libidinis: venissent: denique mortua est. Congregati sunt omnes alii filii israel de alijs tribubus vindictam fecerunt de filiis beniamin: ita ut interficerent viginti quinque millia pugnatorum: nec remanserunt de illa tribu nisi sexcenti viri. Quo exemplo patet: quod cum grande scelus (ut est schisma vel rebellio contra ecclesiam vel summus pontifex) committitur: non solum puniuntur hi qui scelus perpetrarunt: sed etiam filii et plures alii ut diximus supra in .4. parte .§. 2.

Alia adhuc ratio assignari potest quare filii schismaticorum puniuntur ex paterno delicto. scilicet pronitas hominum ad delinquendum in hoc crimine. Multociens enim homines ex diuersis causis procurant schismata fieri in ecclesia dei. Et ut ab huiusmodi pronitate retrahantur penarum metu: graues pene impositae fuere etiam in lege veteri: quia enim iudei proni erant ad contenciones et schismata excitanda: iuxta illud quod dixit moyses de vtro .31. Ego enim scio contentionem vestram et ceruicem vestram durissimam. adhuc viuente me et ingrediente vobiscum semper contentiose egistis contra dominum: quanto magis cum mortuus fuero. Et primo esdre .4. c. scribitur inuenit fuisse in libris historiarum antiquorum patrum: quod ciuitas illa hierusalem: vbi iudei habitabant: a diebus antiquis aduersus reges rebellabat et seditiones et prelia concitabantur in ea: Unde propter hanc pronitatem chore Bathan et abiro concitantes schisma aduersus moysen: pena grauissima et in assuetam puniti sunt: ita dixit notabiliter augustinus de anchona in li. de potestate ecclesie. q. 25. ar. 4. diximus supra .4. parte in principio. Ideo tenet archiepiscopus flo. 2. parte ti. 3. c. ii. §. l. in fine / et ratio est secundum eum: Quia cum pene sint quedam medicine ad arcendum homines a peccatis: ideo aliquando vbi est maior pronitas ad peccatum aliquod: seuerior debet pena adhiberi. Sicut etiam ab ecclesia maior penitentia iniungitur uxoricide quam matricide: ex eo quod proniores sunt homines ad occidendam uxorem: quam matrem: ut .c. ad monere. 33. q. 2. ut igitur homines schismata procurantes sciret se puniendos non solum in se ipsos: verum etiam in filios: quod grauiter ferre solent. ut .l. isti quidem. ff. quod metus causa: graues pene etiam filiis impositae sunt et grauiiores quam in alijs maioribus criminibus: ut per hunc modum homines a schismate bene se auertant: quantum et hoc crimine satis sit graue ut in .4. parte plene demonstrauimus. in tantum ergo ista pena imponitur filiis pro patre

Notabile exemplum

Pronitas delin-
quendi.

Quinta pars. §. 8.

tum peccatis: in quantum contingit parentes triftari de pena que filiis infligitur: vt sic patres in filiis puriantur: et sic redundat pena in auctores peccati. ita dicit epifcopus abulensis mathei, 5. c. 9. q. 330. co. 2. vbi late differit questione an et quando filij puniantur propter delictus parentum de qua per sanctus thomas, 2. 2. q. 108. ar. 4. vbi inter cetera dicunt quod in crimine lese maiestatis: filius punitur pro delicto patris: vt volunt iura preallegata. quamuis pena spiritali pro delicto patris non afficiantur: vt ibi lacius per eos.

Restat nunc respondere ad quasdam obiectiones: que contra predicta fieri possunt in fauore filij regis et regine nauarre: quarum aliquas tetigimus supra in §. 6. Prima assumitur ex l. iura. ff. de iure patro. vbi si pater perduellionis crimine commisit et propterea danatus est: iura libertorum paternorum salua liberis manent. Ad idem. l. eorum. ff. ad legem iuliam maiestatis: vbi si pater crimine lese maiestatis commisit: et propterea fuit danatus: eius bona liberis conseruantur. Publicatis enim bonis alicuius ex quocumque delicto: reseruatur filiis legitima in bonis paternis vt. l. cum ratio. ff. de bonis danatorum: et in autentica bona danatorum. c. eodem. Ad ista respondetur quod iura predicta sunt hodie correcte predictam legem quisquis. c. ad legem iuliam maiestatis secunda cum cynus et alios ibi idem voluit glo. cynus bal. et comunititer alij in. l. i. c. de bonis libertorum tenentes: quod in crimine lese maiestatis confiscantur bona delinquentis exclusis etiam filiis.

Opposicio.
An propter crimine lese maperdat dat quis bona.

Solutio.

Opposicio.

Secunda obiectio est: quod in casu de quo agimus: videlicet de successione regni nauarre: non agitur de bonis vel successione parentum: sed potius antiquorum regum nauarre: quibus videtur succedere rex nouus: et a quibus regnum defertur vt. l. coheredi. §. cum filie. ff. de vulgari et pupi. cum alijs de quibus supra §. 6. itaque non habet a parentibus nisi virtute: quam trahit alumbis eorum circumscripso hereditariarum facultatum iure: vt dicebat bal. consilio. 417. ergo a successione regni non debuit filius excludi per textum singularem in. l. eum que. ff. de interdi et rele. et. l. diuifres. ff. de iure patro. et in. c. l. §. l. in ti. si vassal? feudo priuet. Ad ista similiter respondetur per ea que dicta sunt in §. 7. videlicet quod non habet locum in crimine lese maiestatis: maxime quando commissum est in primo capite vs contra supremum principem. Ita tunc filij committentium: efficiuntur in habiles et in capaces cuiuscumque successione ex testamento vel abintestato proximorum et extraneorum: vt est casus notandus in preallegata. l. quisquis. §. filij vero. Sunt preterea infames et ratione infamie non admittuntur ad dignitates vel regna: vt in precedenti §. diximus.

Solutio.

Opposicio.

Tercia obiectio est quod cum regnum nauarre sit proprius patrimonium ipsius

Quinta pars. §. 8.

regine/ac propter suum delictum in vita sua iuste fuerit regno priuata: ea tamen defuncta/regnum debetur eius filio primo genito non obstantibus predictis: que si bene aduertantur: loquuntur/ quando pater delinquit/non quando mater: vt colligitur ex tex. in. d. l. quisquis. Unde cum sumus in materia odiosa et penali. l. loquens in patre: non debet extendi ad matrem: cum non subsit eadem ratio que in patre. Pater enim et filius pro eadem persona reputantur / non autem sic est in matre et per consequens filij non afficiuntur pena illius legis matre committente crimen lese maiestatis: ita tenet ibi odofredus. 2. co. §. quero quid erit. Cuius. 2. co. §. circa istam. l. hos sequuntur nicholaus oldradus et alberti. 1. co. §. querit glo. et salicetus in. d. §. filij. 1. co. §. adhuc quero. Quicquid isti dixerint: contrarium et verius tenuit azo quem refert et sequitur glo. ordinaria in. d. l. quisquis §. filij. §. minus ausuras: quam sequuntur ibi petrus et alij antiqui doctor et glo. in. c. statutum el. 2. in verbo inane de hereti. li. 6. cum qua transeunt ibi doctores. approbat etiam bal. statim post principium motus ex eo quod. l. illa non loquitur distincte de patre: immo loquitur p. verbum vniuersale quisquis: quod de sui significato ratione substantiui homo: qui est comunis generis comprehendit masculinum et fementinum significatum/ non per interpretationem extensiuam: vt notatur. ff. de reiu. in rubrica. facit. l. 1. ff. de verborum significatione et in. l. illud. c. de sacrosan. eccle. et in. l. transigere. c. de transactio. secundum bal. ibi quem moderni comuniter sequuntur ibi: et in. §. interdum instituta de heredita. que ab intestato deferuntur. vbi hoc firmat angelus aretinus in fine et in tractatu maleficiorum in parte che ay tradito la tua patria. co. 6. §. et aduertendum dicens hanc esse comunem opinionem. et in simili allegat glo. notabilem in. l. femine. c. de secundis nuptijs: que dicit quod ille tex. qui loquitur in matre ad secundas nuptias transeunte: habeat locum in patre: quamuis materia sit penalis et odiosa. Ad iddem facit tex. in. c. si quis cum militibus. 6. q. 1. vbi canonizatur. d. l. quisquis/ nam verbus siquis ibi positum: comprehendit siqua secundum glo. archidi. et alios in. c. si quis suadente. 17. q. 4. tradentes regulam quod verbum/ masculinum/ platum a lege crimina puniente: feminas comprehendit: quia ita peccant femine sicut masculi: licet quandoq; minus puniantur. ad hoc bono texo in. l. si quis in tanta. c. vnde vi et. l. si quis non doca rapere. c. de rap. virginu. l. quicumq;. c. de seruis fugitiuis. c. vbiq; §. de penis. li. 6. et i. cle. 1. eo. cum multis similibus. et ista opinio est tenenda et sequenda: tum quia comunis iuxta notata in. c. 1. de costi. tum quia est opinio glo. ordi. que ceteris opinionibus est preponenda: vt voluit iacobus butricalis in. l. 1. c. qui pro sua iurisdictione et cynus in. l. 1. c. de accio et obliga. bal. et alij

Solutio.

Quinta pars .§. 8.

in pluribus locis quos moderni doctores cumulare solent: quos referre non curro.

Opposicio.

De filijs aute crimē
natis.

So.

Quarta obiectio que magis videtur vrgere. s. quod filius regis et regine nauarre fuit natus ante crimen a parentibus commissum. In quo non presumitur quod sit paterni criminis imitator: quia non descendit a sanguine infecto. Ad hoc. l. emancipatum. ff. de senato. et l. diuo marcho. C. de questionibus. hoc tenent petrus cynus et angelus in. d. l. quisquis. hinc est: quod filij hereticorum orthodoxi nati ante crimen heresis per patrem commissum non afficiuntur penis a iure inductis / maxime vt non possint admitti ad honores et officia publica: ita notāter concludit calderi. con. 3. in ti. de hereticis. Ita ergo videtur dicendum in casu nostro. Sed contrariuz tenet albericus in. d. l. quisquis co. 2. §. sed nunquid hec lex: Immo quod filij etiam antea nati afficiantur penis illius legis propter rationem ibi positam: que similiter illos includit cum dicit: quod filij presumuntur imitatores parentum. Itaq; imperator non fuit motus ex presumptione sanguinis corrupti: a qua filij deriuatur: sed potius ex eo quod presumuntur parentum imitatores: imitari autem possunt filij parentes: non solum si nati fuerint post delictum a parentibus commissum: sed etiam si ante. itaq; non minus in eis hereditarij criminis exempla sunt metuenda: sicut in alijs postea natis: et cum sit eadem ratio in vtrisque: eadem erit iuris dispositio vt. l. adigere. §. quāuis. ff. de iurepa. lex ergo illa q̄ simpliciter de filijs loquitur / de vtrisque debet intelligi / presertim cum loquatur de filijs natis ante supplicium patris: qui eodem deberent puniri supplicio: quod est speciale in crimine lese maiestatis secundum salicetum in. d. l. quisquis. §. filij. 2. co. §. quero si isti: que refert et sequitur angelus aretinus in tractatu maleficiorum in parte chebat tradito la tua patria co. 7. §. querit ibi salicetus: cum quo transit ibi augustinus in additionibus allegat pro hoc glo. singulari in c. si quis cum militibus in verbo fili in fine. 6. q. 1. que hoc in terminis decidit: quam approbat ibi dominicus: tum per illam litterā: que simpliciter loquitur de filijs: tū q; phibet emancipationē fieri de filijs post delictū: q; presumitur fieri in fraudē: vt in eos bona cōferat pater delinquens: vt sic non veniāt ad fiscū: vt est glo. in. d. l. quisquis in verbo nō valeat. Et pro ista opinione facit qd tenet hosti. 7 sequitur 10. an. in. c. in quibusdaz in verbo posteritates de penis: vbi dicit: penam illius decretalis habere locuz etiā in iaz natis. Hoc idem repio tenere episcopus ouetenses in tractatu hereseos. q. 23. co. 3. Vbi per hoc dicit: qd filij hereticorum etiam nati ante heresim commissam: incurrunt penas a iure statutas contra filios hereticorum: allegat ad hoc textum singulari in. c. statutū. §. si. de hereticis li. 6. ibi cū dicit vel ta

Quinta pars. §. 8.

les etiam decessisse probantur: ex quo inuitur sufficere quod patres eorum in morte fuissent heretici. Nec potest dari conueniens solutio ad illum textum. Ad idem facit. c. filij eo. ti. quod loquitur de illis/qui ostenderunt signa heresis cum decumberent in lecto ppter infirmitatem: de q̄ decesserunt secundum euz. Et quanuis ille nō dicat idē videtur sentire jo. an. in. c. vt cōmissi. eo. ti. et li. co. 2. in. §. priuandi. vbi dicit non esse veram illaz distinctionē: q̄ aliqui faciebant: aut beneficia fuerunt collata filiis vel nepotibus hereticorum ante delictuz cōmissum vel postea: quoniā vtroq; casu perdunt beneficia ipso iure. Unde non est necesse quod per sententiā priuētur: sed satis est declarare illos fore priuatos. allegat ad hoc tex. singularē in. c. felix §. quod si quis de penis li. 6. Vbi filij in sequentiuz cardinales sunt priuari ipso iure omnibus beneficijs: q̄ habebāt ante delictum commissuz a parentibus. Et si dicatur: alius est casus: dicit jo. an. quod ratio est maior in heresi: et euz hoc transeunt ibi doctores comuniter signanter dominicus in. §. priuadi. co. 1. et philippus in principio. aliq̄ tamen defendūt illaz distinctionē quā jo. an. reprobat per tex. in. c. qui cumq; iuncto. c. statutuz de hereticis li. 6. vbi filij hereticorū in habilitantur ad beneficia obtinenda/de obtentis nichil dicitur. Pro istis facit textus in. c. iam itaq; et in. c. non impurāz. i. q. 4. et glo. in. c. satis peruersum. 56. di. Sed quanuis inter doctores si differentia quātur ad officia et beneficia ante delictum commissum obtenta: in obtinēdis tamen omnes sunt concordēs quod redduntur inhabiles ad ea obtinenda per textum in. d. §. quod si quis/modo fuerint anti delictum commissum vel postea. Ita ergo videtur dicendum in casu nostro.

Quinta obiectio est qd̄ cum textus in preallegata. l. quisquis loquatur de his qui factionē iniunt contra personam imperatoris eorūq; filiis: et sic de illis qui committunt crimen lese maiestatis in primo capite: non videtur qd̄ possit nec debeat trahi ad illos qui ex secūdo vel alijs capitibus illud cōmiserunt: vt expresse decidunt ibi docto/comuniter om̄s presertim odofredus cy. Angel⁹ et salicetus: et p̄ cōsequēs cū rex et regina nauarre directe nō cōspirauerint cōtra eccliaz vel romanū pontificēz/ sed fedus solummodo inierint cum rege francorum: non videtur quod contra eos et multo fortius contra eorū filiū primo genitū dispositio penalis illius legis trahi possit. Ad hoc patet solutio ex predictis: quoniam vt in precedentibus dictum est: hoc ipso quod fedus inierūt euz rege francorū ecclie inimico huiusq; schismatis auctore: effecti sunt ecclie inimici et conspiratores contra eccliaz romanūq; pontificē diximus supra in. 4. parte. §. 1. versi. sunt praterea schismatici/ et per consequens pena illius legis cōprehendit

Oppositio.

An et quādo propter crimē le. ma. a patre cōmissum puniātur eius filij

an. quādo propter crimē le. ma. a patre cōmissum puniātur eius filij

Quinta pars. §. 8.

eorum filium. Et posito (sine veritatis preiudicio) quod rex et regina navarre non repntentur principales huius schismatis et rebelliois auctores: reputabuntur saltem fautores et auxiliatores vel cōsocij seu satellites: vt ex precedentibus satis patet: contra quos eorumq; filios pena dicte legis locum habet: vt expresse dicitur in eadem. l. cuius verba sunt hec. Id quod de predictis eorumq; filiis cauimus: de satellitibus consocijs ac ministris filijsq; eoruz simili auctoritate censemus. hec tibi. Ex quibus constat apertissime: qd̄ impator voluit punire om̄s intendentes circa factionem contra eum / tam principales q̄ accessorios vel adherentes / eorumq; filios nepotes et alios descendētes: vt declaratur per constitutionem frederici imperatoris secundi: quā romana ecclia postea approbavit: cuius verba recitat cynus in. d. l. quisquis in fine: vbi ponitur verbum liberorum: vt ceteros descendentes comprehenderet. l. quod si nepotes. ff. de testamētaria tutela 2. l. liberorum. ff. de verborum signi. secundum cy. in. d. l. quisquis: quem simpliciter refer ibi alberti. co. 2. vers. Itē queritur. Bal. tamen dicit qd̄ per illam constitutionē hodie est declaratum: quod ista pena non extendatur nisi vsq; ad primum et secundum gradum: Quod tamē quidam intelligunt in posteritate paterna: in materna autem dicunt non transire delictum vltra primum gradum ad instar criminis hereseos vt c. statutum de hereticis. li. 6. cū in preallegata constitutione frederici simili pena puniat hereticos: qua crimen lese maiestatis cōtra principem cōmittentes. Et sic cuz decretalis illa in crimine heresis sic exaudiatur et interpretetur: sic exaudiri dicunt in crimine lese maiestatis. ista sunt verba saliceti in. d. l. quisquis in. §. filij in. 4. q. Idē in effectu videtur sentire ange. in. d. l. quisquis. 2. co. vers. itē tempore huius legis. Et cumq; sit ego arbitror: quod et si per iura cāonica et ciuilia hoc nō sit bene discisum: per eadem tamen iura non sit abbreviata vniuersalis potestas ecclie et romani pōtificis in toto orbe: cuius virtute potest reges et principes christianos increpare. corrigere et si opus fuerit deponere: vt plene dictum est in. 2. parte. §. 7. Quia cuz par in partem non habet imperium vt. c. innotuit de elec. non potuerunt romani pōtiffes futuris successoribus legem imponere vt. c. felicis. §. ceterum de penis li. 6. et ibi glo. in verbo possit extendere: cū quilibet romanus pontifex possit supra ius dispensare: et iura de nouo cōdere vt. c. proposuit de concessio. pre. potuit ergo romanus pōtiffex reges nauarre regno priuare excluso etiam filio / et omnibus descendētib; similiter exclusis prout alij romani pontiffes hoc ipsuz fecerūt: de quibus diximus supra in. 2. parte. §. 7. vbi interceteros cōmemorabimus leonem et constantium imperatores constantinopolitanos fuisse imperio priuatos: quia requisiti eccliam defendere noluerūt.

Leo constans imperatores

Quinta pars. §. 8.

propterea imperium fuit translatum in aliā gentem pēnitus extraneam. s. in germanos: et datum est charolo magno: vt narrat gl. in. c. venerabilem de elec. De quo latius dictum est in preallegato. §. 7. Et si dicatur: quod istud exemplum parum facit ad propositum nostruz: eo quod agitur de priuatione imperij: ad quod non deuenitur per viam successionis sed electionis: vt. d. c. ueuerabilem: Dico quod ea ratione qua papa potuit transerre imperium a grecis in germanos exclusis omniuo grecis: apud quos imperium tunc temporis erat: poterit similiter ex iusta causa regnum a gente in gentem transerre exclusis omnibus hominibus illius gētis: apud quos regnū prius erat vel descendētibz ab illo: qui regnum ipsum tenebat. Sic legimus factum fuisse antiquis temporibus: quando zacharias romanus pontifex childericum francorum regem a regno deposuit: et pipinus charoli imperatoris patrem in eius locū substituit: vt habetur in. c. alius 15. q. 6. diximus in preallegato. §. 7. Similiter factus est in in priuatione desiderij regis longobardoz de quo supra parte. 2. §. 7. propter iniurias zacharie romano pontifici illatas: quas charolus magnus pontificis iussu vindicauit desiderium superansz vincens: et in franciaz lugdunum cum vxore et liberis in exiliuz mittens. Postea longobardis frācos prefecit: qui eos in pace retinent. Atqz ita anno salutis nostre. 774. longobardozum regnum finem accepit. Inde ea gens ducētis iam triginta et pene duobus annis maiori italie portione potita nichil iam externi preter nomen retinebat. Fuit autem sub duobus et viginti regibus ab aluino vsqz ad desideriu por rectum: tunc aut quo ad se filiosqz et posteros omnino extinctū: vt chronice illius temporis attestantur. Si ergo tunc temporis romani pontifices illud facere potuerunt: multo forcius his temporibus romanus pontifex illud facere potest: quia ecclesia per incrementa temporum semper maiori potestate vtitur vt. c. displicet ad fines. 23. q. 4. Tenet augustinus de anchōa in li. de potestate ecclesie. q. 37. ar. 5. diximus supra in fi. 2. partis. Ad confirmationem predictorū pondero textuz in. c. grandi de sup. negli. prela. li. 6. Ubi ille rex portugalie dissipator erat et negligens/ et per vtrumqz poterat remoueri: vt dicit ibi glo. in verbo regis in principio: sed papa volens gratiam facere: non remouit regez: sed coadiutorem sibi dedit: protestatur tamen papa: quod per hoc nō intendit memorato regi vel ipsius legitimo filio: si quē habuerit/ predictum regnum adimere: quasi velit dicere: quod si non diceret illud: videretur adimere regnum etiaz filio. Si autē ibi fuit specialiter prouisum: in contrarium erit regula: vt priuato regno patre ex iusta causa priuatur similiter filius et descendētes. Ad istuz sensus potest trahi auctoritas saluatoris mathei. 21. cū dicit. auferetur a vobis regnuz: et

Childericus rex.

Desiderius rex.

Ecclesie potestas
crescit

Rex portugalie.

Quinta pars. §. 9.

dabitur genti facienti fructus eius declarata eomodo quo supra declarauimus ista eadez parte. §. 4. Et alie auctoritates de quibus ibi: vt si aliqua gens vel aliquis ex certa gente vel certo genere regnum tenens aliquod: graue delictum commisit: propter quod illud perdere meruit: auferetur ab eo regnum et poterit dari alteri genti penitus extranee/exclusis filijs et alijs illius gentis vel generis hominibus. Ad hoc bonus tex. in. c. si de rebus. 23. q. 7. cuius litteraz recitauimus supra ista parte. §. 4.

§. 9.

De auctoritate sacre scripture.

Hec autez regni priuatio respectu filij et

descendentium habet etiam fundamentum in sacra scriptura: cuius auctoritas cunctas alias antecellit: et nichil est dignus: quam vt homo sit sui auctoris imitator. Et secundum modum proprie facultatis diuini sit operis executor. Ita notater ad propositum dicit leo papa in quodam sermone de ieiunio quadragesimali quinto incipiente apostolica prope finem. omnes eniz dei actio nostra est instructio. c. significasti de elec. et. c. qualiter 7 quando el. 2. de accusa. et. 2. q. 1. c. deus omnipotens. Ex sacra enim scriptura si recte aduertatur: apertissime ostenditur: quod aliqui reges propter sua demerita regno priuati fuerunt: eorumq; filij et posterij: et in alias gentes penitus extraneam regnuz aliquando fuit translatus: vt pater in aliquibus exemplis que supra in. 2. parte. §. 9. narrauimus. Saul enim primus iudeorum rex a deo datus: propter inobedientiam: quia non exterminauit omnes amorreos eorumq; substantia: vt samuel propheta ei preceperat: regno priuatus est ipse et filius eius: 7 datum est dauid: qui regnauit post eum: vt habere Danielis. 5. et. 1. regum. 15. Salomon filius dauid propter sua demerita perdidit medietatem regni sui: quod ablatuz est a roboan filio eius: ab ipso vero roboan et filijs eius ablati sunt yndecim populi propter sua superbiaz et alia demerita: vt colligitur ex. 3. regum. c. 11. 12. 7 totum regnum ablatum fuisset ab eo: nisi dauid merita obtitissent iuxta illud psalmo. 31. propter dauid seruum meum non auertam faciem christi mei. de ablati autem/nichil ad filium suum peruenit. Athalia regina israel similiter priuata fuit reguo et occisa regnumq; datus est iehu qui regnauit post eaz: atalie filijs exclusis. Reges edon et seon eorumq; filij regno priuati sunt et occisi: quia filijs israel transitum ad terram promissionis impediabant resistentes eis: et regnum eorum iudei acceperunt vt habetur numeri. 21. transu ptine in. c. fi. 23. questione quinta. De quo per iosephuz libro quarto capitulo. 3. de antiquitatibus iudeorum. dicti supra ista. §. tercio de uirtute nanq; parentum protenditur successio filiorum in regno. 7 succe-

Saul rex.

Salomon rex.

Roboan rex.

Athalia regina.

Reges edon et seon

Quinta pars. §. 8.

dentium felicitas/et decedentium vel precedentium iniquitate pre-
stinditur. nam spiritus sancti certum est testimonio: quia iniusti de pe-
ribunt simul: et reliquie impiorum interibunt. Si quidem iustis regi-
bus conceditur a domino/ vt ipsi eorumq; filij longo tempore regnent:
vt dicitur deutronomini. 17. c. Si iniusti: domini mandata preuarica-
ti fuerint: et sanctam ecclesiam quam defendendam suceperunt/ non
defendant: iuste ipsi reges eorumq; filij regno priuantur: vt late im-
precedentibus dictum est. Continuatutur quippe regnuz in succesores
et in eos tunc demum protenditur: quado ipsi domini precepta obser-
uant. Aufer inquit salomon prouerbiorum. 25. c. impietatem de vul-
tu regis: et firmabitur iusticia thronus eius. Si enim a vultu idest a
voluntate et operibus regis/ recedit impietas idest irreuerētia erga
deum et sanctam ecclesiam: totius regni opera virga equitatis et cul-
tu iusticie diriguntur. Unde illud. rex qui sedet in solio iudicij: dissipat
omne malum intuitu suo. Ecce quanto priuilegio gaudent principes
deum timentes et ecclesiam defendentes perpetuatur eniz regni glo-
ria etiam in carne et sanguine suo. Gloriatutur dominus se virum inue-
nise secundum cor suum: et cum eum in regni apicem postmodum su-
blimasset: succedentium sibi filiorum curriculo/ regnum ei perpetuu
policetur. de fructu ventris tui (inquit) ponas super sedem tuam: et si
custodierint filij tui mandata mea/ que iam dedi: et testimonia mea.
que (per me vel vicarios meos) docebo illos: et ipsi et filij eorum sede-
bunt super sedem tuā. psalmo. 131. et subdit. et ponā in seculum seculi se-
men eius/ et thronum eius sicut dies celi. Si autem dereliquerint fi-
lij eius legem meam: et in iudicijs meis non ambulauerint: si iusticias
meas prophauerint: et mandata mea non custodierint: visitabo in
virga iniquitates eorum et in verberibus peccata eorum. psalmo. 88
hec de dauid eorumq; posteris dicta fuere. sed quoniā eorum posteri
multipliciter transgressi fuerunt legem diuinam: vt patet ex discursu
4. regum et. 7. paralipomenon: ideo ista successio in dignitate regni te-
pore sedechie fuit interrupta: vt habetur. 4. reguz ultimo. c. et merito
quoniā malignitas euertit sedes potentum vt scribit in libro sapiē-
tie. c. 5. in fine. Sedes ducum superborum destruxit deus/ et sedere
fecit mites pro eis ecclesiastici. c. 10. sed que maior ac detestabilior ma-
lignitas et superbia regum esse potest. quam eorum qui regnuz ama-
nu dei recipientes: vt suas sanctā defendant ecclesiaz: nō soluz nō de-
fendunt: immo offendunt. Quam obrem iuste a sedibus suis ipsi eo-
rumq; filij dei ciuntur. et regnum transfertur de gente in gentem/ et
deletis his heredibus: qui secundum carnē esse videntur: transferat
successio ad illos/ qui fidei et iusticie inueniuntur heredes. in eoq; pro-
missionis subsistit veritas/ et rata permanent que ex ore altissimi pro-

Quinta pars. §. 9.

cefferunt & iustis regibus successione fidelium semē permanet in eternum adeo si quidez vt si omnibus recte dispositis et in eis manentibus: nulla videatur esse sollicitudo vel officium presidētis: constat his qui semel principem admisserunt: de semine illius successione non de futuram saltez ad conseruandam sanguinis claritates. Quod et isto riarum liquet exemplis. fertur enim quod cuz magnus alexander vltimum littus oceani perlustraret: brachmanorū insulam debellare parabat. ad quam illi in his verbis miserunt. *audiuimus inuictissime rex prelia tua et felicitatem victorie vbiq; subsecutam. Sed quid erit homini satis/ cui totus nō sufficit orbis: diuicias non habemus: quarum cupiditate nos debeas expugnare: omnitz bona/ omnibus communia sunt: esca est nouis pro diuicijs: pro cultibus et auro/ vilis et rara vestis. femine autē nostre non ornantur/ vt placeant/ quem quidez ornamentorum cultuz/ potius oneri deputant: quam decori. etenim nesciunt in agenda pulchritudine plus affectare: quaz quod nate sūt: antra nobis duplicem vsum prestant: tegumentum in vita: in morte sepulturam.* Regem habem⁹ non pro iusticia: sed pro nobilitate conseruanda. *Quem enim locus haberet vindicta: vbi nulla fit iniusticia* his verbis motus alexander: nullam ratus victoriam/ si eorum paces perpetuas turbaret: in quiete sua dimisit. 2. forte si eos bello fuisset aggressus: minime preualuisset aduersus innocentes: eo quod innocentia nō facile superatur. 2. veritas suis viribus constās: de milicia quā tunuis armata triumphat secundū polichratū li. 4. c. II. cum autem in casu de quo agimus tam facile fuit maiestati vestre totum nauarre regnum expugnare acquirere et obtinere: credendū merito est ex iustis causis a domino factum esse/ propter regis et regine malicias dolos et fraudes aduersū deum et sanctam ecclesiam pertinaciter perpetratos: necoim non defēdendo vt tenebantur: verum etiam offendēdo ac persequendo (vt sepe dictuz est) vt impleretur illud celebre sapientie dictum ecclesiasti. 10. c. (cuius pluries in precedentibus mentionē fecimus). regnum agente in gentem transfertur propter iniusticias et iniurias et diuersos dolos. Quapropter in breui subuersū fuit solium primi regis in populo dei saul et iouathe cuz ceteris filijs exigētibus cuplis in montibus corruerunt/ vt thronus illius qui de postfe tantes electus firmaretur. *Omniū historiaruz si percurramus seriem et regni successiones: in breui videuimus/ et quasi in exordio tele domi no precedente/ succisas. 2. quo reges fuerint clariores: eo citius: si aduersus deum in tumuerint: conculcatur semem eorum. Non est sapientia/ non est prudentia/ non est consilium contra dominū / certe nec fortitudo/ si ille insurgit / si persequitur: ad emendicata sacramentorum suffragia/ ad presidia municionū frustra de curritur. Quia non est qui*

Quinta pars. §. 9.

de manu illius possit eructe. Quis alexandro maior in grecia? et tamē nō suus legitur successisse sed filius saltatricis. Quis cesaree dom? seriem nescit? rarus eorum aut nullus filium relinquit heredem. Omnes et in breui post varia pericula et cedes sui et suorum plurimas diuersis mortilibus / et fere ignominiosis quasi in momento deleti sūt: et descendentes ad inferos: successores habuerūt / aut hostes / aut ignotos. Quid obsecro tam potentia regna / tam cito subuertit et transfudit? certe indignatio dei: quam in se multiplex iniusticia prouocabat. Est autē (vt stoicis placet) iniusticia mētis habit? q̄ a regiōe morū exterminat equitatē. animā namq; priuare iusticia: ex priuatiua particula nominis declaratur. In eo autē maxime iusticia cōstat: si nō noceras: et ex officio humanitatis prohibeas nocētes. Cū vero noceras: accedis ad iniuriā: cū nocētes nō impedis: iniusticie famularis. est autē cōtumelia / quādo timorē mētis in lesione alterius manifesta / operis sequela committatur. eoq; iniquitati seruit: qđ in euz cui reuerētia p cōditione officij vel nature cōsortio debetur: insolēter in surgit. Dol? autē est (vt diffinit aquli?) cū aliud agitur: et aliud simulatur: malus vtiq; quotiēs sit intēcīde nocēdi. Differt autē plimū dol? a cōtumelia qm̄ hec superbe et manifesto: ille fraudulēter et q̄si ab insidijs nocet. Dol? namq; ex timiditatis imāgie: infirmitatis notā hz: et fortitudini plimū aduersat scđz plutharcū li. 4. c. si. regū igit glia trāssert d̄gēte ingentē si iusti / iniuriosi / cōtumeliosi / inuēti fuerit aut dolosi. Cū autē rex et regina nauarre tales fuerint aduersus ecclesiā sanctā eiusq; pastorem: iniuste / iniuriose. contumeliose et dolose agentes: faciendo ligas et confederationes cū inimico ecclie: merito de? ipe eos eorūq; filios etiā primogenitū regno priuauit: itayt merito eis dici possint verba q̄ samuel dixerat sauli iudeorū regi quādo regno fuit priuatus q̄ habent. 1. regū. c. 13. stulte egisti / nec custodisti mandata dñi dei tui: qđ si nō egisses: iaz nūc preparasset dñs regnū tuū super israel in sempiternū: sed nequaquaz regnū tuuz vltra cōsurget. Quesiuit siuit dñs virū iuxta cor suū: et precepit vt esset dux super populū suū. hec ibi. iustus enīz qui ambulat in simplicitate sua: beatos post se filios relinquet puerbiorū. 20. Qui ergo in iust? fuerit: et nō in simplicitate: sed in malicia deū et eccliam offenderit: miseros et absq; honore filios relinquet. Ex quib? omnib? simul iūctis clare cōstat qđ iulius secūdus pōtifex maxim? regē et reginā nauarre eorūq; filios et descendentes regno priuare potuit / et occupādi illud alicunq; licentiā facere / et consequēter maiestas vestra illud occupās / iuste retinet.

Iniusticia.

Iniuria.

Contumelia.

Dolus.

Conclusio.

Finis quinte parte.

Sexta pars.

Hic liceret rex inuictissime pōere iā
metas labori huic quē maiestas v̄ra meis humeris imposuit:
tamen q̄ diuersa sunt hominū studia: et vnusquisq̄ gaudet
easibi proponi que didicit: in quibusq̄ nutritus est: ⁊ quibus assuefa
ctus iuxta aristotelis sententiam: iccirco non ab re erit si postea quaz
de iure: prout dominus dedit: locuti sumus / iam tandem in hac sexta
operis parte hystorice aliquid differamus: vt appareat quemadmodū
regum nauarre post miseram illam et calamitosam hispanie cladez
vniuersalem fuerit victosus ingressus / ac per inde fortassis sic iustissi
mus deus preordinauerit: et iam tandem effecerit: vt regnum illud
mutationem susciperet: et ab alio in aliū transferretur / sacro eloquio
testante (vt iam supra meminimus) regnum a gente in gentem trās
ferri nonnumq̄: propter iniusticias iniurias contumelias et diuersos
dolos. Que omnia ad propositum facile possent adaptari: cum pre
ter ipsum iniquum ingressum quo ab eneco arista reges precedētes
dominio illo potiti sunt: hec illi finitima regna taz aragonie q̄ castel
le temporibus ante actis tam remotis q̄ propinquis: ab illa terra et
gente multas fuerūt passa iniurias et nocumenta. Quia igitur ple
riq̄ homines narrationi reruz siue hystorie potius sunt dediti: q̄ sciē
tie iuris: quippe qui in ea educati non fuerūt: nec imbuti et de illo co
gnitionis genere non est qui aliquid non deguster: ab hoc autem
multi sunt alieni et experies: ideo vt omnibus satisficiamus: nam sa
pientibus ⁊ insipientibus debitores sumus (vt ait apostolus) de ori
gine et successione illius regni altius repetētes: dicere aggrediamur
vt ea etiam que in exordio operis promissimus: adimpleamus.

Finis.

Sexta pars. §. I.

D inuestigandas igitur nauarorum originem antiquitatem et successum quamuis difficile sit / res nimium a nostris seculis remotas propter earum parvam et umbratilem cognitionem : tamen a uetustissimis scriptis exordiando usque ad nostra tempora : ea que hac atque illac lectitudo adiuuenimus : sub breuitate et compendio referemus. Cum itaque post alias nationes / que prisca temporibus in hispaniam venientes / eas obtinuerunt : tandem hercules aduenisset / et post eum alij duces ex grecis : in dominium grecorum venit hispania tota et sub eo extitit multos annos. Qui cum per multa secula ipsius dominium tenuissent / tandem a poenis ab ipsa expulsit sunt. Itaque (ut ait iustinus in ultimo libro sui epithomatis) cum gaditani a tyro (vnde et carthaginensibus origo est) sacra herculis per quietem iussi in hispaniam transfulissent / urbesque gades ibi condidissent : inuidentibus incrementis noue urbis finitimis hispanie populis / ac propterea gaditanos bello laceissentibus : auxilium consanguineis carthaginenses misere : ibi felici expeditione et gaditanos ab iniuria vindicarunt : et maiorem partem provincie suo imperio adiecerunt. post hoc hispania a carthaginensibus ad romanos primo ex parte secundo in totum transiit / hac occasione : consulum agente Appio Claudio (qui primus contra carthaginenses arma sumpsit) anno ab urbe condita .477. secundum eutropium aut .478. secundum titum liuium carthaginenses iam potentes in Africa et hispania : effecti cumque non parvam etiam Sicilie partem sub sua ditione tenerent : Messanarum eiusdem insule urbem eis non obediens infestare obsidereque aggressi sunt. Messanenses auxilia a romanis petierunt . vnde appius claudius consul exercitum traiecit in siciliam : cum tamen antea romani terminos italie nunquam egressi fuissent : ac nauale bellum classisque apparatus antea romanis res esset incognita. Atque ita excaudit eserbuitque inter romanos et carthaginenses bellum : ut non contenti eo : quod gerebatur in sicilia : ad hispaniam usque etiam illud extenderint . in quo plurime urbes et populi a carthaginensibus defecerunt ad romanos. Postea vero inter romanos et carthaginenses pax composita est sub hac conditione : ut ea pars que citra iberum fluum est et pireneum attingit romanis cederet / altera vero pars que ultra est et in herculeum fretum tendit carthaginensibus traderetur . Saguntum vero nobilissima hispanie urbs / cuius ultra iberum esset et ad penorum partem consisteret / post longa certamina

Greci hispaniam obtinent.

Gaditani ad hispaniam veniunt.

Carthaginenses ad hispaniam veniunt.

Romani ad hispaniam veniunt

Bellum inter carthaginenses . et romanos . Pax inter eosdem

Saguntum

Sexta pars. §. I.

Hanibal saguntū
obsidet et capit.

Mulierū fatius.

libertate donata est: cum facile diuidi non posset: neq; propter eius magnitudinem in portiones distribui conueniret. Postea cum hanibal/qui carthaginensius partes eius exercitu tenebat / gubernabatq; contra federa pacis saguntū obsideret: ac primo quidem ciues obfitione perterriti et sese imperata facturos polliciti: argenti trecēta talenta et totidem obsides dare pepigerunt. Quibus acceptis conditionibus: hanibal cum soluisset obsidionem: saguntini penitentia ducti: nichil eorum que pepigerant: prestiterunt. Rursus igitur ad obsidionem conuersus hanibal: et durius inito certamine oppressos malis vndiq; barbaros: tandem vt conditionibus huiusmodi dderent: per pulere: vt liberis hominibus cum singulis tantum vestimentis ex vrbe migrare liceret. Mulieres igitur id quod tandem euenit fore suspicant: vt scilicet hostes diligentius viros ne quis occultum telum efferret intuentes: seipsas egredientes negligenter atq; in tactas abire pmitterent: gladijs intra sinus occultatis / ex vrbe digresse sunt. Cumq; omnes iam ciues urbem exissent: hanibal equitum massyliensium turmam ad portam ciuitatis in statione collocauit: ceteris in composito ad urbem diripiendā intrare permissis. Cumq; multi: vt in talibus fieri solet: multa vndiq; asportarent: non se vltra continere massylienses potuerunt: sed porte estatione dimissa / indignantes ad predandum discesserunt. Interea mulieres clamore sublato: eius gladios quos gesta bant viris tradidissent: simul cum illis impetum in hostes fecerunt. feruntq; earum vnam ex hanonis cuiusdam manibus direptam hastam in eum ipsum vulnerandum conuertisse: verū quia thorace inductus erat: occidere minime valuit. At viri multis hostibus interfectis: reliquis vero qui obuiam venerant in fugam versis / vna eius mulieribus sese ex vrbe incollumes receperunt. Quod postquam est hanibali renunciatum: equites repente qui persequerentur dimisit. Cumq; ex ipsis aliquot adduxissent captiuos: vltimo supplicio affici iussit. Verū maxima pars in proximos montes dilapsa: hostiles manus effugerunt: qui paulo post misso ad hambalem caduceatore: veniam atq; in urbem reditum ab eodem impetrarunt octauo obsidionis mense cū magna hominū cede et strage: ruptaq; omnino pace: romani in carthaginē ses bellum indicunt. Creantur consules ad id bellum gerendum in sicilia et italia (quo hanibal properabat) publius cornelius scipio et. T. sempronius. Hanibal enim considerans quod ipse huius belli causa fuerit / non decretum carthaginensis senatus: cum milites in nouam carthaginem reduxisset / partitis spolijs militibusq; ex victoria iocundatis / munitis hispanie urbibus in italiam ire parat. Occupata autē reliqua hispania pyreneus transire satagit. Et superatis illergetibus (qui nauarri hodie dicuntur suntq; coniuncti pyreneo) per rucisum

Hanibal p nauar
rā transit in italiā

Sexta pars. §. I.

vallem in vasconiam atq; inde in italiam se transtulit.

Interis vero gneus scipio publicij scipio
nis frater in hispaniā (a pſenis omnino iaz occupatā) mittitur cōtra
hasdrubalē hannibalis fratrē. Quē hannibal in italiā profitiscens hi
spanie prefecerat. Qui cū in hispaniā aduenisset/pretermisiss alijs: q̄
gessit. quia nō deseruiunt multū pposito/tarracone capta ibiq; dimis
so presidio classe in vrbez emperias remissa Ilergetē gentē opprime
re decreuit. Ilergetes aut nauarri dicti sunt qui et ipsi coniuncti sunt
pyreneo. Profectus itaq; scipio in Ilergetes Atanagrum urbē (quā
hodie pampylonā dicunt) obsidet. Que caput illius gentis habeba
tur/sicut et nunc. Hec enim ciuitas siue condita fuisset a grecis siue a
carthaginensibus siue forte a romanis/cum possiderent partes hispa
nie quecūq; est/citra iberuz/nō satis ex auctoribus constat: dicebatur
tamen atanagrū. Que cuz forte post diruta/a pompeio magno esset
reedificata vel saltem amplita/dum non longe eb ea pugnassent cum
sertorio: dicta fuit pompelis idest ciuitas pompeij vt voluit strabo in
li. 3. de situ orbis. Postea vero corrupto vocabulo Pampylona ab
aliquibus ab alijs vero corruptiori adhuc Pampylonia appellata est/
Ad hanc igitur scipio cum venisset atq; eam obsidione cinxisset: Post
dies paucos obsidibus acceptis ilergetes ipsos pecunia quoq; mul
cratos in ius ditionemq; recepit. Inde in austranos procedens/ tute
lam urbem ad oras iberi perueniens obsedit: cumq; cesar Augustani
alijsq; vicini/ vrbi ferrent auxilia: nocte non longe ab vrbe/cum intra
re vellent/excepti insidijs cessi sunt ad duodecim millia: reliqui vero
per agros diffugere sunt compulsi. Vrbi tunc maximo adiuuen
to erat mix iniqua infestaq; oppunantibus. Que (cum hyemis esset)
per .xxx. dies quibus durauit obsidio/ altitudine quattuor pedum al
ta extitit. De inde cum amusitus eorum princeps ad asdrubalem con
fugisset/oblatis de vrbe. xx. talentis argenti obsides / tarraconem de
ducuntur. Cum vero Asdrubal a scipione victus esset ac perinde in lu
sitaniā exercitum duxisset: ac proprius oceanum considerare fecisset/
sperans reliquuz estatis ibi tranquile transigere: Interim sicut hispa
nis mos est noua expetere/ Mandomius quidam nobilis ex ilergeta
rum gente (que/vt diximus/hodie nauarrensis dicitur) cuz intellexit
set romanum duces a saltu castulonis ad maritimam oras duxisse par
tē romanorū sociorū/eos inuasit: cōtra quē/cum a scipione missi fuisset
tria milia romani exercitus cuz expeditis auxilijs: leui certamine
deuictus est Mandomius: ipsoq; capto ac omnib⁹ suis occisis tumul
tus sedatus est.

§. I.

Gneus scipio ve
nit in hispaniam.

Nauarre opprasi
tur.

Pompilonia obsi
detur et capitur.

Tutela obsidetur

Amusitus nauar
rorum princeps.

Asdrubal agnoscit
piene vincidit.

Mandomus na
uarrus vincidit.

Mandomus viu
eitur et occiditur
a romanos.

Sexta pars. §. 2.

§. 2.

Publius scipio venit in hispaniam.

Duo scipiones fratres vincuntur et occiduntur a cartaginensibus.

Scipio africanus venit in hispaniam eamque subiugat.

Maurrei rebellant contra romanos et subiugantur.

Post hoc autem publius scipio cum exercitu in hispaniam venit. Beneque Scipioni fratri se adiunxit atque deinde post aliquod tempus ambo in hispania contra cartaginenses bella gesserunt. Qui cum feliciter cum hostibus per non paruum tempus conflisissent: tandem fortuna omnia versante: ambo pariter et victi et interfecti sunt. In quorum locum statim subrogatus est lucius marcius septimi filius: ab ipso exercitu in ducem siue imperatorem assumptus. Post hoc publius cornelius Scipio publici scipionis interfecti filius in hispaniam venit a Senatu populoque romano imperator creatus: sub cuius imperio et ductu: peni ab hispania fuerunt omnino expulsi et tota fere terra in ius ditionis romanorum venit. Cum iam igitur romani tota provincia potirentur: post paucos dies cum egrotaret scipio grauititer: et in morte eius illi que corde sincero romanis non adhaerant: sed necessitate compulsi: ponerent spem: ilergetes qui et maurrei: ad Antonio et indibili duces rebellauerunt. Post restitutam autem scipioni sanitatem: in eos mouens praetia: eos victos (non parua facta strage nec sine ipsorum romanorum incommodo) ad obsequium reduxit. Haec fere sunt peracta anno ab urbe condita. 543. Sicque deinceps mansit hispania sub domino romanorum per longa tempora: excitata in diuersis ipsius partibus per diuersa tempora rebellionibus: contra quas diuersi duces siue imperatores per vices missi sunt: qui eas nunquam ad plenum coercuerunt. Quae omnia praetermittimus: ne nimis plura faciamus volumus: et ut in his quae ad maurreiam spectant (quae proposito proprie deseruiunt) insistamus.

§. 3.

De octauiano cesare.

Cantabri romanis non parent.

Tandem anno ab urbe condita. 710. interfecto in senatu Julio Cesare: Octavianus testamento ipsius cesaris auunculi sui et hereditatem et nomen assumpsit annos natus. 17. Qui cum post paucum tempus consul crearetur: et cum Antonio et Lepido ab eo anno quo primum consul creatus est duodecim annis impareret: tandem cum Antonio confligens propter repudiatam sororem: eum debellauit naualli pugna: atque interfecit. Ex eo autem die rerum omnium summam atque absolutam potestatem (quam greci monarchiam vocant) adeptus est. Quibus peractis Caesar ipse Octavianus iam a senatu cognominatus augustus cum animaduerneret cantabros: vacuos austeres et iliturgos ferocissimas hispaniae nationes romano imperio non parere: in hispanias ad eas perdomandas venire parat: existimans parum fuisse bellum gestum in hispania per annos plusquam ducentos ab ipsis romanis: si ille nationes libere ab eorum iugo existerent. Ille enim nationes (quantum coniectura iudicare licet) partim romanis nunquam se

Sexta pars. §. 4.

subdiderant/ferocitate ppria ⁊ asperitate terre sue habitationis freti:
partim temporibus ante actis ab obedientia iam illorum se substra-
rant forte discordijs civilibus ipsorum romanorum primo inter Mari-
um et sillam: secundo inter cesarem ⁊ pompeium adiuti. Inter has au-
tem quatuor nationes (vt hystorici dicunt) cum potētiores essent can-
tabri et astures: cantabrorū (sub quibus nauarri ab hystoriographis
et cosmographis computantur) effrenatior et magis pertinax in re-
bellando animus fuit: qui non contenti libertatem suam defendere/
finitimis imperare temptabant vicinasq; gentes crebris incursum
bus fatigabant. Ad hos igitur cantabros augustus primus veniens/
partito exercitu eos debellare cepit: habebat enim classem ab ocea-
no: que terga hostium grauius premebat. Hinc cantabri deficientes
nec viz romanorum ferre valentes/ fugam in eminentissimum vicinū
montem arripiunt: in quem potius oceani maria q̄ romanorum
arma ascensura esse crediderant: Octavianus ipsum montem fossa et
vallo quindecim miliarum obsidione circumdedit / assistente circum-
vndiq; romano exercitu. Cum vero obsessi extrema vite vidissent: die
tinq; fere certarent: certi de suo interitu / quidam qui ferro cum hosti-
bus agere non poterant / veneno sumpto: quod ex arboribus taxeis
exprimitur: (quorum arborum in ipso monte copia magna est) mor-
tem sibi conscuerunt: sicq; illorum pars maxima obsessorum a capti-
uitate (que iniuere videbatur) subtracta est. Venicta itaq; hac can-
tabrorum natione / deinde et alie tres scilicet asturum vaceorum et
iliturgorum deuicta sunt et subiugum romani imperij sunt redatē.
Durauit autem bellum hoc per annos quatuor vt placet Orosio et
lucio flozo. In hoc tamen dissentiunt an per se augustus cesar illud
gesserit an per legatos: pluribus tamen placuit quod per se illud ges-
serit augustus: quamuis lucius florus dissentiat: tamen liuius per
eundem augustum perdomitas ait hispanias primū. Venictis hoc bel-
lo finito / cum omnia bella humani generis cessarent: Augustus cum
Tarraconā diuerteret / ias secundo (se imperante) portas iani claudi
iussit: atq; ibidē illud instituit edictū qd̄ in euāgelio luce legit: exit edi-
ctū a cesare Augusto ꝛc. vt in tractatu insularum maris oceani, c. 7. §.
7. et . 9. late diximus. Hec cum circa ortum saluatoris hoc modo con-
fecta essent: quieuit terra sub imperio romano per multos annos: ille
enim rebellandi finis hispanie (vt ait lucius florus) ac de inde certa
fides. Vandali ꝛc.

Postea vero circiter ānos domini. 30.
barbare qdā natiōes hispanias inuaserūt. Quādali. Alani. Bugui et

h ij

Cantabri.

Octavianus cāta-
bros debellat et
vincit.

Edictū cesaris au-
gusti.

§. 4.

Vandali alani hu-
gni et sueui veniūt
in hispaniā eamq;
inter se patiuntur

Sexta pars. §. 4.

fuere. Que quidē incognite antea hispanis gentes / eaz causam hispanias ingrediēdi habuerunt: q̄ theodosius senior imperator eos insequens a galijis: (quas ex parte occupauerant): fugauit. Quare compulsi sunt pyreneos montes transire: quibus traiectis / hispanias occupauerunt: easq̄ post multas contentiones et prelia: inter se partiti sunt. Alani enim lusitaniam et carthaginez sunt sortiti. Vandali gallectiā, Sueni occidua maritima oceani obtinuerunt ⁊ partem Celtiberie, que prouincie nauarrozum coheret: quam forte saltē ex parte obtinebant. Per id tempus romani saguntum, Numātiā et nonnullas alias vrbes adhuc retinebant: Vandali autem cognomine silingui: relicta Gallectia: postq̄ tarraconenses insulas depredati sunt: ad interiora hispanie sese recolligentes: prouinciam bethicaz sortiuntur: quorum nomine prouincia ipsa vandalia ⁊ remota, **V.** a principio andaluzia pro vandalijsq̄ in hodiernum dies dicta ⁊ ea occasione sueni gallectia potiti sunt. Hispani autem tunc temporis per ciuitates et castella residua de romanorum absentia neglectiq̄ tuitionis plangentes / sese miserabiliter seruituti subiiciunt vt beatus ysidorus in sua chronica narrat.

Harū nationū romani tedio affecti / et de eorundē insolentia indignati / clamoribusq̄ hispanorum inclinati: ab hispania eos pellere satagebant. Sed cum iam eorum vires essent debilitate nec id efficere valerent: honorius imperator hispanus (qui per id tempus imperabat) afflictioni verationiq̄ hispanorum compatiens / gothos in hispanias mittendos curauit / auxilijs hispanis prestituros: et prouinciam a seua barbarorum seruitute liberaturos. Utq̄ id cōmodius efficere possent ⁊ libentius: hispanias ipsis grata donatione cōcessit / athanarico primo rege super gothos regnante vel (quod vero similius est) Alarico secundo gothorum rege. Si autem donatio hispaniarū facta fuit athanarico (vt aliqui volunt) attribunda est (vt tempora concordentur) precedenti alicui imperatori puta theodosio seniori eiusdem honorij patri: que postea fuerit per honorium confirmata. Satis tñ est ad propositum q̄ gothis hispaniarum facta est donatio per honorium cesarem: de qua donatione preter ceteros auctores meminit Antonius archiepiscopus florentinus secunda parte sue historie ti. ii. c. 6. Gothi igitur hispanice gentis humanitate et dulcedine freti / eorumq̄ strenuitatē et vires experti / derelictis ceteris orbis (quas obtinuerunt) regionib⁹ / ad hispanias se receperūt / existimātes totius europa monarchia potiri facile posse / si gētis hispanie aut subiectiōe aut amicitia potirentur. Habebāt aut gothi ipsi Vandalos, Alanos, Suenos et hugnos inuisos nimis tanquā ppinquos loco suozū nataliuz.

Honorius imperator hispanias gothis donat.

Sexta pars. §. 5.

Quare freti hispaniarum auxilijs: eorundem vandaloꝝ sueuorū et hunnoꝝ seuciā feritatemq; ferre nō valentes: eosdē vādalos ceterasq; barbaricas natiōes ab hispāia expulerūt/ac deniq; omiūz hispaniū monarchiā obtinuerūt: immo et vltra mōtes pireneos nō par uā partē galliarū retinuerūt. Quarū galliarū donationem honozius ip̄e etiā fecit: quāuis ip̄i: terre amenitate vbertateq; ⁊ hominū ingenijs (vt dixim⁹) oblectati: sedē in hispania figere maluerunt: et inde euenit vt sub vno principe tota hispania regeretur: quāuis plures cōtineret prouincias diuersis nominibus appellatas: inter quas puincia que nunc nauarra dicitur non erat ignobilis.

Gothi hispaniarū monarchiam obtinent.

Hinc est illud quod dicit Jo. de fau. et re.

§. 5.

fert archi. in. c. conuenior 23. q. 8. qd a legione vsq; ad montē pefulanū oēs sunt gothi. Sed qd immediate subdūt predicti doctores: vel a veritate alienū est: vl' debet sano modo intelligi et alio quidē modo quā solet: subdūt enim sic. om̄s sunt gothi exceptis nauarris qui sunt ibernici vt quidā dicunt et vltra armenias vt dicit priscian⁹ in libro. 6. Nusquā enīz legit⁹ qd ab ibernia insula coloni venerint. Qui sedes fixerint et (vt ita loq̄r) populauerint nauarrā aut aliquā alias hispanie partē: et multo min⁹ legit⁹: qd ab eadez insula fluxerint coloni: q̄ populauerint vltra armenia: que in oriēte quidē puincia est: et hec in occidēte insula et parua quidē ppinqua britanie. Nec tale quid dicit priscian⁹ i. 6. libro. Vbi allegat nec alibi i toto suo ope. Restat ergo qd vitiose ponit ibi ibernici/p iberi. vl' debet intelligi ibernici. i. iberi nō ab ibernia q̄dez insula: sed ab iberō fluuio. Et hoc est qd dicit priscian⁹ in. 6. libro vbi allegat qd. s. hiber⁹ est fluui⁹ quē vulgo ebrū dicim⁹. hiber autē est gens. i. hiber. i. psecundā declinationē iuxta illud lucāi. Si tibi dur⁹ hiber aut si tibi terga dedisset. et illd̄ eiusdē. Nec licet ad duos martē cōuertere hiberos. hiber. is. aut pterciā declinationē significat gentē q̄ habitat vltra armenia. sed tñ ē sic intelligēdo hibernici. p hiberi. i. accole fluminis hiberi nō solū illi sūt nauarri: immo et aragonij et aliq; ex parte castellāi: quoz terras etiam preter fluit hiberus sicut nauarrā: immo et tota hispania ab antiquis auctoribus solet appellari hiberia/ et vnīuersi hispani hiberi iuxta auctoritates lucani modo adducas et multas alias/ que taz ex ipso/ quā ex alijs antiquis facile possent adduci: nāq; dicit alibi. p fugiq; agēte vetusta galloꝝ celte miscētes nō hiberis. vnde tota prs hispanie contigua ⁊ cōtermina iberō celtiberia dicitur: siue nunc a castellanis seu nauarris seu aragonensibus aut tarraconensib⁹ habitetur. Dicit autē hiberia ab iberō amne. ip̄i vero fluuiō nomen dedit gens q̄ oram fluminis

De nauarris.

Sexta pars. §. 6.

antea incoluerat. pcessit vero illa gens a prouincia hiberia que in asia situm habet/ media inter armeniã et colchos secunduz claudiũ ptho lomen. Dicunt tamen aliqui gentem ab illa prouincia vetustissimo iaz tẽpore prodijisse et primo in illã insulã hiberniã uenisse ex suoq; no mine hiberniã appellauisse atq; inde in hispaniã scdo nauigatiõe per uenisse. Que cũ oras fluminis statiz incoleret: flumini ⁊ regioni. i. toti hispanie nomen tradidit: vt hiberus amnis et hibera prouincia ap pellata sit. Et ad hoc confirmandũ allegant priscianum in supra di cto loco. Sed nichil tale dicit priscianus: sed id tantũ qđ rettulimus: nec aliquis ali⁹ auctor ex antiquis. Sed posito qđ hoc verũ sit: nõ se quitur qđ hibernici dicãtur in hispania ab hibernia insula in mari bri taico: sed dicant hiberi a fluuiõ et originaliter ab illa puincia asie: et illi quidẽ nõ sint soli nauarri (vt dixit io. de fan. et post eũ archidi) sed oēs accole illi⁹ amnis tã nauarri q̃ aragoni q̃ et castellani accipiẽdo hiberos i strictissima sigatiõe/ accipiẽdo aut in cõi sigatiõe/ oēs hispa ni ⁊ ois hispãia hiberia. nec ppterã et sequit qđ illa gēs nauarroz nõ sint gothi scđz eos. nã illa gēs hiberorũ antiq̃ssima ẽ et ante herculẽ venit in hispaniã. Unde sicut aduētus grecoz. penoz et romanoz et dñium vniuscuiusq; harũ nationũ p longũ tẽpus nõ obsistit hispanie nec alicui eiusdẽ parti quin tandẽ p aduentũ et dominũ gothorũ di cant gothi: ita a foriori nec nauarri obstat qui et gothi dicant: quã do quidẽ ipsi quoq; sicut et alie hispanie portiões subiugũ uenerunt gothorũ quẽadmoduz et ceteri omnes hispani hiberi dicuntur.

§. 6.

Hispaniarum mo narchia continua tur in gothis.

Sed vt ad ea q̃ de gothis dicere incepĩ m⁹ reuertamur: q̃madmoduz. s. toti⁹ hispanie sceptrũ penes illos exti tit: expulsis alijs exteris nationib⁹/ dico qđ ab ipõ Athanarico conti nuata est successio in regno ⁊ principatu toti⁹ hispanie immo magne partis gallie vltra pyreneum presertim Aquitanie Gascome et toti⁹ prouintie Marbonensis vsq; ad infelicem rodericum regem. Qui bus ipsis regibus gothis vsq; ad rodericum regem inclusiue: ipsam etiam nauarre prouinciam seruire ac subditam esse non est ambigu um. Huius autem roderici regis tempore peccatis populi exigenti bus ac perinde ira dei efferuescente ac iusticia vlcisẽte: sceptrũ ac mo narchia hispanie reguz humiliata est: et potẽtia nõ modo attenuata/ verũ etiã ad nihiluz fere redacta. Nã post ilud horrendũ et infelicissi mum prelium apud xericium commissum: in quo christiani terga ver terunt et rex ipse nunquã amplius comparauit/ arabes per totas hi spanias debachati sunt atq; eas bienio obtinuerũt/ preter aliqua mō tana puta asturias ⁊ vizcayam et arces nõnullas in regno aragonie.

Roderici tpe hi spania capitur a mauris.

Sexta pars. §. 7.

Nec soluz hispania eaz diruptionez passa est: sed magna pars gallie/ ea presertiz que gothis parebat: de qua paulo ante meminimus. Unde tunc ea furente tempestate: etiã nauarre prouincia agothis ad arabes transijt. *Euenerunt autem hec circa annum circiter domini. 712.*

Roderico autē cū filijs mortuo vel quo

cūq; alio modo ab oculis hominum subtracto/ Pelagius frater eius secundū aliquos vel filius sibile ducis catabrie secundū alios ex sanguine gothico pgenitus: regnū vel (vt accomodat^o loquamur) reliquias regni suscepit. Seruat^o eniz fuerat hic princeps vt miserarum hispanias peccatis xpiani populi afflictas et pene euersas restauraret: ne inclite gētis gothice lucerna in orbe penit^o extingueret. Hic igitur pelagi^o furete maurozū rabie cū aliquib^o chastiāis apud asturias se cōtinuit et diuino cōfortat^o auxilio paucorū catholicorū turba siue societate fretus arabes (quib^o vndiq; circūseptus erat) paulatiz insequitur: et tandē deo ipso magis ac magis aspirante: incredibilia et pliusquā humana bella gessit: adeo vt paucis interietis annis: non medio crē terrarū perditarū partē dño adiuuate recuperauerit. *Cumq; legio nē post alia adepta oppida recuperasset: rex legiōis appellat^o est: non quidē ppterea qđ sui predecessores sic appellaretur: sed ex eo qđ legio ciuitas fuit primū preceptū oppidū: qđ a mauris adeptus est. Ab eo autē tēpore in hispania regnātes/ iā non reges gothi siue reges gothorum dicti sunt: vt antea maioris erat: sed reges legiōis vel castelle vel huiusmodi. Ante cladē eniz et calamitatē illā: roderic^o et allij superiores reges/ nō reges hispanie: nedū alicui^o partiū eius: sed reges gothi siue reges gothorum appellabantur. Sed postea exorte sunt alie intitulationes. et prima fuit a legione: a quo nomine (qz et nomen apud hispanos vsitatū. s. leo et insignia manifeste videtur discrepare) non ab re erit: si ea que per non segnē inuestigatiōez in libris adinuenim^o in mediū afferam^o: vt appareat quēadmodū et nomē apđ hoies nostre nationis et insignia ipsa non careant ratione. Est igitur nō ignauius aduertendū qđ cuz primū vrbs illa cōdita fuit/ nō legio sed *Eleona* a primis suis cōditorib^o fuit nominata/ sic dicta a prouincia libie *Eleona* appellata/ ppinqua *Lirene* et *ethiopiae*: in qua maxima leonū copia inuenitur adeo/ vt pro multitudine pecudū greges videantur: a quibus vt sibi caueant homines regionis illius: leones sibi domesticos nutriunt ad tutelam. Est enim leo domabile animal et proum in sui benefactoris tutamen. Hec autē gens in hispaniā (cum ibi imperitarent carthaginenses vt supra diximus) venientes magnā domesticorum leonum multitudinē pro sue regionis moribus et*

§. 7.
Pelagius.

Pelagius quare rex legionis appellatus est.

Quare reges legionis appellati sunt et habent leonem pro insignijs

Leo ciuitas quomodo antiquitas appellabatur.

Quinta pars .§. 7.

consuetudine adduxerunt: qua ex releonis illi vrbi a se condite pro armis siue insignibus figuram dederūt: que insignia vsq; in hodiernum diem retinet ipsa vrbs / immo et totum ipsius regnum quod post excidium vniuersale hispanie nomen sibi ab ipsa vrbe accepit. hoc refer Margarit̃ episcopus Berundinus in suo paralipomenō hispanie li. 3. c. 3. Beatus tamē ysidorus iunior in sua chronica mūdi in sexta etate. c. 23. aliter videtur sentire. Dicit enim quod circa centesimum annum domini / traianus imperator natione hispanus postquam romanus imperium vsq; in orientem longe lateq; perduxit: babilonias et arabiam cepit et vsq; ad indie fines post alexandrum accessit: tandem quatuordecim legiones misit contra occidentem: vt ciuitates in arduis locis positas destruerent et in plano eas conderent: ne contra romanum imperium amplius possent rebellare: Ex quibus cum due venirent in hispaniam: ciuitates sublantiam et florem destruentes non longe ab ipsa flore urbem condiderunt: quam a legionibus ipsis legionem appellauerant et quoniam eius legionis que urbem condidit insigne seu vexillum leonis erat ideo insignia eius regni leonē prefeferunt. Sed quamuis nomen antiquum a libycis inditum non perseuerauerit: tamen cum illa carthaginensium ciuitas aliqua istaruz forte sit vel in illis terminis sita fuit / vero simile est quod insignia antiqua remanserunt: dummodo verum sit id quod de nomine et cōditione Eleone retulimus. Post succedente tempore accreuit ratio quare ipsa vrbs a leone haberet nomē et insignia: nam circa annos domini. 572. leonegild⁹ rex gothoruz in hispania regnans cuius portione gallie fuit et ceteri gothi: cum romanos milites in presidium legionis positos / apud ipsam urbem bello extingueret: atq; eam ipsam caperet: ex suo nomine leonez appellauit: ita dicit idem beatus ysidor⁹ in sua chronica hispanica cuius de leonogildo agit. c. 36. itaq; primo vocata est Eleona a prouincia eleona in lybia: vnde eius fūdatores prodierunt. secundo vocata est legio a legionibus que sublantia et flore urbibus in arduis positis euersis / eam condiderunt. tercio et ultimo quasi antiquo noie repetito leo nominata est: Atq; inde hispanie reges / legionis vel leonis merito appellantur vel appellari possūt. vnde et pelagius qui illam urbem ad christianitates et dominum gothorum reduxit: non iniuria titulum legionis vel leonis sibi assumpsit et posteris reliquit: quamuis luchas tudensis dicat quod acceperint leonem pro insignis: quia leo et est et interpretatur rex omnium bestiarum. sed prior ratio verisimiliter apparet. Habuit autem pelagius pro armis vel insignis leonem rubeum in campo albo et hec cōstant ab eo tpe fuisse insignia regū leōis siue legiōis vt dicit Rodericus episcopus palentin⁹ in sua hystoria hispanica. i. parte. c. ii. Dec

Traianus legiōis mittit.

Insignia regū legionis.

Sexta pars. §. 8.

ommittamus quod apud alios auctores scriptum reperitur quod. s. reges gothi pro armis siue insignib⁹ deferebant scutis in quattuor partes diuisum. in parte enim superiori dextra quattuor baltheos nigros in campo aureo in sinistra vero tres coronas aureas in cāpo ru beo. In ptevero inferiori dextra leonē fuluū habentē in manib⁹ secu ri amazoniā in cāpo albo / in sinistra aut pte leonē fuluū i cāpo aureo hec erant gothorum regum insignia non autē quinq³ buffones / quē admodum aliqui hystoriarū ignari inepte asserunt. vt cūq³ sit reges gothi pro armis vel insignib⁹ inter cetera leonis habebāt imagines secundū burgenses in sua chronica et genealogia regum hispanie cū de leonegildo agit. Sed tamen cuz post clade calamitofaz et vniuer sale hispanie excidium mutata fuerit regum intitulatio (ceperūt enī dici reges legionis: vel castelle vel huiusmodi / cum ante non modo alicuius partium : sed nec totius hispanie dicerētur / sed reges dumtaxat gothi et regnum gothorum (vt paulo ante diximus) non mirum si insignia quoq³ mutarent. Pelagius itaq³ 7 eius successores solum deferebāt leonē rubeuz in cāpo albo / et nominabātur reges legiōis.

Insignia regū gothorum.

Post lōga vero tempora circa annos do

mini. 1017. ferdinandus huius nominis primus filius sanctij cogno mento maioris regis nauarre et Eluire filie sanctij ferdinādi sexti et vltimi comitis castelle / primo rex castelle nominatus est: licet alij attri buant hanc primam nominationem sanctio patri. hic fernandus duxit vxorem santiam filiam alfonsi regis legionis et sororem beremū di: Quo sine filiis decedente / fernandus predictus propter vxorē san tiam regnum legionis obtinuit: vnde venit vt hic rex ferdināduz pri mus: rex diceret castalle et legionis precessit aurem nomen castelle in titulo: quia ei iam regi castelle existentia accessit seu superuenit regnū legionis: Quauis secunduz iura / regni legionis nominatio tanquā antiquioris debuisset precedere. Dicitur autē castella (vt cōmunius fertur) a castellis: quibus nimis erat munita: presertim cum hostes. i. mauros circumquaq³ adiacentes haberet. immo vsq³ ad viscera pe netrantes. Vel (vt alij accuratius et maiori eum indigatiōe sentiūt) quē admodum totum regnum dictum est legiō ab vna ciuitate: ita ca stella dicta est a castulone vrbe olim opulentissima mediuz fere tenē te inter citeriorem vltiorēq³ hispaniam / in principio tamen vltio ris hispanie (ad q̄ pertinet castella) sita / amica satis populi romani licet postea inimica: cum carthaginēsis adhesit post deuictos atq³ interfectos duos scipiones / de quorum calamitate et morte iam feci mus mentionem / ob quod facinus post victore iam cornelio Scipio

§. 8.
Rex castelle.

Quare precedit in titulatio castelle.

Castella quare di citur.

Castulo ciuitas.

Sexta pars. §. 9.

Castelle insignia.

ne (qui post aphyricanus cognominatus est) eam ipsas deleuit. Arma vero vel insignia castelle antiquo tempore ante. s. quam regni titulo potiretur fuerunt castellum aureum in campo rubeo. Coniunctis tamen regnis reges leonis et castelle simul solum leonem rubeum in campo albo pro armis vel insignibus deferebant vsq; ad tempora alfonso octaui circa annos domini. 1160. Ipse enim primitus castelluz in insignis suis simul cum leone depingi fecit: quauis sui maiores siue predecessores leonem solummodo depingere consueuerunt. Unde ab illo tempore vsq; in hodiernum diem reges castelle et legionis afferunt pro insignibus scutum quadripartitum hoc modo. in parte superiori dextra et in inferiori sinistra castellum aureum in campo rubeo. In parte superiori sinistra et in inferiori dextra leonem fuluū in campo albo. In colore leonis ab eo qd pelagius gestabat differētia est. Ille enim (vt diximus) rubeum gerebat leonem. hec licet aliquo modo a proposito aliena aliquibus videantur: tamen (cum in his licet parui momenti rebus plures etiam periti viri defecerint) placuit ea inferere: vt titulorum et insigniorū principatū castelle rō omnib; in notescat.

§. 9.

De pelagio ex regibus gothorum prouenire primo rege legionis.

Sed iam ad propositum redeundo de pelagio (de quo dicere exorsi sumus. siue dicamus filium fasile ducis siue fratrem regis roderici) omnes historiographi sine aliqua controversia in hoc conueniunt: a regibus gothis ipsum fuisse propagatum ab illaq; regia pro sapia descendisse. Et post cladem illaz hispanie miserandam primitus hispanie principatum obtinuisse saltem iure licet non de facto. non. n. fuerunt ei vires ad tantas et tan latas terras quantas roderici regis sinistro fato et peccatis populi / gothi immo christiani amisserant / recuperandas. satis egit quod cum amissa recuperare inceperit: posteris exempla recuperandi reliquit: et quod auspicijs operaq; illius factus est: ne linea siue series regum gothorum terminaretur aut cessaret immo nec in terrumperetur: cum post breuissimū tempus a morte siue euanitione roderici: regni gubernacula et titulū suscepit. In eo itaq; mansit et representatus est ius et successio principatus hispanie / nullo rege aut propinquiore herede superstiti aut in terris apparente. et id quidem siue dicamus quod ad regni fastigiū gothi per successionem iure primogeniture admitterētur: cum per id tempus ex genere gothorum neminez alium legamus fuisse propinquiore / siue dicamus quod per viam electionis ad regnum gothi affumerentur quod verius est: nam et tunc christicole hispani qui apud asturias latitabant (penes quos ius eligēdi principē indubitato permanebat) ipsū in regē elegerunt. ipsuz inquam viruz ex genere gotho

v. moly nā de primo genij. c. 2. n. 12. et. v. et in omne nationibz. n. 2. v. 3.
Sexta pars. §. IO.

rum de quo cōmunis erat consuetudo et forte lex reges eligere. Atq̃ tunc in postera tempora pro lege sanxerūt: vt si rex fuerit catholicus: primogenitus eius: atq̃ ante obitū patris decedere primogēito sc̃do natus et sic per ordinem quantūlibet minime sit etatis: in regnuz sub stitatur. Si autem defuerit filius masculus: vt filie sc̃dm ordines pre dictum assumantur in principatu: et ipsa magnorum gothorum pro uidentia de nobiliozibus gothis accipiat virum/ de quo regalis poste ritas conseruetur/ vt refert Luchas tudensis in sua chronica cum de Pelagio agit. Ipse ergo pelagius legitimus rex hyspanie fuit atq̃ successores: qui omnes ab eo vsq̃ ad maiestatem vestram per lineam rectam descendunt: vt patet genealogiam regum gothorum vel me diocriter intuenti: presertim quia Alfonso catholicus filius petri du cis cantabrie ex progenie gloriosissimi principis Ricaredi gothorum regis (qui primus inter gothicos reges/ expulso a se et a suo toto do minio arriantico errore: fidem catholicam cū omnibus suis professus est) gener fuit ipsius Pelagij: quippe qui ormisendam vel hermisson dam eiusdem filiam duxit vxorem: Atq̃ ob id pelagio ipso ⁊ fasila fi lio ab hac luce subtractis: Alfonso ipse successit in regnū: A quo ip̃o Alfonso ceteri legionis et castelle reges vsq̃ ad maiestatem vestram descendunt. Unde fit vt pelagius et ab eo descendentes iure princi patum hyspanie sibi vendicauerint.

Regnuz hyspanie defertur primoge nito.

Pro filia regis.

Alfonso catholi cus.

Hic igitur alfonso re ⁊ nomine catholi

cus sceptrum regni accepit Anno domini. 751. qui cum a mauris plu rinas ciuitates. castra ⁊ oppida recuperasset / recuperauit quoq̃ et nauarram (vt sine controuersia historie referunt) cum sua metropo li pompilonia/ vsq̃ ad montes pyreneos tanq̃ rem quidem sui iuris et sibi iure debitam ac perinde ad suam conquisitionem siue conqui stam (vt vulgari vocabulo vtamur) pertinentem. Alfonso vita perfū cto: successit in principatu et monarchia hyspanie Froila eius filius anno domini. 752. contra quem cum nauarri rebellarent : eos armis coercuit et ad obediētiam reduxit: ymmo ⁊ in vasconiam copijs traie ctis eam sue addidit ditioni. Et autē nauarros non modo vi et metu sed etiam amore retineret: vxorem ex ipsa gente accepit nomine Ado niam siue Adonerinam: cum qua his confectis in asturias legionēq̃ reuersus est: Eius successores prouincias ipsam Nauarre cum vasco nia per sequentia tempora retinuerunt. Post hoc cuz sorte omnia ver sante Nauarra vel ex toto vel ex maiori parte ad manus arabum re diisset: ⁊ ea adessent tempora: quibus nō modo nauarra in potestate esset infidelium: verum etiam terra legionis ⁊ castelle crebris eorum

§. IO.

Alfonso catholi cus nauarrā a mau ris recuperat.

Froila nauarros rebellantes subiu iugat.

Froila ex nauarris vxorem duxit

Sexta pars. §. IO.

*Enechus aristapri
mus rex nauarre
tirannus.*

Reges nauarre.

dem incursionibus vastaretur / et vix hec reges tuerentur / ne dum illa que pertinent ad nauarrā recuperaret: aduenit ex comitatu Bigorre circa annos dñi. 96. vir bellicosus strenuus et armis assuetus vocatus Enechus arista. hic cū in montibus pyreneis nauarre cōtiguīs (arce constructa) moraretur: inde paulatim ad planiciem nauarre descendens: plurimis prelijs viriliter et feliciter contra mauros gestis: tandē eos a prouincia expulit. quo facto / diadema regni propria auctoritate sibi assumpsit et a populis illis in regē nauarre acceptus est: itaq; si eius ingressum bene consideremus: vitiosus fuit et iniustus: qz cū prouincia nauarre de regno esset hyspanie / vt ex precedentibus apparet: non licuit ipsi Enecho ariste eam sibi vendicare / etiam ex populi voluntate seu cōsensu: cum non sit in populi potestate reges ad libitum mutare: presertim reges hyspanie: qui iusto titulo et non ingressu tyrannico aut vicioso tanto tempore monarchiam obtinuerunt.

Itaq; primus nauarorum rex fuit Enechus arista cuius paulo ante meminimus. Deinde garcias eius filius rex. ij. Post eū santius eius filius cognominat⁹ abarca rex. iij. Qui successit garcias eius filius appellatus tremulosus rex. iiii. Hunc secutus est santius maior eius filius rex. v. qui duxit vxorem Elviram santi fernandi sexti et vltimi castelle comitis filiam natu maiorem: ex qua genuit filium garciam qui post eum regnavit. hic fuit rex. vi. Deinde santius eius filius rex. vii. Ramirus eius filius: Roderici cidi gener rex. viij. Garcias eius filius rex. ix. Santius sapiens eius filius rex. x. Post hunc regnavit santius cognomento fortis eius filius rex. xi. Quo sine filijs vita defuncto: Blanca eius soror in regno successit: que nupsit Theobaldo cāpanie comiti qui fuit. xij. rex. Ex isto matrimonio genitus est alter theobaldus: qui post matris obitum in regno successit rex. xiii. Qui sine prole decessit et regnavit pro eo Henricus cognominat⁹ crassius eius frater rex. xiiii. Hic genuit filiam Joannaz quam nuptui tradidit Philippo pulchro qui fuit francoꝝ et nauarozū rex. xv. Post quē in regno francie et nauarre regnavit Ludovicus butin eius filius natu maior: qui fuit rex. xvi. Quo sine filijs masculis decedēte successit ei in vtroq; regno Karolus eiusdem philipi et ioanne secundus filius. hic fuit rex. xvii. Qui similiter absq; prole decessit: et successit in vtroq; regno philipus longus eiusdem philipi tercius filius rex. xviii. Post hunc sine prole decedentes: successit in regno nauarre: Joanna ludouici butin filia: q̄ tradita fuit nuptui Philippo comiti de hurliens q̄ ob matrimonium fuit in nauarra rex. xix. Hic successit Karolus eozū filius similiter comes de hurliens rex. xx. Huic successit Karolus eius filius rex. xxi. Hic nullum reliquit filium masculum: sed vnicam filiam Blanca nomine: q̄ martino regi sicilie fuit marrimōio copulata. iste fuit rex. xxij.

Sexta pars. §. IO.

Ho vero sine prole decedete: secundas contraxit nuptias cum dno Joane maiestatis vestre progenitore qui fuit rex nauarrozum. xxij. similiter fuit rex aragonu: et Karolu genuit filiu qui ante regni adeptione sine prole decessit: genuit etiam filia Blanca nomine natu maiore: que Henrico principi Joannis secundi regis castelle filio fuit matrimonio colligata et ab eo postea repudiata. genuit similiter etiam aliam filiam Eleonora nuncupata Basto comiti de for matrimonio coniunctam. Hi regnadi auuiditate victi: predictam blancam ad manus suas duxerunt: et (vt fama est) sine vite eius imposuerunt: vt regno ipso potiretur. Sed statim infra dies quindecim quibus ipsa eleonora regine nome assumpsit: die clausit extremu. et quia paru durauit non ponitur in numero regu. Ex isto aut matrimonio procreati fuerunt quattuor filii et nonulle femine. Masculoz primus fuit Joanes qui duxit vxorem magdalenam Ludouici francoz regis sorore: ex qua genuit filium masculum nomine Phebun: et filiam Catherinam. Joane vero (anteq regni gubernacula assumeret) decedente: regni successio ad phebum eius filiu Eleonoris nepote statim delata est. hic fuit rex. xxiiij. in ordine in predicto regno. Quo sine prole decedete: Catherina eius soror successit in regno: fuitq matrimonio copulata Joani delabrid olim nauarrozum vltimo regi: Qui quidem ope et auxilio maiestatis vestre regni apicem adepti sunt: et nunc demum schismaticis fauores et auxilium prestiterunt: qua propter iuste immo iustissime regno priuati fuerunt: vt late in precedentibus demonstrauimus.

Ab ipso igitur Enecho arista incepit in hispania regu multiplicatio christianozum: cum antea vnus tantu esset exceptis mauris qui facto et non iure regnabant. Cum autem peruertum est ad santium maiore eiusdem abnepotem: adhuc maior diuisio facta est. Nam ille ramiro filio aragoniam reliquit: Nauarram garcie: castellam quam ex matrimonio assecutus est: quamq ipse in regium titulum erexit (vt iam diximus) reliquit ferdinando: cui etiam per matrimonium deuenit regnum legionis: vt iam enarratum est. Regnu autem portugalie post incepit. s. tempore Alfonsi sexti huius ferdinandi filij qui Toletum a mauris obtinuit: qui cum filia bastardam nomine Tiresia daret henrico alemanno in armis viro strenuo et in bellis hispanie contra mauros satis experto: daretq ei in dotem eam partem gallicie: que hodie portugalie est: et conquistam contra mauros sibi finitimos: cumq primo Ibericus ipse/ deinde Alfonsus filius feliciter contra mauros pugnasent/ et reliquas terras obtinuissent: Alfonsus titulu regiu absq assensu regis Castelle et legionis sibi assumpsit. et ita vsq ad nostra tempora quinq regna in hispania peruenerunt. Regnum aragonu cui accedit Valencia atq catalonia que partim armis contra infideles

Regnu aragonuz incipit.

Regnu portugalie incipit.

Regna hispanie.

Sexta pars. §. IO.

partim matrimonio accreuerunt. Regnū portugalie: qđ et portione
Ballecie et aliqua parte lusitanie constat. Regnū granate: qđ tandē
industria atq; auspitijs vestre maiestatis ad christianitatē reductū est
omnino/ab hispania arabibus depulsis. Regnuz nauarre: de quo in
presentiaz principalis intentio est: qđ quidē antiquis tēporibus par
tem ex cātabria: partē ex celtiberia sumebat/mare etiā oceanū parum
contingit prope fontē rapidum. orientē versus gallos 7 vascones re
spicit. setentrionē versus et occidentē regno castelle cingitur: ad meri
diem vero ad aragoniam Cataloniamq; vergit. Itaq; castelle atq;
aragonie contiguū est parū quidem gleba: sed mira fertilitate predi
tum. Quintum et principale hispanie regnum est illud quod Regio
nem et castellā amplectitur: qđ est hispanie centrū/ et a quo predicto
rum regnoz reges exceptis mauris vsq; in hodiernū diem derivati
sunt. Hoc autē regnū predictis omnibus nō modo terre situ et fertili
tate: sed 7 terre ambitu magnitudineq; populozūq; multitudine ma
ius atq; prestantius existit. Nam ex quinq; provincijs quas hispania
continet: hoc castelle 7 legionis regnū quattuor fere sub se conplecti
tur. Maior igitur pars hispanie subdita est regi castelle: ita vt eius to
tius non immerito appellari possit: cum iuxta iurū dispositionez qui
maiozem rei partes obtinent/ totius rei dñs appellari recte possit. in
surgit aliūde potior huius nominationis ratio / qđ successio regū go
thozū: qui insolidū monarchia totius hispanie potiti sūt: per reges le
gionis 7 castelle cōtinuata est 7 vsq; in hodiernū diem deducta. Un
de insurrexit apud omnes natiōes hic cōmunis animi cōceptus/ eaq;
est omnū populozū vox: vt nō in alijs hispanie regnis natos: sed eos
dūtaxat q̄ nati sūt in regnis subditis regi castelle 7 legiōis/ hispanos
appellēt: ceteros autē pprijs vocabulis vel nauarros vel portugalēses
vel huiusmodi a pprijs regnoz nominib; designēt/ et hūc regē hispa
nie: ceteros vel portugalie vel nauarre nominēt: et hoc quidē siue no
uerint regnoz hispanie distinctionē/ siue ignorēt/ vt patet p̄ rodericū
ep̄m palētinū in sua chronica hispanica in fine prime partis. Nec autē
ratio cū nō modo ius ad nominationē/ verū etiaz ad rē facere videat:
hinc forte motus Alfonsus octauus castelle 7 legionis rex nō illicitū
iudicauit reges nauarre sibi subdituz facere: qđ et effecit circa annos
dñi. iiii. immo ille rex imperator est intitulat; hispaniaz/ corona im
periali cōsilio procerū accepta: q; subditos sibi habuit oēs reges his
panie tam fideles q̄ infideles. Illa autē subiectio nauarre regis: mor
te etiā ipsius impatoris nō fuit abscissa: immo Sātius tercius cogno
mento desideratus eius filius: qui ei in regno successit: idipm ius 7 su
perioritatē super regē nauarre prosecutus est/ et continuauit: et forte
vsq; in presentem diem esset continuata: nisi tam breue fuisset regnū

Regnum nauarre

Regnū legionis
7 castelle.

Alfonsus octauus
reges nauarre sibi
subditum facit

Sātius tercius
nauarrā subiugat

Sexta pars. §. II.

ipsius sancti; non enim regnavit nisi anno vno relicto filio alfonso in tenerrima etate: cuius infātia et turbatiōes in castella occasiōe illius excitate/fortassis fuerūt causa vlt' occasio vt rex nauarre iugū a se posset excutere et vsq; in p'sentē diē ab obediētia regū castelle subtraheretur.

Sed vt ad finē huius sexte partis ac per inde totius opis tā tandem veniam? /pretermisiss multis euitāde p'lixita tis grā: q̄ ex chronicis et annalib' hispanicis ad p'positū poterāt adduci/illō in calce nri laboris nō pretereundū censuim': qd̄ memoratu dignū visum est: qd̄. s. cōtinuatio regū Castelle et legionis ab arhanarico rege vsq; ad maiestātē vram p'lineā rectā eiusdē gētis siue sanguinis absq; alicui' extranee familie aut stirpis interpositiōe per. 83. gradus cōputādo quēlibet regē pro vno gradu/res ita singularissima ē: vt in tota Europa immo forsitā in toto mūdo simil' nō valeat reperi ri. In q̄ quidē ipa europa quāuis multi antiq̄ssimi et excellētissimi p'cipat' existāt: nō tñ est aliqd̄ regū solū siue sceptrū tā diuturnis tēporib' sub eadē familia et p'apia cōtinuatū absq; alteri' cuiuscūq; familie interpositiōe: Et lz plerūq; inter eosdē hispāie reges certatū sit: nūquā ad extraneā domū aut gen' p'ncipat' deuenit. Qd̄ tā excellens beneficiū ac priuilegiū nō alie credendū est rōne ab altissimo donatū fuisse nisi ob singularē et deuotū religionis catholice cultū et ad diuū iacobū grādez et diuturnū affectū tanq̄ ad hispāie patronū ac singulare refugiū: Nec nō et p'pter obseruatissimā reuerentiā. perseuerantē et p'petuā obediētiā ad apostolicā sedē: vt manifesto nō fallere scriptura sacra cōperiat: que ait. Deut. 26. si obedieris: faciet te domin' cūctis gentib' excelsionē/et puer. 21. Vir obediens loquit' victoriā: quēadmodū ediuerso infelices effecti sūt plerūq;: hi q̄ irreuerētes et inobediētes in ecclīa dei et eius prelatos extiterūt. Ommissis enim alijs multis: q̄ in p'positū possūt adduci: qz in terminū festinam': illud sufficiat qd̄ legit' in tripartita/ qd̄. s. cū pōpeius armis dissensionē Aristoboli et hircani obtinisset hierosolimas/obtētisq; irreuerēter erga tēplūz sese cū suis habuisset: et sacra multipliciter p'phanaret: ex illo tpe infelix fuit et sepe vict' vsq; ad totalē ruinā: q̄ antea victoriosissim' sepe extiterat: quēadmodū supra memorauim'. sed quid longe exēpla petim': cū ludovicū duodecimū galliarū regē p'pris oculis intueamur tā subito ad tantā calamitatē puenisse et tā preter omnīū spem quicqd̄ possidebat in italia amississe p'pter irreuerētiā ad ecclīam romanā et inobediētiā ad ei' vicariū et pastore Julium secundū bone memorie pontificē maximū. Hanc rōnez de regū gothorū pmanentiā et conseruatione: quā tetigim' dat episcop' palētin'. .i. parte. c. 16.

§. II.

Continuatio regū
hispanie.

De pompeyo.

De ludouico fran
corum rege.

Sexta pars. §. 12.

in fine. Quod ipm. 5. parte. §. 4. rettulimus. Ego addo aliā rōnē hu
ius ppetuitatis regni gothorū i hispāia et qre penes illos monarchia
seper extitit nec vnquā ad aliq̄ aliā gentē transierit: qz. s. a principio
iustū habuerūt ingressū ex donatione honorij impatoris (vt supra di
ctū est.) At e contrario cū primi nauarorū reges vitiosū habuerint in
gressus (vt parū ante estendim⁹) et insuper rex et regina moderni no
uā iniusticiā adderēt / fauorē ⁊ auxiliū negādo ecclie in sua afflictione
et necessitate: immo inimicis ecclie eisdēq̄ schismaticis se adiungen
do et militib⁹ xp̄i et ecclie .i. hispanis impedimentū prestādo per trā
situs denegationē: disposuit clemētissim⁹ idemq̄ iustissim⁹ de⁹ vt do
minio priuarētur transiretq̄ regnū in alias gentē iuxtra id qd adduxi
mus supra ex eccliastico de trālatione regum ppter iniusticias et il
lud saluatoris apud Matheū capite. 21. Aufertur a vobis regnum et
dabitur genti facienti fructus eius.

§. 12.

Ad regē nostrum

Hec sūt clementissime principes que circa
materiā obtētionis nauarre p tuā maiestātē michi iniūctam dicēda al
tissimo aspirante sese obtulerunt. Qua in re a maiestate tua humi
lime atq̄ obnixē etiā atq̄ etiā peto ⁊ obtestor: vt potius affectus quā
effectus habens rationē: et nō quemadmodū dixerim: sed quēadmo
dū dicere desiderauerim considerās: eo fauore prosequaris: quo rem
multo maioris momenti et pfectionis psequeris / memor vniuersa
lis illius regis saluatoris nr̄i cuius vices in terris geris: qui acceptio
ra fuisse duo era minuta: que pauper culavidua misit in gazophilatiū
quā diuitū opulenta donaria cōmemorat: qz (inquit) oēs ex eo quod
abundabat illis miserunt: hec vero de penuria sua omnia que habuit
misit. Ad lectoribus vero illud exposco vt voluntate nr̄a siue intentio
ne cōtenti: et qd veritatis simplicitati puritatiq̄ quantū potuimus in
stitimus / de his nos q̄ superaddi potuissent nō incusent / illud aduer
tentes qd nō omnia possumus om̄s: et quod aliis alio plura adinue
nire potest: nemo omnia quodq̄ iuxta sententiā Aristo. vnusquisq̄
de natura rerum: Ac perinde: de moribus et de quibuscunq̄ alijs re
bus circa quas scientie versantur: aliquid dicit: singuli aut parū confe
runt: sed ex omnib⁹ cōgestis magnitudo quedā emergit / cōsiderātes
quoq̄ qd licet rem ad summū nō perduxerim⁹ / nec ad vnguē eā discuf
serimus: nō tñ parū fecisse censendi sumus / qui initū fecimus / materi
amq̄ et occasionem subtiliores rationes argutioresq̄ vias excogi
tandi: alijs prestiterimus.

Ad lectores.

Finis.

Tabula siue repertoriuz precedentis tractatus.

A

Appellari non potest a papa ad christum. 2. parte. §. 4.
Appellari non potest a pretoze generali alicuius domini ad ipsuz do-
minum. 2. parte. §. 4.

B

Bellum mouet ecclesia contra scismaticos. 4. parte. §. 3.
Bellum mouet prelatus pro defensione rerum ecclesie. 4. par. §. 3.
Bellum aliquando dicitur defensio. 4. par. §. 3.
Bellum aliquando permittitur et indicitur ab ecclesia. 4. par. §. 3.
Bellum iustum ista requirit. 4. parte. §. 3.
Bello capta quando efficiuntur capientium. 5. parte. §. 3.
Bello qui recuperat sibi debitum an potest illud petere. 5. parte. §. 3.
Beneficium perdit qui non facit illud propter quod fuit sibi conces-
sum. 5. parte. §. 1.
Bona restitutioni subiecta quomodo confiscantur. 5. parte. §. 5.
Bona sua an quis perdat propter crimē lese maiestatis. 5. parte. §. 8.

C

Cantabri romanis non parent. 6. parte. §. 3.
Castella quare sic dicta est. 6. parte. §. 8.
Castelle insignia. 6. parte. §. 8.
Castelle intitulatio quare precedit. 6. parte. §. 8.
Casus narratio super quo iste tractatus est. 1. parte.
Cause propter quas iste tractatus factus est in prologo.
Christus est caput ecclesia. 2. parte. §. 1.
Christi vicarius petrus. 2. parte. §. 2.
Christi actio nostra est instructio. 4. parte. §. 5.
Christianis quando licet gladio vti. 4. parte. §. 5.
Christianissimus quare dicitur rex francozum. 4. parte. §. 5.
Clericus violans interdictum ppter metū non excusatur. 3. par. §. 2.
Confederationes contra ecclesiam vel papā sunt phibite. 4. par. §. 1.
Confiscantur bona restitutioni subiecta. 5. parte. §. 5.
Cruz an et quando detur contra christianos. 4. parte. §. 5.
Curati a quibus peccatis absolvere possunt. 2. parte. §. 5.

D

Tabula.

Delictis quasi contrahitur .5. parte. §. 6.
Delicto inest obligatio naturalis .5. parte. §. 6.
Delicti enormitas est contra transgrediendi leges .5. parte. §. 7.
Delinquendi pronitas agrauat penam .5. parte. §. 7.
Dignitates iuste sunt acquirende .in prologo.
Difidato principali difidantur accessorii .5. parte. §. 3.
Diocesis pape est totus mundus .2. parte. §. 4.
Diuisio tractatus in sex partes.

E

Ecclesie vnitas .2. parte. in principio.
Ecclesie caput est christus .2. parte. §. 1.
Ecclesia cōuocat principes christiāos cōtra schismaticos .4. par. §. 3.
Ecclesiaz iuuare tenetur rex et imperator .4. parte. §. 2. 3. 5. par. §. 1.
Ecclesie potestas semper crescit .2. parte. inf. 5. parte. §. 7. in fine et
§. 8. in fine.
Ecclesiam vel eius ministros offendentes grauius a deo sunt puniti.
4. parte. §. 6.
Edictum cesaris augusti .6. parte. §. 3.
Ecclesia mouet bellum contra schismaticos .4. parte. §. 3.
Episcopos quare papa fratres appellat .2. par. §. 4. in fine.
Episcoporum potestas a quo deriuatur .2. parte. §. 5.
Episcopus qui renunciauit episcopatum non potest iurisdictionem
exercere .2. parte. §. 5.
Episcopus qui non habet episcopatum vel extra suam diocesim nō
potest solemmiter benedicere .2. parte. §. 5.
Epistola bonifacii ad regem francozum .2. parte. §. 6.
Epistola regis francozum ad bonifacium .2. parte. §. 6.
Excommunicatio aliquando ferri potest sine monitione .4. par. §. 3.
Exempla sanctorum patrum sequenda sunt .5. parte. §. 2.
Exempla parentum preiudicant fillis .5. parte. §. 7.

F

Factum schismatis super quo iste tractatus fit .1. parte.
Fautores et complices schismaticorum possunt debellari .5. par. §. 3.
Filij rebelium quomodo puniuntur .5. parte. §. 7.
Filijs preiudicant parentum exempla et delicta .5. parte. §. 7.
Filius natus ante patris delictum .5. parte. §. 8.
Filius an puniatur propter crimen lese maiestatis patris .5. par. §. 8.
Filij regum qui ex parentū delicto sunt regno priuati .5. par. §. 8. 9.
Fisco quando debentur bona restitutioni subiecta .5. parte. §. 5.

Tabula.

H

- Hispantiam quando greci carthaginenses romani vandali sueui hūni et gothi obtinuerunt. 6. parte per totum.
Hispanie diuisio inter carthaginēses et romanos. 6. par. in principio.
Hispaniā quādo venit cneus scipio et nauarros oppressit. 6. par. §. 1.
Hispaniam quando venit publius scipio eius frater ⁊ quomodo vincuntur et occiduntur a penīs. 6. parte. §. 2.
Hispania quado venit scipio aphyricanus. 6. parte. §. 2.
Hispaniam quando et quare venit cesar augustus. 6. parte. §. 3.
Hispaniam quando intrarunt vandali hūni ⁊ sueui et diuisio inter eos facta. 6. parte. §. 4.
Hispania ab imperatore honorio gothis donatur. 6. parte. §. 4.
Hispaniarum monarchia quando gothi obtinuerunt. 6. par. §. 4.
Hispaniarum monarchia continuatur in gothis vsq; ad tempora nostra. 6. parte. §. 6.
Hispania tempore roderici capitur a mauris. 6. parte. §. 6.
Hispaniam recuperat pelagius. 6. parte. §. 7.
Hispanie regnum defertur filio primogenito ⁊ in defectum masculi defertur femine. 6. parte. §. 9.

I

- Indulgentiam concedit papa contra schismaticos. 4. parte. §. 4. 5.
Indulgentia vt sit iusta ista. requirit. 4. parte. §. 4.
Indulgentia aliquādo fuit concessa bellantib; p ecclesia. 4. par. §. 4.
Iniuria a familiaribus facta est grauior. 4. parte. §. 4.
Insignia vel arma regum gothorum. 6. parte. §. 7.
Insignia regum legionis. 6. parte. §. 7.
Insignia regum castelle. 6. parte. §. 8.

L

- Regio ciuitas a quibus fuit edificata ⁊ quomodo antiquitus nominabatur et que fuerunt eius insignia. 6. parte. §. 7.

M

- Martires an dici possunt qui in bello pro ecclesia moriuntur. 4. parte. §. 4. in fine.
Mariti delictum quādo preiudicat vxori in dote. 5. parte. §. 5.
Maritus et vxor simul delinquentes puniuntur. 5. parte. §. 5.
Marito et vxore discordantibus quis preualet. 5. parte. §. 5.
Metus non excusat a peccato delictovel schismate. 3. parte. §. 1. 2.
Metus non excusat clericum interdictū violantem. 3. parte. §. 2.
Metus tormentorum non excusat falsum confitentē. 3. parte. §. 2.

Tabula.

Ademus non excusat ab inobedientia pape vel superioris. 3. par. in fi.
Adonarchia hispanie quare continuatur in gothis. 6. parte. §. ii.

N

Nauarre reges quare fuerunt regno priuati. 5. parte. per totum.
Nauarri quomodo restiterunt hamibali volenti transire in italiam. 5. parte. §. 3. et. 6. parte in principio.
Nauarri opprimuntur a cneo scipione. 6. parte. §. 1.
Nauarre ciuitas pompplona athanagrū antiquitus appellata a quibus fuit condita ampliata obsessa et capta. 6. parte. §. 1.
Nauarre ciuitas tutela a cneo scipione obsidetur et capit. 6. par. §. 1.
Nauarrozū duces amusus mandomus et indibilis contra romanos rebellant a quibus vincuntur. 6. parte. §. 1. 2.
Nauarre romanis non parent quos cesar augustus debellat vincit et subiugat. 6. parte. §. 3.
Nauarri an sunt de genere gothorum. 6. parte. §. 5.
Nauarra hispanie puintia sub regib⁹ gothis seper extitit. 6. p. §. 10.
Nauarra post cladē recuperatur ab alonso catholico. 6. parte. §. 10.
Nauarram rebelantem subiugat froila alfonsi catholici filius qui ex nauarris duxit vxore. 6. parte. §. 10.
Nauarrozum regno viciose incipit. 6. parte. §. 10.
Nauarrozum reges vsq; ad tempora nostra. 6. parte. §. 10.
Nauarrozū reges sibi subditū fecit rex alfōsus octauus. 6. par. §. 10.
Nauarram subiugat rex sanctius tercius. 6. parte. §. 10.
Negligentes res spirituales grauiter increpantur. 3. parte. §. 2.

P

Papa est christi vicarius. 2. parte. §. 4.
Ideo a papa non appellatur ad christum. 2. parte. §. 4.
Papa totus mundus datus est pro diocesi. 2. parte. §. 4.
Papa amplissimam habet potestatem. 2. parte. §. 6.
Papa habet potestatem super imperatores et reges et potest eos corrigere castigare et deponere. 2. parte. §. 7.
Papa significatur per montem sinay. 2. parte. §. 8. in fine.
Papa ex causa ardua potest exercere iurisdictionem in temporalibus. 4. parte. §. 3. in fine.
Papa potest dare indulgentiam euntibus contra schismaticos et cruce eos signare. 4. parte. §. 4.
Parentum exempla filijs nocent. 5. parte. §. 7.
Peccatorū remissio quō fit a papa episcopis et sacerdotib⁹. 2. p. §. 5.
Pena schismaticorum et rebellium. 4. parte. §. 1.
Pena filiorum schismaticorum et rebellium. 5. parte. §. 7.

Tabula.

- Delagius quare rex legionis appellatus est. 6. parte. §. 7.
Delagius a regibus gothis originem traxit. 6. parte. §. 9.
Petrus fuit christi vicarius. 2. parte. §. 2.
Petro quare date fuerunt claues. 2. parte. §. 3.
Pontifices romani a sede pulsi et restituti. 4. parte. §. 2.
Potestas est a deo et in ipsum referenda in prologo.
Potestas petri transit in successores non sic de alijs apostolis. 2. p. §. 4. in fine.
Potestas episcoporum et sacerdotum unde puenit. 2. p. §. 5. in principio.
Potestas ecclesie semper crescit. 2. parte. §. 8. in fine.
Potestas regalis a sacerdotio ordinata est. 4. parte. §. 6.
Potestatem perdit qui ea abutitur. 5. parte. §. 2.
Præuilegium amittit qui eo abutitur. 5. parte. §. 2.
Protestatio vxoris quod metu mariti facit quid operatur. 5. parte. §. 5.

R

- Regnum iuste est acquirendum in prologo.
Regni nauarre occupatio et detentio. 1. parte ad fine.
Regna sunt a deo. 5. parte. §. 1.
Regna transferuntur a gente ingentem. 5. parte. §. 4.
Regnum an transit in dotem. 5. parte. §. 5.
Regnum defertur a primo instituente non ab ultimo possessore. 5. p. §. 6.
Regnum quomodo transit in filios. 5. parte. §. 6.
Regnum quomodo defertur filio primo genito. 5. parte. §. 8.
Regnum quando auferitur a filio propter matris delictum. 5. par. §. 8.
Regnum hispanie defertur filio regis primo genito et in defectum masculi defertur femine. 6. parte. §. 9.
Regnorum nauarre aragonum et portugalie inicia. 6. parte. §. 10.
Regna quinque hispanie. 6. parte. §. 10.
Regna castelle et legionis sunt hispanie precipua. 6. parte. §. 10.
Regni castelle et legionis intitulationes et insignia et quare precedit intitulario castelle. 6. parte. §. 8.
Reges quos romani pontifices correxerunt castigarunt et deposuerunt. 2. parter. §. 7.
Reges in lege veteri a sacerdotibus correcti et depositi. 2. par. §. 8.
Reges christiani tenentur ecclesiam defendere. 4. p. §. 2. 5. par. §. 1.
Rex tenetur iuuare ecclesiam contra hostes suos. 4. par. §. 3. in fine.
Rex francie quare dicitur christianissimus. 4. parte. §. 5.
Reges qui contra ecclesiam deliquerunt et fuerunt a deo puniti. 4. p. §. 6.
Regalis potestas per sacerdotium ordinata est. 4. parte. §. 6.
Reges nauarre ex quibus causis fuerunt regno priuati. 5. par. per totum.

Tabula.

Reges sunt feudatarij dei cum hoc onere quod ecclesias defendant quod si non fecerint: regno priuantur. 5. parte. §. 1.

Reges ecclesiã offendentes regno priuantur. 5. parte. §. 2.

Regis filius quãdo priuatur regno ppter patris delictũ. 5. par. §. 6.

Rex est regni administrator et dominus ⁊ habet liberã regni administrationem. 5. parte. §. 6.

Reges legionis quare sic appellati sunt et leonis insignia deferunt. 6. parte. §. 7.

Reges castelle quare sic dicti et eorum insignia.

Regũ gotorũ monarchia quare fuit in eis continuata. 6. par. §. 11.

Rex difert a tyranno vt in prologo.

Rebellum et filiorum pena. 5. parte. §. 7.

Religionẽ gentiliũ offendentes ad hũs eorũ sũt puniti. 4. parte. §. 6.

Religio apud gẽtiles in summa veneratione habebatur. 4. par. §. 6.

Religio christiana in summo honore est habenda. 4. parte. §. 6.

Remissio peccatorum quomodo apostolis concessa est. 2. par. §. 5.

Roma preelecta est a deo p ecclesiastica sede. 2. parte. §. 4. et. 4. p. §. 6.

Romanus pontifex quare papa appellatur. 2. parte. §. 4.

S

Sacerdotum potestas quanta et aquo. 2. parte. §. 5.

Sacerdotes quomodo possunt peccata dimittere et cuius auctoritate. 2. parte. §. 5.

Sacerdotiũ legis veteris figura fuit nobis sacerdotis. 2. parte. §. 8.

Sacerdotes christiani maxime sunt honorandi. 4. parte. §. 6.

Sacerdotes gentiliũ au sudebantur regibus vel econtra. 4. par. §. 6.

Sacerdotem dei athila timuit eiꝯ paruit. 4. parte. in fine.

Sacre scripture auctoritas. 5. parte. §. 9.

Sagunt' ciuitas ab hambale destruitur. 6. parte. in principio.

Schismatis origo et processus. 1. parte. per totum.

Schismatici qui dicuntur. 3. par. in principio.

Schisma Baran et Abyron. 3. parte in principio.

Schismatici non excusantur propter metuz perditionis honoris vel rerum. 3. parte. §. 1. 2.

Schismatis grauitas. 4. parte in principio.

Schismaticus dicitur sacrilegus. 4. parte in principio.

Schismaticus est hostis ecclesie. 4. par. in principio et. §. 3. in fine.

Schismaticorum et filiorum pena. 4. parte. §. 1.

Schismaticorũ vassalli absoluũtur ab eorũ obediẽtia. 4. par. §. 3. in. fi.

Schismatici grauitè a deo puniuntur. 4. parte. §. 6.

Schismaticorũ bona licite capiuntur et retinentur. 5. parte. §. 3.

Schismaticus largo modo dicitur hereticus. 5. parte. §. 7.

Tabula.

Scandalum quando est vitandum. 4. parte. §. 5.

Sententia aufert et transfert dominum. 5. parte. §. 3.

T

Tiranni conditio et quomodo difert a rege in prologo

Transire an et quando licet per terram vel agrū alienū. 5. parte. §. 5.

Transitum licitum impediētes possunt debellari. 5. parte. §. 3.

Transit hanibal per nauarram ad italiam. 5. par. §. 3. et. 6. par. in prin.

V

Vassali schismaticorū absolūtur ab eorum obediētia. 4. pars. §. 3. in fi.

Veritas omnia vincit in prologo ad finem

Veritas rationibus exquisitis vel coloratis non indiget in prohe-
mio ad finem.

Vestis domini scinditur a schismaticis. 3. parte. in principio.

Unitas ecclesie et pōtificis in quibus consistit. 2. parte. in principio.

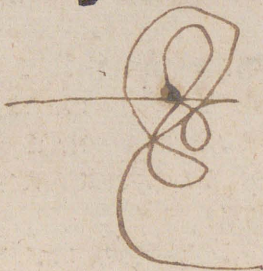
Uxor quando preiudicat delictum mariti. 5. parte. §. 5.

Uxor et maritus simul delinquentes puniuntur. 5. parte. §. 5.

Uxore et marito discordantibus quis preferatur. 5. parte. §. 5.

Uxor alicuius delinquens punitur. 5. parte. §. 5.

Finis.

68

100

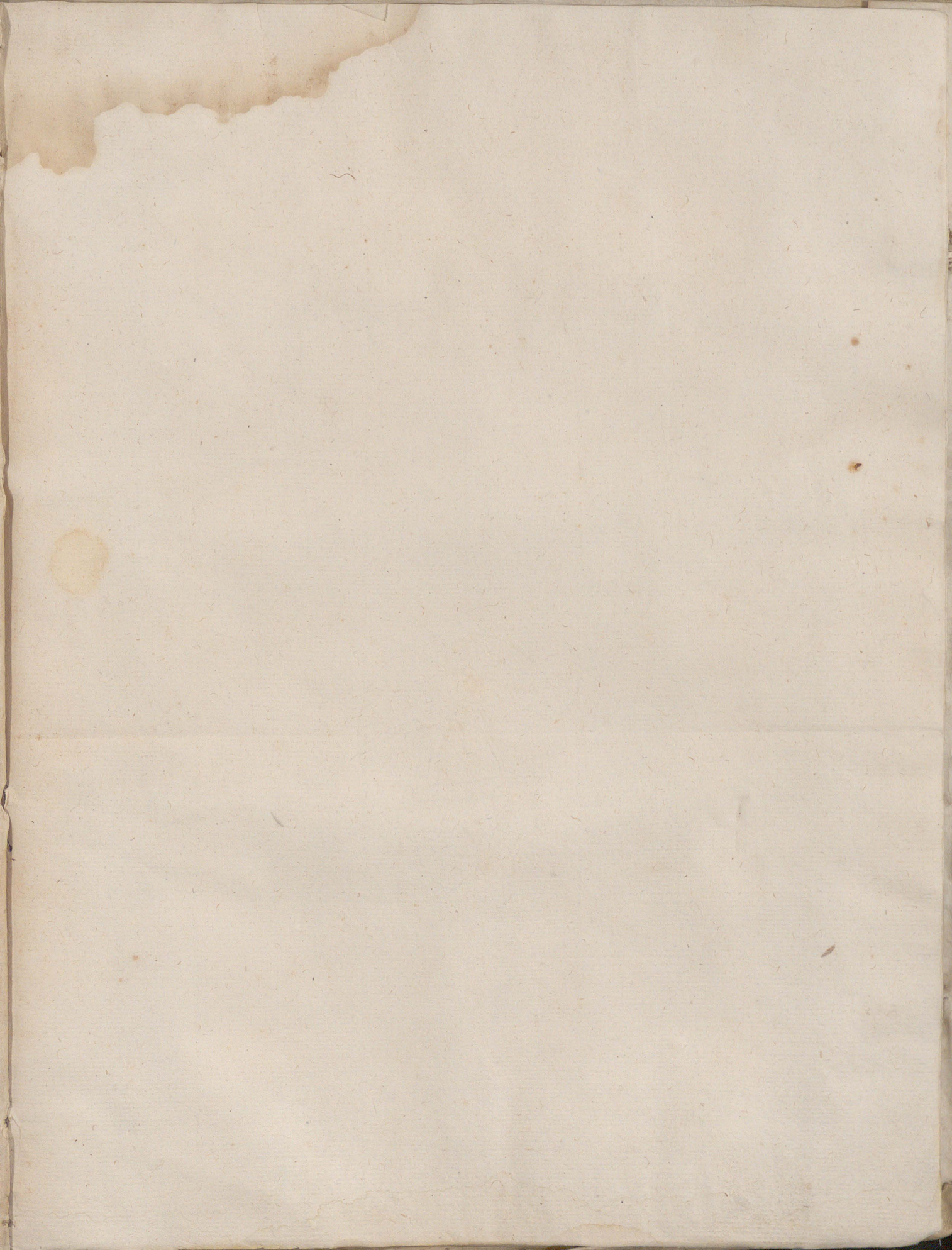
Et dicitur in libro de regibus
quod rex debet esse iustus et misericors

Et dicitur in libro de regibus
quod rex debet esse iustus et misericors
Et dicitur in libro de regibus
quod rex debet esse iustus et misericors

Et dicitur in libro de regibus
quod rex debet esse iustus et misericors
Et dicitur in libro de regibus
quod rex debet esse iustus et misericors
Et dicitur in libro de regibus
quod rex debet esse iustus et misericors
Et dicitur in libro de regibus
quod rex debet esse iustus et misericors

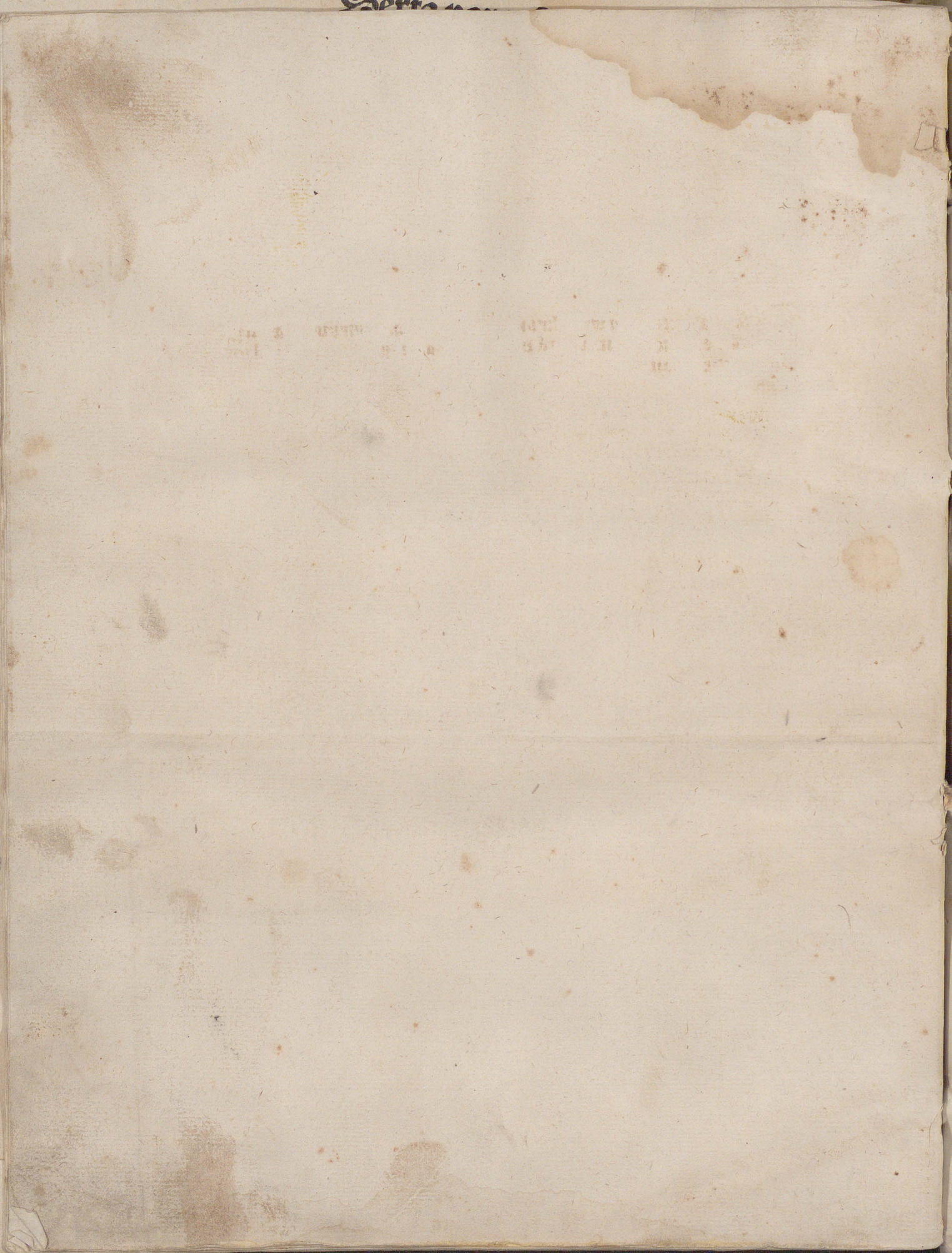
100

Handwritten text on the fore-edge of a book, oriented vertically. The text is written in a cursive script and appears to be a title or author's name, possibly in a non-Latin script. The visible characters include 'Johann', 'von', 'Lichtenau', '1701', and '1702'. The text is written on aged, yellowed paper with some staining and wear.

